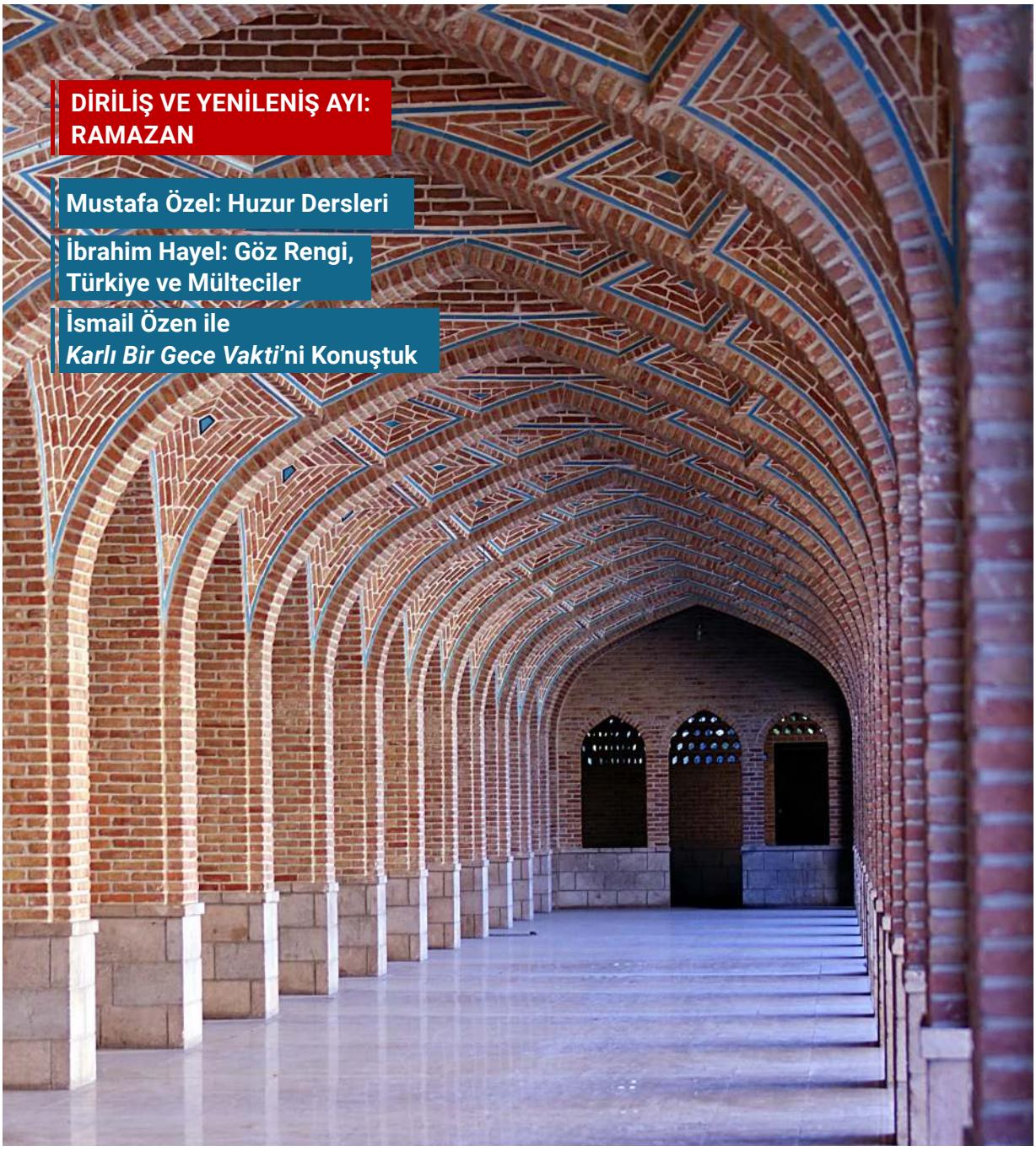
insan • düşünce • kültür

insicam

14

DİRİLİŞ VE YENİLENİŞ AYI: RAMAZAN

Mustafa Özel: Huzur Dersleri

İbrahim Hayel: Göz Rengi, Türkiye ve Mülteciler

İsmail Özen ile *Karlı Bir Gece Vakti*'ni Konuştuk

SAYI 14 • NİSAN • 2022

Esmâ Bint Umeys (R.A.) / Rıza Savaş • **İnci Mercan Gerdanlığı /** Ahmet Poçanoğlu • **Ramazan'da Taştan Kadife Sesi Gelir /** Ahmet Mercan • **Bir Mektep Olarak Ramazan /** Zekeriya Güler • **Kelime Manalarıyla Ramazan ve Savm /** Şerafeddin Kalay • **Oruç ve İşlevi /** Mustafa Keleşoğlu • **Günler, Aylar ve Yıllar /** Hüseyin Gökalp • **Manevî Dokumuzu İhya: Ramazan'da Kur'an'la Buluşmak /** Mesut Kaya • **Vakit Yeniden Bismillah Demenin Vaktidir /** Fesih Kaya • **Pandemi Günlerinde Ramazan /** Selahaddin Semiz • **Üstad Sezai Karakoç'un Kronolojik Hayat Hikâyesi -3 /** Fahrettin Gün • **Suriye İzlenimleri /** Şakir Kurtulmuş

30.yıl

RAMAZAN BİR OLSUN

Ramazan bereketi,
bağışlarınız ile dünyanın her yerinde bir olsun...

İFTAR	KUMANYA
50₺	300₺

FİTRE	BAYRAMLIK
40₺	250₺

ONLİNE BAĞIŞ
insanvakfi.org.tr

İNSAN VAKFI
İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
"Önce İnsan"

KUVEYTTÜRK

Hesap Adı: İnsan Eğitimi Kültür ve Yardımlaşma Vakfı
TR36 0020 5000 0936 4683 9000 04

Açıklamada, "Ad-Soyad, Telefon ve Bağış Türü" belirtmeyi unutmayınız.

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ:
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık

SON OKUMA
Betül Yavuz

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK TASARIM
Ahmet Furkan Onat
ahmetfurkanonat@gmail.com

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli Yayın. Ücretsizdir

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Şekûr olanın adıyla.

İki yıldır hayatın her alanını olduğu gibi ibadet hayatını da oldukça olumsuz etkileyen koronavirüsün etkisi oldukça azaldı. Rabbimize hamd ü senalar ediyoruz. Her ne sebeple ortaya çıkmış olursa olsun, bu hastalığın bütün insanlığı çok derinden, çok boyutlu etkilediği, tartışılmaz bir hakikat. Cenâb-ı Allah bütün insanlık âlemini her türlü hastalıktan, dertten, acıdan korusun, bizlere rahmetiyle muamele buyursun.

Hastalıktan kurtulacağız diye sevinirken bu kez Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile bütün dünya madden ve manen yeni bir daralmanın, karmaşanın, kargaşanın, huzursuzluğun içinde, ortasında buluverdi kendisini. Emperyalist devletlerin doymak bilmez iştihaları yüzünden yüzbinlerce insan ağır trajediler yaşıyor son zamanlarda. Bu işgal, Batı'nın gerçek yüzünü gösteren mühim bir turnusol kâğıdı oldu. On yıllardır Müslüman dünyada akan kan ile sarı saçlı, mavi gözlü insanların akan kanının aynı olmadığını (!) öğrendik bu vesileyle. Evet, Batı, Avrupa'sıyla Amerika'sıyla kendinden olmayanı insandan saymıyor. Bunu, bir kez daha müşahede ettik.

İşte bu ahval içinde yeni bir arınma zamanına, mübarek Ramazan'a ulaştık. Rabbimize hamdolsun, şükürler olsun. Her türlü kirin, pasın, günahın, çirkefliğin insanı ve insanla ilgili her şeyi değersizleştirdiği bir zamanda, bu kutsal vakitler, umulur ki hepimize yeni manevi kapılar, yeni ruh pencereleri açar. Bunlara öyle muhtacız ki!

Bu sayımız neredeyse Ramazan Özel Sayısı oldu; dosyayı aşan bir hacimle Ramazan ayını, bu manevi iklimi, bu iklimin unsurlarını, bu iklimde cereyan eden olayları çeşitli açılardan ele almaya çalıştık. Sayfalarımızı çevirdiğinizde, Ramazan dışında da yazılarımızın olduğunu göreceksiniz.

Bereketli ve verimli bir Ramazan geçirmenizi dilerken sözümüzü merhûm Mehmed Zâhid Hocaefendi'nin şu sözüyle bitirelim:

"Ramazan ayı, aç kalma ayı değildir.
Ramazan ayı, açları doyurma ayı da değildir.
Ramazan ayı, tok gezme ayı hiç değildir.
Ramazan ayı günahlardan arınma ayıdır. Günahlardan arınalım ki olgunlaşalım.
Her şeyin olgunu makbul olduğu gibi, insanın da olgunu makbuldür."

Mayıs sayımızda daha güzel günlerde buluşmak niyazıyla *Şekûr* olana emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 İnsan Nedir, Bildin mi Sen?
Derviş Çelebi

08 Hayatın Savurduğu Tarafta mısın,
Hayatı Savurduğun Tarafta mı?
Kemal Mansur

10 Kırk Kandil -13-
Esmâ Bint Umeys (R.A.)
Rıza Savaş

12 İnci Mercan Gerdanlığı -12-
Ebu Hureyre (R.A.)
Ahmet Poçanoğlu

16 Ramazan'da Taştan
Kadife Sesi Gelir
Ahmet Mercan

18 Bir Mektep Olarak Ramazan
Zekeriya Güler

20 Kelime Manalarıyla
Ramazan ve Savm
Şerafeddin Kalay

22 Oruç ve İşlevi
Mustafa Keleşoğlu

24 Günler, Aylar ve Yıllar
Hüseyin Gökalp

26 Kulluğu ve Hürriyeti İdrak Ayı:
Ramazan
Mustafa Özsaray

28 Manevî Dokumuzu İhya:
Ramazan'da Kur'an'la Buluşmak
Mesut Kaya

30 Hatim ve Mukabele
Kamil Abdullahoğlu

32 Ay'ın Seyri ve Seyredilmesi ile
Ramazan
Mustafa Eser

34 Vakit Yeniden Bismillah Demenin
Vaktidir
Fesih Kaya

38 "Sonunda Hep O'nun Dediği Olur!"
İlk Ramazan - İlk Savaş
Ömer Faruk Taşdelen

42 Pakistan'da Ramazan
Mahmut Osmanoğlu

46 En Mübarek Ay, Hoş Geldin!
Mücahid Yıldız

48 Yeniden Dirilişin Adıdır Ramazan
Hatice Balin

56 Pandemi Günlerinde Ramazan
Selahaddin Semiz

60 Huzur Dersleri
Mustafa Özel

64 İsmail Özen ile
Karlı Bir Gece Vakti Üzerine
İnsicam

68 Üstad Sezai Karakoç'un Kronolojik
Hayat Hikâyesi -3
Fahrettin Gün

74 Sezai Karakoç'un Vuslata Erişinin
Kırkına Şahitlik Eden Bir Gün'e
Eyüp Sultanla Başlamak
Mülayim Sadık Kul

80 Suriye İzlenimleri
Şakir Kurtulmuş

86 Göz Rengi, Türkiye ve Mülteciler
İbrahim Hayel

90 Kore Popüler Kültürü, Kimlik ve
Gençlik Üzerine Bir Hâl
Sevde Öztürk

94 Yolcudan Yolculuğa Çıkmak
İsteyenlere
Betül Zeyrek

98 Çizgi: Hasan Aycın

ORUÇ
SABRIN
YARISIDIR
(İbn Mâce, Sıyâm, 44)

İnsan Nedir, Bildin mi Sen?

Derviş ÇELEBİ

İnsan, sözlüklere göre Arapça "ünsiyet etmek, alışmak" kelimesinden geliyor. Bir başka sözlük "evcilleşmek" tabirini kullanmış. Aslında her ikisi de son tahlilde aynı şeye işaret ediyor olsa da ikincisi bana daha çarpıcı geldi. Bu kabule göre, "insan" doğuşta "yabani" olarak doğuyor, zamanla ehlileşerek "insan" oluyor demektir. Kavrama, tasavvuf terminolojisi açısından baktığımızda insan hayvanlarla aynı kategori de başlıyor hayata. Doğuşla birlikte sahip olduğu nefsin başlangıç seviyesi olan nefs-i emmâre, tamamen içgüdüsel olarak fiziksel ihtiyaçlarına odaklı bir yaşam formuna işaret ediyor. İnsan, zamanla, intisap ettiği ahlaki öğretilerin öğütlerine uyarak mertebe kazanıyor. İnsanın "insan" olma süreci denilen bu yolculuğa eşref-i mahlûkat olma serüveni de diyebiliriz.

Batılı biyologlar ise Homo sapiens ve bunun türevleri birtakım adlar vererek, düşünen, alet kullanan, sosyalleşen vb. kategoriler adı altında insanı hayvandan ayırmaya çabalıyorlar. Bu ayrım, ahlaki temelden çok düşünsel temele dayanıyor. Oysa bugün biliyoruz ki hayvanların bazı türleri de kısmen de olsa düşünebiliyor, alet kullanıyor ve sosyalleşiyor. Dolayısıyla bu adlandırmalar, insan ve hayvan arasındaki ayrımı belirgin bir biçimde ortaya koyan bir tasnif olmaktan uzak. Günümüz bilim dünyasına da hâkim olan bu düşünce biçimi, yani Batılı zihin tasnifi yani sadece düşünsel yetiler üzerinden insanı tanımlayan bakış açısı, insanın her türlü heves ve hevasının tatmini meşru kabul ediliyor. Bu minvalde görece farklı isimlerle bir yaşam felsefesi kuran, ahlakı seküler temellere indirgeyen bakış açısına sahip sosyolojilerde, insanlar ile hayvanlar arasındaki sınırın giderek daha belirsizleştiğine; insan tekinin, alabildiğine haz peşinde ve kendi çıkarlarına odaklanmış olarak zalimleştiğine şahit olmaktayız. Yine tasavvufi terminoloji ile konuşacak olursak: İnsanın esfel-i sâfilîne olan yolculuğuna tanıklık ediyoruz. Buna dair dünyanın bir tarafında açlıkla boğuşanlar dururken, diğer tarafında tokluktan obezite problemi ile uğraşanları; her türlü cinsel eğilimi meşru görüp bunu teşvik edenleri; kendi çıkarları için sudan bahanelerle ülkeleri işgal edip bombalar yağdıranları örnek olarak verebiliriz.

Ben böyle düşüncelere dalmış iken İnsân suresine bakmak geldi aklıma. Yaratıcı, üçüncü ayette şöyle diyor: "Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder."

Buradan anlıyoruz ki insan olmanın birinci şartı, yolda olmaktır. Yola çıkan insan için yol bir imtihandır, "insan" olma serüvenidir. Yolun çukuru, yokuşu vardır; terletir, yorar, insanı; nefesin tıkanır, sonu gelmez sanırsın. Karı vardır, çığı vardır, tıkar önünü, zincir kar etmez, tırmanamaz, yolda kalırsın. Beklemek gerekir, sabretmek gerekir, gün olur geçer fırtına, diner tipi, yetişir dağın ardında bekleyenler. Gün olur, bir dağ başında lastiğin patlar, değiştirir devam edersin, tamam vardık menzile derken, diğeri patlar, stepnesiz çaresiz kalırsın gecenin karanlığında. Kuş uçmaz kervan geçmez. Olsun yine de bilirsin ki sabah olacak. Bir el uzanacak darda kalana. "Kul sıkışmayınca, Hızır yetişmez." denmiştir. Ancak marifet beklemekte değil, marifet Hızır'ı beklemek iradesine sahip olmaktadır, zira ne zaman geleceği bilinmez, vakte değil vaade ram olmak gerek. Belki de bu kez gelen, Hızır vekili Azrail'dir. Gelene razı olunca insan, gönderenin hatırına yolculuk istikamete doğru olunca, yolunda ölmekte bir istikamet değil midir zaten! Hz. Mevlana'nın deyimiyle, "şeb-i arus, müjdesi olur son nefes vuslatı bekleyene".

"İnsan" olma yolana çıkan bilir, yolcuya istikamet gerektir. Menzili mübarek olanın seferi de mübarektir. Lakin bir o kadar da meşakkatle yüklüdür. Her zorluğa sapan kavşakta yol ikiye varır; sağdan giden darlık yokuşu, soldan inen varlık şeridi. "İnsan"a giden eşref-i mahlûkat yolu her daim yokuş, her daim kendinden geçme, her daim kardeşini kendi nefsine tercih etme yoludur. İnsandan vazgeçme denen esfel-i sâfilîn yolu, her daim benlik çukuru, her daim yasaksız, kuralsız, şehvet şeridi.

Yola çıkana bir de yoldaş gerek elbet. Lakin yoluna göre yoldaş edinmeli insan. "Kişi dostunun dini

üzeredir." denmiştir. Dünya gözü, kalp gözünü kirletir. Başını eğmeli insan çokça, gözüne düşen karanlıktan sakınmalı kalbini. Çünkü kalp kirlendi mi, akıl yolunu şaşırır. Lakin yolun imtihanı bitmez; vardın sanırsın bir tepe daha doğar önünde, oldum sanırsın, olmakla olur en çetin sınavın. Bir gün yoldaş sandığın, sırtını döndüğün, yardımına koştuğun, düştüğünde kaldırdığın, gönlünü bağladığın bir gün bakarsın yeni ve zorlu bir yol kavşağında soldaki yoldan sapıvermiş. Elini boş bırakmış, kalbine kor düşürmüş. İnsan elbisesinden sıyrılmış, gayret kemerinden soyunmuş. İnsanın belki de en zor sınavıdır, dost sandığı ile sınavı. İnsan sandığının insanlıktan sıyrılmasına nasıl dayansın insan! Oysa kadim bilgi bize bunu öğretiyor. İnsan bu yolda ya şükreder ilerler ya da nankörlük eder yolundan sapar.

Nefes aldığımız ve dolayısıyla yolda olduğumuz sürece, yolun meşakkatleri bitmeyecektir. Dolayısıyla bizim elimizden tutacak biri, her daim var olacaktır. Çünkü Rabbimizin vaadidir. "Her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır". Ve üstad M. Akif Ersoy'un ifadesiyle, "Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol. Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol". Vesselam.

"Kul sıkışmayınca, Hızır yetişmez." denmiştir. Ancak marifet beklemekte değil, marifet Hızır'ı beklemek iradesine sahip olmaktadır, zira ne zaman geleceği bilinmez, vakte değil vaade ram olmak gerek.

Hayatın Savurduğu Tarafta mısın, Hayatı Savurduğun Tarafta mı?

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun."
(Tevbe 119)

Kemal MANSUR

Taraf belirlemek, tarif etmekle başlayan bir süreçtir. Tarifsiz yola çıkanların bulacakları değil, düşecekleri bir taraf olur ancak. Neyi nasıl tarif ettiğiniz ise değerler dünyanızla derinden ilintili bir durumdur. Değer verdiğiniz ve değerlendirdiğiniz şeyleriniz yoksa taraf belirleyecek bir bilince de çabaya da sahip değilsiniz demektir. Taraf olmak sizin için boşuna çabadır. Siz rahatınıza bakın, kim hangi taraftan olursa olsun!

Taraf olmak öncelikle konum belirleme kriterlerini koymaktır. Nerede, niçin konuşlanacağınızla alakalı bir tespitte bulunmalısınız. Durduğunuz sosyal, siyasal, psikolojik koordinatların tarif ettiğiniz değerler sisteminin izdüşümünde olup olmadığı önemlidir. Bu tespitin tanımlı bir kaynaktan gelen objektif kriterleri olmalıdır. Yorumlamanın, pratiğin göz içine bakarak ürettiği gerekçelendirmelerin oyuncağı kriterimsilerle olmaz bu iş.

Taraf olmak sınır çizmek aynı zamanda sınır koymak demektir. Bir taraf edinmişseniz kendinize sınırlar koymayı peşinen göze almış olmalısınız. Geniş imkânlar, fırsatlar aleminde avcunuzun içine geleceklerle elinizin tersine çarpacaklar borsa gibi saatlik olarak değişmemeli. Dışardan bakıldığında da vicdanınızdan bakıldığında da deklare ettiğiniz değerler muvacehesinde saygın, meşru bir hareket kümesi görülmelidir.

Taraf olmak niyet etmektir. Sadrına bir sevda, aklına bir dava düşürmektir. Attığın adımları o niyet ile anlamlandırmak, bilinçli bir yolculuğa çıkmak demektir. Kalbinde asil bir niyete yer açamamışsan, konjonktürün alımlı yapay niyetimsileri ile kendini kandırmak ve her dem bir yana savrulmak zorunda kalırsın.

Namazın şartlarından biri de yöneleceğin tarafı, kıbleni belirlemektir. Bir taraf olmanın olmazsa olmaz şartlarından biridir bu. Müşahhas, sabit, yol çizici, yol gösterici bir kıblen olmalı. Savruluşlarını hemencecik haber verecek, seni yeniden yörüngesine sokacak, seninle birlikte kaymayacak bir kıblen olmalı.

Demem o ki, savaşı verebilmenin kaçınılmaz öncüllerindendir tarafını belirleme…

Cephelerle, hatlarla örülü bir hayat yaşıyoruz. Hayatın tarih içerisinden süzüle gelen dinamiğidir bu aslında. Peygamberler ve muarızlarının tutuştuğu yaman savaşımlardan biliyoruz bu gerçeği. Kutlu elçilerin her birinde taraf olmanın latif örnekleri vardır. Mücahede azim ve cesaretini taşımayanlar için hayat zaten bulduğunu tüketmekten ibarettir ve taraf olmak gibi lükse ihtiyaçları yoktur.

Sınanmayanın tarafı olamaz. Sınanmayı göze alamayanın tarafı olamaz...

Uygun, külfetsiz, stabil şeraitte bir iddiayı afişe etmek değildir taraf olmak. Âdem oğullarının kahir ekseriyeti bu baptan bakıldığında bir taraf almış gibi görünür. Lakin hayat orta yere bir fatura sürdüğünde gör sen onları!

Taraf olmak keyfiyeti, özellikle siyasi popüler taraftarlık kültürüyle karıştırılır oldu. Daha çok pragmatik saiklerin ördüğü bir gerekçe haritası etrafında şekillenen tavır alışlar maalesef son tahlilde kişiyi 'piyasa' için tam da aranan figür kıvamına getirmektedir. Bu yanılsama, bu muşamba dekor modern zamanlar sahnesini neredeyse ele geçirmiş durumda. Bu vasatta gerçek tavır/taraf alışlar mahkûm edilmekte, bozgunculuk olarak değerlendirilmekte.

Bu sahnenin derinleşmesinde kemiyet denen şeytani illüzyon kritik roller üstlenmektedir. Derine dalmaya yerimiz müsait değil. Kemiyet tarafı ile keyfiyet tarafı arasında salınıyor alem-i fena...

Sözün burasında şu aforizmik cümleyi kurmak şart: Taraf olmak ile taraftar olmayı birbirine karıştırmamak lazım!

Taraf olmak, fert olma keyfiyetimizi ortak toplumsal/cemai hedefler doğrultusunda tavzif etmektir. Varlığımızı/kişiliğimizi durma kararlılığında olduğumuz tarafın hükmi varlığına armağan etmeksizin, ortak değerlerin çizdiği sosyal ve ahlaki ilkeler muvacehesinde intibak sağlamak mesuliyetimiz var.

Taraf olmanın en muhteşem tablosu, Müslümanların cemaatle kıldığı namazdır. Cemaatle kılınan namaz tanımlı bir birlikteliktir. Grupta/cemaatte bulunan her bireyi aşan ortak kabul görmüş kaideler ve davranış kuralları vardır. Herkes eylemin/namaz anlam ve kuralları konusunda vüsati ölçüsünce bilgi ve bilinç sahibidir. İmamın, namazın farzlarından herhangi biriyle çelişen hareketi cemaat tarafından anında uyarılır. Namazın ifsat olmaması için bu uyarı elzemdir. Bağlılık ve ittiba birinci derecede kişilere değil ilke ve kurallaradır.

İnsanlar farklı karakter yapılarında yaratılmıştır. Herhangi bir olaya kişilerin verdiği tepki karakter yapısına göre değişebilmektedir dolayısıyla. Karakter yapılarındaki farklılıklar tabii olarak ortak/cemai faaliyetlere de bir şekilde yansımaktadır. Aynı hedef ve eylem kümesi içerisindeki fertlerin eylemlerinde askeri bir düzen beklentisi içerisinde olmak herkese haksızlık olur. Bu anlamda, temel ilkelerin dışına taşmayan durumlarda farklılıkların tolere edilmesi esas olmalıdır.

Taraf olmak adil olmaya engeli midir? Taraf olmak (bir tarafa düşmek değil!) iradi ve vicdani bir karar olduğundan adil hareket etmeye mâni olmadığını net biçimde söylememiz gerekir. Hatta bu tür taraf oluşlar tüm tarafların hukukunun korunmasının garantisidir.

Sözün burasına gelmişken tarafsızlık söylemine ilişkin de bir şeyler söylemek icab eder. Tarafsızlık insan kerametiyle, saygınlığıyla çelişen bir olgudur. Bu süslü bir liberal yanılsamadır ve yergiye layıktır. Gamsızlık, duyarsızlık, enaniyet ve korkaklığın adını tarafsızlık koymuşlar zahir... Tarafsızlık övünülecek bir şey değildir. Asıl övünülecek olan, ne tarafta olursanız olun adil olmaktır.

Zıtlıkların ördüğü bir hayatta tarafsızlık nifaktır.

Tarafsızlık söylemi aslında her tarafın adamı olmayı şiar edinmiş laçka bir kavramdır. Postmodern görelilik postuna bürünerek kendisine felsefi bir sığınak bulmuş bugünlerde. Tarafsızları tarafınıza yaklaştırmayın...

Bir duruşu olmalı insanın;
Bir bakışı,
Bir anlayışı,
Bir aşkı,
Bir davası olmalı... (Cahit Zarifoğlu)

Taraf olmak niyet etmektir. Sadrına bir sevda, aklına bir dava düşürmektir.

KIRK KANDİL
13

Esmâ Bint Umeys (R.A.)

Rıza SAVAŞ
Prof. Dr., Dokuz Eylül Üni.
İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi

İlk Müslüman Olan Hanımlardan Biri

Esma, Hz. Peygamber'in amca oğlu Cafer b. Ebitalip'le evli idi. İslam'ın ilk döneminde kocasıyla beraber İslam'a girdi ve ilk Müslümanlar arasına katıldı. Müşrikler, Mekke'de Müslümanlara baskı ve saldırılara başlayınca Esma kocasıyla beraber Habeşistan'a hicret etti. Abdullah, Muhammed ve Avn adlı çocuklarını burada dünyaya getirdi.

Habeşistan'daki Müslümanların başkanlığını yürüttüğünü söyleyebileceğimiz Cafer b. Ebî Talib'in[1] hanımı Esmâ bint Umeys'in orada dünyaya getirdiği Abdullah'la beraber Habeşistan kralının oğlunu da emzirdiği rivayet edilmiştir.[2] Bu sebeple Müslümanların, Habeşistan'daki yönetimle ilişkilerinin iyi olmasında Esma'nın katkılarını unutmamak gerekir. Esma'nın, bu iyi ilişkileri daha sonra da sürdürdüğü ve İslâm'a giren Habeşlilerin, ona gelip "ülkelerinin haberlerini" verdikleri kaydedilmektedir[3]. O halde İslâm'ın Habeşistan'da yayılmasında Esma'nın katkılarını görmek gerekir.

Yaklaşık olarak on beş yıl kaldıktan sonra Habeşistan'daki Müslümanlar, hicretin yedinci yılında Medine'ye geldiler. Medine'ye geldikten yaklaşık bir yıl sonra Esma'nın kocası Cafer b. Ebi Talib, Mute Savaşı'nda şehit olunca Hz. Ebubekir'le evlendi. Bu evlilikten, Muhammed doğdu. İslam için büyük sıkıntılar çekmiş ve sonunda da kocası Cafer b. Ebû Tâlib'i kaybetmiş olan Esmâ bint Umeys'e Hz. Peygamber'in sıkıntılı zamanlarda okuyacağı bir dua öğrettiği rivayet edilmektedir. Hz. Ebubekir vefat edince vasiyeti üzerine kendisini eşi Esma yıkadı. Esmâ bint Umeys'in Hz. Ebû Bekir'in sağlığında Hz. Fatıma'nın cenazesini de yıkadığı kaydedilmiştir. Daha sonra ilk kocası Cafer'in kardeşi Hz. Ali ile evlendi; ondan Yahya ve Avn (bazı rivayetlere göre Muhammed) adında iki çocuğu oldu.

Esmâ bint Umeys, Hz. Ali ile evli olduğu dönemde oğulları arasında küçük bir tartışma yaşanır. Muhammed b. Cafer ve Muhammed b. Ebû Bekir birbirlerine karsı: "Ben senden daha iyiyim, benim babam da senin babandan daha iyidir" derler. Hz. Ali, Esma'ya "Hadi bakalım aralarında hüküm ver..." deyince Esmâ, "Cafer'den daha iyi genç Ebubekir'den daha iyi yaşlı

görmedim" der. Bunun üzerine Hz. Ali: "Bize hiçbir şey kalmadı" der.

Esmâ bint Umeys'in iyi bir doktor olduğunu söyleyebiliriz. Esmâ bint Umeys, Hz. Peygamber'e "Hindistan ve Yemen'den getirilen bitkiler ve zeytinyağı ile bir ilaç" yaptığını söyler. Bu rivayette, Esma'nın bu ilacın yapımını Habeşistan'da öğrendiği de ifade edilmektedir. Esmâ bint Umeys'in daha başka bitkilerden de ilaçlar yaptığı rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber vefat ettiği zaman bazıları onun sağ olduğunu söylerken, Esma, elini Hz. Peygamber'in iki omuzu arasına koyarak muayene ettikten sonra: "Rasulullah a.s. vefat etmiştir..." diyerek bu konudaki şüphelere son verir. Bu rivayet, Esma'nın tıbbî konulardaki bilgilerine güvenildiğini de ifade eder. Esmâ bint Umeys Habeşistan'da Hristiyanların kullandığı kapalı tabutun Medine'de kullanılmasını önerdiği ve kabul gördüğü de söylenebilir.

Esmâ bint Umeys Habeşistan'dan döndüğü günlerde kendisini kızı Hafsa'nın evinde görüp tanıyan Hz. Ömer, Mekke'den Medine'ye hicret edenlerin sevap ve fazilet bakımından daha ileride olduğunu söyleyince Esma bu yaklaşımdan rahatsız olmuş ve Hz. Ömer'e itiraz etmiş, kendilerinden önce hicret edenlerin Hz. Peygamber'den ayrılmadığını, aç olanlarının onun tarafından doyurulup cahillerinin eğitildiğini, kendilerinin ise yurtlarından uzakta başka din mensuplarının arasında yaşamaya mecbur kaldıklarını söylemiştir. Medine'ye kendilerinden önce hicret edenlerden daha az sevaba erişme düşüncesi kendisini rahatsız ettiği için durumu Hz. Peygamber'e sormuş, Hz. Peygamber de Ömer ile arkadaşlarının bir hicret sevabı, kendilerinin ise hem Habeşistan'a hem de Medine'ye hicret etmeleri sebebiyle iki hicret sevabı kazandıklarını belirtmiştir.[4]

Esma'nın kardeşlerinden Meymune bint Haris Hz. Peygamber'le, Ümmü'l-Fadl Lübâbe bint Hâris Hz. Peygamber'in amcası Abbas'la, Selma bint Umeys Hz. Hamza ile evlenmiştir.

Kaynaklarda Esmâ bint Umeys'in Hz. Ali'den sonra vefat ettiği kaydedilmekle beraber bir rivayette ise hicretin 40. yılında vefat ettiği de rivayet edilmiştir.[5]

Allah rahmet etlesin!

İslam için büyük sıkıntılar çekmiş ve sonunda da kocası Cafer b. Ebû Tâlib'i kaybetmiş olan Esmâ bint Umeys'e Hz. Peygamber'in sıkıntılı zamanlarda okuyacağı bir dua öğrettiği rivayet edilmektedir.

[1] İbn İshâk, Sire, s. 195.
[2] İbn Hişâm, es-Sîre, I, 346; ez-Zubeyrî, Nesebu Kureyş, 81
[3] Ez-Zubeyrî, a.g.e., 81.
[4] Buhari, Sahih, "Meğazi", 38; Müslim, "Fezailü's-Sahabe", 169.
[5] M. Yaşar Kandemir, "Esma bint Umeys", DİA, İstanbul 1995, cilt: 11, sayfa: 422-423.

İnci Mercan Gerdanlığı -12-

Ebu Hureyre (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU
Emekli Konya İl Müftüsü

12. HADİS

حديث ابي هريرة هو عبد الرحمن ابن صخرهو عمير بن عامر بن ذي الشرى بن طريف بن عيان بن أبي صعب بن هنية بن سعد بن ثعلبة بن سليم بن فهم بن غنم بن دوس بن عدثان بن عبد الله بن زهران بن كعب بن الحارث بن كعب بن عبد الله بن مالك بن نصر بن الأزد قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِذَا دَخَلَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ وَسُلْسِلَتْ الشَّيَاطِينُ

Ebu Hureyre Abdurrahman ibn-i Sahr, Ebu Umeyr ibn-i Amir ibn-i Zi'ş şerya ibn-i Tarif ibn-i abbad ibn-i Ebi Sa'b ibn-i Hüneyye ibn-i Sa'd ibn-i Sa'lebe ibn-i Süleym ibn-i Fehm ibn-i Ğanem ibn- Devs ibn-i Adsan ibn-i Abdillah ibn-i Zehran ibn-i K'ab ibn'il Haris ibn-i K'ab ibn-i Abdillah ibn-i Malik ibn- Nasr ibn'il Ezd Hadisi:

Allah'ın Rasülü (s.a.v) şöyle buyurdu;

"Ramazan ayı girince göklerin kapıları açılır, cehennemin kapıları kapatılır ve şeytanlar zincire vurulur"

(Buhari:3277, Müslim: 1079)

BU HADİSTEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Ramazan, insanlığı ''doğru yola götüren'', devam eden, yaşayan mucize olan Kur'an-ı Kerim'in indirildiği aydır. Kur'an-ı Kerim indirildiği günün tazeliği ve diriliği ile bu ayda, ruhlarımıza, dillerimize, evlerimize, şehrimize misafir oluverir.

Ramazan ayı geldiğinde rahmet kapıları -cennet kapıları- sonuna kadar açılır. Bu ayın, ibadetleri çağıran ve toplayan bir yanı vardır; bu ayda oruç tutulur, bu ayda Kur'an daha çok okunur, namaz daha çok kılınır, zekât ve sadaka daha çok verilir. Bu ay ibadetlerin yatağıdır. Ramazan, yaz sonunda yağıp yeryüzünü tozlardan temizleyen rahmettir. Oruç, ruhun ve vücudun temizlenmesi, onarılması, aktarılmasıdır.

Oruç ile mümin kadr-ü kıymet bilir; yeniden doğmuşçasına Allah'ın ve Allah'ın nimetlerinin kıymetini bilip şükreden bir insan olur. Bu sebeple Ramazan şükür ayıdır; dünyayı tazeler, insanı meşru ve helal olan sınırlarıyla eşya ile ilgisini kesmekten korur, dünyayı yeniden ahiretin tarlası, yaşamaya değer bir yurt haline getirir.

Ramazan ayı Kur'an ile hemhal olma ayıdır. Müminin Kur'an-ı Kerim ile hemhal olarak doğruyu yanlıştan, hakkı batıldan, faydalıyı zararlıdan ayırt edebilme kabiliyetini geliştirmesine, her işinde doğru kararlar almasına, değerlerini ve değerli varlıklarını korumasına vesile olur.

Ramazan itikaf ayıdır. Hesaba çekilmeden önce müminin kendini hesaba çektiği, akl-ı selim sahibi olarak göklerin ve yerin yaratılışını düşündüğü ve "Ey Rabbimiz! Sen bunları (hiçbirini) anlamsız ve amaçsız yaratmadın. Sen yücelikte sınırsızsın! Bizi ateşin azabından koru!" diye yalvararak rabbine sığındığı aydır. Müslüman akıllı kişidir. "Akıllı kimse, nefsini muhasebe eden ve ölümünden sonrası için çalışandır. Aciz de nefsini hevasının peşine takan ve Allah'tan temennide bulunan kimsedir."

Ramazan, Müslümanın, Müslümana kardeş olduğunu ona zulmetmeyeceği gibi onu zulme de terk etmeyeceğini yeniden anlama ve kardeşinin ihtiyacını giderme, hissetme ve iyiliği, paylaşmayı anlama ayıdır.

Ramazan Bedir ayıdır, Kudüs ayıdır, özgürlük ayıdır. Orucun kazandırdığı yorumla dünyayı yeniden fethetme, yeniden inşa etme ayıdır. Bu ayda 'yeşil bayraklı melekler ordusu' çıkagelir. Tarih bu ayda nice büyük zaferlerin şahidi olmuştur. Zira oruç, bir sevinç ve sevinmedir, Allah zaferlerle Müslümanları sevindirir.

Müslümanın oruç ayı olan Ramazan ile alış-verişi çocukluğunda başlar, oruçla büyür, oruçla büyüdüğünü fark eder, Ramazan ve oruç, Müslüman için bir zaman dilimi olmaktan öte zamanı kullanma, değerlendirme ve terbiye etmedir.

Ramazan ayı bereket, ziyafet ve zarafet ayıdır. İnce hurma dalını andıran hilalle bütün güzelliklerin, cennetin ve rahmetin kapıları açılır, rahmet Müslümanın hayatını kuşatıverir. Cehennem kapıları sımsıkı kapanmış, cehennem davetçisi şeytanlar zincire vurulmuş, aldatmayı, günahı, haramı süsleme kabiliyeti yok edilmiş, iyilik çoğalmış, iyilik kötülüğe, hak batıla galip gelmiştir.

Ramazan "En gündüzden daha gündüz, hakikatten daha hakikat Müslümanlar" için fırsat ayıdır. Özellikle Reyyan kokusunun hissedildiği iftar vakitlerinde duanın, affın, rahmetin cennetin kapısı sonuna kadar açıktır, Müslüman'ın iftar vaktindeki duası reddolunmaz.

Ramazan ayı, diğer aylardan ayrıcalıklı bir aydır. Çünkü O; Kur'an ve takva ayıdır, Allah'ı yüceltme, tesbih etme, Allah'a şükretme ayıdır, doğruyu bulma, bilme ve anlama ayıdır, tövbe, itikâf, tefekkür ve taabbüd ayıdır, Allah'ın koyduğu sınırları gözetme ayıdır, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini içinde saklayan mübarek Ramazan ayı, Müslümanlara Allah'ın emirleri karşısında sorumluluk bilincine, yani takvaya, erişme fırsatı sunuyor; böylece toplumsal dayanışma ve paylaşma şuurunu aşılayarak, bir anlamda irade eğitimi vermek suretiyle, müminlere kişilik kazandırıyor, kâmil bir mümin olmanın yollarını gösteriyor.

EBU HUREYRE (R.A)

Yemen'de dünyaya geldi. Ezd kabilesinin Devs koluna mensup olup ne zaman doğduğu kaynaklarda belli olmamakla beraber, bazı rivayetlere göre, O hicretten yaklaşık 20 küsur yıl önce doğmuştur. Akranları gibi kabile ortamında ve çöl ikliminde yetişmiştir. Cahiliye devrindeki adı çeşitli kaynaklarda Abdüşems, Abdüamr, Sükeyn, Umeyr b. Abdüganem gibi farklı şekillerde kaydedilmektedir. Hz. Peygamber onun adını Abdurrahman veya Abdullah olarak değiştirmiştir. İsmi ne olursa olsun Ebu Hureyre künyesi ismine baskın gelmiş, onunla tanınır olmuş ve bu künye kullanıldığında sadece ona ait olduğu belirgin hâle gelmiştir. Kendisine bu künyenin verilme sebebi hakkında şöyle dediği rivayet edilir: ''Ailemin koyunlarını otlatıyordum ve küçük bir de kedim vardı, gece onu ağaca bırakır gündüz olunca da yanıma alıp beraberimde götürür ve onunla oynardım, bundan dolayı bana Ebu Hureyre künyesini koydular."

İlk karşılaştıkları zaman Rasulullah'ın (s.a.v) ona Ebu Hureyre diye hitap etmesi bu künyenin Hz. Peygamber tarafından verilmediğini göstermektedir. Ebu Hureyre'nin bu adla anılmaktan hoşlanmadığı, kendisine zaman zaman Hz. Peygamber'in hitap ettiği gibi Ebu Hir denmesini arzu ettiği rivayet edilmektedir.

Ebu Hureyre'nin baba ve annesinin adı hakkında da değişik rivayetler vardır. Babasına Ganm (Abdüganm), Âiz, Âmir, Amr, Umeyr, Hâris, Abdüşems dendiği, annesinin adının Ümeyme veya Meymûne bint Subeyh (Sufeyh) olduğu kaydedilmektedir.

Ebu Hureyre (r.a), İslam ile hic-

Ramazan ayı Kur'an ile hemhal olma ayıdır. Müminin Kur'an-ı Kerim ile hemhal olarak doğruyu yanlıştan, hakkı batıldan, faydalıyı zararlıdan ayırt edebilme kabiliyetini geliştirmesine, her işinde doğru kararlar almasına, değerlerini ve değerli varlıklarını korumasına vesile olur.

retten önce tanıştı. Müslüman olmasına sebep olan sahabi ise Tufeyl b. Amr ed-Devsi'dir. Kabilesi içerisinde vakarlı ve cömert biri olarak şöhret bulan Tufeyl, Mekke'ye geldi, bütün engellemelere rağmen Allah Rasülü (s.a.v) ile karşılaştı ve Müslüman oldu. Rasulullah efendimiz, O'na İslam'ı anlattı, Kur'an okudu ve dua etti. Allah Rasulü'ne (s.a.v) hicret edinceye kadar kavmini davete devam etti. Bedir, Uhud ve Hendek savaşları geride kaldı, aradan yıllar geçti ve kavminden Müslüman olanlarla birlikte Rasulullah (s.a.v) Hayber'de iken yetmiş ya da seksen kişilik bir kafile ile Medine'ye hicret etti. Ebu Hureyre (r.a) de bu kafiledeydi ve Ebu Hureyre Medine'ye gelişini şöyle anlatır: "Allah Rasulü (s.a.v) Hayber'e gitmişti ki, ben muhacir olarak Medine'ye geldim. Sabah namazını Efendimizin (s.a.v) kendi yerine vekil bıraktığı Siba'b. Urfuta'nın arkasında kıldım. Urfuta ilk rekâtta Meryem suresini, ikincide ise Mutaffifin suresini okudu." Rasulullah (s.a.v) Hayber'de olduğu için Medine'ye gelen bu kafile doğruca Hayber'e hareket etti. Oraya vardıklarında Peygamberimiz Natat Kalesi'ni fethetmiş, Kâtibe Kalesi'ni de kuşatmıştı. Peygamberimiz Ebu Hureyre'ye bakıp "Sen kimlerdensin?" buyurdu. O da "Devs kabilesindenim!" dedi. Rasulullah efendimiz "Devs içinde kimi gördümse, onda hayır gördüm." buyurdu. Bundan sonra Ebû Hureyre (r.a) Peygamberimiz'e (s.a.v) eliyle musafaha ederek, İslam üzere bi'at etti.

Ebu Hureyre (r.a) hazarda ve seferde Allah Rasulü'nden (s.a.v) ayrılmadı, evine gitti, meclislerinde hazır bulundu. Suffe'yi kendisine mesken edinmişti. Ömrünü Allah Rasulü'nün (s.a.v) sünnetini tedvin ve tebliğe adamıştı. İnsanlar dünyalık isterken o ilme talip olmuştu. Zeyd b. Sabit anlatıyor: ''Bir gün ben, Ebu Hureyre ve bir arkadaş mescitte Cenâb-ı Hakk'a dua ediyorduk. Allah Rasulü (s.a.v) çıkagelip yanımıza oturdu. O oturunca biz sustuk. Önceki halinize dönün/devam edin buyurdu. Ben ve arkadaşım Ebu Hureyre'den önce dua ettik. Allah Rasulü (s.a.v) duamıza 'amin' diyerek iştirak etti. Sonra Ebu Hureyre, 'Allahım! Senden bu iki arkadaşımın istediğini bir de unutulmayacak ilmi istiyorum.' diyerek dua etti. Efendimiz (s.a.v) O'nun duasına da 'amin' dedi. Bunun üzerine, 'Ey Allah'ın Rasülü unutulmayacak ilmi biz de istiyoruz.' dedik. Rasulullah (s.a.v), 'Devsli (Ebu Hureyre) sizi geçti.' buyurdu.

Ashabı Kiram arasında bilmeyen hadisleri Ebû Hureyre (r.a) bilirdi. Çünkü Ashabı Kiramın çoğu iş güç sahibi olduğundan, bir kısmı çarşıda, pazarda çalışır, bir kısmı ziraatla meşgul olurdu. Bu sebeple her zaman ve her saat Rasulullah'ın (s.a.v) yanında bulunma fırsatını elde edemezlerdi. Ashabı Kiramdan bir kısmı ise kendini tamamen ilme vermiş olup Rasulullah'ın (s.a.v) huzurunda bulunurdu. Bunların en başında gelen Ebu Hureyre idi. Bu bakımdan o herkesin duymadığı hadis-i şerifleri işitip rivayet etmiştir. Onun bu hali Ashabı Kiramın ileri gelenleri tarafından da bildirilmiştir. Ebu Âmir şöyle rivayet eder: "Bir gün ben Talha (r.a) ile konuşuyordum. Biri gelip Ebu Hureyre'den bahsederek 'Bu Yemenli mi? Resul-i Ekrem'in hadislerini O mu daha çok biliyor, yoksa sen mi?' dedi. Bunun üzerine, 'Elbette O çok bilir, çünkü O, her gün Rasulullah'ın (s.a.v) huzurunda ve hizmetinde bulunmuştur. Biz eşlerimizle ve ailemizle, evimizde oluyorduk. O'nun böyle bir meşgalesi yoktu. Bu bakımdan O bizden daha fazla bilir.' dedim."

Hadis öğrenme hususundaki gayreti bizzat Peygamberimiz (s.a.v) tarafından açıkça ifade edilmiştir. Bir gün Rasulullah'a "Kıya-

met günü şefaatinize nail olacaklar kimlerdir ya Rasulullah?" diye sormuştu. Peygamberimiz (s.a.v), "Ey Ebu Hureyre, senin hadise karşı hırsını bildiğim için hiç kimsenin senden önce bu suali bana sormayacağını biliyordum. Kıyamet günü benim şefaatime kavuşacak olan kimse hulûs-i kalp ile 'Lâ ilahe illallah' diyen olacaktır." buyurmuştu.

Ebu Hureyre, kısmen Hayber'in fethine ve daha sonra yapılan gazvelerin hepsine katıldı. Hz. Peygamber'in, düşmanlara karşı oluşturduğu bazı özel timlerde de görev aldı. Daha sonra Yermük Savaşı'na ve Cürcân'ın fethine katılmıştır. Bizzat Efendimiz (s.a.v) A'la el-Hadrami ile birlikte İslam'ı yaymak ve Müslümanlara dini meselelerini öğretmek üzere Bahreyn'e göndermiş. Orada müezzinlik yapmış, hadis rivayet edip fetva vermiştir. Hz. Ömer (r.a) hilafetinde O'nu tekrar Bahreyn'e vali olarak göndermiştir.

Hz. Osman'ın (r.a) şehadetini müteakip yıllarda hadiselere karışmadı. Birçok sahabenin yaptığı gibi itizali tercih etti. Ne Hz. Ali'nin (r.a), ne de Hz. Muaviye'nin ordusunda yer aldı. Çünkü "Yakında fitneler zuhur edecek. O zaman oturan ayaktakinden, ayaktaki yürüyenden, yürüyen koşandan daha hayırlıdır. Kim ona rastlarsa geri dursun. Bir melce ve sığınak bulan oraya sığınsın." hadisini O rivayet etmişti.

Ebu Hureyre'yi (r.a), İslam'ı kendi kalıplarına sokmak isteyenler tenkit etmiştir. Mutezile'den Şia'ya, Oryantalizme kadar pek çok anlayış O'nu tenkit etmiştir. Mesela Şia'nın O'nu reddetmesinin arka planında, kendi anlayışını temellendirebilme konusunda Ebu Hureyre'yi (r.a) en çok hadis rivayet eden sahabi olmasına rağmen Hz.Ali'nin (r.a) imametine dair tek bir rivayetinin olmaması vardır.

Ebu Hureyre (r.a), sahabenin alim ve faziletlilerinden birisidir ve buna sahabe ve tabiinin birçoğunun kendisinden rivayette ve fetva için müracaatta bulunmaları şahitlik etmektedir. Zeyd b. Sabit, Ebu Eyyûb el-Ensârî, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr, Ubey b. Ka'b, Câbir b. Abdillah, Hz. Âişe, Misver b. Mahreme, Ebu Mûsâ el-Eş'arî, Enes b. Mâlik, Rasulullah'ın (s.a.v) azadlı kölesi Ebu Rafi' gibi bir çok sahabi (r. anhüm) ve Kabise b. Zueyb, Saîd b. el-Müseyyeb, Urve b. Zubeyr, Sâlim b. Abdillah b. Ömer, Ebu Seleme b. Abdirrahman, Ebu Salih es-Semmân, Atâ b. Ebi Rabah, Atâ b. Yesar, Mücahid, Şâbî, İbn Sîrîn, İkrime, İbni Ömer'in azadlı kölesi Nâfi', Ebû İdris el-Hulânî (rahime hümu'llah) gibi bir çok tabiin neslinin ileri gelenleri kendisinden rivayette bulunmuştur. Buhari, "Kendisinden sekiz yüz veya daha fazla kimse rivayette bulunmuştur." demiştir.

Hicri 58 (678) yılında yetmiş sekiz yaşlarında iken vefat etti. Cenazesi Medine'ye getirildi. Abdullah b. Ömer ve Ebu Saîd el-Hudrî gibi sahabilerin de katıldığı cenaze namazını Medine Valisi Velîd b. Utbe kıldırdıktan sonra Cennetü'l Baki'ye defnedildi.

Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiği hadislerin sayısı mükerrerleriyle birlikte 5374'ü bulmaktadır. 93 hadis Buhari'nin, 98 hadis münferiden Müslim'in Sahîḥ'inde yer almış, 326 hadiste ise ittifak etmişlerdir

Allah O'ndan Razı Olsun.

Kadir gecesini içinde saklayan mübarek Ramazan ayı, Müslümanlara Allah'ın emirleri karşısında sorumluluk bilincine, yani takvaya, erişme fırsatı sunuyor.

Ramazan'da Taştan Kadife Sesi Gelir

Ahmet MERCAN

Pencereyi aç.

Adı, bahar olan ay geliyor. Bir dalda on bir ay bekleyen bulut gibi geliyor. Yelkenini merhametle doldurup yaklaşıyor.

Kollarını aç. Ekvator genişliğince aç. Kıtaları kuşatan "meltem" yumuşaklığıyla, pamuktan örsüyle Ramazan geliyor!

Sözler sivrilmiş, gönüller farkında olmadan gaflete sınır olmuştu. İnsanı, kenti, ilişkileri, işleri yeniden kurmak, eksene taşıma vakti gelmişti ki, yine on gün önceden defterler kapanmadan yetişti Ramazan.

Şükürler olsun.

Gönlünü aç.

Sarsın sımsıkı. Yıkasın sinemizi.

Pırıl pırıl olsun sözlerimiz. Adaletin nefesi sinsin işlerimize. Yanlışlar dökülsün bir bir. Sayısız hissediş pencerelerinden, her birimize sır olan, sırdaş olan orucun anlattıklarıyla, yine yeniden ve kavi bir kıvamla; kendimize, sokağa, yeryüzüne, semaya bakmak için en büyük açıyla açılsın kollarımız.

Eve bahar dolsun.

Kalpler titresin ve kıta kıtaya bağlansın. Kâbe evinin çocukları açsın ellerini semaya. Hamd, şükür ve sımsıcak gözyaşı...

Aşkın işareti gözyaşı...

Ramazan örsünde tevhidin solmaz rengiyle hemhal olarak aynı sofraya diz kırmak ve ak bir alınla secdeye varmak...

Açın "Kitab"ı!

Bu defa oruç mevsiminin iklimiyle "oku"; insanı, olayları, kâinatı. Noktası bulunmaz bir okuma. Hayretle okunan, hayranlık vadisine ulaşılan duraksız okuma.

Yeryüzünün en büyük hazinesi Kur'an.

Sayfaları açmadan önce yüreğini aç.

Bahar geliyor. Varlığı bahar sevinci olan zaman geliyor evimize, bedenimize, ruhumuza.

Ne mutlu bize.

Ne mutlu sinesini yenilmez ülke gibi gererek, "Ben Müslümanım; Müslümanlardanım" diyene.

Dünya tuzak, bin bir hile sürekli deviniyor, kılıktan kılığa girerek toprağa çekiyor bedeni. Beden, hazları fark ettirmeden adım adım artırırken ruha sızı veriyor. Ahenk kaçıyor.

Oruç bir büyük "Usta".

Pamuktan örsünde kuş tüyü çekiciyle bedeninden razı olan ruhu ve ruhu taşımaktan huşu duyan bedenin ahengini kuruyor.

Tarifi gayri kabil bir nimet.

Mevla Mü'min kullarına küçük bir zahmet karşılığı akla sığmaz ödüller bağışlıyor. Bir ay ki, içinden rahmet geçiyor izahtan vareste.

Bir ay, içinde "bin ay"dan fazlası saklı.

Serçenin kanadına dağ yüklenmiş de yıldızlar şölen kurmuş gibi.

Bir ay ki her günü bir başka rahmete açılan, sonsuzluk yurdunun kokusunu taşır.

Zaman saatlerden kurtulur Ramazanda.

İftar açılır, sahur olur, imsak gelir ve gecelere gündüz yağar.

Nasıl da haddini bilir sözler. İlişkiler, kadife giyişiyle girer güne geceye. Sanırsın sema yeryüzüne iyilik çadırı kurmuş. Elini açana, gönlünü açana, pencerelerini açana hesaba gelmez erdemler destelemek var.

Dua tadında hissediş elde etmek talebe bağlı.

İnsanın nutku tutulur önce.

Varlık söze girer, nimet konuşur. İnsan kendine ayna olur, sessizce arınmaya durur.

Tülbendi titreyerek mukabelede anneler. Sakalı gözyaşıyla ıslanmış amca, kendini unutup başkasına yağmuru kıskandıran duaya duruyor.

Mekân arınıyor, zaman ışıl ışıl, Mü'minleri konuk etmiş mescidler. Çocuklarda hayret, ağyarda şaşkınlık. Uzaklar nasıl yakın olur, Ramazan bilir. Kıtalar arası sofra açar ve davet eder Mü'minleri.

Zarafet, merhamet, sevgi ve dua bu sofranın taamı. Herkes talebi kadar "kaşık" salar.

Sözler, eylemler, niyetler oruç tuttuğunda insanla melek karışır birbirine. Yatay yağmurlar yağar Ramazan'da. Açık her pencereden dışarıya dua, içeriye rahmet sızar.

Ve bayram.

Diriltici sevinç. Kıtaları, kuşakları birbirine bağlayan; görmeden kardeş kılan tevhidin gökyüzü mavisiyle sonsuza, yola çıkması.

Ramazan, cana can olan zaman...

Sözler, eylemler, niyetler oruç tuttuğunda insanla melek karışır birbirine. Yatay yağmurlar yağar Ramazan'da. Açık her pencereden dışarıya dua, içeriye rahmet sızar.

Bir Mektep Olarak Ramazan

Zekeriya GÜLER

Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üni. İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

İslam coğrafyasında, bilhassa yaşadığımız topraklarda üç aylar diye bilinen Recep, Şaban ve Ramazan, manevî iklim açısından özel aylardır. "Allâhümme bârik lenâ fî Receb ve Şa'bân ve belliğnâ Ramazân: Allah'ım Recep ve Şa'ban aylarını bizim için bereketli eyle ve bizi Ramazan ayına kavuştur!" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 259) diye hafızaları süsleyen dua cümlesi, Regâib, Miraç, Berat ve Kadir gecelerini bünyesinde saklayan bu ayları münbit araziye dönüştürmüş olmalıdır. Nitekim saygı gösterilmesi gereken "dört haram ay"dan biri recep ayıdır. Diğer üçü ise zilkade, zilhicce ve muharrem aylarıdır.

Her şeyden önce kulluk yoğun bir seyr-i sülûkü tamamlamak üzere, "Allah'ım Recep ve Şa'ban aylarını bizim için bereketli eyle ve bizi Ramazan ayına kavuştur" diye dua ve niyazda bulunan yolcu, "bereket" kelimesinin anlam çerçevesinin farkına varmalıdır. Bereket kelimesi, zenginlik, bolluk, çokluk, inkişaf, nema, lütuf ve ihsan gibi derin bir içeriğe sahiptir. Bu ise bireysel ve toplumsal anlamda bireyin, ailenin toplumun, milletin ve ümmetin huzur ve saadeti olacaktır.

Nitekim "mübârek" kelimesi, hem Kur'ân-ı Kerîm'in hem de onun nâzil olduğu gecenin sıfatı olarak zikredilir: "Sana bu mübârek Kitab'ı, âyetlerini/mesajlarını düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik" (Sâd 38/29), "Biz o Kur'ân'ı mübârek bir gecede indirdik. Kuşkusuz biz uyarıcıyızdır" (Duhân 44/3) ve "Ramazan ayı ki, insanlara doğru yolu gösteren bir rehber, hidayeti ortaya koyan belgeler ve hak ile batılı ayırt eden ve ettiren bir ölçü olarak Kur'an o ayda indirilmiştir" (Bakara, 2/185).

Keza, ümmet-i merhûmenin bir mensubu olarak her müminin, Kur'ân-ı Kerîm'i tebliğ, talim ve tezkiye etmek üzere gönderilen Rasûl-i Ekrem'e "bereket" niyazında bulunmak gibi bir borcu var: "Allah'ım, Muhammed'e bereket ihsan eyle (Allâhümme bârik alâ Muhammed)" dua cümlesinin mânası da câlib-i dikkattir. Meşhur Arap dilcisi, tefsir ve hadis âlimi Fîrûzâbâdî'ye (v. 817/1415) göre bu "mübarek" cümlenin karşılığı şudur: "Allah'ım, Muhammed'in zikrini, davetini (evrensel çağrısını) ve şeriatını mütemâdi ve pâyidar eyle. Onun yolunu takip edenlerin ve ona taraf olanların sayısını keyfiyet ve kemiyet itibarıyla çoğalt!".

Doğrusu Rasûl-i Ekrem'in hayat tarzını ve yol haritasını takip eden ümmetinin keyfiyet ve kemiyet itibarıyla çoğalması, her şeyden evvel gündüz ve ge-

cesiyle Kur'an ayı Ramazan mektebinin kazandırdığı arınmışlığı, iyilik ve takvayı yılın diğer aylarına taşıyıp yaşama kararlılığını göstermek demektir. Şüphesiz bunu başarabilmek için Yüce Kur'an'ın öğrencisi olmak gerekir. İmam Nevevî (v. 676/1277), *el-Ezkâr* isimli kitabında diyor ki: "Bilesiniz ki, Kur'an okumak en faziletli zikirdir. Fakat matlup olan, onu anlayıp tefekkür ederek okumaktır". "Yeryüzünün öğretmeni olabilmek için gökyüzünün öğrencisi olmak lazımdır" diyen ârif de aynı noktaya işaret eder.

Bilindiği üzere mukabele, "üç aylarda ve bilhassa Ramazan aylarında cami, mescid ve evlerde daha çok sabah, öğle, ikindi namazları öncesinde hâfızlar tarafından okunan Kur'an'ı takip etmek suretiyle hatim indirme" adını alan güzel bir gelenektir. Bu gelenek, Ramazan aylarında Hz. Peygamber'in her gece Cebrâil ile o ana kadar nâzil olan Kur'an'ı karşılıklı okuyup (mukabele etmek) kontrol etmeleri uygulamasına (arza sünnetine) dayanır. Nitekim Abdullah b. Abbâs (r.a) diyor ki: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanların eli en açık olanı idi. O, Ramazan ayında Cebrâil ile buluştuğunda daha cömert olurdu. O, Ramazan'ın her gecesinde Cebrâil ile buluşup karşılıklı olarak Kur'an'ı okurdu. Hayır konusunda Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sürekli esen ve yağmur yüklü bulutları taşıyan rüzgârdan kesinlikle daha cömerttir" (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 5; Müslim, Fezâil, 50). Rasûl-i Ekrem'in vefatından önceki son Ramazanda "arza-i ahîre" diye anılan mukabelenin (Kureyş lehçesiyle) iki defa gerçekleştiği sabittir (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 5).

İmam Nevevî, bazı sahâbîlerin Ramazan ayı gelince aile fertlerini toplayarak onlara mukabele okuduğunu nakleder. Esasen "Allah'ın evlerinden bir evde, Kitâbullah'ı okuyan ve kendi aralarında onu araştırıp öğrenen bir topluluk üzerine sekînet iner, onları ilâhî rahmet bürür, etrafını melekler sarar ve Allah onları huzurunda bulunanlara anar" (Müslim, Zikir, 38) hadisinde geçen "Allah'ın evlerinden bir ev (beyt min büyûtillâh)" ifadesinin, mukabele okumak için cami ve mescid yanında, mesken, mektep, medrese ve dergâh gibi mekanları kapsadığı belirtilir.

Bilinmelidir ki, oruç, zekât, hac, kurban ibadetinin buluşturduğu ortak payda takvadır. Mesela oruç ibadetinin hedefi, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle beyan edilir: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınıp görev ve sorumluluklarınızın farkına varmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı" (Bakara, 2/183). Bu âyet-i kerimede geçen "takva", görev ve sorumluluk bilincini ve duygusunu elde etmek, hesap günü kulu zor durumda bırakacak ve mahcup edecek her türlü gelişmeden uzak durmak demektir. Müttaki ise "Âhirette (mahkeme-i kübrâda) kendisine zarar verecek şeylerden dünya hayatında iken kendini koruyan ve kollayan kimsedir". Bu demektir ki, hesap günü mümin kendisini mahcup edecek tutum ve davranışlardan (büyük günahlardan) kaçınmalı ve savunulabilir bir amel defteri ile huzura çıkmalıdır. Rasûl-i Ekrem'in şu müjdesi, bu açıdan manidar görülmelidir: "Kim faziletine inanarak ve ihlas ile Allah'ın rızasını gözeterek Ramazan orucunu tutar (gündüzlerini değerlendirirse), geçmiş günahları bağışlanır" (Buhârî, İmân, 28; Müslim, Sıyâm, 203).

İşte bu sebeple, bireysel ve toplumsal ahlakın inşasında bir mektep olarak Ramazan ayı, kemale erdiren (yetkinlik kazandıran), kendini beğenme, kibir, riyakârlık, yalan, dedikodu, iftira gibi çirkin huylardan uzaklaştırıp tevazu ve samimiyet kazandıran, düşünme ve kendini sorgulama fırsatı verip tövbe, istiğfar, af ve mağfirete zemin hazırlayan bir rahmet iklimi olarak değerlendirilmelidir. Zira oruç ayında İblis'in; görünen ve görünmeyen şer odaklarının ifsad ve iğva görevi, bu ayda asgari seviyede seyreder. Kul bedenen, ruhen ve zihnen sıhhat bulur; ibadetle yoğun bir hayat yaşar, malî bir yükümlülük olan zekât ve fıtır sadakasını muhtaçlara vermekle mutluluk duyar. Her gün meâl veya tefsir eşliğinde bir cüz okuyarak tamamladığı Kur'an hatmi, tefekkür, itikâf ve nefis muhasebesi sayesinde ahlâkî-ruhânî bakımdan büyük çapta gelişim sağlar.

Ne var ki bu gelişmelere mukabil, Sünen-i Tirmizî'de yer alan şu hadis, bu mektepte yeteri kadar başarı gösteremediğinden zayıf not alıp sınıfta kalan bir kul için şu acı gerçeği haber verir: "Ramazan girip çıktığı halde günahları affedilmemiş olan bir insanın burnu sürtülsün!". Keza, "Nice oruç tutan var ki, orucundan kendisine kalan sadece açlık ve susuzluktur. Nice geceleri kalkan var ki, ondan kalan sadece uykusuzluktur!" hadisindeki serzenişi hak eder. Hz. Ömer'in, "Öyle bir kişinin namazı ve orucu sizi aldatmasın ki, konuştuğunda yalan söyler ve kendisine güven duyulduğunda hiyanet eder" diye yaptığı uyarı da aynı hedefe yöneliktir. Demek oluyor ki, insanlarla olan ilişkilerinde dürüst olmadığından güven vermeyen bir insan, namaz ve oruç ibadetinin hakkını verememiş, semeresini görememiş, feyiz ve bereketinden istifade edememiştir.

Hâsıl-ı kelâm, Ramazan mektebinden büyük bir başarı ile mezun olmak ve bu başarıyı sürdürmek isteyen her mümin, Basralı hadis âlimi Abdullah İbn Avn'ın (v. 151/768) şu vasiyetvari sözünden kendi hissesine düşeni almalıdır: "Üç şey vardır ki, ben onları hem kendim hem de kardeşlerim için istiyorum: Sünneti öğrenmeleri, onu soruşturup mesele edinmeleri, Kur'an'ı anlamaları, onu soruşturup araştırmaları, insanları yalnız iyilikle baş başa bırakmaları ve onları iyiliğe davet etmeleri".

Ve sallallâhu alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ âlihî ve sahbihî ecmaîn.

Kelime Manalarıyla Ramazan ve Savm

Şerafeddin KALAY

Dr.

Dünya dönmeye ve zaman akmaya devam ediyor. Kuzey yarımkürenin bahar mevsiminin çiçekleri ile manevî dünyanın faziletler yüklü baharı iç içe geliyor.

Rahmet ayı, feyz ve bereket ayı, nefsi arındırma, berraklığa erdirme ayı geliyor. Kur'ân'ın nüzulü ondadır; Kur'ân ayı geliyor. Bedir zaferi bu aydadır. Mekke'nin fethi ondadır. Tarih boyunca daha nice fetihlere sahne olmuş ay geliyor. Zafer ayı geliyor…

O, Allah Rasûlü'nün; *"Ramazan ayına ulaşan, bu ayı geçirip de mağfirete erişemeyen insana yazıklar olsun,"*[1] buyurarak bizleri hem ikaz ettiği, hem de müjde verdiği ay geliyor.

«Cennet'te bir kapı vardır. Ona "Reyyân" denilir. Kıyamet gününde bu kapıdan oruçlular girer.»[2]

«Oruç tutan insan için iki sevinç anı vardır: Birinci sevinç anı iftar anıdır. İkinci sevinç anı ise kişinin Rabbine kavuştuğu andır"[3] müjdelerine vesile olan ay geliyor.

Bu güzel aya, bu feyz ve bereket ayına, bu zafer ve nusret ayına, "Hoş geldin! Safâlar getirdin! Rabbimiz seni nice yeni fezy ve bereketlere, nusretlere vesîle eylesin!" diyerek karşılıyoruz.

Gelecek satırlarda da "ramazan" ve "savm" kelimeleri hakkında bilgi paylaşıyoruz:

Ramazan

"Ramazan" kelimesi "er-ramed" ve "er-ramdâ'" mastarlarından alınmıştır. Bu kelime, birçok manalar için kullanılmıştır.

• Birinci manada şiddetli sıcak demektir. Güneşin sıcaklığının taşları, kumları basılamayacak derece kızdırmasına denir. Kızgın kumlu zemine "ramdâ'" denilir.

Bir kimse kızgın kum ve çakıl üzerinde çıplak ayakla yürümüş ve ayakları yanmışsa bu yanıklığı ifade için de "ramida" fiili kullanılır. Güneşin toprakları taşları kızdırdığı bir vakitte yürüyen insan için "Ramzın şiddetinden gölgeleri takip ederek ilerliyordu" ifadesi kullanılır.

Yavru develerin ayaklarının altının derisi kalın olsa da büyük develere göre henüz tazedir. Onlar at, katır gibi toynaklı hayvanlardan olmadıkları için ayak altları kızgın kumlara dayanamaz ve sıcak anlarda gölgeliklerden, çok defa da annelerinin gölgesinden uzaklaşamazlar, acemilik edip uzaklaştıkları zaman çok geçmeden sığınacak yer ararlar.

Rasûlullah(s.a.v) bir hadisinde kuşluk namazını tarif ederken *«Deve yavrularının ayaklarının kızgın kumdan yanmaya başladığı zaman»*[4] buyurmuş, kızgın kumdan ayak yanmasını ifade için bu fiili kullanmıştır.

• Bir canlının susuzluktan içinin yanmasına da böyle denilir.

• Yaz mevsiminin sonuna, sonbahar aylarının başına doğru yağan yağmur-

lara da "ramad" denmiştir. Çünkü bu zaman diliminde yağan yağmurlar genellikle iri damlalıdır ve düştüğü kumları, kayaları ve susuzluktan çatlamış toprakları sıcak bulurlar ve kayaları tozlardan temizlerler.

• Demirlerin döverek ve su vererek çelikleştirilmesi için ateşte kızdırılması da bu isimle anılır. Demirler ateşte kızdırılır, dövülür, şekillendirilir ve bilenir.

• Tabiî alimlerinden Mücahid, Ramazan isminin Allah'ın isimlerinden biri olduğu kanaatindedir. Bu kanaate varmasının sebebi *«Ramazan geldi, Ramazan gitti, demeyin. Lakin Ramazan ayı geldi, Ramazan ayı gitti, deyin. Çünkü Ramazan Allah'ın isimlerinden bir isimdir»*[5] hadisidir.

Ramazan kelimesinin bu manalarına dayanarak kamerî ayların dokuzuncusu olan ayın bu isimle niçin isimlendirildiği hakkında denir ki:

• Aylar kadim dillerden Arapçaya aktarılırken bu ay sıcak günlere rast gelmiştir. Yaşanan sıcağın şiddeti sebebiyle bu isimle isimlendirilmiştir.

• Bu ay, kızgın güneş ışıklarının kumları, kayaları yakıp kavurduğu gibi oruç ayının da günahları yakıp yok ettiği için böyle isimlendirilmiştir.

• Oruçlunun da içi susuzluktan ve açlıktan yandığı için bu aya Ramazan denmiştir.

• Hicaz diyarında yaz aylarında yağmur yağmaz. Taşlar, dev kayalar sıcaktan inler hale gelir. Esen rüzgârlarla üstü tozlanır. Yaz bitip son bahar gelince ilk yağan yağmurlar sıcak taşlar, kayalar üzerine yağar. Serin damlalar onları sıcak bulur. Çok defa damlalar durunca kayalardan dumanlar yükselir, sular buharlaşmaya başlar. Geride temizlenmiş kayalar, taşlar kalır. Ramazan ayı da böyledir. Rahmet ve mağfiret ayıdır. Yanık gönüllere dokunur. Onlardaki günah, hata kirlerini temizler. Alır götürür. Geriye arınmış gönüller kalır. İsimlendirmenin sebebi budur.

• Ateşte kızdırılan ve dövülen demirin nasıl pasları gidiyor, geriye sadece demir kalıyor, sıkışarak ve kızgın olarak suya tutularak çelikleşiyorsa Ramazan ayı da böyle arınmaya ve çelikleşmeye sebep olur. İsim bundandır.

Ayrıca bu ayda cihad hazırlıkları yapıldığı, kılıçlar, ok temrenleri, mızrak uçları ateşte kızıl hale getirildiği sonra dövüldüğü, çeliklendiği ve bilenerek keskinleştirildiği için cihad ayı manasına böyle isimlendirilmiştir de denmiştir.

• Oruç tutulan bu ay, Allah'ın rahmetiyle günahların yanıp yok olması sebebiyle önce Şehrullah (Allah'ın ayı) diye isimlendirilmiş, sonra da Allah ayı olan bu aya, onun isimlerinden biri olan Ramazan kullanılarak "Ramazan Ayı" denmiştir.

İsimlendirmelerin bazen bir bazen birkaç sebebi olur. Bazen de nereden geldiği, nereden alındığı bilinemez. Bu sebeplerden hangisi olursa olsun bu ay, ihya eden için günahların silindiği, gönüllerin arındığı, iradelerin çeliklendiği, Allah için nefislere hâkim olunduğu, zaferlerin tarih sayfalarında yer aldığı bir ay olmuştur.

Nice Ramazanlara…

SAVM

İslâmî ıstılahta orucun karşılığı "savm"dır.

Savm, kelime olarak dil âlimlerinden Halil'in bildirdiğine göre, hiçbir şey yapmadan durmak demektir. Yemeyen, konuşmayan, yürümeyene de sâim (oruçlu) denir. Rüzgâr durmuş esmiyorsa onun bu durgun hali için de kullanılır.

Yürümeyen, ayağının birini dinlenmeye alarak ayakta duran atın bu duruşuna da savm denir.

Nitekim Meryem Sûresinin 26. âyetinde "savm" kelimesi konuşmamak, konuşmadan durmak manasınadır. Meryem validemize hitaben, ***"Ben, Rahman'a savm adadım. Bugün hiçbir insanla konuşmayacağım de"*** buyrulur.

Ayrıca bu mana ile bütünleşecek şekilde "nefsi alıkoymak, ona hâkim olmak" manalarına gelir. "Sabretmek" manasına da geldiği nakledilir. Sabretmek manası da öncekilerle bütünleşen bir manadır.

Savmın fıkhî manası ise şudur: "Bir mü'minin niyet ederek fecr-i sadıkın doğuşundan, güneş batıncaya kadar Allah rızası için nefsine hâkim olması, onu hakikî veya hükmî olarak orucu bozacak şeylerden alıkoymasıdır."

İnsan oruç sayesinde hayvânî duygularını, hırslarını azaltır; nefsin arzu ve ihtiyaçlarını yeniden elekten geçirir, manevî duyguları, gönül hassasiyetini yeniden canlandırır, güzel hasletler ve ibadetlerle hayatına yepyeni bir canlılık ve dirilik verir. Nefsini zora alıştırır, dizginleri bütünüyle ele geçiriş şuurunu yaşar, Allah için yapılan fedakârlığın lezzetini tadar.

Oruç tutan bir mü'minin yokluğa, mahrumiyete katlanışı, yiyecek ve içecek bulamadığı için değil, Rabbinin rızasını, nefsinin arzularına tercih ettiği içindir; bilerektir, şuurladır. Böylece Allah'ın verdiği iradeyi onun emrettiği yönde kullanmanın ulvîliğini hissedecek, nefsine karşı bir mücadele örneği sergileyecektir.

Yaratıcısının emrine uyarak belli bir süre nefsini dizginleyen, onu meşru nimetlerden uzak tutan, Rabbinin rızası için yokluğa katlanma dirayetini gösteren bir mü'min, artık diğer hırslarını da dizginlemeyi öğrenecek, harama, başkalarının mallarına göz dikmeyecek, elindekini başkalarıyla meşru çerçevede paylaşmayı öğrenecek, muhtaçlara yardımın gönle verdiği hazzı duyacak, Rahman'ın arzuladığı saflarda yer almayı kendisine şiar edinecektir.

Ramazan ayında gönlümüzü kuşatan manevî atmosferin bütün hayatımızı kaplamasını, yeni Ramazanların yepyeni çiçekler ve meyvelerin baharı olması için niyaz ediyoruz.

[1] Sünen-i Tirmizî. Hadisin sahih olduğunu söyler.
[2] Sahih-i Müslim, Savm (2/ 808).
[3] Sahih-i Müslim, Savm (2/ 807), Sünen-i Tirmizî (3/ 138).
[4] Lisanü'l-Arab, İbn Manzur (7/ 161).
[5] F. Razi. Bakara Sûresi 185. ayetin tefsiri.

Oruç ve İşlevi

Mustafa KELEŞOĞLU

ŞEYTAN

Cennette süren bir hayat. Secde ile emredilinceye kadar olan her şey isteğine uygun olduğu için -o istediği için değil- hiç itirazı görülmemiş varlık. Âdem Aleyhisselâm yaratılıp, Allah ona secdeyi emredince, alemlerde ilk defa emre itaat etmeyen ve cennetten kovulup dünyaya sürgüne gönderilen varlık.

Allahû Teâlâ'dan **"insanların diriltilecekleri gün"**e kadar müddet isteyip, bu müddeti Allah katında ve yanında itibarının yıkılmasına sebep olan âdemoğlunun her bir ferdinin, yine O'nun yanında itibarını yıkmak için kullanır ve artık insan için en büyük ve azılı düşmandır. İlk eylemi de vesvesesi ile Âdem Aleyhisselâm ve Hz. Havva'nın cennetten mahrum olması, onların dünya sürgününe sebep olmasıdır.

ÂDEM

Cennette yaratılır. Yaşama süreci orada başlar ve sürer. Havva'nın yaratılışı ve beraberliği ile hayatlarını sürdürürler. Azılı bir düşmanları vardır. Cennette değil dünyadadır. Ama vesvesesi ile cennettedir. Vesvesesi Âdem Aleyhisselâm ve Havva'yı etkilemez. Ama kendilerinde bulunan **"uzun yaşama(ebedilik)"** ve **"melek olmak"** arzusu bu vesveselerle tahrik olur. Kendilerine yasak olana, ellerini uzatır ve ondan tadarlar. Yasağı tatmanın kendilerini çıplak bırakacağını akıllarına getirmemişlerdir ve çıplak kalırlar. Cennetten, şeytanın kovulduğu dünyaya onlar da gönderilir. Dünya süreci başlar.

İNSANIN KURTULUŞ VE ÖZGÜRLÜĞÜ

Kur'an-ı Kerim'in en temel konusu insanın kurtuluş ve özgürlüğü meselesidir. Bu kurtuluş ve özgürlük, yaşadıkları cenneti işledikleri sebebiyle yitiren insan eline verilemeyecek kadar da kıymetlidir. Cenneti, içlerindeki tutku ve dünyadaki azılı düşmanlarının vesvesesi ile yitirmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim insanın kurtuluş ve özgürlüğünü üstlenir. Emirler ve yasaklar koyar, galip gelmenin yollarını öğretir. İnsan her şeyden önce isyana düşmesine sebep olan şeytana karşı sonra da bir bakıma onun işbirlikçisi konumunda bulunan arzu ve istekler, haz ve tutkulara karşı bağımsızlığını, özgürlüğünü kazanmalıdır. Yani Allahû Teâlâ şeytanın insana karşı vesvesesiyle, tahrik, tavsiye ve teşvikiyle sürdürdüğü savaşta insanın yanında yer alır. Onu insan eliyle etkisizleştirmek, işlevsizleştirmek ister.

DÜNYA SÜRGÜNÜ

Yaşadığı dünya, tanıdıkları, bildikleri bir yer değildir. Her şeyden önce beslenme ve güvenlik ihtiyaçları vardır. "Burada zararlar ve zararlılardan nasıl güvende olacaklar? Yine güvenli bir şekilde neleri yiyecekler?" Bunlar önemlidir. Kurtuluşlarını üstlenen Allahû Teâlâ, onlarla iletişimini sürdürür. İletişim yoluyla yasaklar koyar ki bilmeden veya şeytanın düşmanlığı sebebiyle zarar ve zararlılarla karşılaşmasınlar. Bunlar da yeterli olmaz zira dünyada azılı bir düşmanları daha vardır. Ona karşı da kendilerine karşı onun sürdürdüğü bu savaşı kazanmalılar. Şeytan o diğer zararlılar gibi değildir. O sizin onu görmediğiniz her yerden sizi görür.

ORUÇ

Bir mimardır oruç. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, "Bize Recep ve Şabanı mübarek kıl ve bizi Ramazan'a ulaştır." diye dua etmiştir. Gaye Ramazan'a ulaşmaktır. O insanı yeniden küllerinden inşa edecektir, kuracaktır. Bu amaçla ramazan, insan yalnızca Allah-u Teâlâ'ya kul olsun, iradesini(tercihini) O'nun yolunda kullansın, hep şeytan karşısına yenilenmiş bir kul olarak çıksın diye **"orucu"** eline almış, beklemektedir.

Allahû Teâlâ'nın şeytanların ayaklarını zincirlerle bağlaması ve işlevsizleştirmesi, bu savaşta insanın yanında yer aldığını gösteren bir durumdur. Ramazan'a erişen insanlık aleminde, inansın inanmasın nispi bir kötülük azalması olur. Bu durum kötülüklerin kaynaklarından biri olan şeytanın bu ayda zincirlenmesindendir. Ama dünya cennet olmuş da değildir.

Burada başka bir hikmete de işaret vardır, insan için şeytan bir düşmandır. Ama aynı zamanda kendilerini tezkiye vesilesidir de. Şu şekildeki sözleri çok duymuşsunuzdur. Ben böyle kötülük yapar mıyım, kahrolası şeytan yaptırdı. Ramazan ayında Rabbimiz "Haydi bakalım siz mi yaptınız, yoksa size şeytan mı yaptırdı, ortaya çıksın." diye de mü'minleri sınavdan geçirir. Bu ayda gözüken kötülüklerin tamamı insan nefsinden kaynaklanır.

Orucun en önemli işlevi; nefisle, haz ve tutkularla, arzu ve isteklerle mücadeleye alıştırması, sabır yollarını öğretmesidir. Yani oruç, hem şeytana karşı insanın takviyesi, şehvetini kırması, nefsin heva ve heveslerini mağlup etmesi, düne kadar gözlerde büyütülen birbirlerine karşı üstünlük davalarını değersizleştirmesi, hayatın lezzetini tattırması, insanı Rabbine yakın kılması gibi güzellikleri de barındırır.

Oruç, insana kendisiyle savaşı sürdüren şeytan ve vesvesesi, haz ve tutkularının ısrarları karşısında irade de kazandırır. Rabbimiz Ayet-i Kerime'de ***"Daha önce de Adem'e ahit (emir ve vahiy) vermiştik. Ne var ki o (ahdi) unuttu. Onda azim de bulmadık. (Taha Suresi 20/115)"*** diyerek iradedeki eksiklik ve zayıflığı sebep göstermektedir.

Daha önce Rabbimiz, Âdem Aleyhisselâma: "Şeytan sizin apaçık düşmanınızdır (adüvvün mübin)." buyurmuştur. Unuttukları, şeytanın onlara karşı apaçık düşmanlığı idi. Bu unutkanlık dünya sürgününün de sebebi idi.

Hedef, insanı özgür kılmaktır. Tutkularından, alışkanlıklarından, hazlarından, heveslerinden, arzularından, isteklerinden, şehvetlerinden insanı bağımsız kılabilmektir. Giderek Allahû Teâlâ'ya bağlılığı ve bağımlılığı zayıflatan, yerine geçen bu bağlılık ve bağımlılıklardan kurtulup yalnızca Allah Teâlâ'ya kul olarak bağlı ve bağımlı hale gelmektir.

Rabbimizin, apaçık düşmanımızı zincirlediği, nefsimizi ise bize bıraktığı bir ayda bizden beklenen, zaaflarımıza karşı oruçla iradelerimizi güçlendirmek ve zafer kazandırmaktır.

Anlamlı cümle kurmanın önemsenmesi kadar ahlaki hayatın da önemsenmesi; uçurumun kenarında olan bizler için ve güya rehber olmaya çalıştığımız gençlerimiz adına hayati bir öneme sahiptir.

Günler, Aylar ve Yıllar

Hüseyin GÖKALP

Doç. Dr., Selçuk Üni. İslami İlimler Fak.

Biz zamanı "kamer" veya "erh" ile yani ay ile tayin ederdik. Arapların tekmîr ya da te'rîh dedikleri şey yani tarihin tayini, Babillilerden bu yana ayla ilişkilidir. Bu kadim milletler, tarımla uğraşmaları veya belli mevsimleri ibadetlere hasretmeleri sebebiyle muayyen vakitlerde ayı, güneşin yıllık devrine intibak ettirirlerdi. Hemen hemen tüm milletler için ay, gözlerinin önünde şekilden şekle girerek günden daha uzun bir zaman dilimi olan yaklaşık otuz günlük periyodu tamamlayan bir ayetti. Batı milletlerinde de hesap bu şekildeydi. O sebeple İngilizce gökteki Ay olan moon ile takvim ayı olan month veya Almanca aynı şekilde mond ve monat aynı kökten gelir. Güneş ise bizim hesabımıza göre yıldan ziyade günümüzü tanzim etmemize yardımcı olmaktaydı. Yıl ise her millette aynı olmamakla birlikte on iki aydan ibarettir. İşbu tarih ve zaman yönetimi, hayata nizam, insana intizam katar. Örneğin namaz ibadetimiz Güneş'e, oruç ibadetimiz Ay'a, zekât ibadetimiz ise yıla bakılarak tatbik edilir. Tüm bu yoğun, günlük ve süregelen işler, göklerden müstağni kalamaz. Allah-ü Teâlâ adeta insanı göklerle sürekli irtibatlı kılmıştır.

Ramazan ayı, insanın hem gün hem ay hem de yıl konusunda teyakkuz halinde olduğu aydır. Zorunlu olmamakla birlikte zekâtın Ramazan ayında verilmesi bir yılı takip etmeyi; orucun başlangıcı ve bitişi Ay'ı takip etmeyi; imsak, iftar ve namaz vakitlerinin tayini de Güneş'i takip etmeyi gerektiriyor. Göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabbi, yalnızca kendisine kulluk etsinler diye yarattığı insan evladını, böylece yerden, gökten ve insanlardan sorumlu kılıyor. Müslümanlar, güneşe, aya ve yıldızlara bakarak onlara tapmak ya da insanın ilahlık ilan ettiği modern zamanların ruhuyla gökleri istila etme hayalleri kurmak yerine kulluk yapmayı tercih ederler. Göklere mahkûm olmak ya da göklere hâkim olmanın dışında üçüncü bir seçenekle yollarına devam ederler. Aynı şekilde Müslümanlar, yerleri ifsat etmek ya da müfsitlere teslim olmak yerine zulmetmemek ve zalimlere boyun eğmemek gibi üçüncü bir yola doğru devam ederler. İnsanlarla ilişkilerimiz de böyledir. Bu sebeple yeryüzünü cennete çevirme vaatleriyle insanları topluca köleleştirenlerden beriyiz ve elbette göklerin ve yerin Rabbini, kelimeler adedince ve yarattıkları mahlûklar adedince tesbih ederiz.

Allah'ın göklerdeki ve yerdeki ayetlerini idrak etmek, hidayet iledir. Hidayete tâbi olanların önleri aydınlık, gönülleri şendir. Hayatları mesut, ibadetleri keyiftir. Müslümanın bir namazdan alacağı kalıcı huzur, dünyalık tüm hazların fevkindedir. Oruç da aynı şekilde Müslümanın nişanıdır. Kul, yalnız Rabbi için kurban kestiği gibi yine yalnız Rabbi için yeme ve içme dâhil pek çok şeyden gün boyu imtina etmektedir. Bu hâl, ifrat ve tefrit arasında sa-

lınan sarkaç toplumların anlamayacağı bir dengededir. Müslümanın bir orucunun müddeti de bir Ramazan'ın müddeti de hikmetli bir miyar iledir. Kefaret dışında Ramazan'ın haricinde arka arkaya oruç tutulmaz. Ramazan'ın haricinde Peygamber'in (s.a.v) tavsiyesi, ayın ortasından üç gün, daha fazlasını talep edene pazartesi ve perşembe günleri olmak üzere haftada iki ve daha fazlasını arzulayana da Davud (a.s) orucu olan gün aşırı oruçtur. Bunun ötesine müsaade edilmemiştir. Onun hoş görmediği ziyadeler, fazilet değildir. Zira o ne yapacağımız kadar nasıl ve ne kadar yapacağımızla da ilgilenmiştir. Sünnete tâbi olanlar işte böyle geniş ve aydınlık bir caddede yürüyen insanlara benzerler. Allah'ın hidayet vermediği kimseler ise Hâlid b. Velîd'in (r.a) ifadesiyle çölde yolunu kaybetmiş insanlar gibidirler.

Ramazan, bireylerle sınırlı kalmaz, sokaklara beldelere taşar. Sâimlerin bu samimi ve bereketli hareketliliği, gayrimüslim toplumları da tarih boyunca derinden etkilemiştir. Bu vakur teslimiyet ve kâmil direnç, dinleri muharref Yahudileri adeta kıskandırmış, Hristiyanlara da gıpta ettirmiştir. Bugün Ramazan kelimesi, neredeyse tüm dünya dillerinde bilinmekte ve bu ay ile ilgili dünyanın doğusunda ve batısında yaşayan vasat insanlar bile bir fikir sahibi olabilmektedir. Osmanlı tebaası olan gayrimüslimler tarafından Ramazanlar, hürmetle karşılanırken günümüz müstemleke toplumlarında ise başkalaşmıştır. Müslümanların arasında yaşayan self-oryantalistler için Ramazanlar, adeta aleni tüketim festivalleri gibidir. Ne zaman Ramazan ayı gelse, normal zamanda bile Anadolu toplumunda ayıp olarak karşılanan ayakta, yürürken ya da kamusal alandaki yeme içme işleriyle, Müslümanlara karşı çocuksu bir saygısızlık peşinde olan yenilmiş ve ezilmiş ruhlar, bu halleriyle daha bir asır önce mahallelerimizde yaşayan Ortodoks Rumlar kadar karakterli bir tavır takınamaz hâle düşmüşlerdir. Bu düşkünlük, Müslümanlardan saygı beklememelidir. Zira küçük bir rüzgârda eğilen dallar gibi gelen geçen her emperyalist kültüre zabıtalık yapma geleneğine sahip kitlelerin gökleri ve yeri yaratana kulluk edenlerle ilgili tavırları gelip geçicidir. Çünkü münafıklık, hâlden ziyade egemene göre değişiklik gösteren bir makamdır. Müslümanın görevi ise vakarını koruyarak, günleri ve ayları gözeterek hayırlarda yarışmaktır. Bu asalet, bizi sarıp sarmaladığı gibi düşmanlık peşinde olmayanların, Müslümanlara ısınmakta olanların gönüllerini kavrayıp bağlayacak ve İslâm'a düşmanlık peşinde olanların da akıllarını alıp kalplerini dağlayacaktır. İşte bu temsil, müthiş bir tebliğdir. Bilinmelidir ki bugün Müslümanların en yoğun yaşadığı Malezya, Endonezya gibi ülkelerin bulunduğu yerlere İslam orduları gitmemiştir. Bu adaları namaz kılan, oruç tutan ve insanları aldatmayan Müslüman tacirler ve âlimler fethetmiştir.

Ramazan'dan önce, Ramazan'da ve Ramazan'dan sonra eğer mükellefsek, İslâm'ı temsil etmekle memuruz. Temsil ancak samimiyetle mümkündür. Niyet, ihlas ve istikametle yola devam etmek zorundayız. "Din samimiyettir" buyurdu Peygamber (s.a.v). "Kime karşı samimiyet?" diye sorulduğunda da "Allah'a, kitabına, peygamberine, emirlere ve tüm Müslümanlara karşı" buyurdu Efendimiz. Kitabımıza karşı samimiyet, onu okumak ve ona ittiba etmekledir. Bu ödev günlüktür. Devri de mümkünse aylıktır. Ramazan da bunun için iyi bir fırsattır. Bu ayda elde edilecek devinim ise diğer Ramazan'a kadar sürmelidir. İşte böyle günlerini, aylarını ve yıllarını kulluk etmeye adayan Müslüman zindeliği ise hepimize lazım olan şeydir.

İşbu tarih ve zaman yönetimi, hayata nizam, insana intizam katar. Örneğin namaz ibadetimiz Güneş'e, oruç ibadetimiz Ay'a, zekât ibadetimiz ise yıla bakılarak tatbik edilir. Tüm bu yoğun, günlük ve süregelen işler, göklerden müstağni kalamaz. Allah-ü Teâlâ adeta insanı göklerle sürekli irtibatlı kılmıştır.

Kulluğu ve Hürriyeti İdrak Ayı: Ramazan

Mustafa ÖZSARAY

Dr., FSMVÜ İslami İlimler Fak.

Gaflet perdesi gönül gözünü kör ettiğinde insan kulluğun hakikati ve zevkinin farkında olamaz. Buna karşın o haram helal demeden nefsanî arzularının peşinde koşup haz aldıkça hür ve mutlu olduğunu sanır. Oysa insan, dünyanın cazibesine kendisini kaptırınca Allah'a kulluğun hürriyeti ve huzurundan uzaklaşır. Bu durumda farkına varmadan birçok dünyevî bağla kendini bağlar. Bu bağlantıların her biri bir süre sonra onu arzularının kölesi haline getirir. Gaflet perdesi bu köleliği ona fark ettirmez. Böylece o hırsını daha da artırır ve zamanla yarış içerisinde koşuşturmaya devam eder durur. Gafil insan dünyevî makamlar, zevkler ve şöhret için tasarladığı işleri herhangi bir meşru hudut gözetmeden birbiri peşine bitirdikçe ve çılgınca tükettikçe geçici mutluluklar duymaya başlar. Fakat bu mutluluklar sahte olduğundan bir türlü sükûn ve huzuru bulamaz. Doyumsuzluk illeti sebebiyle farklılıklar denemeye başlar. Allah korusun küçük günahlar büyük günahlara kapı aralar. İnsan arzuladığı şeylere ulaştıkça bir başka deneme derken ruhsal sıkıntı ve bunalıma düşer.

Çağın insanı en çok stres ve mutsuzluktan şikâyet ediyor. Bu durumdaki gafil insan da bu mutsuzlar kervanına dâhil olur. Bir süre kendini toparlayıp sıkıntılarının üstesinden gelmeye çalışır ama zaman içerisinde yine bocalamaya, bunalmaya ve sonra da hiçbir şeyden zevk almamaya başlar. Çoğu zaman mutsuzluğunun sebebini çevresinde arar. Aile fertlerini, arkadaşlarını, milletini, devletini suçlar. Kimi zaman da içine dönüp keşke, keşke, diye hayıflanmalarla vakit geçirir. Pişmanlıklar, isyanlar ve ilençlerle oyalanıp durur. Bir zindan içindeki mahkûm gibi umutsuzluğa kapılır. İşte bu haller terbiye olmamış nefis sahibi insanın tutum ve davranışlarıdır. İslâmî terminolojide bu halleri yaşayan insanların nefislerini tanımlayan iki isimlendirme vardır: Nefs-i emmâre ve nefs-i levvâme. Nefs-i emmâre insana hep kötülüğü emreder. Nefs-i levvâme ise yaptığı hataları görüp pişmanlık duyar. Bu iki basamağı aşıp mülhime derecesine eren nefis kulluğun ve hürriyetin tadını almaya başlar. Nefis en sonunda radıye ve merdıyye basamaklarına kadar ilerleyebilir. Yeter ki kişi gayretle kulluğa devam etsin. Ümit-

siz olmasın, tevbe kapılarının her zaman açık olduğunu bilip nasuh tevbesi ile yola girip salih amellerle ilerlemeye devam etsin. Bunun için Ramazan ayı bir fırsattır. Bu ayda insana nefsini tanıması için kapılar açılır. Dünya zindanlarında bile mahkûmun odasına küçük bir menfez konulur. Oradan içeriye ışık sızar. Bu hayatın ve ümidin devam ettiğine bir işarettir. O ışık mahkûma hürriyeti hatırlatır. Islah olursan kurtulursun demektir. Merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbülâlemin de insana inançsızlık, gaflet ve günah zindanlarından kurtulması için geniş bir kapı bırakmıştır. Bu tevbe kapısıdır. Tevbe her zaman yapılır ama bazı zamanlarda ve mekânlarda rahmet iklimi daha bereketlidir. Mübarek saatler, günler, aylar ve mekânlar vardır. Duası makbul zatlar vardır. Hidayete ermek için bin bir türlü vesileler vardır. Sûfîlerin büyüklerinden Necmeddin-i Kübra'nın "Hakka ulaşan yollar mahlûkatın nefesleri sayısıncadır." sözündeki hikmet gereği görebilene yol çoktur. Rabbülâlemin tarafından insanlara dur, kendini dinle, evreni gözle, gittiğin yolun sonunu düşün, bu dünya sonlu ve ecel her an karşına çıkabilir diye muhasebe imkânları bağışlanır. İşte yıl boyunca öteye beriye koşturan insana nefis muhasebesi için sunulan fırsatlardan biri de Ramazan ayıdır. Bu ayda oruç farz kılındı. Tuttuğumuz oruçlar nefsin tezkiyesi ve kalbin tasfiyesine katkı sağlar. Oruçla arzusu kırılan nefsin dizginleri kontrol altına alınır ve yapılan muhasebe ile verilen nimetlerin kıymeti anlaşılır.

Hakikaten Ramazan ayı bir rahmet, bereket ve kurtuluş vesilesidir insan için. Hırs ve tama ile dolu, doymayan gözlerden kurtulmak için bu ay bir fırsattır. Âlemlerin Rabbi Allah'ın emriyle bu ayda tutulan oruçlar ve namazlar sayesinde kul zincirlerinden kurtulup azat olur. Bu ay insanın nefsini tanımasına vesile olur. Namazlar, oruçlar, salavatlar, dualar, ikramlar, infaklar maneviyat heybelerini doldurur. Gönüller kabzdan basta çevrilir. Enfüs ve afakta hep Rahman ve Rahim olan Allah'ın esmasının eserleri müşahede edilir. Perdeler bir bir açılır, *"Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) Allâhı tesbîh (ve tenzîh) etmekdedir. Mülk Onun, hamd Onun, O, her şeye hakkıyla kadirdir."* (Teğabun, 64/1) âyeti gereğince insan da hilkatindeki zikrin, yani mülkün sahibi olan Allah'a kulluğun şuuruna erer.

Ramazan, oruç gibi namaz ayıdır aynı zamanda… Beş vakte teravihler eklenir bu ayda… Bu vesile ile camilerde bambaşka bir iklim oluşur. Namaz da oruç gibi bizi kulluğun ve hürriyetin zevkine eriştirir. Vakit gelince her şeyden bağı koparıp ilahi divana çıkarız. Allahu ekber diyerek dünyevi bağları koparıp kıyamda huzurun tadını hissederiz. Rabbimizin adıyla okumaya başlarız. Hamdı kuşanıp her zaman ve mekânda ve her işte Allah'ın otoritesine teslim oluruz. Rükûlar ve secdelerle O'na bu dünyadaki en yakın anlarımızda hâlimizi arz ederiz. Namazla ve oruçla kulluğu ve hürriyeti idrak için şimdi fırsat zamanı… Hoş geldin ey şehr-i Ramazan…

Hakikaten Ramazan ayı bir rahmet, bereket ve kurtuluş vesilesidir insan için. Hırs ve tama ile dolu, doymayan gözlerden kurtulmak için bu ay bir fırsattır.

Manevî Dokumuzu İhya: Ramazan'da Kur'an'la Buluşmak

Mesut KAYA

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üni. İlahiyat Fak.

Ramazan'ın müslümanın gönül dünyasında derin çağrışımları vardır. Müslüman için Ramazan; müstesna bir zaman dilimi, manevi duyuşları daha yoğun yaşadığı feyizli bir huzur iklimidir.

Ramazan'da mümin öncelikle içe dönük bir sefere çıkarılır. Hayatın hercümerci içinde aylardır bunalan kalbi, bir sürelik sükûnete davet edilir. Üzerine bulaşan günah kirleri, müminin gayreti nispetinde temizlenir, pörsüyen manevi dokusu ihya edilir.

Nitekim daha kendisine peygamberlik gelmeden Allah Resûlü'ne (s.a.v) yalnızlık sevdirilmiş, ilahi bir saikle o, Ramazan ayında Hira'ya yönlendirilmiştir. Bu inziva hâlinde Hz. Peygamber'in (s.a.v) kalbi vahye hazırlanmış, manevi gücü takviye edilmiştir. Artık kalbi, seviye olarak "Oku!" emrini kaldırabilecek bir kıvama ulaşmıştır.

İşte müminler de Hz. Peygamber'in (s.a.v) yaptığı gibi bu ayda ibadet ile yoğun bir hayatla gönül dünyalarını zenginleştirmeye koyulurlar. Kalplerini Müslümanca bir hayat için hazırlarlar, Kur'an'a kendilerini daha çok verme gayretine girerler. Hem "Oku!" emrini duyarlar gönüllerinde hem de bu emre imtisâl etmenin huzurunu yaşarlar.

Bir görüşe göre Kur'an bu ayda toptan dünya semasına inzâl edilmiştir: *"Muhakkak bu Kur'an kadir gecesinde indirilmiştir", "Muhakkak onu biz mübarek bir gecede indirdik"* âyetleri buna işaret etmektedir. Bir başka görüşe göre ise Kur'an bu ayda indirilmeye başlanmıştır: *"Ramazan ayı, insanlara yol gösteren, hidâyeti, doğruyu ve yanlışı ayırt edip açıklayan Kur'an'ın indirildiği aydır." (Bakara 2/185).* Hem söz konusu yorumlara hem de Ramazan ayının kıymetine delâlet etmesi bakımından bu âyet son derece önemlidir.

Elmalılı âyetle ilgili yukarıdaki iki yoruma şunu da ekler: "Hakkında bu şekilde Kur'an indirilen, Kur'an'da kendinden söz edilen ay demektir. Gerçekten Kur'an-ı Kerim'de bu mübarek aydan başka Allah'ın övgüsüne mazhar olarak ismi açıkça söylenmiş bir ay yoktur. İşte Ramazan ayı böyle mübarek bir aydır. Bunun için orucun farz oluşu da bu aya tahsis edilmiştir: *"Siz müminlerden kim bu mübarek aya şahit olursa, bunda oruç tutsun."* buyurulmuştur. *(Bakara 2/185; Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, I, 533)*

Oruç, İslâm'ın en temel ibadetlerinden birisidir. Oruç emri âyet-i kerimede Kur'an'la ilgili söz konusu beyanlardan sonra gelir. Bu, şüphesiz Ramazan ayının, Kur'an'ın ve orucun birbiri ile olan alakasını açıkça ortaya koyar. Hatta müfessirin ifadesine göre söylenirse; oruç, hakkında Kur'an indirildiği için bu ayda farz kılınmıştır.

Aslında Peygamberimizin haber verdiğine göre bütün ilahi kitaplar bu ayda, Ramazan ayında indirilmiştir: "İbrahim'in sahifeleri Ramazan ayının başında, Tevrat altıncı gününde, İncil on üçüncü gününde indirilmiştir; Kur'an ise sonunda indirilmiştir." *(Taberî, Câmiu'l-Beyân, II,150).* Görülüyor ki Kur'an ilâhi kitaplar sil-

silesinin son halkası olması hasebiyle yine aynı ayda, Ramazan ayının sonunda indirilmiştir. Kur'an'ın nüzulü, Ramazan ayının başına adeta bir taç gibi giydirilmiştir.

Kur'an tilaveti, son derece önemli bir ibadet. Mümin için ekmek gibi su gibi bir ihtiyaç. Nitekim Allah Resulü (s.a.v) muhatap alınarak: *"De ki: 'Bana Kur'an tilavet etmem emredildi" (Neml 27/92)* buyurulur. Kuşkusuz O, Kur'an tilavetine en çok önem verendi. O, âyetleri hem okur hem insanlara duyurur, açıklar, öğretir ve uygulardı. Burada ona bu işte sebat ve kararlılık gösterme emri verilmiştir. Aynı şekilde müminlerin bu işe ciddiyetle sarılmalarına işaret edilmiştir.

Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v) de buna sürekli teşvikte bulunmuştur. Bu teşviklerden biri: "Kur'an okuyan ve bu konuda mâhir olan kimse şerefli, tertemiz meleklerle beraberdir; biraz zorlanan, zorlandığı halde okumaya devam eden kimseye de iki sevap vardır." (Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 38) şeklindedir.

Ramazan bunun için güzel bir fırsat. Ramazan'da oruçla gönül dünyası arınan, kalbi rikkat kazanan mümin; iç dünyasını Kur'an ile süsler, zenginleştirir. Oruçlu mümin günahlardan uzak kalmıştır o gün. Kur'an okuyacağı dilini, gözlerini, gönlünü korumuştur. Zira Kur'an'la aydınlanmanın en temel şartı; ona saf, berrak bir kalple yaklaşmaktır. İşte Müslüman Ramazanda, Kur'an tilavetinin feyiz ve bereketinden daha çok istifade eder. Kur'an'ın hikmet kapıları daha çok aralanır onun için. Allah'ın Kur'an'da anlattığı türlü hakikatler, nasihatler, onun gönlünde daha bir makes bulur. Kâinat, ahiret, cennet, cehennem tabloları daha bir canlılık kazanır. Peygamberlerin çilesini ve mücadelesini, rabbanilerin gayret ve direncini, inananların sabır ve tahammülünü daha bir anlamlı okur...

Ramazan ayı ile ilgili âyette Kur'an'ın peş peşe sıralanan üç hasleti vardır. Bunlar tesadüf olmamalıdır: 1. Kur'an insanlar için bir hidâyet kaynağıdır. 2. Hidâyete ulaştıran, hâdi olan Allah'tan bir açıklamadır. 3. Hakkı bâtıldan ayırt eden furkandır. Demek ki Ramazan ayında Kur'an okuyucusunda bunlar daha çok tebellür ediyor. Hatta Kur'an'ın hidâyeti, o kimseyi bürüyor, kalbinde nur, yolunda ışık oluyor. Allah o kula hâdi sıfatıyla tecelli ediyor ve ona Kur'an'ın anlamlarını açıp doğruya yöneltiyor. Hakkı, bâtılı, iyiliği kötülüğü gösteriyor.

Bizi böyle bir sonuca götürecek bir okuyuş elbette ağır ağır, tedebbür ve tefekkürle yapılacak bir okuyuştur. Harflerin telaffuzuna önem vermek kadar maksada da vakıf olmaya çalışmaktır. Ubeyd el-Mekteb (r.a.), Mücahid'e (r.a.) sorar: "Bir adam Bakara ve Âl-i İmran surelerini seri bir şekilde ivediyle diğeri ise okuyuş kurallarına riâyet ederek yavaş yavaş sadece Bakara suresini okumaktadır. Hangisinin yaptığı daha faziletlidir, hızlı hızlı iki sureyi okumak mı, yavaş okuyup bir sureyi okumak mı?' Mücahid: 'Ağır ağır Bakara suresini okuyanın yaptığı daha faziletlidir" der ve görüşüne delil olması bakımından bu âyeti okur: *"Kur'an'ı insanlara sindire sindire okuyasın diye kısımlara ayırdık ve biz onu yavaş yavaş indirdik." (İsra 17/106; Taberî, Câmiu'l-Beyân, VIII, 161)*

Öğrendiğimize göre Cebrail (a.s.) her yıl Ramazan ayında geceleri gelir, Allah Resulü ona, o zamana kadar inen sureleri okurdu. (Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 7) Bu uygulama bize, başka konuların yanında Ramazan ayında Kur'an tilavetinin önemini göstermektedir. Ramazan'da Kur'an'ı hatmetmenin faziletini ortaya koymaktadır. Nitekim bu bir adet olarak kalmış ve Ramazan ayındaki mukabeleler o günden bugüne sürüp gelmiştir.

Ramazan gecelerindeki yirmi rekâtlık teravih namazının hatimle kılınması ayrı bir güzellik! Her gün bir cüz okunması ve Kur'an'ın bir ayda hatmedilmesi Kur'an'la buluşma noktasında tarifsiz bir mutluluk! Bu aynı zamanda namazla Kur'an'ın, namazla orucun ulviliğini birleştiren müthiş bir terkip! Zira Kur'an kendini namazda daha çok açıyor. Kur'an'ın feyiz ve maneviyatı insanın yüreğini daha bir kuşatıyor. Allah'ın huzurunda O'nun kelamını dinliyorsunuz; yani O'nunla konuşuyorsunuz.

Gerek mukabeleler gerek hatimli teravih namazları, Kur'an dinlemenin en güzel vasıtaları! Hz. Peygamber'in (s.a.v) Ashâb-ı Kiram'dan Kur'an dinlediği vaki. Hatta bir keresinde Allah Resûlü (s.a.v) Abdullah b. Mes'ûd'dan kendisine Kur'an okumasını istemiş o da sormuş: "Ey Allah'ın Resulü! Kur'an size indiği halde ben mi size okuyayım?" Peygamber Efendimiz: "Bir başkasından dinlemek hoşuma gidiyor" buyurmuş. (Buhârî, Tefsir, 79) Kur'an dinlemek ruha ayrı bir huzur, gönle ayrı bir sürur vermekte. Kur'an'ın mucize oluşu, eşsiz bir kitap oluşu, onu bir fem-i muhsinden dinlerken daha çok idrak edilmekte. Bu kelamın ilahi bir kelam olduğu kendini daha çok hissettirmekte…

Ramazan'daki en güzel ibadetlerden biri de itikâf. Ramazan'ın son günlerinde her şeyden el etek çekip camiye kapanmak, gece ve gündüzleri sırf ibadet ve taatle geçirmek... Bu Allah Resulünün yapıp, Ramazan ayını ihya için tavsiye ettiği en güzel uygulamalardan. Hatta itikâfın hükmünün farz-ı kifaye olduğu söylenmiş. Yani bir toplumda bunu mutlaka birkaç müslüman yapmalı. İtikaf yapılırken, orucun ve namazın yanında Kur'an'la meşgul olmak en önemli hususlardan biri. Dünyevi bütün meşguliyetlerden uzak, Allah'a yönelmek, kalbi Allah'a bağlamak, Kur'an'ın lahuti atmosferini teneffüs etmek…

Kur'an Ramazan ayında inzal edilmiş. Ramazan "Oruç ayı" olduğu kadar "Kur'an ayı"dır da. Muhammed İkbal'in deyişiyle "Kur'an ilk bize iniyor gibi okunursa" ve bu Ramazan ayında böyle okunursa kuşkusuz bize daha farklı hitap edecektir. Bu okuyuş, Allah'ın emrettiği gibi yavaş yavaş, tertil üzere, tefekkür ve tedebbürle olursa Ramazandan yepyeni bir ruhla çıkılacaktır. Hatimler, teravihler, mukabeleler, itikâflar; hepsi Kur'an'la buluşmak için müstesna zamanlardır. Yıpranan, pörsüyen yerlerimizi ihya etmek, her tarafımızı kuşatan dünyevileşmeden sıyrılmak için güzel fırsatlardır.

Hatim ve Mukabele

Kamil ABDULLAHOĞLU

İstanbul Bağcılar İlçe Müftülüğü
Uzman Vaiz

Kur'an, Yüce Allah'ın kelamı ve bir zikir (öğüt veren) kitaptır. Hiçbir söz buna denk değildir. Kur'an ister muhteva ister nazım bakımından olsun eşi ve benzeri olmayan bir kelam-ı ilahidir. "Kur'an Allah'tan başka her şeyden faziletlidir. Kur'an'ın diğer kelama olan üstünlüğü aziz ve celil olan Allah'ın yaratıklarına üstünlüğü gibidir."[1] hadisi, Kur'an'ın insan sözüyle mukayese edilmesinin doğru olamayacağını ifade etmektedir. Kur'an, hem lafız hem de mana açısından, yani her açıdan mucizevi bir kitaptır.

Niyet Allah rızası olursa, Kur'an ile hangi açıdan meşgul olunursa olunsun salih amel ve ibadet olarak kabul edilir. "Allah'ın kitabını okumaya devam edenler, namazı dosdoğru kılanlar, kendilerine rızık olarak verdiklerimizden gizli ve aşikâr infak edenler, asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler."[2]

Her bir Müslüman Kur'an'la hemdem olmalı ve ilişiğini asla kesmemeli. Zira Kur'an kalpleri aydınlatan bir nur, hidayet rehberi ve zikirdir. Kur'an'ı yüzünden okumak, ezberlemek, öğrenmek-öğretmek ve anlamaya çalışmak yani bu kitaba yönelik her çalışma, ibadet olarak değerlendirilir. "Kalpler demirin paslandığı gibi paslanır. Onun cilası nedir ey Allah'ın Resulü? Buyurdular ki: Kur'an okumak ve ölümü hatırlamaktır."[3] hadisinden de anlaşılacağı üzere kalpleri günah kirlerinden aydınlatan bir nurdur.

Hz. Peygamber (s.a.v.) ve onun sahabesi Kur'an'la çok meşgul olur, onu hem okur hem de amel ederlerdi. Özellikle Ramazan ayında bu meşguliyetlerini daha da artırırlardı.

Hatim, bir kişinin tek başına veya kişilerin aralarında bölüşerek Kur'an'ı başından sonuna kadar okumalarıdır. Bir de Kur'an'ın *mukâbele* suretiyle baştan sona kadar okunuş şekli vardır. *Mukâbele*, birbiri karşısında durmak, karşılaşmak, yüz yüze olmak manalarına gelir. Kur'an-ı Kerim'i baştan sona ibadet niyeti ile okumaya "hatim" adı verilir. Hatimler, bir kişi tarafından yapıldığı gibi iki ve daha fazla kişi tarafından da yapılabilir. Hz. Peygamber (s.a.v.) devrinde sahabe, Kur'an-ı Kerim okumaya ve hatim yapmaya büyük özen gösterirlerdi. Otuz-kırk günde bir hatim yapan Müslümanlar bulunduğu gibi üç günde bir hatim indirenler de vardı. Abdullah. b. Amr b. As'a, yedi günde bir hatim yapmasını Hz. Peygamber (s.a.v.), tavsiye eylemişti.

Kur'an, Cebrail (a.s.) tarafından Hz. Peygamber'e okunduğunda Efendimiz (s.a.v.) onu ezberliyordu. Zira Allah Teala Efendimiz'in kalbine onu yerleştiriyor, hemen zihnine nakşediyordu. "Biz onu (Kur'an'ı) senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik)."[4]

Efendimiz (s.a.v.) Kur'an okuyup onunla amel edenlerin gıpta edilecek kimseler olduğunu, okunan her harfine karşılık sevap verileceğini, okuyanlar için dünyada kalp huzuru, ahirette ise şefaatçi olacağını bildirmesi, Müslümanların Kur'an'la olan meşguliyetlerini daha da yoğunlaştırmıştır. Ancak Kur'an okunurken onu okumanın usul ve yöntemleri vardır. Her bir Müslüman bunu öğrenmeli ve o usullere göre okumalıdır. Yine Kur'an okurken mutlaka ayetler üzerinde tefekkür ve tedebbür edilmelidir: "(Resulüm) Sana bu mübarek Kitabı, ayetle-

rini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik."[5]

Mukâbele; terim anlamı razı olmak, söz vermek, kefil olmak, karşılamak, karşılaştırmak ve önüne almak gibi manalara gelir. Kur'an-ı Kerim Kadir Gecesi'nde Levh-i Mahfuz'dan dünya semasında bulunan Beyt-i Mamur'a önceki kitaplar gibi toptan indirilmiş, yine Kadir Gecesi'nde Efendimiz'e ayet ayet ve sure sure indirilmeye başlamıştır. Bu süre, yirmi üç yıl sürmüştür.[6] Kur'an'ın bu indiriliş şekline, tedricilik denmektedir. Yani Kur'an bir anda tek bir kitap olarak değil peyderpey indirilmiştir. Bu hususu Kur'an şöyle anlatır: "O küfredenler (şöyle) dedi: Ona Kur'an bir (hamlede) toplu bir halde indirilmeli değil miydi? Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle (yaptık) ve onu tane tane (ayırarak) okuduk."[7]

Kur'an'ın ayet ayet indirilmesi; öncelikle Peygamberimiz'in kalbine yerleştirmek, gelişen olaylara ve hadiselere göre inen ayetler mana itibariyle daha bir etki bırakmak ve amele yansımasını sağlamak, her inen ayet edebi yönleri güçlü olan Mekkeli müşriklere meydan okuyarak bir benzerini getirmeleri hususunda onları aciz bırakmak, yine bazı hükümlerin Allah tarafından değiştirilerek (nesh) inananlar için daha faydalı ve kolay hükümlerin gönderilmesi gibi hikmetler içermektedir.[8]

Cebrail (a.s.) her sene Ramazan ayında Peygamberimiz'e gelerek inen ayetleri karşılıklı okuyorlardı. Bu uygulama bu şekilde 23 yıl devam etti. Peygamberimiz'in vefat ettiği yıl, bu karşılıklı okuma olayı iki defa tekrarlandı. Böylece Kur'an, vahiy meleği Cebrail'in (a.s.) kontrolünde hem ezberlerde hem de vahiy kâtiplerin yazdığı metinlerde kontrol edilmiş ve en küçük bir hatanın yapılması önlenmiştir.[9]

Efendimiz (s.a.v.) ile Cebrail'in (a.s.) bu uygulaması, Müslümanlar arasında o gün bugün uygulana gelmiştir. Müslümanlar ister evlerinde olsun ister cami ve mescitlerde, Ramazan ayında mukâbele okur ve okuturlar. Zira Kur'an kalplere şifa veren bir kitaptır. Ölü kalpleri diriltir. "Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir."[10] Kalplere şifa kaynağı olan Kur'an, inananların yegâne başucu kitabıdır. Onu okur, anlamaya çalışır, okutur, dinler ve bunların tamamı, Allah katında bir ibadet olarak değerlendirirler.

Kur'an'a ve İslam dinine asırlarca hizmet etmiş olan ecdadımız da her vesile ile mukâbele okuturlar. Ordu sefere çıkarken camilerde sabah namazından sonra haftada iki gün Kur'an okunur ve Müslümanların zafer kazanması için dua edilirdi. Bu konuda gerekli hazırlıkların yapılması amacıyla İstanbul, Edirne ve Bursa kadılarına hükümler gönderilirdi. İstanbul'da bulunan âlim ve hafızlar Eyüp Sultan Camii'nde bir araya gelerek birer cüz okurlar ve dua ederlerdi.

Ramazan ayının ise Osmanlılarda özel bir yeri vardı. Cami ve tekkelerde hatimler okunur, Kur'an okunurken güzel kokular kullanılır ve buhurlar yakılırdı. Hali vakti yerinde olanlar, camilerde mukâbele okuttukları gibi evlerinde de hafızları davet ederek bir ay boyunca mukâbele okuturlardı.

"Selâtîn camileri olan Fatih, Bayezid ve Sultan Ahmed'de bilhassa ikindi-akşam arasında okunan mukâbele, ikindi namazı biter bitmez caminin her köşesinden gelen hafızların sesleri ile başlardı. Kur'an-ı Kerim sesi, Ramazan'ın uzun yaz günlerine denk geldiği zamanlarda bu iki namaz arasındaki yaklaşık, iki-iki buçuk saatlik süreyi, ruhlara bir inşirâh katarak doldururdu. Cami içerisinde birden fazla hafızın aynı zamanda Kur'an okuması sayesinde, farklı âhenk ve makamların oluşturduğu bir lezzet kulaklardan gönüllere sinerdi. Cami cemaati bu hafızlardan en çok kendi ruhunu okşayanı dinlerdi. Mithat Sertoğlu bu şekilde mukâbelesine en çok rağbet olunan camilerin Fatih, Bayezid, Ayasofya, Yeni Cami ve Galata'daki Yerebatan Camii olduğunu söyler."[11]

Osmanlıda cami görevlileri dışında bir de "cüzhân" adı verilen misafir kâriler bulunurdu. Ramazanlarda bunlar namazdan önce birer cüz Kur'an okurlar, devlet tarafından görevlendirilmiş irşad görevlisi hocalar da okunan cüz veya ayetlerin anlamını cemaate anlatır ve tefsir ederlerdi.

Yine Topkapı Sarayı'nda, Kutsal Emanetler bölümünde, Yavuz Sultan Selim devrinden itibaren dört asra yakın hiç ara verilmeden kırk hafız sürekli Kur'an okurlardı.

Bu olay sadece Osmanlılara mahsus bir olay değildir. Dünyanın her yerinde tüm Müslümanlar aynı hassasiyeti göstermişler ve bu değere sahip çıkmışlardır.

Ne yazık ki günümüz Türkiye'sinde Müslüman toplumun yüzde altmışı Kur'an okumayı bilmiyor. İyi okuyanların sayısı ise yüzde beş olarak ifade ediliyor. Ne zaman ki Kur'an'ı hayatımızdan çıkardık, tüm sıkıntılar üzerimize çöreklendi. Mülkün sahibi olan Allah'ı razı etmezsek, hiç kimse bizi düzlüğe çıkaramaz. Bir ayette Rabbimiz, "Kim benim kitabımdan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz. O: Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim! der. (Allah) buyurur ki: İşte böyle. Çünkü sana ayetlerimiz geldi; ama sen onları unuttun. Bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun."[12] buyurarak sıkıntılarımızın çözüm yollarını bize göstermektedir. "Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sadece O'na döndürüleceksiniz."[13]

[1] Darimi, Sünen, 3357.
[2] Fatır, 35/29.
[3] Beyhaki, Şuabu'l-İman, 2018.
[4] Furkan, 25/32.
[5] Sad, 38/29.
[6] Suyuti el-İtkan, 1/142,143- Yazır M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, 1/645.
[7] Furkan, 25/32
[8] Yazır, aynı eser, 5/4584
[9] Akakkuş Recep. Diyanet İlmi dergi, cilt,26, sayı 2
[10] Yunus, 10/57
[11] Tuğba Yalçın, "Osmanlı Döneminde Mukâbeleye Verilen Önem", Din ve Hayat, 2008, sayı: 5, s. 68.
[12] Tâhâ, 20/125,127
[13] Bakara, 2/245

Ay'ın Seyri ve Seyredilmesi ile Ramazan

"Ben size gerçeği söylüyorum: benim gitmem faydalıdır. Zira ben gitmeyince tesellici size gelmez."
Yuhanna 16:7

Mustafa ESER

Takvim, kıymetlendirme ve değerlendirme anlamına gelen bir kelimedir. Tam da anlamına muhalefet edilerek maalesef takvimin sebebi olan zaman, en çok kıymetsizleştirilen ve bir türlü layıkıyla değerlendirilemeyen; dolayısıyla en çok israf edilip, zulmedilen değer olmuştur. İnsan vaktini kıymetlendiremiyorsa takvimsizdir. Takvimsizlik, musibetlerden bir musibettir ve tahribatı ömürlüktür.

Takvimi ölçeklendiren gök cisimlerinden biri aydır. Ay, bizim düşünce dünyamızda son derece kıymetli bir yerde durur. Ay'a bakmak, teselli eder insanı. Efendimiz (s.a.v)'in Ay ile ünsiyet kesbetmesinden bahsedilir. Ay'ın izini sürmek hem bir kabiliyet hem de Ay'a duyulan hürmetin sembolik bir ifadesidir. Ay'ın bedir hali Efendimiz (s.a.v) ve getirdiği mesajla özdeşleştirilerek okunur. Zannediyorum, tarihin hiçbir döneminde Ay'a çıktığımız bu çağ kadar Ay'dan gafil yaşamadık. Ay'a bakmayı ihmal eden modern insanın Ay'dan, dolayısıyla benzetildiği hikmetten ve getirdiği teselliden mahrum kalması kaçınılmaz bir mahzuniyettir.

Ay'ı ihmal etmek demek, zamanın akışını ıskalamak demektir. Bu kaçırış, telafisi zor olan bir israfın adıdır. İlk inen pasajlardan olan Müzzemmil suresinin işlediği ve emrettiği gece kalkış ameliyesini yani uykunun terbiyesini ve tanzimini; gece kalkış vaktinin ayrıntılı tarifini anlayabilme, ancak Ay'ı okuyabilme kabiliyetine haiz birinin becerebileceği bir durumdur.

Kur'an'da Ay'a yemin edilir. Üzerinde düşünelim ve Ay'ı mukaddes görelim diye. "Ve'l-Gamer!" Kamer'e andolsun!.. Düşünün; Kur'an'da Ay Suresi vardır. Bu, başlı başına bir heyecan sebebidir. Ay'ın Dünya'ya yakınlaşıp uzaklaşmasıyla sular kabarır ve yatışır. Medcezir gerçekleşir. İnsanın da dörtte üçü sudur. O halde, Ay'ın hallerinden insanın etkilenmesinden daha doğal ne olabilir!

Ay, ibadetlerimizin de bir parçasıdır. Orucumuzla, haccımızla, zekâtımızla, bayram namazlarımızla ve iddet gibi fıkhımızla alakalıdır. Ay her haliyle bizimle söyleşir. Daimi seyri bize sürekli bir şeyler fısıldar. Sadece kendini dinleyenlerin duyacağı bir nezaketle adeta hidayeti muştular.

Gökteki bir nokta ile irtibatlandırmadıkça insan, yeryüzünde bulunduğu yeri tespit edemez. Yerde durulan nokta ancak gökteki bir sabite ile netleşir. İnsanoğlu da zaten tarih boyunca göğe bakmıştır. Çöl insanı için de Ay, kelimenin tam anlamıyla bir rehberdir. Belki Efendimiz (s.a.v)'e benzetilmesinin bir sebebi de budur: Cahiliye karanlığının içinden yol göstermiştir insanlığa.

Yunus suresi 5. ayette, "Güneşi aydınlatıcı(ziya); Ay'ı nur (aydınlık) yapan O'dur." buyrulur. Efendimiz (s.a.v) tıpkı Ay'ın, Güneş'in ışıklarını yansıtması gibi Kur'an'ın dolayısıyla Allah'ın ziyasını bizlere yansıtmaktadır. İşte bu makama, usve-i hasene denmiştir.

Ay da bizim kardeşimizdir Güneş de. "Uhud bizi sever, biz de Uhud'u severiz." diyen Efendimiz (s.a.v) gibi bizler de Ay ile böyle bir ünsiyet kesbederiz. Her var olan aslında bir işaret levhasıdır. Ay da bir işaret levhasıdır. İnsan kaybolmuşsa, bu işaretsizlikten değil işârâtın okunmamasındandır. Ay, bizde haddini bilmenin adıdır bir de. Güneş'ten aldığını saklamaz, aynıyla yansıtır. Duracağı yeri bilmenin örneğidir. Işığın kaynağı olan güneşten azami istifade için durduğu yer, muazzamdır. Hududunu aşmaz Ay.

Hz. İsa (a.s), Efendimiz (s.a.v)'in geleceğini anlatırken, O'na, teselli-ci demiştir. Efendimiz teselli edecekti ve etti. Halen de etmekte. Ay da Efendimiz (s.a.v) gibi arzdaki insanları, seyri ile hem teselli etmekte hem de yol göstermekte.

Aylardan bir ay olan ama ayların en kıymetlisi olan Ramazan, bütün zarafeti ve kerameti ile gelir her yıl. Ay takviminin çevrimi, yaklaşık 33 yılda tamamlanır. Öyle olunca Ramazan, her mevsimin libasına girebilir ve girdiği her libas, bir aya ancak bu denli yakışabilir. Kış ile baharın orucu ve iftarı ayrı ayrı lezzetlerdir. İnsan, nasipli ise otuz üç kez Ramazanı idrak edebilir ve mevsimlerin her birinin Ramazan ile şerefyab olmasına şahit olabilir.

Ramazan denen muazzez ikram, Ay ile tespit edilir. Adeta Ay'ın hallerine göre büyür, gelişir ve nihayete erer. Zarafeti de keremi de hüznü de Ay'ın hallerine müsavidir sanki. Ramazan'da insan, Ay'ın kendi ömrüne benzer ömrüne şahitlik eder. Çıkaracağı birçok dersten biri ise zannediyorum; her bir anın mübarek bir zincir halkasına çevrilebileceğidir. Ay'ın evreleri bir şükür vesilesidir. Ama elbette nimete şükür, nimetin görülmesi ile mümkün olacaktır. Görmek için bakmak yetmeyecek, bakmanın ötesinde çaba sarf edilecektir. İşte bu yüzden Ay'a bakmakla başlayan emek sarfı, şükrün sebebi olabilecektir.

Bu Ramazan hilali, bu idrak ile gözlemleyelim. Yesribli inananların hicret yolcusu Efendimiz (s.a.v)'i bekleyişleri gibi bekleyelim, ellerimizde şenlik defleriyle. Belki o zaman "ne yesek?" derekesinden, "seyrini sürüp ruhumu nasıl kanatlandırırım?" derecesine çıkabiliriz.

Bakın, Ay doğmuş üzerimize!

Ay'ı ihmal etmek demek, zamanın akışını ıskalamak demektir. Bu kaçırış, telafisi zor olan bir israfın adıdır. İlk inen pasajlardan olan Müzzemmil suresinin işlediği ve emrettiği gece kalkış ameliyesini yani uykunun terbiyesini ve tanzimini; gece kalkış vaktinin ayrıntılı tarifini anlayabilme, ancak Ay'ı okuyabilme kabiliyetine haiz birinin becerebileceği bir durumdur.

Vakit Yeniden Bismillah Demenin Vaktidir

Fesih KAYA
İMH YİK Başkan Yrd.

Değerli şairimiz İsmet Özel beyin **"Her şey ben yaşarken oldu bunu bilsin insanlar"** demesi gibi son çeyrek yüzyılda dünyamızdaki gelişmeler, insanlık tarihi yekûnunda gerçekleşenlerle neredeyse eşdeğerdir. Yaşadığımız hayatta çok şeye şâhit olduk pandemide. İlk kez Kâbe'nin tavafa kapatıldığını, umrenin ve hacın yapılmama kararının alındığını, camilerde namaz ve cumanın kılınamadığına şâhid olduk. Ramazan'ın gelişi ilk kez bizde bu kadar yürek burkulmasına neden oldu. Hâlbuki Ramazan, kutsal misafir, üç aylara girişle birlikte tüm küreyi arzda bir heyecana ve sevince neden olurdu. Hamdolsun o günler geride kaldı ve vakit yeniden bismillah demenin, hep birlikte kayıplarımızı telafi etmenin, merhamet elçileri olarak küreyi arzı yeniden dağılmak, ıslah, ihya ve inşan etmek için hazırlanmanın vaktidir. Tarumar olmuş dünyayı adeta yeniden derlemek, toparlamak ve rayına oturtmak için Ramazan, yeniden misafirimiz.

Üstat Sezai Karakoç ramazanla ilgili şöyle der: "Ramazan gelince özge bir zaman başlar. Ruhun ön planda olduğu bir zamandır bu. İnsan iyiliklere, güzelliklere doğru bir yürüyüştedir. Kirden, karanlıktan uzak günler. Kurtuluş günleri, arınma günleri, Bir ev nasıl yılda bir defa temizlenir, örümcek ağlarından kurtarılır, kiremitleri aktarılır, sıvanır, yıkanır, onarılır ve badana edilir; yani yeni yapılmış hale getirilirse, bir ruh da yılda bir kere böyle bir genel temizlik ve revizyon ister. Bir şehrin temizlenmesi, onarılması, yeniden yapılması, sıva, boya ve badanalarının tazelenmesi ile Müslüman bir şehrin oruç boyunca ruhî canlılık ve hareketi, yükselme ilerlemesi birbirini çok andırır. Oruç, demek ki bir noktadan bakılınca, ruhun ve vücudun dezenfekte edilmesi oluyor." (Betonları Kıran Oruç)

Ramazan; kameri ayların dokuzuncusu, Müslümanların oruç tutmakla mükellef oldukları dinimizce kutsal sayılan ay. Ramazan; başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden azat olmaktır.

Ramazan, Arapça bir kelimedir. Bu aya ramazan denmesinin hikmetini şöyle belirtilmiştir âlimlerimiz:

Yaz sonunda, güz mevsiminin evvelinde yağıp da yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur manasına gelen "ramda" kelimesinden alınmıştır. Bu yağmur, on bir ay boyunca dünyada hem maddi planda hem de mana planında etkilenerek kirlenmiş olan biz müminlerin tüm yönleriyle kendimizi arındırdığımız aydır. Ramazan denince aklımıza ilk anda orucun gelmesiyle birlikte bu ay sadece oruç ayı değildir, ancak oruç en başat ibadetidir Ramazan'ın. Efendimiz (a.s) bu bağlamda şöyle buyurmaktadır:

"Kim inanarak ve alacağı sevabı Allah'tan umarak ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır" Buhari

Güneşin şiddetli hararetinden, taşların yanıp kızması anlamına gelen "ramad" kelimesinden alınmış olduğu da rivayet edilir. Bu şekilde kızgın yerde yürüyenin ayakları yanar, zahmet ve meşakkat çeker. Bunun gibi Ramazan'daki en önemli ibadetlerden birisi olan orucu tutan kimseler de açlık ve susuzluğun hararetine katlanır, meşakkat çeker, içi yanar. Kızgın toprak ve taşla orada yürüyenlerin ayaklarını yaktığı gibi Ramazan da müminlerin günahlarını yok eder.

Ramazan ayına on bir ayın sultanı denmiştir.

Ramazan'ı sultan yapan bazı özelikleri kısaca şöyle sıralamak mümkündür:

• Kur'an-ı Kerim'de adı açıkça ifade edilen tek aydır.

• Kur'an-ı Kerim'de bin aydan daha hayırlı olduğu ifade edilen Kadir gecesi bu ayın içerisindedir.

• Dinimizin beş temel şartlarından birisi olan oruç, bu ayda farz kılınmıştır.

• Fıtır sadakası vermek bu aya ait bir ibadettir

• Teravih namazı, bu ayın gecelerine has bir namazdır.

• İtikâf, bu ayın içerisinde gerçek anlamını bulmuştur.

Efendimiz (a.s) şöyle buyurmuşlardır:

"Ümmetime Ramazan ayında beş şey verilmiştir ki bunlar benden önceki hiçbir peygambere verilmemiştir:

1. Ramazan'ın ilk gecesi olunca, Allahu Teâlâ ümmetime rahmet nazarıyla bakar. Allah her kime rahmet nazarıyla bakarsa artık ona ebedi olarak azap etmez.

2. Akşamladıklarında ağızlarının kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.

3. Melekler her gün ve gecesinde onlar için istiğfar eder.

4. Allahu Teâlâ cennetine emredip; kullarım için hazırlan ve süslen. Onların dünya meşakkatlerinden kurtulup benim yurduma ve ihsanıma istirahat için gelmeleri yaklaştı buyurur.

5.Gecenin sonu olunca Allah hepsini bağışlar. Orada bulunanlardan birisi, o gece Kadir gecesi midir, diye sorar. Efendimiz (a.s): Hayır çalışanları görmüyor musun? Onlar çalışıp işlerini bitirince kendilerine ücretleri tam olarak ödenir buyurdu." Beyhâki

Aslında bütün ibadetlerde ortak hikmet kanımca Efendimizin (a.s) "şüphesiz ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" deki mübarek sözlerinde gizli. Elbette ki bu tespit başka bir yazının konusudur. Ancak buradan yola çıkarak aslında bütün ibadetlerin asıl gayesi ve hikmetinin, Allah'ı görüyormuş gibi O'na ibadet etmek çerçevesinde insanın hayatını inşa ve ihya etme ahlakını edin/dir/mesidir.

Bu bağlamda Ramazan ayının en önemli ibadetlerinden biri olan oruç ile ilgili şunları ifade etmek gerekir:

Oruç, kişiyi nefsin isteklerine karşı engelleyip, insanın bunlara hâkim olmasını sağlayan ve dahası kişiye itaat ve sabırı uygulamalı olarak öğreten en önemli amellerdendir.

Oruç, nefis tezkiyesinin en yüksek makamı olan sabrın yanı sıra, şehvani istekleri frenleme ve onların esiri olmamak adına hayatlarımızda büyük rol oynar.

Oruç, fertlerin ahlakı üzerinde derin izler bırakarak hayatın tüm alanlarına nüfuz eder.

Oruç, insanları terbiye ederek onları edeplendirir, huylarını düzeltir, ahlaklarını güzelleştirir, iradelerine hâkim olmalarını ve nefislerine galip gelmesini sağlar.

Yukarıda yazılanların gerçekleşmesi için azami olarak şunları yerine getirmek gerekir.

• Gözü haramdan korumak. Efendimiz (a.s) şöyle buyurmuşlardır:

"Gözün harama bakması şeytanın zehirli oklarından bir oktur. Kim Allah korkusundan dolayı bu şekilde bakmayı terk ederse, Allah ona öyle bir iman nasip eder ki kişi onun tadını kalbinde duyar." Taberani, Hâkim

• Dili korumak: yalan, gıybet,

Kur'an, sadece Peygamber Efendimizin dönemine ait bir kitap değil, kıyamet sabahına kadar gelecek tüm zamanlara ait olan bir kitaptır.

çirkin söz ve alaycı ifadeleri terk etmek.

Sufyanı Sevri: "Gıybet" orucu bozar.

Mücahit ise ''yalan ve gıybet '' orucu bozar demişlerdir.

Efendimiz (a.s) ise şöyle buyurmuşlardır:

"Kişi yalan sözü ve onunla amel etmeyi bırakmadığı takdirde Allah'ın onun yemesini ve içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur" Buhari

"Oruç bütün fenalıklara ve cehenneme karşı bir kalkandır. Sizden birisi oruçlu olduğu vakit cahillik edipte kem söz söylemesin, şayet birisi size sataşır ise ona ben oruçluyum diye mukabelede bulunsun." Buhari

• Diğer uzuvları haramdan korumak. Efendimiz (a.s) şöyle buyuruyorlar:

"Nice insanlar vardır ki, tutmuş oldukları oruçtan geriye onlar onlara açlıktan ve susuzluktan başka bir şey kalmamıştır." İbni Mace, Müsned

Sonuç olarak oruç, nefis tezkiyesi ve manevi gelişimimiz için çok önemli bir ibadettir ve farz orucun dışında kalan nafilelerle bunu yıl içinde de devam ettirmeliyiz.

Ramazan denince elbette ki hayat kılavuzumuz olan Kur'an-ı Kerim'den söz etmemek mümkün değil. Allah, Kuran-ı Kerim'i mübarek olan Ramazan'da ve mübarek olan Kadir gecesinde indirmeye başlamıştır. Dolayısıyla kitabın sahibi, bu kitap vesilesiyle bizlerden ne istiyor, sorusunu en çok sormamız ve buna uygun cevap/lar bulmamız için Ramazan harikulade bir imkân sunar bizlere. Bu soruya verilebilecek en beylik cevap; işlemeli muhafazalar içerisine koyup, odalarımızın duvarlarına astığımız Kur'an-ı Kerim, anlaşılmayı ve hayatlarımızı anlamlandırmayı bekliyor. Otomobillerimizin içini, işyerlerimizin duvarlarını ve camilerimizin kubbelerini süsleyen ayet-i kerimeler anlaşılmayı ve hayatı anlamlandırmayı bekliyor. O kitap tüm insanların adreslerine peygamber vesilesiyle gönderilmiş birer mektuptur ve anlaşılmayı bekliyor.

Şeyh Şadi Şîrâzî der ki "demircinin körüğü de hava alıp verir. Fakat yaşamış sayılmaz" der.

Yine: "Herkes ölür. Ama herkes gerçekten de yaşamış olmaz." Buradan yola çıkacak olursak, peki gerçekten de yaşamış olmak için insanın neye ihtiyacı var? Neyle ve nasıl yaşamalı?

Evet, gerçek manada yaşamış olmak için, ilahi bilgiyle hayatı anlamlı kılmak gerek. O halde Kuran-ı Kerim'i tanımalı, anlamalı ve yaşamalı insan.

Bu bağlamda şu cümleleri kurmak doğru olur sanırım:

Kur'an, tamamen Allah'ın sözüdür. Kelimelerin seçilişi, cümlelerin kuruluşu, ayetlerin tertibi, lafızları ve manasıyla tamamen Allah'a aittir.

Kur'an, sadece Peygamber Efendimizin dönemine ait bir kitap değil, kıyamet sabahına kadar gelecek tüm zamanlara ait olan bir kitaptır.

Kur'an, zamanın geçmesiyle eskiyen bir kitap değil, daima tazeliğini ve güncelliğini koruyan, insanları geriye değil ileriye götüren zamanın ve mekânın değişmesiyle değerini yitirmeyen bir kitaptır.

Kur'an'ın amacı, insanı dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmaktır.

Kur'an'ın ana konusu, Allah ve insandır. Kur'an, Allah'ı ve insanı tanıtır. Kur'an insana ait olan işleri dünyaya ait olanlar ve ahirete ait olanlar diye bir ayrıma gitmez. O halde, kafalarımızı çatlatırcasına bu bize hayat bahşedecek olan kitabı anlamaya çalışmalıyız.

Yine Ramazan ayının içerisinde bulunan ve bizleri kemâl basamaklarından teker teker çıkaracak olan itikâf ile ilgili olarak çok kısaca şun-

ları yazmak mümkündür.

İtikâf, itikâf sözlükte, bir şeye yapışmak, tutunmak ayrılmamak, kendini bir şeye vermek, meşgul olmak, vaktini doldurmak, inzivaya çekilmek vb. anlamlara gelirken; ıstılahta ise bir mescide veya o hükümdeki yerde ibadet için özel şekilde bulunmak, Ramazan ayı içerisinde ve bazen sair zamanlarda da günler ve geceler boyu mescide kapanarak bütün dünyevi faaliyetlerden uzak bir şekilde tamamen ibadet ve tefekkürle meşgul olunmaktır.

İtikâfın amacını şu iki başlık altında toplamak mümkündür:

1. Müminin/davetçin, dünya meşgalelerinden kendini bir süre için tecrit ederek Rabbi ile halvete (tenhaya çekilme, yalnız kalma, ibadet, zikir, riyazet ve murakabeyle meşgul olmak üzere ıssız bir hücreye kapanma) çekilmesi ve nefsini muhasebe etmesi sayesinde hayatını ve amellerini O'nun rızası doğrultusunda tanzim etme ve Rabbani bir adam olma şuur ve haline erebilmesidir.

2. Ramazan ayının son on gününde girilen itikâf sayesinde ki bu en faziletli itikâftır, bu vesileyle Kadir gecesine rastlanarak bunun idrak ve ihya edilmesi demektir.

İtikâfın faydaları, hükmü, giriş ve çıkış, itikâfa girilecek yer, sahih olmasının şartları vs ile ilgili birçok şeyi saymak mümkündür. Ancak itikâf konusu başlı başına yeni bir makale konusudur.

Kadir Gecesi:

Allah (cc) Recep ve Şaban'dan sonra Ramazan'ı O'nun rızasına uygun ihya edenlere son bir iyilik olarak, bu üç aylık eğitim sürecinde yetiştiremedikleri veya eksik bıraktıklarını tamamlamak ve gayretlerine iltifat etmek üzere Kadir gecesini ihsan eder.

Zaman ve mekânlar kendilerinde meydana gelen büyük ve önemli olaylarla değer kazanırlar.

Örneğin: Mekke çölünü kıymetli kılan vahyin orada vuku bulması ve Kâbe'nin orada olmasıdır.

Kudüs'ü değerli kılan, Beytül Makdisin orada olmasıdır.

İstanbul'u değerli kılan, Hz. Peygamberin hadisinde yer almış olmasıdır.

Kadir gecesi hayırlarla dolu olayların vuku bulduğu bir gecedir.

Kadir kelimesi; güç, hüküm, değer, şeref gibi anlamlara gelir, özelikle Kur'an-ı Kerim'in bu gecede indirilmeye başlanmasından dolayı bu geceye "Kadir gecesi" adı verilmiştir. Çünkü Kur'an bu geceye değer katmış ve geceyi şereflendirmiştir.

Ebu Hureyre' den rivayet edilen hadisi şerifte Efendimiz (a.s) şöyle buyurmuşlardır:

"Her kim iman ederek ve sevabını Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları mağfiret olunur. Yine her kim de faziletine iman ederek ve mükâfatını sadece Allahu Teâlâ'dan bekleyerek Kadir gecesinde ibadet için kalkarsa geçmiş günahları mağfiret edilir." Buhari

Sonuç olarak Kadir gecesi; fert olarak, aile olarak ve toplum olarak kararlar alacağımız bir karar gecesi olmalıdır. O halde bu geceyi bir taraftan ibadet ve taatla geçirirken diğer taraftan bundan sonraki yaşantımız için kararlar aldığımız gece haline çevirelim. Bu gecenin ihyasına dönük olarak Hz. Aişe (r.a), Efendimize bu geceye ulaştığında yapılması gerekeni sorduğunda Efendimiz:

"Allâhümme inneke afüvvün kerîmün tühibbül-afve fa'fü annî. Allah'ım sen affedicisin, affetmeyi seversin beni de affet" (Tirmizi) şeklinde dua etmesini buyurmuşlardır.

Allah, Ramazan'ın sonunda, Ramazan'ı hakkı ile ihya eden kullarından eylesin. Allah, bayram sabahı beraatını alanlardan eylesin.

Âmin…

"Her kim iman ederek ve sevabını Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları mağfiret olunur.

“Sonunda Hep O'nun Dediği Olur!” İlk Ramazan - İlk Savaş

Ömer Faruk TAŞDELEN
İMH Teşkilat Sekreteri

Allah, bir şeyin olmasını dileyince bütün sebepleri onu gerçekleştirecek şekilde seferber eder. Burada şaşırtıcı olan şudur: Söz konusu sebepler arasında insanlar da vardır ve insanlar, Allah'ın muradını, kendi hür iradeleriyle gerçekleştirirler. Onlara zorlama yapılmaz. Kur'an'daki bütün kıssalar, derinlemesine okunduğunda aslında hep bu olaya göndermeler yapıldığı görülür. Kur’an’daki kıssaların tümü insanların cüz’i iradeleriyle, Allah'ın küllî iradesi arasındaki ilişkiyi bir başka açıdan yansıtır.

Bunu bir kıssa üzerinden örneklendirelim: Cenab-ı Hak, Mısır halkının yedi yıl sürecek kıtlıktan kurtulmasını dileyince Hz. Yusuf'un (a.s.) bu kıtlığı önleyecek tedbirleri alması için onu Mısır'a getirmeyi diledi. Sonrasında bütün sebepler buna uygun gelişti. Ancak her bir aşamada insanlar kendi hür iradeleriyle hareket etti. Hz. Yusuf'un kardeşleri kendi iradeleriyle onu kuyuya attılar. Kervan, kuyuda bulduğu Yusuf'u kendi iradeleriyle köle diye sattı. Yusuf'u satın alan zât, kendi iradesiyle onu evlat edindi. Züleyha kendi iradesiyle Yusuf'la birlikte olmak istedi. Yusuf, Züleyha ve eşinin iradeleriyle hapse atıldı. Hapiste rüya gören iki kişi kendi iradeleriyle bu rüyayı Yusuf'un yorumlamasını istediler. Dönemin kralı, kendi iradesiyle hapisten kurtulan kişiyi kendine şarap servis etmesi için hizmetçi kıldı. Bu hizmetçi, kendi iradesiyle kralın rüyasını Yusuf'a anlattı. Kral kendi iradesiyle Yusuf'u Mısır'da ekonomiden sorumlu yetkili tayin etti. Sonuç: Allah'ın dediği oldu. Ancak herkes bu planda kendi özgür iradesiyle hareket etti. İşte işin mucizevi yönü budur.

Bize cüz’i irade verilmiştir. Biz kendi seçimlerimizi yaparız ve seçimlerimizden de sorumlu oluruz. Ancak bizim cüz’i irademiz, Allah'ın küllî iradesinden bağımsız değildir.

“Sonunda hep O'nun dediği olur!”[1]

İlk olmak her zaman zordur. Bir o kadar da kıymetlidir. Sonrakilere örneklik teşkil etmesi sebebiyle önemli ama bilinmezlikler taşıması sebebiyle de ürkütücüdür. Hele hele bu ilk olma özelliği yurtlarından hicret etmek zorunda bırakılmış, tanımadıkları başka bir şehirde tanımadıkları insanlarla birlikte yaşamak zorunda kalmış, hatta o toplumun verdikleri ile hayatlarını idame etmek zorunda kalmış iki ayrı dünyanın insanlarından oluşan bir topluluksanız, sizin için her şey çok daha zor olur.

Her şeylerini Mekke'de bırakıp Medine'ye hicret eden Muhacirler ile onlara tüm benlikleriyle kucak açmış Ensar arasında kardeşlik ilan edilmiş ve bu iki ayrı topluluktan "birbirlerine bir binanın tuğlaları gibi kenetlenmiş"[2] tek bir toplum oluşturmak için İslam'ın birleştirici gücünü kullanıyordu Allah Resûlü (s.a.v).

Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) Medine'ye adımını atar atmaz ilk yaptığı, kendisine hem ev hem de karargâh olacak Mü'minlerin bir araya gelip namaz kılacağı bir yer edinmek ve buranın inşaatına başlamak oldu. Daha sonra nüfus sayımı, sınırların belirlenmesi ve Medine Pazarı'nın kurulması izledi.

Adım adım "İslam Devleti'ne" giden yolun taşları yerleştiriliyordu. Yavaş yavaş Medine ve civarında Müslümanların hâkimiyeti hissedilince Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) ticaret yollarını kontrol altına almak ve Medine'yi daha güvenli bir hâle getirmek için daha uzak bölgelere gözcüler ve "Seriye" adı verilen küçük birlikler göndermeye başladı.

Hicretin 2. yılında bu habercilerden Mekke'den Ebu Süfyan komutasında 1000 develik bir kervanın yola çıkıp kuzeye, Şam bölgesine gideceği öğrenilince Efendimiz (s.a.v) bu kervanı izlemek amacıyla gözcüler göndererek bu kervanı ele geçirmek için plan yapmaya başladı.

Kervanın Şam'dan yola çıktığının haberini alınca Efendimiz (s.a.v) ashabıyla birlikte 12 Ramazan'da (9 Mart 624)[3] Medine'den kervanı yakalamak üzere yola çıktı.

Başta da söylediğimiz gibi ilk olmanın tüm ağırlığını sürekli yaşayan "ilk Müslümanlar" Sahabe Efendilerimiz, Prof. Dr. Soner DUMAN Hocamızın ifade ettiği gibi Allah'ın (cc) kendileri için takdir ettiği ama kendilerinin henüz bilmedikleri "İlk Savaşlarına" doğru yola çıktıklarında aynı zamanda "ilk Ramazan'larını" ifa ediyorlardı. Aslında o güne kadar hayatlarında oruç vardı ama bugün bildiğimiz şekliyle belirli saatte "sahur" yapılan, "teravih" kılınan,"bir ay" arka arkaya oruç tutulan, "fıtır sadakası" verilen ve kameri aylardan "Ramazan" ile başlayıp Ramazan'ın bitmesiyle "Bayram" yapılan "İlk Oruç", hicretin 2. yılında Şaban ayında Bakara sûresinin 183, 184 ve 185. ayetleriyle "farz" oldu.

"Ey iman edenler! Sizden öncekilerin üzerine yazıldığı gibi sakınasınız diye sizin üzerinize de sayılı günlerde oruç yazıldı. İçinizden hasta veya yolcu olan, başka günlerden sayısınca tutar. Orucu tutmakta zorlananlar için bir yoksulun (günlük) yiyeceği kadar fidye yeterlidir. Bir iyiliği mecbur olmadan yapan için bu (yaptığı) iyidir. Ama orucu tutmanız -bilirseniz- sizin için daha hayırlıdır. O (sayılı günler), doğruyu eğriden ayırma, gidilecek yolu bulma konusunda açıklamalar ve insanlara rehber olarak Kur'an'ın indirildiği ramazan ayıdır. Artık içinizden kim bu aya yetişirse onu oruçlu geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa, başka günlerden sayısınca tutar. Allah sizin için kolaylık istiyor, güçlük çekmenizi istemiyor. Sayıyı tamamlamanız, size doğru yolu göstermesinden ötürü Allah'ı tazimle anmanız için ve şükredesiniz diye (uygun hükümler gönderiyor)."[4]

Bu ayetler nazil olunca Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hutbe ile Ramazan'ın faziletini ve nasıl ifa edileceğini uzun uzun anlatıp, ashabından Kur'an-Kerim'in nazil olmaya başladığı yani Kur'an ayı olan bir başka deyişle peygamberliğin geldiği İslam'ın neşvünema bulduğu bu ayın sıradan olmadığını, onun ifası için normal zamanlarda yapılan ibadetlerin hayır hasenatın yeterli olamayacağını belirtmişti. Hatta hayatlarına ilk defa bir aya özgü bir "sadaka"[5] girmişti.

"Evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu ateşten kurtuluş"[6] olan bir ayda ve hatta şeytanların bile zincire vurulduğu bir ayda "Ramazan ayı girince Cennet kapıları açılır, Cehennemin kapıları kapanır ve meredei şeyâtîn (inatçı şeytanlar) zincire vurulur."[7] Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.v) dizinin dibinde Ramazan'ı idrak etmek, yaşamak Sahabe Efendilerimiz için bir ilkti ama yüce Rabbimiz onlar için bir ilk daha murad etmişti: "Bedir Gazvesi."

Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) kervanın Medine hizasına yaklaştığı haberini alınca hemen ashabından sefer hazırlığı yapılmasını istedi, "Mekke'ye dönerken uğrayacağı Bedir'de ele geçirebileceklerini" söyledi. Hızlıca hazırlanan Sahabe Efendilerimiz 313[8] kişi olarak Medine'den yola çıktı. Hedef bir savaş değil, kervanı yakalamak olduğu için hemen hazırlanabilenlerle yola çıkıldı. Arkada kalanlar hiçbir zaman kınanmadı. Hatta izin alanlar da Rasulullah (s.a.v) tarafından Bedir Ashabından sayılmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v), bugün Ambariye Tren Garı'nın duvarları içinde kalan su kuyusunun bulunduğu Sukya[9] denilen yere gelince ki bundan sonra her seferinde burada konaklamıştır. Orduda görevlendirmeler yaparak yaşı küçük olan sahabileri geri çevirmiştir. Yerine önce Abdullah b. Ümmü Mektûm'u (r.a) vekil tayin etmiş daha sonra Ebû Lübâbe'yi (r.a) vekil tayin edip Abdullah b. Ümmü Mektûm'u (r.a) da namaz kıldırmakla görevlendirmiştir. Sancaktarlık görevine Mus'ab b. Umeyr (r.a), Hz. Ali (r.a) ve Sa'd b. Muâz'ın (r.a) tayin edildiği İslâm ordusunun sayısı, yetmiş dördü muhacir, geri kalanı Ensar'dan olmak üzere 313 kişiydi. Orduda yetmiş deve ve iki de at bulunuyordu.

Küçükler ayrılırken yaşı on altı olmasına karşın ufak tefek olduğu için ayrılan Umeyr b. Ebi Vakkas

Hicretin 2. yılında bu habercilerden Mekke'den Ebu Süfyan komutasında 1000 develik bir kervanın yola çıkıp kuzeye, Şam bölgesine gideceği öğrenilince Efendimiz (s.a.v) bu kervanı izlemek amacıyla gözcüler göndererek bu kervanı ele geçirmek için plan yapmaya başladı.

(r.a) -beline kılıç takılınca yere sürtüyormuş- yeminler ederek yalvarıyormuş, ben on altı yaşındayım diye. Şehadet aşkıyla yanıp tutuşan bu genç sahabi, Bedir Gazvesi'nde şehid olan 14 sahabeden biri olacaktı.

Bedir'e doğru yola çıkan İslam ordusu binek sayısının az olması sebebiyle ikişerli, üçerli olarak nöbetleşe develere biniyorlardı. Efendimiz belli bir süre yol alındıktan sonra oruçlarını açmaları istedi sahabilerinden. Onlar tereddüt edince kendisinin de orucunu açtığını ifade etti.

Ebu Süfyan, Rasulullah (s.a.v) Efendimizin gözcülerini fark edince hemen Bedir üzerinden gitmekten vazgeçerek yönünü Kızıldeniz sahili yönüne çevirdi ve yaygaracı bir adamı da bol para vererek Mekke'ye gönderdi. Bu adam en hızlı şekilde Mekke'ye vararak üstünü başını parçalayıp yaygara koparmaya başladı, "Muhammed kervana saldırdı, kervan elden gitti, koşun yetişin!" diye tüm Mekke'yi ayağa kaldırdı.

Ebu Cehil hemen bir ordu hazırlamak için herkesi seferber etti. Neticede çok kısa bir süre içinde Kureyş kabilesinin bütün kollarından toplanan bin yüz kişi Ebû Cehil kumandasında Mekke'den yola çıktı. Müşrik ordusunda 700 deve, 100 de at vardı. Kureyşliler Cuhfe'ye geldiklerinde, Ebû Süfyan'ın habercisinden kervanın kurtulduğunu öğrenmelerine ve içlerinden yüz elli kişilik bir grup savaşa gerek kalmadığını söyleyerek geri dönmelerine rağmen hazırladıkları ordunun büyüklüğünü ve gücünü Müslümanlara göstermek isteyen Ebu Cehil, tüm ısrarlara rağmen hatta ordunun içinde huzursuzluk çıkmasına rağmen yola devam kararı aldı.

İslam ordusu Bedir'e yaklaşınca Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) kervanın kaçtığı haberini alıp ashabını topladı ve istişare etti. "Biz kervan için yola çıkmıştık, ancak şimdi karşımızda Mekke ordusu var ne diyorsunuz? Savaşalım mı? Geri mi dönelim?" Hz. Ebu Bekir (r.a) hemen ayağa kalktı ve "Ya Rasûlullah söz senindir. Sen ne söylersen söyle, bizi sana itaat eder bulacaksın." dedi. Ancak Efendimiz (s.a.v) tekrar sordu. Arkasından Hz. Ömer (r.a) "Ya Rasûlullah niye bize soruyorsun? Biz senin elinde çekilmiş kılıçlarız. Sen ister çekersin, istersen kınına koyarsın." dedi. Efendimiz (s.a.v) tekrar sordu. Bu sefer ordudaki iki süvariden biri olan Mikdâd bin Amr (r.a) kalktı. "Ya Rasûlullah, bize niye soruyorsun? Sen bize ne dersen bizi yanında bulacaksın. Biz asla İsrailoğulları'nın Hz. Musa'ya (a.s) dediği gibi 'Sen ve Rabbin gidin savaşın' demeyiz. Bizi her zaman yanında göreceksin." Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) tekrar sordu. O ana kadar konuşanların hepsi, Muhacirdi. Orduda ağırlık Ensar'dan oluşuyordu ve Ensar, Akabe'de Medine'de korumak üzere söz vermişti. Şimdi

Medine dışında bir savaş söz konusuydu. Bunun üzerine durumu anlayan Ensar'ın ileri gelenlerinden Sa'd bin Muaz (r.a) ayağa kalkarak, "Ya Rasûlullah, sen bizim ne düşündüğümüzü soruyorsun herhalde. Ayağa kalk ve yürü, bizi arkanda bulacaksın. Sen atını Kızıldeniz'e sürsen, biz de hiç tereddüt etmeden arkandan dalarız." dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimizin (s.a.v) mutluluktan dişleri görünecek kadar tebessüm etti.

Ardından ordu Bedir'e doğru yola çıktı. Bedir'e gelince Allah'ın Rasûlü (s.a.v) Bedir kuyularının arkasına karargâh kurulmasını emretti. Ancak bize çok büyük bir ders verecek olan işin ehli ile istişare etmenin önemini anlatan bir olay yaşandı. Hubâb ibn Münzir (r.a) gelerek "Ya Rasûlullah, burada konaklamak senin fikrin midir? Yoksa Allah'ın emri midir?" diye sordu. Efendimiz (s.a.v), "Benim fikrimdir." deyince. "Ya Rasûlullah, karargâhı su kuyularının arkasına değil de önüne kuralım. Böylece Kureyş ordusunun su almasının da önüne geçmiş oluruz." dedi. Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) de bu görüş doğrultusunda orduyu konuşlandırdı.

İki ordu karşı karşıya geldi ve yapılan dualara icabet eden Yüce Rabbimiz üç bin melekle İslam ordusunu destekledi. Mekke'nin birkaç kişi hariç tüm ileri gelenleri bu savaşta öldürüldü. Efendimizin (s.a.v) ifadesiyle "Mekke ciğerparelerini sizin önünüze sermiş." diyerek girişilen bu savaş, mutlak bir galibiyet ile sonuçlandı. Mekke ordusu dağıldı, yetmiş müşrik öldürüldü, yetmiş müşrik esir alındı.

"Nitekim müminlerden bir kısmı isteksiz oldukları hâlde Rabbin seni, doğru bir kararla evinden savaşa çıkarmıştı. Doğru olan apaçık ortaya çıktıktan sonra, sanki gözleri göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi bu konuda seninle tartışıyorlardı. Hatırlayın, Allah size 'iki topluluktan biri sizindir' diye vaad ediyordu, siz güçsüz olanın sizin olmasını istiyordunuz, Allah ise iradesi ve sözleriyle hakkı hâkim kılmayı ve inkâr edenlerin kökünü kesmeyi murad ediyordu ki, böylece günah yolunu tutanların hoşlarına gitmese de hakkı hâkim, bâtılı geçersiz kılsın! Rabbinizden yardım dilediğiniz zamanı hatırlayın. Hemen size, 'Meleklerden peşi peşine gelen binlik kuvvetlerle ben size yardım edeceğim' diye cevap verdi. Bunu yalnızca müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Zaten yardım ancak Allah tarafındandır. Allah, kuşkusuz izzet ve hikmet sahibidir."[10]

Medine'den bir kervanı yakalamak üzere yola çıkan İslam ordusu, artık Arap Yarımadası'nda her yerde konuşuluyordu. Sahabe Efendilerimiz, yetmiş kişinin koruduğu büyük bir kervan ile karşılaşmayı düşünerek yola çıktı ama olan onların umduklarından çok farklı olmuştu.

İşte biz de arifesinde olduğumuz Ramazan ayı için ya da hayatımızın tüm safhalarında hep bir şeyler planlıyoruz, ümit ediyoruz ve peşinde koşuyoruz. Ancak olanla, bizim peşinde olduğumuz her zaman aynı olmuyor. O zaman kendi hayatımız için seçimlerimiz ve gayretlerimiz hep Allah Teâlâ'nın rızasına uygun olsun.

Neticesinde, "Sonunda Hep O'nun Dediği Olur!"

Hızlıca hazırlanan Sahabe Efendilerimiz 3138 kişi olarak Medine'den yola çıktı. Hedef bir savaş değil, kervanı yakalamak olduğu için hemen hazırlanabilenlerle yola çıkıldı.

[1] https://twitter.com/Soner__Duman/status/1503623267504037889
[2] Buhârî, Salât 88
[3] https://islamansiklopedisi.org.tr/bedir-gazvesi
[4] Bakara Sûresi, 2/183-185.
[5] Fıtır Sadakası (Fitre).
[6] Beyhâki, Şuabu'l-İman, 5/223.
[7] Buhârî, Savm, 5.
[8] Bu sayı hakkında değişik kaynaklarda, 305, 313, 319 gibi farklı sayılar verilmiştir.
[9] "Su ikram edilen yer" anlamına gelir. (Halife Ömer bin Abdülaziz (Rhm) döneminde bir mescit yapılmıştır.)
[10] Enfal Sûresi, 8-10.

Pakistan'da Ramazan

Mahmut OSMANOĞLU

Müslümanlar için "rahmet ve mağfiret ayı" olarak bilinen Ramazan, bazı ülkelerde 2 Nisan Cumartesi bazı ülkelerde ise 3 Nisan Pazar günü başladı.

Ramazan ayı tüm Müslüman dünya için ruhi arınmanın yanında sosyal dayanışma ve toplumsal bağların güçlenmesi için önemli bir enstrüman görevi de görüyor.

Biz bu yazımızda Müslüman dünyanın nüfus olarak en kalabalık ülkelerinden birisi olan (2022 yılında yaklaşık 230 milyon kişi) Pakistan'da Ramazan'ı çeşitli boyutları ile anlatmaya gayret edeceğiz.

Pakistan, İngilizlerin Alt Kıtayı terk etmelerinin gündeme geldiği dönemde Müslüman ve Hinduların iki ayrı millet olduklarını öngören ve dini milliyetçilik temelindeki "İki Millet" (Two - Nation Theory) teorisi çerçevesinde Müslümanların dinlerini en güzel bir şekilde yaşayabileceği bir vatan parçası olarak tasarlanmış bir "İslam Cumhuriyeti"dir. Federal bir yapıya sahiptir ve nüfusunun çoğunluğu Müslümandır.

Pakistan'da Ramazan

Her Müslüman ülkede olduğu üzere Ramazan Pakistan'da da hayatın akışını bir aylığına da olsa birçok açıdan olumlu yönde etkilemektedir. Yılın diğer aylarında zayıflayan, Allah'a yakınlaşma, ibadetlere odaklanma, Kur'an tilaveti, sosyal dayanışma, diğerkâmlık, hayırseverlik vs. gibi bazı olumlu ve faydalı hasletler, yeniden kendisini güçlü bir şekilde hissettirmektedir.

Ramazan bağlamında sadece Pakistan açısından değil, tüm Müslümanlar için önemli bir nokta, Ramazan'ın ne zaman başlayıp ne zaman bittiği ve günlük orucun ne zaman başlayıp ne zaman bittiği tartışmalarıdır.

Ruyet-i Hilal Komitesi

Pakistan, 1947'deki kuruluşundan itibaren Ramazan'ın ne zaman başlayıp biteceği konusunda yaşanan karışıklıklardan dolayı Zülfikar Ali Butto döneminde kurumsal bir adım atmış ve Millet Meclisi onayıyla ayın hareketleri ve dolayısıyla da Ramazan'ın başlayıp bitmesi hususunda Hilal'in gözetlenmesi için 1974 yılında Din İşleri Bakanlığı bünyesinde, Merkezi Ruyet-i Hilal Komitesi **"Central Ruet-e-Hilal Committee** (مرکزی رویتِ ہلال کمیٹی)" oluşturulmuştur.

Ruyet-i Hilal Komitesi oluşturulmadan önce, mesela 1961 yılında ülkenin değişik bölgelerindeki Müslümanlar, bayrama üç ayrı günde başlamışlardır.

Gerçi bugün de Merkezi Ruyet-i Hilal Komitesi kararlarına tüm ülkede tam manası ile uyulmamaktadır. Ramazan hilalini en azından 189 yıldır gözetlediğini öne süren, ülkenin Hayber Pahtunhah Eyalet başkenti Peşaver'deki Kasım Ali Han Camii'si sürekli ayrı baş çekmekte ve Ramazan'ın başlama ve bitme tarihleri farklılaşmaktadır. Geçtiğimiz yıl bu noktada bir istisna oluşturmuş ve tüm ülke aynı gün oruca başlayıp aynı gün bayram yapmıştır.

Ülkede Suudi Arabistan'ın Ramazan ve Bayram hilalini gördüğünü ilan etmesini bekleyen kesimler de bulunmaktadır.

Dolayısıyla, Ramazan ülkenin tamamında aynı gün başlamamaktadır. Şu da var ki, İslam adına mezhep içi bölünmeler dâhil oldukça parçalı bir yapıya sahip olan Pakistan'a Ramazan, büyük oranda bir birlik ve beraberlik ruhu getirmektedir. Hatta Ramazan, dünyanın diğer bazı bölgelerinde olduğu gibi etkisini çatışma bölgelerinde de göstermekte ve çatışan taraflar Ramazan hürmetine ateşkes yapmaktadırlar.

Ramazan'da Pakistan'da oruç tutmanın yılın çoğu döneminde zor ve meşakkatli olduğunu belirtmemiz gerekir. Her ne kadar Pakistan coğrafyası, Hint Okyanusu'ndan dünyanın en yüksek bölgelerinden Himalaya dağ silsilesine kadar oldukça farklı iklimlere sahip olsa da çoğu bölgelerde sıcaklığın yüksek seyrettiği bir ülkedir. İklimlendirme enstrümanları gelişip yaygınlaşmış olsa da çoğu nüfus yaz dönemlerinde aşırı sıcaklar altında oruç tutmak durumundadır. Bu yüzden meşakkatli işlerde çalışanlar açısından Ramazan'ın sıcak yaz aylarında çok zorlu geçtiğini belirtmek durumundayız.

Çoğu Müslüman ülkede olduğu üzere Pakistan'da da Ramazan hazırlıkları günler öncesinden başlamakta, yardımsever insan ve kuruluşlar fakir ve muhtaç ailelere yiyecek ve giyecek yardımı yapmaktadırlar. Ayrıca, muhtaç ailelerin ihtiyaçlarını giderebilmeleri için varlıklı kişilerin bir kısmı zekâtlarını Ramazan öncesinde kendilerine zekât düşen kişilere ulaştırmaktadır. Diğer bir kısmı da Ramazan ayı içerisinde zekâtlarını vermektedirler.

Komşularla yiyecek paylaşma da oldukça yaygın bir gelenektir.

Pakistan, 1947'deki kuruluşundan itibaren Ramazan'ın ne zaman başlayıp biteceği konusunda yaşanan karışıklıklardan dolayı Zülfikar Ali Butto döneminde kurumsal bir adım atmış ve Millet Meclisi onayıyla ayın hareketleri ve dolayısıyla da Ramazan'ın başlayıp bitmesi hususunda Hilal'in gözetlenmesi için 1974 yılında Din İşleri Bakanlığı bünyesinde, Merkezi Ruyet-i Hilal Komitesi "Central Ruet-e-Hilal Committee (مرکزی رویتِ ہلال کمیٹی)" oluşturulmuştur.

Toplum olarak Müslüman çoğunluğa sahip Pakistan'da mezhebi açıdan büyük anlaşmazlıklar bulunsa da Pakistan toplumu, dindar bir toplumdur. Normal zamanlarda da camilerde vakit namazlarında hatırı sayılır cemaat olur. Ramazan'da bu hassasiyet daha da artmaktadır.

Burada, şehir sakinlerinin Ramazan boyunca evsizler, seyyar satıcılar, taksi ve tuktuk (rickshaw) sürücüleri, ameleler, dilenciler ve hatta oruç tutmayanlardan oluşan on binlerce kişiye hayrına yiyecek ve içecek ikram ettikleri sayısız tezgâhları da zikretmemiz gerekiyor. Dolayısıyla Ramazan ayında Pakistan'da sosyal dayanışma zirve yapmaktadır.

Toplum olarak Müslüman çoğunluğa sahip Pakistan'da mezhebi açıdan büyük anlaşmazlıklar bulunsa da Pakistan toplumu, dindar bir toplumdur. Normal zamanlarda da camilerde vakit namazlarında hatırı sayılır cemaat olur. Ramazan'da bu hassasiyet daha da artmaktadır.

Ayrıca Ramazan'ın "Kur'an Ayı" olması nedeniyle bireysel manada Kur'an-ı Kerim tilavetinde de gözle görülür bir artış yaşanmaktadır.

Ramazan hilalinin görüldüğünün ilan edilmesi ile birlikte insanlar modern iletişim araçlarının da yardımı ile birbirlerinin Ramazanını genelde "Ramazan mübârek" ya da "Ramazan Kerîm" ibareleri ile tebrik ederek oruç, iftar, teravih, sahur, Kur'an tilaveti ve sosyal yardımlaşmaya kendilerini odaklamaktadırlar.

Pakistan'da Ramazan bağlamında altı çizilmesi gereken önemli hususlardan bir tanesi, Müslüman ya da başka dinden kişilerin oruç döneminde halk içerisinde alenen yeme içmelerinin 1981'de Ziyaül Hak döneminde yasalaştırılan "Ramazan'a Saygı" *(Ehtiram-e-Ramadan)* kararnamesi çerçevesinde yasaklanmış olmasıdır. İhlali, üç aya kadar hapis ve para cezası gerektirmektedir.

Ramazan'da iş saatleri ve okullarda öğretim süresi kısaltılmaktadır.

Orucun tutulmasının ardından iftar vaktinde halk camilere akın etmekte ve hatta camilere getirilen iftarlıklarla toplu iftar yapılmaktadır. Ama öncelik akşam namazının kılınmasına verilmektedir. Geciktirilmesi halinde çok çabuk kazaya kalacağı endişesi ile akşam namazının ezandan hemen sonra kılınması, Pakistan ve özellikle de Afganistan'da oldukça yaygın bir

pratiktir. Ramazan'da da bu pratiğe özen gösterilmekte ve namaza öncelik verilmektedir.

"Camide iftar" geleneği kırsal kesimde daha yaygın bir uygulamadır. Ezanla birlikte erkekler evlerinden aldıkları iftarlıkları camiye taşımakta ve namaz kılanlar cami bahçesinde hep birlikte iftar yapmaktadırlar. Ayrıca, şehirlerde varlıklı insanlar ve hayır kuruluşlarının yüzlerce insana sofra açtığı yol kenarı iftar sofralarını da unutmamak gerekir. İftarların olmazsa olmazı hurma, bölgeye özel atıştırmalıklar samosa, pakora ve şerbettir.

İlginç bir dinler arası sosyal dayanışma örneği olarak, Peşaver şehrinde bölgedeki küçük Sih toplumu, oruçlu Müslümanlar için yıllardır bir "sofra açma" iftar geleneğine mihmandarlık etmektedirler.

Ramazan'ın "Kur'an Ayı" olması, Pakistan'da teravihlerde tam manasıyla anlam bulmaktadır. Teravihler Pakistan'da çoğu camide hatimle kılınmaktadır. Kimi camilerde ilk on günde, kimilerinde ilk yirmi günde, kimilerinde ise Ramazan ayının bitişine kadar teravihler hatimle kılınmaktadır. Teravih namazı esnasında Kur'an-ı Kerim tilavetine gerekli özeni gösteren ve acele etmeden "tertil" üzere okuyanlara hakkını teslim etmekle birlikte, hatim yapacağız diyerek, acele ile hızlı bir şekilde tilavet ederek Kur'an'ı anlaşılmaz hale getirenleri de zikretmek gerekiyor.

Her hâlükârda Kur'an-ı Kerim, Ramazan ayında Pakistan'da Müslümanlar tarafından yoğun bir şekilde tilavet edilmekte ve insanlar kadın-erkek, büyük-küçük Kur'an hatimleri indirmektedir.

Alt kıta bölgesinde Kur'an-ı Kerim'in baskı düzeninin tek bir standartta olmadığının altını çizmek gerekiyor. Yani, çeşitli Kur'an baskılarının sayfaları birbirini tutmamakta, sureler aynı sayfalarda yer almamaktadır. Bundan dolayı da Pakistan'da, özellikle de Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen kesim içerisinde, sayfa tutmasından dolayı Türkiye baskısı Kur'an'lardan sitayişle bahsedilmekte ve ezberde kolaylık sağladığı ifade edilmektedir.

Pakistan'da Ramazan ayının son on gününde itikâf geleneği erkekler ve kadınlar arasında çok yaygın bir şekilde uygulanmakta olup, içinde "bin aydan daha hayırlı" Kadir Gecesi'ni barındıran son on günde erkeklerin camilerde uzlete çekildiği gözlenmektedir. Kadınlar ise itikâf için evlerinde bir odayı tercih etmektedirler.

Dikkate değer başka bir konu da Kadir Gecesi mescitlerin süslü bir şekilde ışıklandırılmasıdır. Yoğun bir ibadete adanılan Kadir Gecesi'nde, Kur'an tilaveti ve diğer ibadetler yanında tesbih namazı kılınmakta ve camilerde tatlı dağıtımı da yapılmaktadır.

Ramazan ayının Ruyet-i Hilal'e (Ramazan hilalinin görülmesine) bağlı olarak aynı anda başlamadığını yukarıda zikretmiştik. Dolayısıyla, çoğu zaman Ramazan'ın sona ermesi ve Bayram namazı kılınması da buna bağlı olarak farklılaşabilmektedir.

Bayram namazları "Bayram yeri" olarak tercüme edebileceğimiz büyük alanlardan oluşan "İdgâh"larda ve büyük camilerde, topluca kılınmakta ve büyük kalabalıkları toplamaktadır. Bayram namazının kılınması ve hutbenin okunması ardından herkes yanındakinden başlayarak birbirine sarılıp bayramlaşmaktadır.

Pakistan toplumunun birlik ve beraberliğe ihtiyaç duyduğu bu zaman diliminde, Ramazan ayının her alanda sağladığı maddi ve manevi bereketi tüm seneye yaymasında büyük yarar var.

Pakistan'da Ramazan bağlamında altı çizilmesi gereken önemli hususlardan bir tanesi, Müslüman ya da başka dinden kişilerin oruç döneminde halk içerisinde alenen yeme içmelerinin 1981'de Ziyaül Hak döneminde yasalaştırılan "Ramazan'a Saygı" (Ehtiram-e-Ramadan) kararnamesi çerçevesinde yasaklanmış olmasıdır. İhlali, üç aya kadar hapis ve para cezası gerektirmektedir.

En Mübarek Ay, Hoş Geldin!

Mucahid YILDIZ

Memleketten ayrılıp gurbet ellere geldiğim 1985 yılındaki yolculuğum, Ramazan ayında idi. İstanbul Topkapı'dan Avusturya'nın Salzburg şehrine kadar bir Türk otobüsü ile daha sonra da Almanlardan kiralanan bir otobüsle Münih merkez istasyonuna geldik. Çok çetin üç günlük bir yolculuktu. Tabii develerle çöl aşmamıştık. Ancak üç gün boyunca sıcak bir yazla birlikte, yolculuk boyunca insanların otobüste sürekli, hazırladıkları nevaleleri yemekle meşgul olduklarından otobüsün içine ağır bir koku yayılmış, sıcaklık da hayli artmıştı. Yolcular otobüs sahibinden klimayı açmasını istiyorlardı. Fakat patron klima parası vermediniz, diyerek klimaları açmak istemiyordu. Ne yolcular fazla para vermeye yanaştı, ne de patron klimaları açtı. Bu yüzden hayli çetin bir yolculuk oldu.

Türk otobüsünün Almanya'ya giriş izni olmadığından Salzburg'da bir Alman otobüsüyle Münih'e vardık nihayet. Merkez istasyonundan yol arkadaşımla birlikte biraz İngilizcemizi çalıştırarak Köln'den önceki durağımız olan şehre gitmek üzere trene bindik. Ertesi gün Köln'e varabilmiştik elhamdulillah. Ramazan ayının tam ortasındaydık. Köln'ün 'Ulu Camii' adıyla meşhur camisine yerleştirildik. Tabii cami denilince memleketimizdeki ulu mabetler sanılmasın. O zamanlar buralardaki camiler ya bir depodan ya da eski bir fabrika binasından camiye dönüştürülmüş binalardı. Bugünlerde büyük şehirlerin hemen hepsinde minareli kubbeli, cami gibi camiler inşa edilmeye başlandı. Köln'deki Ulu Camii'nin namaz kılınan bölümü yaklaşık 4-5 yüz kişiyi alabilecek büyüklükteydi. Hanımlar için ayrılan ikinci kattaki kısımda, namaz sonrası cemaat tamamen dağıldıktan sonra yerde ceketlerimizi ya da seyahat çantalarımızı yastık yapıp yatıyorduk.

Kısıtlı imkanları olmasına rağmen diğer camilerde olduğu gibi Ulu Camii'de de Ramazan heyecanı azami bir şekilde Müslümanlar arasında hissediliyor ve yaşanıyordu. İftar zamanı talebelerle birlikte merhum Ahmed Polat hocamız her akşam mutlaka camiye geliyor ve bizimle beraber iftarını yapıyordu. Allah mekanını cennet eylesin. Camide oturup yemek yenmesi Türkiye'de alışkın olduğumuz bir durum değildi. Burada gördük ki cami gerçekten hayatın merkezinde idi. Düğünler, iftar davetleri gibi faaliyetler pekâlâ camide, hem de yeterince geniş yer olmadığından namaz kılınan büyük mekânda yapılıyordu.

Teravih namazı için Köln ve çevresinden, hatta Hollanda yakın olduğu için sınır şehirlerinden dahi Ulu Camii'ye gelenler vardı. Camiye yakın tramvay köprüsü altındaki büyük alanda, farklı plakaları olan onlarca otomobil park ediyordu. Namaz sonrası, camiden hemen dağılmıyordu cemaat. Ekseriyeti gruplar halinde oturup çay vs. içiyorlar, sohbet ediyorlardı. Küçük paketlerdeki hurmalardan satın alanlar, bunları getirip grubun ortasına koyuyor, arkadaşlarına ikram ediyordu. Netice itibariyle burada daha farklı bir Ramazan muhabbetiyle karşılaşmıştım ve Müslümanlar arasındaki bu yakınlığı fevkalade müsbet görmüştüm. Elbette bu yakınlaşmanın temelinde Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) den beri Müslümanlar arasına serpilen sevgi tohumları bulunmaktadır. Osmanlı ananesi ve geleneği Kur'an ve Sünnet üzerine bina edilmiş, bütün eritme ve yok etme gayretlerine rağmen Avrupa'nın ücra köşelerine kadar uzanmayı başarmıştır.

Aradan bunca yıl geçti. Bundan beş-on yıl öncesine kadar aynı görüntülere Batı Avrupa camilerinde rastlamak yine mümkündü. Salgın belası da gelmeden önce, camilerimiz özellikle Ramazan akşamları teravih namazları için geçmiş yıllarda tıklım tıklım dolarken, son zamanlarda maalesef bir iki saf cemaatten fazlası görülmez oldu. Bunun en büyük sebebi, teravih namazı hakkında çıkarılan gereksiz tartışmalar, işte her gün, her ay zaten mübarek değil mi falan gibi kafaları karıştıran sorular ve nihayetinde Müslümanları bir araya getiren önemli, İslam'a da asla ters düşmeyen geleneklerimize karşı gösterilen bu düşmanca tavırdır.

Ramazan ayını süsleyen ve cemiyet içerisinde insanlar arasındaki muhabbet bağlarını güçlendiren nice güzel adetlerimiz, maalesef günümüzde İslam adına ortadan kaldırılıyor. Çok basit bir misal vermek istiyorum. Çocukluğumda ve gençliğimde mahallemizde, yani iki üç sokaktan ibaret yaşadığımız muhitte bir Hacı amcamız vardı. Ramazan ayı geldiğinde, sahur vakti olunca bütün evleri tek tek dolaşır, elindeki bastonuyla kapılara vurarak Müslüman kardeşlerini sahura uyanmaları için çağırırdı. Günümüzde böyle bir faaliyeti kimse tasavvur bile edemez. Bazılarının 'yahu insanları rahatsız etmeye ne hakkı var?' dediğini duyar gibiyim. Eğer günümüzde Müslüman mahallesinde sahura çağrılmaktan rahatsız olanlar var ise bu gerçekten düşündürücü bir durumdur kanaatimce.

Bütün Ümmet-i Muhammed'in Ramazan ayını tebrik ediyor, tüm insanlık için hayırlar getirmesini, kurtuluşumuza vesile olmasını Cenâb-ı Mevlâ'dan niyaz ediyorum.

Namaz sonrası, camiden hemen dağılmıyordu cemaat. Ekseriyeti gruplar halinde oturup çay vs. içiyorlar, sohbet ediyorlardı. Küçük paketlerdeki hurmalardan satın alanlar, bunları getirip grubun ortasına koyuyor, arkadaşlarına ikram ediyordu.

Yeniden Dirilişin Adıdır Ramazan

Hatice BALİN

Uzm. Sosyolog

Hayatın koşturmacasında zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyoruz. Hafta başı ve sonu birbirini kovalarken unuttuğumuz, kaçırdığımız ne çok şey var. Adeta bu koşturmacada insanlar günlük hayatın içerisinde kendini unutuyor, kalbini unutuyor, Rabbini unutuyor. Cenab-ı Hak bize 'din hatırlatmadır' diyor. Ramazanda bize bizi hatırlatıyor. Adeta "Kendinize gelin nereye gidiyorsunuz?" diyor. Senin bir Rabbin var. Yaratılanların arasında en kıymetli yüce bir varlıksın, senin bir kalbin var. Etrafına bir bak sahip olduğun ne çok şey var. Ailen var, akraban ve dostların var. Ramazanın bize verdiği bütün bu mesajlar dünya hayatında sahip olduğumuz nimetlerin farkında olmamızı sağlıyor. Ramazan'ın bize getirdiği en büyük nimet ise bize bizi hatırlatıyor. Nefsinin esiri olma, kendinin kölesi olma diyor. Evet, on bir ayın sonunda bu koşturmacada bir anda çat kapı gelerek bize kendimize gelmemizi sağlayan ayın adıdır Ramazan…

İslam mütefekkiri Sezai Karakoç (1967) şöyle der; Müslümanlara göre, bir aylık bu diriliş, aslında on bir aya hazırlanmak için bir mektep olduğunu vurgularken kişinin bu mektepte iradesini kullanarak, Allah için nefsinden fedakârlık yaptığını belirtiyor. Kişinin kendi özgür iradesi ile yaptığı bu amelin Rabbine yakınlaştırdığını da söylüyor. Ramazan mektebinin oruç ibadeti insan nefsini terbiye ediyor. Her yıl evimize misafir olarak gelen ve bizim yeniden dirilmemize vesile olan bu ayı bir fırsat bilerek iyi değerlendirmek gerekiyor. Kişi yaptığı bu ibadet ile insana yakışmayan her türlü kırıcı, yıkıcı ve bozucu söz, duygu, düşünce ve davranıştan uzak durmaya özen göstermeli ki Ramazan mektebinden takdir alarak mezun olsun. Bu mektepte yeniden dirilişle edindiği ibadet alışkanlıkları yaşam felsefesine dönüşsün. Aslında Mü'min mübarek Ramazan ayının rahmet pınarından tertemiz, arınmış, tüm kötü davranışlarından kurtulmuş ve değişimi kendi içinde yaşamış olarak çıkmaya adaydır. Yeter ki bu değişime talip olsun. Yaşadığı bu son Ramazan'mış gibi kıymetini bilsin. Kişi Ramazanda insani olgunlaşmayı ve gelişmeyi sağlayacak şekilde değişim geçirmelidir. Dirilişin İslam medeniyeti ile gerçekleştiğini eserlerinde en güzel şekilde anlatan Karakoç; Ramazanı bir insanlık ve medeniyet sistemi ve süreci hâline getiren dinamik, onun değiştirici ve dönüştürücü öz olduğunu anlatır. Medeniyet denilen olgunun,

insanın yarattığı nesnelere göre olmadığını insanın yaşadığı ilişkilere göre şekillendiğini belirtir. Ona göre İnsan ilişkileri, medeniyet inşa ettiği gibi, medeniyetin en büyük yıkıcısı da olabilmektedir. Ramazan mektebinde yaşanılan bu olumlu değişim ümmetin kurtuluşuna da vesile olabilir (Karakoç, 1967).

Bu yıl Ramazan bahar ayına denk geldi. Kupkuru ağaçların dalları adeta iskeleti andırıyormuşçasına yeniden dirilmeyi bekleyen askerler gibiydi. Ramazan ayının gelmesi ile etraftaki ağaçların açan minik çiçekleriyle bir gelin gibi süslenmesine şahit olduk. Adeta ben dirildim. Ey insanoğlu Mübarek ay olan Ramazanda senin dirilmen için fırsat diyordu. Ümmetini çok seven Peygamber efendimiz (s.a.) Ramazan orucu hakkında "Her şeyin bir zekâtı vardır; bedenin zekâtı da oruçtur" (Kuran ve Sünnet, 2019, Ebu Davut, Zekât, 32.) hadis-i şerifiyle de orucun bedenimiz için bir arınma vesilesi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca nasıl ki zekât, malın temizlenmesini, bereketlenmesini ve korunmasını sağlıyorsa aynı şekilde oruç da bedenin hastalıklardan arınmasına, sıhhate ulaşmasına vesiledir. Bugün, orucun sindirim sistemi üzerindeki olumlu ve hatta iyileştirici etkisiyle beden ve ruh sağlığı bakımından insana sağladığı faydalar, doktorlar tarafından da kabul edilmektedir. Oruç manevi olarak da bizleri temizler. Peygamber Efendimiz (s.a.): "Kim inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır"(Kuran ve Sünnet, 2019, Buhari, İman,28.) buyurmak suretiyle ramazanın ve orucun manen dirilten, arındıran ve dönüştüren gücünün varlığından bize bahseder. Dünyanın kirinden debdebesinden yorulan bedenimiz için bu temizlik çok büyük bir ihtiyaç nasıl ki, bir ev yılda bir defa derinlemesine büyük temizliğe , bakıma ihtiyacı olur ve temizlenir, örümcek ağlarından kurtarılır, kiremitleri aktarılır, sıvanır, yıkanır, onarılır ve badana edilir, yani yeni yapılmış hale getirilirse, bir ruh da yılda bir kere, böyle bir genel temizlik ister. Tıpkı Müslüman bir şehrin Ramazan ayında ruhi canlılık ve hareketi, yükselme ve ilerlemesi birbirini çok andırır. Oruç, ahlakla, adaletle ve akılla, cehalete, zulme, şerre, şiddete, atalete ve yozlaşmışlığa dur diyerek bizi tutar. Oruç demek ki, bir noktadan bakılınca ruhun ve vücudun arındırarak, her türlü ahlak, akıl ve adalet dışı söz, ilişki ve davranıştan sakınmamıza vesile olur Hatta bizim Tevhid ışığında aydınlanmamızı sağlar. Ramazan mektebinin oruç ibadeti ile kazandırdığı diğer boyut ise, toplumsal açıdandır. Ahlaki ve manevi açıdan donanımlı hale gelen insan toplumsal hayatta dürüst ve adalet çerçevesinde yaşamaya dikkat eder. Böyle biri toplumda olumlu etkiler bırakır. Herkesin bu minvalde hassasiyetinin oluşması bu duygu ve düşünceler ile hareket etmesi sosyal hayatın düzenli, huzurlu ve güvenli olmasını sağlar. Burada birey ve toplum dengesine dayalı sosyal bir yapı ortaya çıkmaktadır. Zaten insanların büyük çoğunluğunun arzu ettiği de bireysel ve toplumsal hayatta huzurlu ve güvenli bir hayat yaşamaktır. Farabi böyle bir topluma erdemli toplum adını vermektedir. Ona göre erdemli toplumun bireyleri "saadete ulaşabilmek için çalıştığı takdirde fazileti kuvvet kesbeder" (Farabi, 1990).

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Ramazan ayında yapılan ibadetleri, sosyal bir ibadet olarak tanımlamak yerinde olur. Toplu teravihlerin kılınması, iftarların verilmesi (akrabaların, dostların yanı sıra ihtiyaç sahiplerine toplu olarak verilen iftarlar gibi..) Toplumda ki sosyal bağları güçlendirdiği gibi kardeşlik bağlarını da güçlendirmektedir.

Medeniyet denilen olgunun, insanın yarattığı nesnelere göre olmadığını insanın yaşadığı ilişkilere göre şekillendiğini belirtir. Ona göre İnsan ilişkileri, medeniyet inşa ettiği gibi, medeniyetin en büyük yıkıcısı da olabilmektedir.

Bu duygu durumunu Psikiyatrist Nevzat Tarhan (2019) psikoloji biliminde sosyal sermaye olarak adlandırmaktadır. Sosyal bilinç olarak ifade edilen yardımlaşma, paylaşma, bizim kültürel değerlerimizde infak olarak geçtiğini vurgularken, Sosyal sermayesini infak ederek değerlendiren o kişiye, insan ilişkilerinde duygudaşlık, ilişki yönetiminde güven ve saygı oluşturduğunu belirtir. Çünkü temel ihtiyacından fazlasına kendisinin egosunu tatmin için değil, bireysel çıkar için değil, toplumsal fayda için kullanmıştır, der. Toplumumuzda Ramazan zekât ve infak ayı olarak bilindiğinden dolayı bu ayda daha fazla yapılır. Peygamberimiz (s.a.v) Ramazan'da infak edilmesini tavsiye eder, kendisi de infak ettiğinde çok haz duyardı. O'na kendi açlığını unuttururdu. Peygamber efendimizin bu örnekliği bize; infakta en güzel düsturun ve ahlâkın, sevinerek verebilmek olduğunu, verdikçe de gönül huzurunun artması ve böylece kalplerde cömertlik deryasının oluştuğunu gösterir. Hz. Mevlânâ infak ile öğütlerini ise şöyle dile getirmiştir:

"Mal, sadaka vermekle hiç eksilmez. Bilâkis hayırlarda bulunmak, malı kaybolmaktan, zâyî olmaktan korur!

Altın, zekât vermekle hiç eksilmez; aksine fazlalaşır, artar! Verdiğin zekât, kesene bekçilik yapar, onu korur.

Ekin ekenin ambarı boşalır, lâkin hasat vakti gelince, saçtığı tohumlara karşılık kaç mislini geri alır! Boşalttığı bir ambara mukabil, kaç ambar dolusunu iade alır!..

Fakat buğday, yerinde kullanılmaz da ambarda saklanırsa; bitlere, küçük kurtlara, farelere yem olur. Bunlar da onu tamamıyla mahvederler" (Sambur, 2019).

Peygamber Efendimiz, gösteriş ve riyadan uzak, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek derecede yardımlaşma hususunda gizliliğe riayet edenleri Allah Teâlâ'nın mükâfatlandıracağını bildirmektedir. (Buhari, 2019, Zekât, 16.) Peygamberimizin (s.a.v) verdiği bu mesaj, bizlerin hayırda yarışmasını tavsiye ederken, infak veya zekâtın gösterişe dönüştürmeden yapılmaması gerektiğini vurgulanmaktadır. Bu davranışın Müslümana yakışmayacağı aşikârdır. İnfakın arkasında görünme isteği, bilinme arzusu, gösterme duygusu varsa, bu gösteriş zaafı o infakın zayi olmasına neden olacaktır. Kur'an'da Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları hâlde mallarını gösteriş olsun diye harcayanlar kınanmış ve şöyle buyrulmuştur:

"Ey iman edenler! Allah'a ve âhiret gününe inanmadığı halde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa gidermeyin. O kimsenin misali, üzerinde toprak bulunan düzgün ve yalçın bir kayadır; kayanın üzerine şiddetli bir yağmur yağmış, onu çıplak halde bırakmıştır. Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden istifadeleri olmaz ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez." (Bakara, 2/264) Allah'ız Teâlâ ayetleri ile bizi uyarırken bu uyarıya kulak vermek ve tüm ibadetlerin ihlasa, samimiyete dönüşebilmesi ancak Ramazan ayında gerçekleşebilir. Yeniden dirilişin adı olur Ramazan…

Sezai Karakoç bu dirilişi "Samanyolu" eserinde en güzel şekliyle ifade eder:

"Diriliş önce insanın kendinde olmalı aşığın maşukuna kavuşacağı an gibi, yalnız, insan orucu özlemez, oruçta insanı özler. Ramazan ayı gelince, sıla-i rahim edenler gibi, meleklerin bile önünde eğildiği insana koşar. Oruç insana acıkır ve koşar gelir." Bu özlem öyle büyüktür ki kavuşunca gelen mi memnun kalır? Yoksa misafir eden mi? İşte karşılıklı bu memnuniyeti sağlamak için misafir edenin büyük bir çaba göstermesi gerekir. Bize getirdiğinden, onun giderken götürdükleri daha fazla olmalı, diyerek Karakoç, Ramazan'ın bizden hoşnut kalmasıyla bizim ondan hoşnut kalmamızla dirilişin resmini çizer. Önce mü'minin dirilişini anlattıktan sonra ümmetin kurtuluşu için dirilmenin önemine vurgu yaparken Batı medeniyetini eleştirir. Can çekişen bu medeniyeti fosilleşen bir sıvı haline benzetir. İdeolojilerin babalarından olan Adam Smith, Freud, Marks… Gibi insanların birbirine yapışarak, birbirinde eriyerek yok olup gidecekleri günün yakın olduğunu dile getirir. Yıllardır İslam topraklarını sömüren anlayışın, birbirleri ile çekişmesi sonucunda zayıflayacağına da inanır. Çünkü her iki ideolojinin Müslümanın içini aydınlatmaktan tamamen uzak olduğuna söyler. Karakoç'a göre İslam topraklarını yıllardır sömüren bu zihniyet kendi çıkarları uğruna medeniyetini inşa eder. .İnşa ettikleri medeniyet kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için engel tanımaz. Aslında yukarıda ki anlatım bize her iki medeniyeti de kıyaslar Batı'nın sadece materyalist bir uygarlık inşa ettiğini Doğu'nun bu anlayışı eleştirmek yerine Batı'nın üstünlüğünü kabul eden bir tutum sergilediğini anlatır Her iki medeniyetin öleceğine ve İslam Medeniyetinin güçleneceği günlerin

yakın olduğuna inanır. Ve bunun da diriliş nesli ile geçekleşeceğini belirtir. Yeniden dirilişin ise Ramazan ayının Müslümanlarda oluşan inkılap ile olabileceğine vurgu yapar:

''Oruç, ruha gelen bir ilham gibi, arıya bal ilham eden bir çiçek tozu gibi, gözü çeken ateş gibi, İslam ülkelerinin içinde bulunduğu çağın ruh halinde, bir diriliş saatine gebe, kendi derinliğinden ve insandan bir diriliş saatini çağırmada. Bu diriliş Kudüs'ü kurtaracak, Kudüs'ü miracına kavuşturacak bir diriliş saati. Suriye'yi, Keşmir'i, Doğu Türkistan'ı, Arakan'ı ve daha nice İslam Ülkesini kurtarma şuurunu belirlediği bir diriliş olacak (Karakoç, 2012).

Bu dirilişin bir bedeli var. Bu bedele razı gelmek, zafere ulaşmak isteyenler için eski şairler Ramazan'ı ateşli kızgın bir çölü aşmaya benzetirler. İnsanın kendi fıtratı ve yaradılışıyla yüzleşmesi pek kolay olamasa gerek. Oruç tutmak Rabbe yakınlaştırırken bu yakınlaşma da kolay olmaz. Acıkırsınız, susarsınız yorgun düşer, üşürsünüz, kalbiniz titrer ama bir o kadar yumuşak bir hal alır. Ahiretin kapısının aralandığını hissedersiniz o yüzden başkasıyla uğraşacak haliniz kalmaz. Kur'an okurken sizi Rabbiniz dinliyormuşçasına dil sürçmesinden imtina eder ağırbaşlılıkla bir hüzün çöker üzerinize sonrasında aklınıza iftar vakti yiyeceğiniz bir dilim ekmeğin içeceğiniz bir yudum suyun ne büyük bir nimet olduğunu hatırlar, bunun saadetini hayal edersiniz. Sonra birden iftar vakti yaklaştıkça tüm zahmetlerin Allah için olduğunu düşünür. Hamd ve şükür ile dirilişin lezzetine varırsınız. Âlimler der ki; Orucunu böyle tefekkür ile tutanların iftarı Rablerini görmüşçesine bayram olur. Orucu sadece aç kalmak için tutanların bayramı ise boş midesini doldurmak olur (Eraslan, 2019).

Bin aydan daha kıymetli olan bir geceyi Ramazan içinde saklarken o mübarek geceye ulaşmanın hayaliyle ibadetlerini geçiren ml'minler ibadetlerini Ramazan'ın razı olacağı şekilde yaparlar. Ramazan'ın son on gününde buluşma anına ramak kalmışken elinizin tersi ile dünyanın tüm nimetlerini iterek sadece Allah ile birlikte olmanın vakti gelmiştir artık. İtikâfa girmek sevdalının kor ateşe dönüştüğü, demlendiği anda sevgiliye kavuşma vaktidir.

"Ya Rabbim artık her şeyden vazgeçtim huzuruna geldim. Tüm acziyetimle karşındayım bana bu dünya sürgününde içimi dinginleştirecek bir işaret ver yeter. Zira senden başka gidecek kapım yok. Affına sığındım. Mağfiretine talibim diyerek tefekkür etmenin doyumsuzluğuna ermenin adıdır diriliş."

Senlik, benlik davasından başımızı kaldırıp ne kadar haktan, adaletten, vicdan ve merhametten yana olduğumuzu düşünmemizin vakti. "Huzur'a vararak, "huzur" da durarak tefekkür etmenin, "huzur"un sere serpe bir rehavet olmadığını anlamanın vakti (Göka, 2021).

Artık sayılı günlerde Ramazan-ı Şerifi yolculamanın hüznünü yaşarken, okuldan mezun olan öğrenci gibi karnemizi almanın heyecanını Bayramın gelişi ile yaşıyoruz. Adeta bir mektep gibi Ramazan ayı boyunca ibadetlerimizin özellikle orucun bize neyi öğretip neyi öğretmediğini fark ederiz. Ramazan öncesinde ki ''ben'' ile şimdi ki ''ben'' arasındaki değişikliği görürsünüz. Çünkü oruç ile empati gücünüzün yükseldiğini, paylaşmanın, infakın ve dayanışmayla insan olma bilincini öğrettiğini hissedersiniz. Bunların sonucunda asıl değerli olanın bir mü'min olarak, Allah'ın rızasını kazanmanın ve Hz. Peygamber Efendimize karşı bağlılığınızı deklare eden Müslüman olarak var olursunuz. Arınmanın huzuru ile Bayram coşkusunu yaşarsınız. Oruç, ruhu diriltirken onun bütün kuvvetlerini de diriltmiştir. Ölüme doğru koştuğu bu son çağlarda İslam toplumu tam ölmemişse ve hala yaşıyorsa, bunu, gelip gelip dirilten Ramazanlara borçludur geniş ölçüde. Ve bir gün tam dirilecekse, bu da yine bir Ramazanda başlayacaktır, Ramazanlarla başlayacaktır…(Karakoç,2012)

"Ramazanı Şerifi hakkıyla eda ederek, Bizlere Bayrama ulaşmayı Rabbim nasip eylesin."

Kaynakça

86, T. d. (2019). Kuran ve Sünnet . İstanbul: https://kuranvesunnet.org/20011916/.

Buhari, İ. (2019). Sahİh-İ Buhari . İstanbul: Çelik yayınevi.

Eraslan, S. (2019). Oruçla Allah'a Yakınlanmış Gönüllerin Bayramı. Diyanet Bayram Dergisi, 9.

Erbaş, A. (2021). Ramazan Bereketi. Diyanet İşleri Başkanlığı.

Farabi. (1990). El - Medinetül Fazıla . (N.Danışman, Çev.) İstanbul.

Göka, E. (2021). Orucun Zaferi ve Hak Edilen Bayram. Diyanet Bayram Dergisi, 6.

Karakoç, S. (1967). İslam Düşüncesi ''Oruç ve Diriliş''. İstanbul: Dirirliş Yayınları.

Karakoç, S. (2012). Samanyolunda Ziyafet. İstanbul: Diriliş yayınevi.

Sambur, B. (2019, 6 Pazartesi). RamazanSosyolojisi. (https://turkish.aawsat.com/home/writer/Bilal%20Sambur%20. adresinden alındı.

Tarhan:, N. (2019, 05 26). "Ramazan psikolojik arınma, manevi yıkanma dönemi". https://www.nevzattarhan.com/ramazan-psikolojik-arinma-manevi-yikanma-donemidir.html). adresinden alındı

Pandemi Günlerinde Ramazan

Selahaddin SEMİZ

Uzm. Dr., Afiyet Hastanesi Başhekimi

Dünya genelinde yaygın bir pandemi oluşturan COVID-19 salgını, yaşamı ciddi anlamda etkilemeye devam ediyor. Aralık 2019'da Çin'in Hubei eyaleti Wuhan kentinden başlayan bu hastalık hakkında var olan bilgiler her gün değişirken, hastalığın hızlı bulaşma şekli, hasta ve ölüm sayılarının sürekli artması sebebiyle var olan panik ve endişe bir tür korkuya dönüşmüş durumda.

Hastalığın farklı seyreden klinik prognozu, görüldüğü yaş grupları ve yayılışı dikkate alındığında; konunun sadece tıbbi boyutla sınırla kalmayacağı, sosyo-kültürel, etik ve ahlâk, hukuk, eğitim, turizm, ekonomi, tarım, halk sağlığı vb. açısından olumsuz bazı etkileri olabileceği görülmüş durumda.

Covid 19 pandemisi daha önce görülen ve kısa süren grip salgınlarının aksine uzun süre devam ederek yaklaşık 2 yılı aşan bir sürede tüm dünyayı etkisi altına aldı. Her geçen gün vaka sayıları, hastaneye yatan hasta sayıları, entübe ve yoğun bakım sayıları ve ölümler arttı. Hastalığın etkeni viral olduğu için bilinen etkili bir ilaç tedavisi bulunmuyor. Yapılan tedaviler hastanın direncini artırmaya yönelik ve semptomatik tedaviler. Bu pandemiye karşı halen elimizde olan en güçlü silahlar, enfeksiyon kontrol yöntemleri, korunma ve aşılanma olsa gerek.

Sağlıkta bilim ve teknolojinin en parlak dönemi yaşanırken, toplamda 1 gr kadar ağırlığı olan Covid 19 virüsü bir atom bombasının birkaç katı kadar insanın ölümüne neden olması bilim insanlarını daha farklı düşünmeye zorladı. Önümüzdeki dönem biyolojik savaş ve terörün öne çıktığı bir dönem olarak tarihe geçebilir.

Pandemi döneminin hastaları ve kurbanları olduğu gibi kahramanları da vardı. En başta fedakârca çalışan tüm sağlık çalışanları, covid servisi çalışanları, yoğun bakım personeli, 112 acil servis görevlileri ve cankurtaran görevlileri bu dönemde olağanüstü bir gayret gösterdiler. Bazı ülkelerde insanlar ailelerinden ve yakınlarından covid nedeniyle görüşmekten kaçınırken, birçok hastanede sağlık personelleri Covid servisinde çalışmak için gönüllü oldular. Covid olma riski altında, günde 7/24 devam ederek, ailesini ihmal ederek, zor durumda çalıştılar.

Doktorlar ve sağlık personeli arasında da Covid nedeniyle yoğun bakıma yatışlar ve ölümler çok görüldü. Özellikle 2020 yılında neredeyse her ay

birçok sağlık çalışanının covid 19 nedeniyle yoğun bakıma yatışı ve/veya ölüm haberi ile üzülüyorduk. Aşılamanın başladığı 2021 yılı ilk aylarından itibaren sağlık çalışanları riskli ve öncelikli gurup olarak aşılandığı için yoğun bakıma yatış ve ölüm oranı oldukça azaldı.

Dikkat çeken bir ayrıntı da hastane ve işyeri çalışanlarından Covid olanların yaklaşık %70-80 kadarı hastane ve işyeri dışında aile ve diğer yakınlarından enfeksiyonu kapmaları oldu. Bu durum bize maske, mesafe ve temizliğe dikkat edildiğinde en riskli yerlerde bile korunabileceğimizi daha açık göstermiş oldu.

Bu pandemi süreci sağlıkta tedavi edici hekimlikle beraber koruyucu hekimlik ve halk sağlığı uygulamalarının daha önemli olduğu yeni bir sürecin kapısını açmaktadır. Aynı zamanda teknolojik gelişmelerin doğaya ve sağlığa zarar vermemesinin önemi, çok ilerleyen ve gelişen tıbbi cihaz ve uygulamalarının, hekimlik sanatı ile birlikte hastalıktan korunma ve sağlıklı yaşam ile bir arada dünyadaki doğal dengeyi koruyarak ve dikkate alarak gelişmesinin önemi daha iyi anlaşıldı.

Pandemi nedeniyle yaşananlar, yüzyıllar önce yaşamış bilge hekim İbn-i Sina tarafından salgınlar münasebetiyle yapılan tavsiyeleri akıllara getirdi. İbn-i Sina,'El Kanun fit Tıb' isimli kitabında salgın hastalıklara karşı çözüm önerileri konusunda şu uyarılarda bulunmaktaydı: **"Sirke ile temizlik yapın. Ellerinizi, bulaşıklarınızı ve kıyafetlerinizi mutlaka sirke ile yıkayın. Birlikte dolaşmayın. Beş on kişi bir araya gelerek kalabalıklar oluşturmayın. Pazarları terk edin. Paraları bırakın. Toplu halde ibadet etmeyin Salgından korkmayın, hastalıktan sakının, hastalarınızı terk etmeyin. Evinizde oturun ve neşeli olun. Hastalık neşeden kaçar.**

Pandeminin Sosyal Etkileri

Hastalık ve salgın haberlerinin oluşturduğu psikolojik travmalar, korku, endişe ve panik birey ve toplum olarak hayatlarımıza etki ediyor. Tarih boyunca yaşanan birçok salgınlarda kitlesel ölümlere neden olmuş ve önemli sosyal yapısal değişimlere, tarihi dönüşümlere zemin hazırlamış. Bu dönemlerde salgınların sosyal etkileri kalıcı olarak toplumsal yapıyı değiştirmiş.

Mesela 14. yüzyılda 'Kara ölüm' olarak da bilinen veba salgını, Avrupa nüfusunun üçte birini yok ederek Avrupa tarihini derinden etkilemiş. Genç ve fakir insanları daha çok etkileyen salgın sonunda çalışacak işgücünün bulunamaması Avrupa'da serflik sisteminin sonunu hazırlamış.

16. yüzyılın başlarında Amerika'da yaşanan ve/veya yaşatılan çiçek salgını, Avrupalı sömürgecilerin Amerika kıtasını istilasını kolaylaştırmış.17. Yüzyılda Fransa'da yaşanan veba salgını ise devletin sosyal hayata müdahalesini arttırmış.

Günümüzde COVID-19 salgını da sosyal hayatta bireyselleşmeyi hızlandırırken, dijital dönüşümü artık hayatın bir parçası haline getirdi. Korunma ve izolasyon tedbirlerinin artırılması kişileri bireyselleşmeye ve dijital iletişime dahil etti.

Bu 'yeni normal'de sosyal medya arkadaşlıkları artmış, zoom toplantıları-dersleri hayatımızın bir parçası olmuş; şirketler evden çalışma düzenine uyum sağlamış ve bazıları bunu karantina sonrasında da devam ettirme kararı almış; tablet, telefon ve bilgisayardan uzak tutmaya çalıştığımız küçük çocuklar bu araçlara daha da bağımlı hale gelmiştir.

Toplumun bir kesiminin virüsten korunmak için evlerinde olduğu pandemi döneminde, evlerindeki bu insanlara hizmet için motor kur-

Günümüzde COVID-19 salgını da sosyal hayatta bireyselleşmeyi hızlandırırken, dijital dönüşümü artık hayatın bir parçası haline getirdi. Korunma ve izolasyon tedbirlerinin artırılması kişileri bireyselleşmeye ve dijital iletişime dahil etti.

Pandemi altında ilk yılımızı 2020 de yoğun korunma ve kapanma tedbirleri altında geçirdik. Türkiye gerek sağlık alt yapısının iyi olması, gerek sağlık çalışanlarının gayret ve fedakarlıkları ve gerekse alınan önlemlerin doğru ve uygulanabilir olması nedeniyle bu ilk yılı diğer birçok ülkeye göre nispeten az hasar ve az ekonomik kayıpla atlattı.

yelerle her türlü siparişin kapımıza kadar getirilmesi ile yeni iş kolları doğmuş ve gelişmiştir. Sağlık ve hizmet sektöründe olduğu gibi zor şartlarda hayat ve ölüm ile iç içe bazen zamanla yarışır bir biçimde çalışmak zorunda oluş, sağlık ve gıda gibi temel ihtiyaçları daha görünür hale getirirken; tüketim alışkanlıklarımızı da dönüştürdü. 'Yeni Normal'e göre şekillenen hayatımızda artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Pandemi Günlerinde Ramazanlar ve Bir hatıra

Covid 19 pandemisi ilk başladığı 2020 yılı ilk ayları, Mart-Nisan aylarında artmaya başlamış, salgının yoğunlaştığı mayıs ayında Ramazan başlamıştı. Pandeminin başlangıç ve pik dönemine rastladığı için yoğun korunma tedbirleri maske-mesafe ve hijyen kurallarına ek olarak tam kapanma kuralları da uygulanıyordu. Buna bağlı olarak camiler kapalı, cemaatle namaz tamamen yasaklanmıştı. Vakit namazları ve teravih namazları evlerde kılınıyor camilerde ancak son cemaat mahallerinde tek tük insanlar görülüyordu. İftar davetleri ve iftar sofraları tamamen yalnızlaşmış çekirdek aile fertlerinin bir araya geldiği mütevazi sofralara dönüşmüştü.

Bu dönemde risk gurubunda olan yaşlıları en çok zorlayan ve mağdur eden durum tek sosyalleşme alanı olan camiler ve cemaatten mahrum olmaları idi. Hem yaştan dolayı sokağa çıkmaları yasaktı hem de bulaşmanın kolay olacağı yerler olarak değerlendirildiği için camiler kapalıydı. Birçok cami bağlısı yaşlı tanıdığımızın bu yasağı anlamaları ve sindirmeleri çok zor oldu.

Seksen yaşını geçen kayınpederim yaşlılık ve demans nedeniyle kısmen buğulanan zihniyle durumu anlamaya çalışıyor, her namaz vaktinde soruyordu: **"Camiler niye kapandı, ne zaman açılacak?"** Ben de aynı cevabı her defasında tekrar ediyordum: **"Bulaşıcı hastalık var babacığım o yüzden kısa zaman sonra açılır inşallah"** Bir müddet sonra aynı soruya cümlenin başka bir versiyonunu ile cevap vermek durumunda kalıyordum. Ona göre hiçbir neden camilerin kapanmasını meşru kılamazdı.

Pandemi altında ilk yılımızı 2020 de yoğun korunma ve kapanma tedbirleri altında geçirdik. Türkiye gerek sağlık alt yapısının iyi olması, gerek sağlık çalışanlarının gayret ve fedakarlıkları ve gerekse alınan önlemlerin doğru ve uygulanabilir olması nedeniyle bu ilk yılı diğer birçok ülkeye göre nispeten az hasar ve az ekonomik kayıpla atlattı.

2021 yılının ilk aylarında Şubat ayından itibaren aşılamalar başladı. Biz de ilk aşı yaptıran guruplardaydık. Hem hastanede çalışıyor sürekli riskli gurupta hastalarla muhatap oluyor hem de Covid servisinde yatan hastaların tedavileri ve takipleri ile ilgileniyordum. Bu süreçte ailemizle birlikte korunma tedbirlerine riayet ediyorduk. Ama en çok sakındığımız Covid olmasından endişe ettiğimiz yaşlı büyüklerimiz kayınvalidem ve kayınbabamdı. Seksen yaşın üzerinde olmaları, akciğer ve kalp rahatsızlıkları nedeni ile ciddi riskli guruptaydılar. Onların Covid olmamaları için ziyaretlerine gitmiyor ya telefonla ya da kapıdan balkondan görüşüyorduk. Bu şekilde pandeminin ilk yılını covid olmadan kazasız belasız geçirmiştik.

2021 yılında Ramazan ayının ilk günleri idi. Yine pandeminin getirdiği korunma şartları altında maske-mesafe ve temizlik kadar yaşlıları korumak için onlardan uzak durarak, uzaktan destekle yaşamaya devam ediyorduk.

Ramazan'ın ilk günleri olan nisan ayının ortalarında, kayınbabam hafif ateşlenmiş, boğaz ağrısı

nedeni ile eşim hastaneye getirmişti. Önemli bir rahatsızlık belirtisi olmaması nedeni ile çok ciddiye almamıştık. Ama her ihtimale karşı covid için PCR testi yaptırdık.

Eşim tam bir sene süren uzaktan görüşmenin verdiği hasretle "Bu defa iftarı beraber yapalım, annem ve çocuklar da bizde olsun onlara bir iftar yaptırayım" diye niyet etti. Ben de onun gönlünü kırmamak için "Peki" dedim.

Akşam iftara yakın babam ve annemle birlikte oğullarım, gelinim ve torunlarım da geldiler. Nihayet ağız tadıyla bir iftar yapacak, muhabbetle ailecek görüşecektik. İftar vakti dualarla oruçlar açıldı, yemekler yendi, çaylar içildi. Peşinden akşam namazını kıldık. Teravih için hazırlıklara başlıyorduk. Tam bu sırada eşimin telefonu çaldı. Arayan sağlık bakanlığı görevlileri idi. Babamın PCR testinin pozitif çıktığını ve temaslı olanlarla beraber 15 gün karantinada kalması gerektiğini söylüyorlardı.

Bir anda her şey değişti, hepimizde bir telaş ve korku başladı. Ya ciddi bir durum oluşursa ya içimizden biri ağır bir covid hastalığı geçirirse diye endişeleniyorduk. Herkes evine çekildi, ayrı ayrı evlerde izolasyonda kalmaya başladık. Ertesi gün yapılan PCR testlerinde eşim, gelinim ve oğlum da covid pozitifti.

Eşim covidi hafif geçiriyor aynı zamanda anne babasına yemek hazırlayıp götürüyordu. Kayınbabam ise covid olmasına rağmen durumu kabullenemiyor, camiye cemaate katılmaya can atıyordu. Bu yüzden zaten hep beraber covid geçirdiğimiz için babamları da bizim evde misafir etmeye karar verdik.

Artık bizim ev tekrardan büyüklerle, torunlarla şenlenmiş, adeta eski ramazan sofraları ve iftarları yeniden evimize gelmişti. İftarları ve sahurları beraberce yapıyor sonra cemaatle teravih ve vakit namazlarını eda ediyorduk. Evde İslam Tarihi ve Kur'an-ı Kerim meali okumaları başlamış, Ramazan'ın manevi havası tekrar evimize gelmişti. Covid izolasyonu bize Ramazan'da evimizde adeta bir itikaf gibi manevi atmosfer yaşatmıştı.

Çağımızın bir gerçeği haline gelen yeni normal hayat da Kur'an ve Sünnete uygun bir hayat yaşamamıza, evlerimizi Darul Erkam'lar haline getirmemize ve yaşadığımız hayatın Ramazan aylarında olduğu gibi Kur'an ile aydınlanmasına vesile olur inşallah.

Evde İslam Tarihi ve Kur'an-ı Kerim meali okumaları başlamış, Ramazan'ın manevi havası tekrar evimize gelmişti. Covid izolasyonu bize Ramazan'da evimizde adeta bir itikaf gibi manevi atmosfer yaşatmıştı.

Baharı Müjdeleyen Güz Yağmuru

Adem CEYLAN

Uzunca bir aranın ardından tüm coşkusuyla idrak edeceğimiz Ramazan ayı tatlı bir telaş ve hazırlığın gölgesinde kapımızı çaldı. "Ramazan gelmeden al abi. Yakında Ramazan zammı olacak." Cümleleri, Ramazan ile ilişkimizin evrildiği yerin esnafa bakan yönünü görmemizi sağlıyor. Ramazan'ın bir kültürel etkinliğe evrilmesi; insanların nefislerinin terbiye edilmesini hedefleyen bir ibadetin de içinde yer aldığı zaman diliminin, tüketim çarkının daha hızlı dönmesine yol açması; diğer elin görmemesi gereken "veren eller"in sosyal medya kimliklerini bilboarda dönüştürmesi... Etrafımıza baktığımızda bu konularla ilgili olumsuz bir havaya kapılmamak mümkün değil. Bir genellemeye hakikati kurban etmeyelim zira ne değerlerin kültür üretmesi ne de hassasiyetlerin ticarileşmesinde bir sorun yok. Sorun, bu kültürel zenginliğin doğal sürecinden çıkıp "geleneksellik" adı altında pazarlanması. Tüketim kültürü; dinî inançları, sembolleri, dinî gün ve merasimleri bile maharetle tüketim nesnesine dönüştürebiliyor. Maalesef ileri kapitalizm, bütün insan faaliyetini tüketime indirger. Din de bu durumdan nasibini alır.

Geleneksel zamanlarda Müslüman toplumda Ramazan'ın gelişi çok öteden belli olurdu. İslam toplumlarının kurucu unsuru olan sünnetten ilhamla hayatı şekillendiren Müslümanlar, üç ayların gelişi ile oruç tutmaya başlarlardı. Recep'ten Ramazan'a doğru yoğunluğu gittikçe artan oruç; şehrin üstünü kaplayan gökyüzü gibi kuşatırdı Müslüman şehirleri. Bu yüzdendir ki Ramazan'a ermek diye bir tabir kullanılırdı. Çünkü Müslüman zihin için Ramazan, erişilen bir iklimin adıydı. Elde etmeye çaba gösterilen, elde edilmesi lütuf görülen bir iklim. Öyle ki bir görüşe göre adı natık (ç: nevatık) olan ayın adı değiştirilmişti. Zira Ramazan kelimesinin kök anlamları olduğu ifade edilen iki kelime de anlatmaya çalıştığımız düşünceye çokça işaret eder. (Ramadiyy; yaz sonunda, güz mevsiminin başında yağıp yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur. Bu yağmurun yeryüzünü temizlemesi gibi, Ramazan ayı da müminleri, günah kirlerinden temizler. Ramida: Güneşin şiddetli hararetinden taşların yanıp kızarması anlamındadır. Kızgın yerin üstünde yürüyenlerin ayaklarını yaktığı gibi, Ramazan da müminlerin günahlarını yakar, yok eder.)

Modernlik, dinin hayattan çekilmesi üzerine kurgulanmıştı. Görüntüsü silinemeyen izlerin ise içi boşaltılmalıydı. Modernlik insanı merkeze aldığını iddia ettiği için teknik yatırımlar; insan hayatını kolaylaştırmak, insanın kendisine daha çok zaman ayırmasını sağlamak, hayatın akışını hızlandırmak gibi birçok gerekçe ile terviç edildi. Yaşadığımız son on yılda ise dijitalin egemenliği ile zamanı boşaltılan insanın kendi başına kalmaması gerektiği sosyal platformlarla tescil edilmiş oldu. Şehrin hızından ve hayatın sükûnete zaman bırakmamasından şikâyetçi olan insanımız için özünde yavaşlamayı, eylemsizliği barındıran oruç ibadeti ilahî bir armağandan başka ne olabilir.

İbadetlerin, artık ağızlara sakız olmuş türlü "faydaları" bir yana, doğrudan kişinin kimliğini bilebileceği-inşa edebileceği kıymetleri vardır; oruçta da bu ontolojik boyutun zirvesini elde edebileceğimiz bir durum söz konusudur. Orucun kıymeti, yapageldiğimiz şeylerle aramıza *mesafe* koyuyor olmamızla ilgilidir. Bu mesafe koyma, zamanı (anı) doldurduğumuz *boşluğun* açığa çıkmasıdır. Çünkü biz, kendi kendimizi unutmak pahasına ısrarlı bir biçimde (hem de) olmayan bir boşlukla aramızı *doldururuz*. Bu boşluk doldurarak yaşama kandırmacasının şifası, yavaşlamaktır. Yavaşlamak, "an"ın çoğalmasıdır. Anın çoğalması demek, zamanın normal akış yönünü terk ederek içe doğru akması demektir. Zamanın seyelanının yönü değişir miymiş? Tabii ki evet! Zamanın akış yönünün içe doğru olması demekse kişinin hiçbir zaman kaçamayacağı o asıl şeyle, kendisiyle baş başa kalmasıdır elbette. İnsan kendi içerisinde yolculuk yapmaya hazır mıdır? Aslında oruç hem bu yolculuğa bir hazırlık hem de yolculuğun kılavuzu hükmündedir. Kendi içine doğru acz köprüsünden yürüyen insan karşılaştığı manzaradan ürkmemelidir. Zira içerisinin hem engebesi hem de kıvrımları dışarıdan kat be kat fazladır. Eskilerin deyişiyle, dışarıda boğulmamak için insanın kendisine demir atması gerekir. İçerideki yolculuğun sıhhati ise kişinin kendisinde olanla temasının niteliğine bağlıdır. İnsanın, içine doğru seyahatinin ibadet salıyla mümkün olduğunda ulema hem fikirdir. İçerideki kayalıklarda salın kırılmaması, fırtınalarda alabora olmaması, ancak salın sağlamlığıyla mümkündür. Tüm varlıklar yaratılış düzlemine uygun davranmakla ibadet etmiş olacakları gibi insanın en temel ibadeti de insan-ol-maklığını mümkün kılan niteliğe göre yaşamasıyla mümkündür. Bu sebeple tefekkür, taakkul ve teemmül de taabbüddür. Orucun asıl anlamı ve kıymeti, yukarıda da temas ettiğimiz gibi, doğrudan doğruya zamanla kişi arasındaki mesafeyi kişi lehine azaltmasıdır. "Normal" zamanlarda, kişinin göremeyerek içine düştüğü boşluktan imtina etmektir "oruç zamanı"nda olan. Bu imtina ediş, fiille fail arasındaki mesafeyi ortadan kaldırır ve neticesinde de teemmülün refakat ettiği bir taabbüd gerçekleşir.

Oruç ibadetiyle ilgili polemiklerin kaynağında pek çok problem olmakla birlikte, en temelde din ve ibadet algısının şeklî, zahirî ve indirgemeci bir perspektife mahkûm edilmesi söz konusudur. Bu mahkûmiyetten azade olmanın asli gerekleri, en başta insanı sadece "dinî sorumluluklarını şuursuzca ve bilginin kendisine eşlik etmediği bir şekilde yerine getiren bir varlığa", dini de yalnızca "ef'âl-i mükellefîn" kapsamında "fıkhî" bir perspektife ve bir fetva müessesesine hapsetmenin ötesine geçmek, insanı Allah'ın halifesi, esmasının tecelligâhı olarak görebilmektir. (İbnü'l-Arabî ve Mevlâna'ya göre Orucun Sırları: İsmail Rüsûhî Ankaravî Yaklaşımı: Semih Ceyhan)

Orucun kıymeti, yapageldiğimiz şeylerle aramıza mesafe koyuyor olmamızla ilgilidir. Bu mesafe koyma, zamanı (anı) doldurduğumuz boşluğun açığa çıkmasıdır. Çünkü biz, kendi kendimizi unutmak pahasına ısrarlı bir biçimde (hem de) olmayan bir boşlukla aramızı doldururuz. Bu boşluk doldurarak yaşama kandırmacasının şifası, yavaşlamaktır. Yavaşlamak, "an"ın çoğalmasıdır.

Ramazan, sayılı günlerdedir. Ramazan ayı boyunca başlangıcı ve bitişi belirlenmiş vakitlerde yeme, içme ve cinsellikten sakınmaktır oruç. Bu tanımda orucun omurgasını oluşturan ve ibadetin başlangıç noktası olan "imsak", zihnimizi belirlenmiş eylem-amel tanımlarının dışına çıkmaya zorlar. Zira eylemek kelimesinin tüm çağrışımları hareketli olmayı, bir şeyler yapmayı çağrıştırırken; imsak ile başlayan ibadet, kendisini bir şeyler yapmamak üzere temellendirir. *Orucun daha ilk adımda bize kazandırdığı şey; kulluğun iradi bir biçimde bazı şeyleri yapmaktan vazgeçmek olduğudur. Dolayısıyla orucu eylemsiz kalarak yapılan tek ibadettir, diye tanımlamak aynı zamanda orucun diğer ibadetlerden ayrıldığı noktaya da temas etmektir.* Peki, hiçbir şey yapmazken nasıl ibadet ediyor oluruz. Aslında oruç ibadeti Allah'tan gayrısının muttali olamayacağı bir gizliliğe sahiptir. Bu sebeple riyanın en zor karışacağı ibadet de denebilir. Belki de orucun bu özelliği itibariyle Peygamberimiz "Oruç (mükâfatı) bana aittir" bilgisini nakleder. *Eylemsiz kalarak en özel işlerden birini yapan insan ne öğrenir? Biyolojik olarak en önemli iki ihtiyacımız ve en büyük iki hazzımıza (yeme-içme ve cinsellik) mesafe koymayı.* İnsan varlığının devamı için elzem olan bu hazların, Allah'ın kudretini görmemizi engelleyen bir perdeye dönüşme riski ortadan kaldırılmak istenir. Bu sayede, iradi bir biçimde, insanın bu iki hazzın temini merkezli hayatın olağan akışının dışına çıkması amaçlanır. Hayatın bu fiilleri terk ederek de devam edebileceğini fark eden insanın asıl şu soruyu sorması beklenir: "İnsan nedir-kimdir?"

Orucun devrimci yönü, insan hayatının beslenme ve haz arasında sıkışıp kaldığı modern dünyada daha iyi anlaşılabilir. Hiçbir dönemde insan haz ve ihtiyaç sarkacı arasında özgürlüğü bu kadar kaybetmiş değildi. "Tükettiğin kadar özgürsün" diyen bir dünyada özgürlüğün anlamını yeniden keşfetmek zorundayız. Özgürlük kelimesi genellikle insanlar tarafından bir şeyleri yapmak şeklinde tanımlanır. Zımnen de bir otoriteye karşı. Hâlbuki oruç bize özgürlük tanımını revize etmemiz gerektiğini öğretir. Belki de özgürlüğün zirvesi yapabilmek değil yapabilecekken yapmamaktır. Bu noktada Râgıb el İsfehani'nin amel tanımını hatırlamakta fayda var. Râgıb el-İsfehani amel kelimesini tarifi ederken "canlıdan isteğe bağlı olarak meydana gelen fiildir" der, fiil ile ameli ayırt etmemizi sağlayacak hatırlatmada bulunur. Fiil, herhangi bir kastı yüklenmeden de gerçekleşir. Bu bakımdan fiil, hayvanlara hatta cansızlara bile nisbet edilebilirken amel ancak insana nisbet edilebilir. Bir fiili amel haline getiren şey, niyettir. Dolayısıyla niyet, aklımızla ilgili bir şeydir. Hayvanın niyetinden söz edemeyiz. Bir ağacın, bir bitkinin yahut insan dışında herhangi bir canlının fiilinden söz edebiliriz ama amelinden söz edemeyiz. Niyet, akli ve iradidir. Orucun bizde inşa ettiği akla tam da işte burada ihtiyaç hissederiz. Zira insan terbiyesinden söz edebilmek için 'aşırı' tutum ve davranışlardan uzaklaşmanın sağlanması gerekir. Bunun yolu ise bir an için beslenme ile aramıza mesafe koymakla üretebileceğimiz bir düşünme sürecidir. Oruç ibadeti sayesinde din; insanın arzularının ana merkezine yönelerek insanın bu zaafını kendisine gösterir. Bu göstermenin amacının insanı açlıkla terbiye etmek olmadığı fark edilmelidir. Asıl amaç, zihnimizin eşlik ettiği bir terbiye sürecidir. Bu gerçeği, İslam'ın oruç emri ile özellikle uzak doğu dinlerinin oruçlarıyla karşılaştırdığımızda fark ederiz. Bazı Müslümanlar özellikle yaz orucunu da baz alarak orucun çok uzun ve zor bir ibadet olduğunu düşünebilir. Özellikle aylarca aç kalan bir Hindu orucu ile mukayese edildiğinde aradaki fark belirginleşir.) Oruç bize terbiyenin başlangıç noktasını da öğretir. Bedenin terbiyesini önceleyen tüm bakışları bir tarafa iterek terbiyenin merkezine aklı yerleştirmemiz gerektiğini öğreniriz oruçla. İftarı günler sonra olacak bir oruçla mükellef olsaydık, bedeni ezmenin terbiyedeki yerini görmüş olurduk.

Oruç sadece kapanma mıdır? Tabii ki hayır. Her imsak için bir yarılma, genişleme (iftar) vardır. Oruç tutan kişi böylece merhale kat eder.

Gündüz sâim adını almak için terk merkezli yaşam, iftarla birlikte vuslatın sevincine döner. Bu hem gıdalanmanın sevinci hem de sâim (müşahede) olanın gündüz kazandığı vasıfla ahirette Allah'la buluşma sevincidir. Teravih ise âdeta orucun tamamlayıcı bir cüzüdür ve bir görüşe göre aslında farz iken kullara hafifletmek için farziyyeti kaldırılmıştır. Özellikle Kur'an'ı hatmederek ve cemaatle kılınan teravihler, bu açılma-genişlemenin zirvesini temsil eder.

Oruç; bize eyleyen özne ile fiili arasındaki ilişkinin tek yönlü olmadığını da öğretir. Zira biz, fiille öznenin ilişkisini, fiilin bitişiyle biten bir ilişki zannederiz. Hâlbuki "Sana vahyedilen Kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak, elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı bilir." (Ankebut 45) ayetiyle ikame edilmiş namazın, sahibini kötülüklerden koruduğunu öğreniriz. Yani fiil bitse bile bizim onunla münasebetimiz bitmez ve çift yönlü olarak devam eder. Korumanın nasıllığı, bizim onunla kurduğumuz bağın yoğunluğu ile doğru orantılıdır, diyebiliriz. Tıpkı namaz gibi oruçla ilişkimiz de çift yönlüdür. Orucun farziyyetinden bahseden ayetin merkezine yerleşen kelimenin, kalkan kelimesi ile aynı köke sahip olması ve "oruç kalkandır" cümlesinin Peygamberin dilinden bize kadar gelmesi, bu düşünce için kâfidir. Orucun koruyucu bir kalkana dönüşmesi, Müslüman toplumların ramazan kültürlerini anlamak için en önemli noktadır. Bu sebeple görüntüsü itibariyle pasif olan amel, tüm şehrin rengini değiştirir.

"Peki oruç neden Ramazan'da farz kılınmıştır?" Vahiy kaynaklı dinî geleneklerde, büyük toplumsal oruç dönemleri, söz konusu toplumlar için dinî anlamda fevkalade önemi bulunan faaliyetlerle ilişkilidir. Örneğin Yahudilikte Yom Kipur, Musa Peygamber'in (a.s.) ilahî yasayı almasıyla, Hristiyanlıkta Paskalya Orucu, İsa'nın (a.s.) çarmıha gerilmesi ve dirilişi ile, İslam'daki Ramazan orucu da Kur'anî vahyin inmesiyle ilişkilidir. (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Orucun Anlamı ve Önemi, Muhammed Akram)

Oruç ibadeti ile ilahî mesaj ve onun rehberliğinin ilişkisini düşündüğümüzde oruç fiilini, bir teşekkür eylemine benzetebiliriz. Oruçla biz asıl mukabeleyi icra etmiş oluruz.

Ezcümle Ramazan'a ermemizin ve Ramazan'ı Müslüman toplumun nostaljik hatırasından, yaşayan dipdiri bir hafızaya dönüştürmemizin yegane yolunun, kimliğimizi haz ile hız kıskacından kurtarabilecek bir oruçla; temas ettiği her şeyin kadr ü kıymetini artıran ilahî söze karşı aklımızı hazır hale getirmekten geçtiğini fark etmemiz gerekiyor.

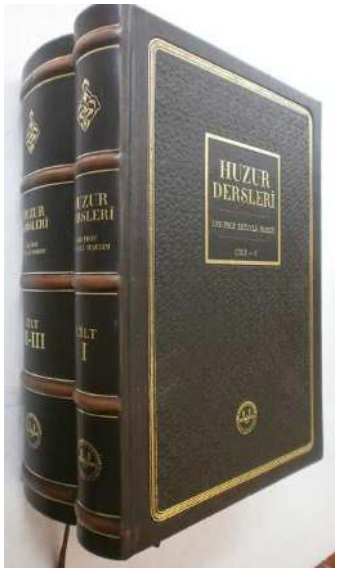

Orucun kıymeti, yapageldiğimiz şeylerle aramıza mesafe koyuyor olmamızla ilgilidir. Bu mesafe koyma, zamanı (anı) doldurduğumuz boşluğun açığa çıkmasıdır. Çünkü biz, kendi kendimizi unutmak pahasına ısrarlı bir biçimde (hem de) olmayan bir boşlukla aramızı doldururuz. Bu boşluk doldurarak yaşama kandırmacasının şifası, yavaşlamaktır. Yavaşlamak, "an"ın çoğalmasıdır.

Huzur Dersleri

Mustafa ÖZEL

Prof. Dr., FSMVÜ İslami İlimler Fak.

"İslam eşittir ilim." desek, abartılı bir ifadede bulunmuş olmayız. Asr-ı Saadet'te bunun birçok misalini görmek mümkündür. Bunun en belirgin örneği, Mescid-i Nebevî'deki Ashâb-ı Suffe'dir. Müslümanların fethettikleri yerlerde, şehirlerde inşa ettikleri kurumlardan biri de medreseler yani eğitim kurumlarıdır. Hem sosyal hayatın ihtiyaçları hem dinî pratikler hem de devletin ve toplumun geleceği için eğitim ve öğretim zorunlu bir faaliyettir. Bu bakımından İslam fetihleri, gittikleri topraklara marifet, ilim ve fikir de götürmüşlerdir.

Müslüman yöneticiler, ilme kurumsal olarak destek verdikleri gibi kişisel olarak da ilimle ilgilenmişlerdir. Bu yazıda Osmanlı padişahlarının huzurunda Ramazan aylarında icra edilen ve Huzur Dersleri olarak bilinen ilim meclislerinden söz edeceğiz.

Konu hakkında ilk ve en kapsamlı kitabın yazarı Ebül'ulâ Mardin'e istinaden yapılan geniş bir tanım, şöyledir: Padişahın huzurunda/katında yapılan dersler anlamına gelen Huzur dersi, H. 1136 yılında Sadrazam İbrahim Paşa ile sadarat makamının uhdesinde başlayan ve h. 1172 Ramazan'ından itibaren Sultan III. Mustafa'nın fermanıyla saltanat makamıyla resmileşen, biniş merasimi sonrası Osmanlı padişahının hazır bulunmasıyla, şeyhülislam tarafından seçilen ve padişah tarafından onaylanan yetkin ulemadan müteşekkil bir heyet tarafından her yıl Razaman'ın belirli günlerinde padişahça tayin edilen mekânlarda gerçekleştirilen ilmî mecliste Kâdî Beyzâvî tefsirinin münâzaralı tarzda tedrisinin yapıldığı toplantıdır.[1]

Bu toplantılar padişah huzurunda yapıldığı için, bunlara *Huzûr-ı Hümâyûn* Dersleri veya kısaca Huzûr Dersleri denmiştir. Huzur Dersleri'nin tarihi, Osman Bey'e kadar geri götürülse de resmi hüviyet kazanması, III. Mustafa zamanında olmuştur.[2] İlk ders 1172 (1758) Ramazan'ında Fetva Emîni Ebû Bekir Efendi (mukarrir), Nebil Mehmed Efendi (muhatap), Saray Hocası Hamîdî Mehmed Efendi (muhatap), Şeyhulislâm müfettişi İdris Efendi (muhatap), müzellef Mehmed Efendi (muhatap) ve Konevî İsmail Efendi (muhatap) tarafından gerçekleştirilmiştir.[3]

Ebül'ulâ Mardin, Sultan III. Mustafa'nın bu usulü vaz ederken babası III. Sultan Ahmed'in hem sadrazamı hem de damadı olan yazarın ifadesiyle "güzide, mütefekkir, nefis san'atlar hâmîsi, bedâyi meftunu, ulema âşıkı meşhur Nevşehirli İbrahim Paşa sarayında riayet olunagelen müstahsen bir âdetten ilham almış olsa gerektir." yorumunu yaparak dersin esin kaynağına işaret etmiştir.[4]

Katılımcılar

İlk sırada padişah yer almaktadır. Çünkü o yoksa, dersi yapılmazdı. Deyim yerindeyse Huzur Dersleri, padişahın varlığıyla kaimdi. Ayrıca kimlerin buraya katılacağını belirleyen kişiydi o. Sonra şehzadeler, valide sultanlar, hanım sultanlar gibi onun yakınları gelmekteydi. Vezirler, diğer devlet yöneticileri de yapılan bu dersleri dinleyenler arasında bulunurdu.

Bu derslerin gerçekleştirilmesinde, iki âlim türü rol almıştır. İlki, dersi sunan ve kendisine mukarrir denen zat ile onun yaptığı dersi müzakere eden, değerlendiren muhataplardır. Mukarrirler, muhataplar arasından seçilirdi. Bunların seçimi, Şeyhülislam'ın uhdesinde idi. Filhakika bu dersler, bir tefsir dersi idi. Ramazan ayının Kur'an-ı Kerim'in indiği ay olması, Kur'an-ı Kerim'in bu ayda diğer aylara nazaran daha çok okunması, bunun temel sebebi olsa gerektir. Bunların büyük bir ciddiyet ve resmiyetle yapıldığı, katılımcıların resmî elbiselerini giymiş, nişanlarını takmış olduklarından anlaşılmaktadır. Beyaz sarığının üzerine sırma takmış olan mukarrir, arkasında muhataplar olmak üzere kıdem sırasıyla padişahın huzuruna girerlerdi. Zaman içerisinde muhatapların sayısının değişmesine karşılık mukarrir daima tek bir kişi olmuştur. Her iki sınıf için belirlenen şartlar bulunmaktaydı.

Huzur Dersleri, Ramazan ayında haftada iki kez olmak üzere toplamda sekiz gün yapılırdı. İlk sekiz günde yapıldığı da olmuştur. Bunların hangi günler yapıldığı konusundaki farklılık, zaman içerisinde meydana gelen değişikliklerden dolayı olmalıdır. Hem hocalar hem de dinleyiciler minderlere otururlardı. Bu derslerin nerede yapıldığı meselesi, zamanın padişahının yaşadığı saraya göre değişkenlik arz ederdi. Topkapı Sarayı'nın Sofa-yı Hümâyûn, Sofa Köşkü, Sünnet Odası, Revak Köşkü, Has Oda gibi birimleri dışında Sepetçiler Kasrı, Beşiktaş Sahil Sarayı, Çırağan Sarayı gibi mekânlarda söz konusu dersler gerçekleştirilmiştir. Pakalın'ın aktardığına göre Huzur Dersleri II. Abdülhamid zamanında Yıldız Sarayı'nda, Sultan V. Mehmed Reşad zamanında ise Dolmabahçe Sarayı'nda yapılırdı.[5]

Bu derslerin devrin en önemli âlimleri ile padişahın bir araya geldiği bir meclis olduğu unutulmamalıdır. Kimi zaman padişahların derse aktif olarak katıldıkları, soru-cevaplara müdahale ettikleri, bunun dersleri daha renkli hale getirdiği kaydedilmiştir. Nakledildiğine göre Sultan II. Abdülhamid, mukarrir, muhatapların kendisine yönelttiği soruya cevap veremezse veya verilen cevap yeterli olmazsa kendisi cevap verirmiş. Bu durum, derslerin formalite şeklinde olmayıp adet yerini bulsun diye yapılmadığının göstergesi olarak değerlendirilmiştir.[6]

Arşiv kayıtlarına göre bu derslere katılan ulema, ders başlamadan önce, "zât-ı şevket-simât-ı hazret-i pâdişahiye ve devlet-i ailiyyelerine sâdıkâne îfâ-yı hıdmet edeceği"ne yemin ederlerdi.[7]

Huzur Dersleri önceleri öğle ile ikindi arasında icra edilirdi. Sonradan ikindi sonrasına alınmıştır. Derslerin iki saat civarında sürdüğü belirtilmektedir. Dersin sonunda müzakere faslına geçilir, muhataplar varsa dersle ilgili sorular so-

Yanyalı Hâc Ömer Efendi'nin 1295 Ramazan'ında takrir ettiği dersin ilk sayfasıdır.

(Fotoğraf, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi'nden (2018, sayı: 50) alınmıştır.)

Huzur Dersleri'nin tarihi, Osman Bey'e kadar geri götürülse de resmi hüviyet kazanması, III. Mustafa zamanında olmuştur.

Huzur Dersleri önceleri öğle ile ikindi arasında icra edilirdi. Sonradan ikindi sonrasına alınmıştır. Derslerin iki saat civarında sürdüğü belirtilmektedir. Dersin sonunda müzakere faslına geçilir, muhataplar varsa dersle ilgili sorular sorarlardı.

Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin, muhtemelen 1900-1905 yılları arasında yaptığı takririn ilk sayfasıdır.

Fotoğraf, OSMED: Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi'nden (2018, cilt: IV, sayı: 6) alınmıştır.

rarlardı. Dersler padişahın "Kâfî!" demesinden sonra, mukarririn duasıyla nihayete ererdi.

Yukarıda verilen tanımda da görüldüğü üzere, bu derslerde takip edilen kitap, Kâdî Beyzâvî'nin *Envâru'-Tenzîl* adlı tefsiridir. Bu tefsirin seçilmesinin sebebi, muhtemelen, eserin medreselerde yaygın olarak okutulmasının yanı sıra, kısa ve öz olması, ulema nezdinde itibar görmesidir. Tefsir tarihinde üzerinde en çok haşiye yazılan tefsirin *Envâru'-Tenzîl*'in olması, ilmiye sınıfının teveccühünün bir göstergesi olarak okunmalıdır.[8] Son dönem âlimlerinden Ömer Nasuhi Bilmen, Tabakâtü'l-Müfessirîn (Büyük Tefsir Tarihi) adlı eserinde adı geçen tefsir hakkında yetmiş beş hâşiye, otuz dokuz ta'lîk yazıldığını kaydetmiştir.[9] Daha sonraki araştırmalarda bu rakam oldukça yükselmiştir. Bir araştırmacının tespitine göre *Envâru't-Tenzîl*'e üç yüz elli hâşiye, elli sekiz ta'lîkât, yirmi dokuz da *Envâru't-Tenzîl* hâşiyesine hâşiye yazılmıştır.[10]

Merhum Ömer Nasuhi hocanın adı geçen tefsir hakkındaki şu değerlendirmesi, önemlidir: "Filvaki bu tefsir, yazılışı itibariyle külfetten beri, selis bir üslubu haiz, müfessirlerin bildirdikleri birçok vecihleri pek mûciz bir tarzda câmidir. Bir kısım mutasavvıfâne, hakîmâne beyanâtı muhtevidir. Münakkahiyyeti itibariyle de bînazîr olduğundan ilim kürsülerinde tedrisi için pek elverişli bulunmuştur."[11]

Huzur Dersleri'ne katılan bazı zevat-ı kiramın isimlerini, örnek olarak zikredelim.

İsâmüddin İsmail b. Muhammed b. Mustafa Konevî (ö. 12 Safer 1195/7 Şubat 1781) (Kâdî tefsirine haşiye yazan meşhur âlim)

Şeyhülislam Kâdîzâde Mehmet Tahir Efendi (ö. 6 Mayıs 1828 (?))

Safranbolulu İsmail Necati Efendi (ö. 6 Şubat 1920)

Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi (Reisü'l-Ulemâ) (1830-12 Kasım 1920)

Debreli Vildân Fâik (ö. 4 Temmuz 1924)

Elmalılı Muhammed Hamdi Efendi (1878-27 Mayıs 1942)

Muğlalı Ali Rıza Efendi (ö. 31 Mart 1943)

Nasuh Efendizâde Mustafa Asım Efendi (ö. 25 Ağustos 1943)

Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi (22 Haziran 1869-12 Mart 1954)

Arapkirli Hüseyin Avni (Karamehmedoğlu) Efendi (ö. 11 Mayıs 1954)

Yukarıda isimlerini saydığımız âlimler içerisinde Huzur Dersleri'nde en uzun bulunan zat, Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi'dir. Kendisi bu derslere 1866-1873 yılları arasında muhatap, 1874-1908 yılları arasında ise mukarrir olarak katılmıştır. Kırk küsur yıl bu derslerde bulunmuştur.

Huzur Derslerine katılan mukarrir ve muhataplara çeşitli hediyeler takdim edilirdi. Bunlar, nakdî hediyeler, bohçalar ile derece ve terfilerdir.[12] Derslere katılan âlimlere verilen nakdî hediye ve ihsanlar yıldan yıla değişkenlik arz etmekteydi. 1172 yılında ilk Huzur Derslerine katılanlara yüz altın verilmiştir. Bohçanın içinde çakşır (ince kumaştan yapılmış erkek şalvarı), kaftan, entari, kavuk, destar (sarık),car, atlas, ferace, cübbe, tülbent, kuşak, papuç, çuha ve çeşitli kumaşlar bulunurdu. Terfi ve nişanlar da hocaların derslerdeki başarı durumuna göre takdir edilirdi. Ders esnasında ilmî üsluba mugayir davrananlar olursa bunlar sürgün gibi cezalarla cezalandırılmışlardır.

Yıllarca süren Huzur Dersleri, son olarak halife Abdülmecid zamanında 1341 Ramazan'ında (Mayıs 1923) yapılmış, 26 Receb 1342/4 Mart 1924 tarihinde hilafetin kaldırılmasıyla birlikte tarihten silinmiştir.

*

Bu derslerden bazıları, *Huzûr-ı*

Hümâyûn Ders Takriri Defterleri adıyla kayıt altına alınmış olup İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Bunların buraya Yıldız Sarayı Kütüphanesi'nden intikal ettiği düşünülmektedir. İstisna da olsa bu takrirlerin basılmış olanları da vardır. Bu hususta Debreli Vildân Fâik'in *el-Mevâizü'l-Hisân fî mâ Kurrire beyne yedeyi's-Sultân*'ını (Dersaâdet, 1330) örnek olarak zikredebiliriz. Eser oldukça planlıdır. Kitabın her dört bölümün alt bölümleri vardır. Bölümler, *Birinci Ders* gibi ders adıyla isimlendirilmiştir. Dersler ise, *mukaddime, mebhasler* ve *hâtimeden* (sonuç) meydana gelmektedir. Mebhaslerin altında, bazen *mesele* başlığı yer almaktadır. Her dersin sonunda, muhataplarla yapılan tartışma kısmı bulunmaktadır. Dördüncü Ders'te *mebhas* yerine *mevzû* kelimesi tercih edilmiştir. Birinci ders Hûd suresinin 17. ayetinin, ikinci ders 31-33, üçüncü ders 50-52 ve son ders 78-80 ayet-i kerimelerinin tefsirini içermektedir.

Son zamanlarda bazı araştırmacı ve akademisyenler, bu takrirleri yayınlamışlardır. Merak eden okuyucularımız için bunları aşağıda veriyoruz.

Mustafa Ünver, "Sarayda Abdülhamid Han Huzurunda Bir Tefsir Dersi ve Neşri", *Dinsel ve Kültürel Farklılıkların Birarada Yaşaması: İstanbul Tecrübesi,* 2010, s. 333-353

Aydın Temizer, "Osmanlıda Huzur Dersi Örnekleri Tahlil ve Tenkitli Tefsir Metni Neşirleri I", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 2013, cilt: XV, sayı: 28, s. 65-92

Aydın Temizer, "Osmanlıda Huzur Dersi Örnekleri Tahlil ve Tenkitli Tefsir Metni Neşirleri II", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 2015, cilt: XVII, sayı: 31, s. 167-191

Ersin Çelik, "Huzur Dersleri Mukarrirlerinden Tosyalı İsmail Zühtü Efendi'nin Tefsir Metninin İncelenmesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2017, cilt: XVI, sayı: 31, s. 301-314

Aydın Temizer, "Osmanlı'da Huzur Dersi Örnekleri, Tahlil ve Tenkitli Tefsir Metni Neşirleri III", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED),* 2018, sayı: 50, s. 45-77

Kasım Hızlı, "Reisü'l-Ulema Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin Huzur Dersi Takririnde Sultan II. Abdülhamid'e Eğitim ve İdareye Dair Yaptığı Tavsiyeler, *OSMED: Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi,* 2018, cilt: IV, sayı: 6, s. 37-56

Mehmet Akif Alpaydın, "Hulâsatü'l-Mukarrirîn: Huzur Dersi'nde Fâtiha Tefsirinden Süzülenler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, cilt: XXVII, sayı: 1, s. 193-210

Kasım Hızlı, "Reisü'l-Ulema Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin Huzur Dersi Takririnde Sultan II. Abdülhamid'e Eğitim ve İdareye Dair Yaptığı Tavsiyeler", *OSMED: Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi,* 2018, cilt: IV, sayı: 6, syf. 37-56

Süleyman Gür, "Huzur Derslerine Katılan Kırım Uleması ve Muhammed Emin Efendi'nin Tefsir Metninin Neşri", Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2020, sayı: 15, s. 321-361.

Aydın Temizer, "Osmanlıda Huzur Dersi Örnekleri Tahlil ve Tenkitli Tefsir Metni -4", *Darulfunun İlahiyat [İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi],* 2020, cilt: XXXI, sayı: 1, s. 1-31

Süleyman Gür, "Giritli Ahmed Efendi ve Huzur Dersi Risâlesi'nin Tahlili Neşri", *Tefsir Araştırmaları Dergisi,* 2020, cilt: IV, sayı: 2, s. 604-630

Kimi zaman padişahların derse aktif olarak katıldıkları, soru-cevaplara müdahale ettikleri, bunun dersleri daha renkli hale getirdiği kaydedilmiştir.

[1] Ömer Kara, "Osmanlı'da Huzur Dersleri Geleneği Literatürü", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2011, cilt: IX, sayı: 18, s. 522.
[2] Osman Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1971, I, 860, 861
[3] Pakalın, I, 861
[4] Ebül'ulâ Mardin, Huzur Dersleri, İstanbul 2017, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, I, 63
[5] Pakalın, I, 861; 863-864.
[6] Kasım Hızlı, "Reisü'l-Ulema Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin Huzur Dersi Takririnde Sultan II. Abdülhamid'e Eğitim ve İdareye Dair Yaptığı Tavsiyeler", OSMED: Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 2018, cilt: IV, sayı: 6, syf. 39
[7] Fatih Akyüz, "İlim ve Siyasetin Bir Randevusu: "Huzur Dersleri" ", Bir İnsan-ı Selîm Prof. Dr. Azmi Özcan'a Armağan, 2016, s. 493.
[8] Muhammet Abay, "Osmanlı Döneminde Tefsir Haşiyeleri", Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri -Tebliğler ve Müzakereler- Tartışmalı İlmi Toplantı, 21-22 Ekim 2011, 2012, s. 179.
[9] Ömer Nasuhi Bilmen, Tabakâtü'l-Müfessirîn (Büyük Tefsir Tarihi), İstanbul 1974, II, 531-534
[10] Şükrü Maden, Tefsirde Haşiye Geleneği ve Şeyhzâde'nin Envârü't-Tenzîl Haşiyesi, İstanbul: İSAM Yayınları, 2015. 337-367; 367-372; 372-375.
[11] Bilmen, Tabakâtü'l-Müfessirîn (Büyük Tefsir Tarihi), II, 528
[12] Ebül'ulâ Mardin'in, muhalled eseri Huzur Dersleri'nin Dokuzuncu Kısım'ı (II-III, 85-187), bu derslere katılanlara verilen hediye ve cezalara ayrılmıştır. Burada oldukça detaylı bilgiler verilmiştir.

İsmail Özen ile *Karlı Bir Gece Vakti* Üzerine

İNSİCAM

Vakit ayırıp sorularımıza cevap verdiğiniz için çok teşekkür ediyoruz.

S: Öncelikle tebrik ederim. Gayet güzel, sürükleyici, kendini okutan bir roman olmuş *Karlı Bir Gece Vakti.* Beğeniyle, ilgiyle, merakla okudum. Elinize, yüreğinize sağlık. Siz bir öykü yazarısınız. Roman yazma düşüncesi nereden çıktı?

C: Teşekkür ederim, iyi okurlardan bunları duymak beni mutlu ediyor. Hem öykü hem roman yazan Cortazar, "öykü kapalı yapıdır, roman ise açık yapıttır" diyor Edebiyat Dersleri'nde; ben de uzun zamandır benzer şeyleri düşündüğüm, tecrübe ettiğim için görür görmez cümle zihnimdeki boşluğa şıppadanak yerleşiverdi. Öykü gerçekten çok disiplinli bir tür, neyi içine alıp neyi almayacağına siz değil, o karar veriyor. Roman ise Bakhtin'in yerinde tespitiyle diğer bütün türlerin parodisi gibidir, diğer türleri bünyesine alıp eritebilir, dönüştürebilir. Yani roman bir makaleyi, bir fıkrayı ya da şiiri kendi amaçları doğrultusunda kullanabilir. Bu, aynı zamanda romanın farklı disiplinlere, bilgiye, felsefeye, sosyolojiye daha açık bir tür olduğunu da gösteriyor. Öykü yazarken kafamdakileri hiçbir zaman tam anlamıyla öyküye yediremediğimi tecrübe ettim. Ben edebi eserlerde bilgiyi, felsefeyi, sosyolojik zemini her zaman aramış ve bulduğumda sevinmişimdir. Çocukluğumdan beri oldukça geniş bir okuma yelpazesine sahip olduğum söylenebilir, bu anlamda kafam da karışık. Ki roman bu karışıklığı seven bir tür hatta Kundera, romanın bilgeliği belirsizliğin bilgeliğidir, der. Dolayısıyla bu kafa karışıklığını, bu birikimi kullanmak için öykü iyi olanaklar sunamadı bana. Öte yandan öykü hep söylenegeldiği gibi şiire yakın bir tür, bu anlamda bir dil becerisi de gerektiriyor. Bu dil becerisi de bende yok, diye düşünüyorum.

S: *Karlı Bir Gece Vakti*, ilk romanınız. Konu ilginç, romanın örgüsü ilginç. Anlatım hakeza. Neler yaşandı roman kaleme alınırken? Planladığınız, istediğiniz gibi yazabildiniz mi kitabı?

C: Ben öykülerimi bile planladığım gibi yazamamışımdır aslında. Kurmaca yazmanın ilginç yanlarından biri de bu olsa gerek. Yani tıpkı okur gibi ben de yazarken şaşırıyor ve sonraki adımlarda neler çıkacağını merakla bekliyorum. Bu, ne yazacağımı hiç bilmediğim anlamına gelmiyor elbette. Büyük hikâye ya da bazı sahneler kafanızda var ama tıpkı günlük hayat-

ta olduğu gibi onları belirli anların, dakikaların içinde duyguların ve karmaşık psişenin içinden süzerek ete kemiğe büründürüyor, mesela diyaloglar uyduruyorsunuz. En çok zorlandığım şey de üç yüz yetmiş sayfa boyunca kahramanların psikolojik süreçlerini belirli bir nedensellik bağlamı içinde sürdürmek oldu. Mesela şeyi, Thomas Mann'ın, yazar yazmakta zorlanan kişidir, sözünü de bihakkın deneyimledim. Ve sonuçta ortaya çıkan yapı beni de şaşırttı diyebilirim.

S: İnsanımız roman okumayı, hikâye, öykü okumaya tercih ediyor. Romanın toplumsal karşılığı daha fazla. *Karlı Bir Gece Vakti*, sizi öyküden koparır mı? Kitaba gösterilecek ilgi ve alaka böyle bir sonuç doğurur mu acaba?

C: Roman yazmayı düşündüğümü söylediğimde sevgili dostum Akif Kuruçay, roman modern edebiyatın şampiyonlar ligidir, demişti. Yazarken ve sonrasında yani kitabın piyasaya çıktığı günden bu yana neyi kastettiğini daha iyi tecrübe ettim. Dediğiniz gibi aslında romanın toplumsal karşılığı hatta saygınlığı daha fazla. Ama romana yönelmemin nedeni, elbette bunlar değil. Az önce de ima ettiğim gibi öykünün benim için doğru bir tercih olmadığını düşündüm romanı yazarken. Roman yazmayı, neredeyse iki ay, bir uzun öyküyle boğuşup sonuç alamayınca düşünmüştüm ilk. O günlerde birileri de -mesela Ahmet Murat- roman yazmayı düşünmüyor musun, diye sormuştu tevafuken. Ben de neden olmasın, diye içimden düşünme cesareti bulabilmiştim. "Düşünme cesareti" diyorum çünkü gerçekten bir roman yazmayı başarabileceğimi düşünmüyordum ilk etapta. Sonraki altı ayı bu fikri kafamda olgunlaştırmakla vakit geçirdim. Belki sonraki altı ayda da odaklanma temrinleri yapmakla geçti. Bilmiyorum belki düşüncelerim değişir ama şu an, bu soruyu cevapladığım an itibariyle öyküye dönmeyi düşünmüyorum. Bunun romanıma gösterilen ilgi ile de bir alakası yok.

S: Kitabın adı *Karlı Bir Gece Vakti*, İsmet Özel'in çok bilinen bir dizesinin başı aynı zamanda. Bu seçim, kitaba olumlu mu olumsuz mu bir katkı sağlar? Bu durum, avantaj mı dezavantaj mı sizce?

C: Bilmiyorum, bunu zaman gösterecek. Ama İsmet Özel bu kadar sevdiğim bir şair olmasaydı ya da belli konularda kendimi ona borçlu hissetmeseydim, bu ismi kullanmakta tereddüt edebilirdim. Roman doksanlı yılları anlatıyor, doksan kuşağı tam anlamıyla "İsmetçi"dir. Bu anlamda bir dezavantaj da olsa çok problem değil benim açımdan. Yani o da bizim hikâyemizde bir yönüyle hep vardı. Öte yandan *Karlı Bir Gece Vakti* hem metaforik açıdan hem de eserdeki somut gerçeklik üzerinden romanı karşılayan bir isim oldu sonuçta.

S: Az önce kitabın isminin İsmet Özel'in bir dizesini çağrıştırdığını söyledim. Dize, bütünüyle şöyle: "*Karlı bir gece vakti* bir dostu uyandırmak". Romanınızın, uyandırmak gibi bir hedefi var mı?

C: Romanda tam da isminde olduğu gibi *karlı bir gece vakti* var ama uyandırmak yok herhalde. Yazarken bir dönemi; okunan kitaplar, tartışılan konular bağlamında kendi bakış açımla, kendi birikimimle yorumladım. Bu anlamda başka bakış açıları, başka yorumlar da olabilir. Metnin bütününe dikkatle bakıldığında her dönemde yaşanabilecek kişisel hikâyeler dışında romanın bütün cüzlerinde bu hedef yani bir dönem romanı olma iddiası açıkça görülecektir. Şunu da ilave etmek lazım, roman formu çok gevşek olan bir tür. Bu anlamda tıpkı modern toplum gibi demokra-

Geleneksel metinlerde sapla saman birbirinden ayrılmıştır. Oysa romanda sapla saman karışıktır, derim bazen. Ama ilginçtir ben de bu yanını seviyorum romanın.

Ben yazarken, 28 Şubat vuku bulurken kendilerine karşı postmodern darbe gerçekleştirilen Müslümanlar o dönemde ne yapıyordu, nelerle meşguldü ya da kabaca kimdi bunlar, ne tür insanlardı, darbecilerin tek tip gördüğü bu insanların hayatı yorumlama biçimleri aynı mıydı, sorularının cevaplarını aradım.

siden, özgürlükten, kaostan, belirsizlikten besleniyor ve bunları ifade ediyor, yansıtıyor. Ama bir yandan da tıpkı modern toplum ve bireyler gibi öğüde, nasihate kapalı. Geleneksel metinlerde sapla saman birbirinden ayrılmıştır. Oysa romanda sapla saman karışıktır, derim bazen. Ama ilginçtir ben de bu yanını seviyorum romanın. Çünkü sanat bir yanıyla doğa gibidir yani doğada da ayetler, imgeler, sırlar vardır ama bunları görebilmek, bir zihinsel çaba ve terbiyeyle mümkün olur. Aptalın gördüğü ağaçla bilgenin gördüğü ağaç, aynı ağaç değildir çünkü. Cüzlerdeki imgeleri görebilmek her zaman bütüne ilişkin bir anlama varmayı, varabilmiş olmayı gerekli kılar. Bu doğrultuda sanat da bir bakış eğitimidir.

S: Romanda, kahramanların entelektüel düzeyleri dikkat çekiyor. Sizin çevrenizde gerçekten böyle derinlikli okumalar yapan öğrenciler, gençler, insanlar var mıydı?

C: Evet, benim çevremde böyle insanlar vardı o dönemde. Gündemde hep tartışılan, izi sürülen birtakım meseleler olurdu hep. Ev arkadaşım Orhan'la her gün belirli saatlerde çay eşliğinde uzun sohbetler yapar, okuduğumuz kitapları tartışırdık. O dönemde Koyunoğlu Pasajı'ndaki Çizgi ve Beyaz Kitabevlerinde romanda da geçtiği gibi özellikle hafta sonlarında düzeyli sohbetler olurdu. Ki bugün, yolu bir dönem oralardan geçmiş pek çok akademisyen, yazar, şair, gazeteci ismi sayılabilir. Şunu da ilave edeyim mesela, romanda İsmail Özen'in sahne aldığı, Nurullah Koltaş, Harun Tan, Orhan Gürsu gibi başka gerçek isimlerin olduğu akşam oturmasındaki diyaloglar, bir dönemde aramızda geçen gerçek konuşmalardan derlenmiştir. Bunları elbette sadece hoşluk olsun diye ya da dostlarıma selam göndermek için yapmadım.

S: Siz bir öykücüsünüz. Ancak romanda her bölüme koyduğunuz epigraflar, iyi bir şiir okuyucusu olduğunuzu da gösteriyor. Anlatılan bölüme uygun şiir seçimini nasıl yaptınız? Üstelik geniş bir şair yelpazesi var. Sanırım böyle roman pek yok.

C:Aslında daha fazla epigraf vardı, bir kısmını elemek zorunda kaldım. Roman İslamcılığa dair diye düşündüğüm için sol kökenli şairlerinkini değiştirdim tashih aşamasında. Dediğiniz gibi epigraflarla bölümler arasında mutlaka bir ilişki var hatta bir arkadaş, sanki bu epigraflar ilgili bölümleri ortaya çıkarmış gibi görünüyor, demişti. Bölümleri yazarken mısraların birçoğu kafamda vardı zaten, bazılarını da arayıp buldum. Çünkü romanı üç yılda yazdım. Üç yıl, elimdeki bütün şiir kitaplarını elden geçirebilecek kadar uzun bir süre aslında. Şair olmayı hiç düşünmedim, şiir yazmaya hiç kalkışmadım ama belki yirmi yıl çantamda şiir kitabı taşıdım. Hâlâ yola çıkarken çantama bir şiir kitabı almayı ihmal etmem. Belki de bunun sağladığı bir birikimdir.

S: *Karlı Bir Gece Vakti*, doksanlı yıllarda yaşayan bir İslamcının etrafında gelişen bir roman. Önce şunu sormak istiyorum: "Anlatılanlar ne kadar gerçek ne kadar kurgu?" Eseri, bir itirafname olarak mı yoksa bir özeleştiri olarak mı görmek gerek? Kitap bu açıdan tartışılır diye düşünüyorum.

C: Bir uçtan öbür uca ana omurga kurmaca, diyaloglar da aktarıldığı şekliyle kurmaca ama içindeki hikâyeler gerçek, dönem gerçek, siyasi olaylar gerçek. Hatta içinde gerçek isimler var. Kurmaca, yaşananları bellekte yeniden biçimlendirmedir. Paradoks şu ki bellek, hatta tarih dediğimiz şey de bir kurmacadır çoğu kez. Tıpkı bu cümlelerde olduğu gibi. Bu mesele bulanıktır

ama edebi eser gücünü tam da bu bulanıklıktan alır. Roman bir itiraf-name veya özeleştiri değil, sadece yazarken bir dönemin karakteristik özelliklerini titizlikle yansıtmaya çalıştım, diyebilirim.

S: 28 Şubat'ın karanlık ve acı dolu günleri, romanın zaman dilimi. Sizce o dönem, edebiyatımıza yansıtılabildi mi? Bir 28 Şubat edebiyatından söz edebilir miyiz? *Karlı Bir Gece Vakti*, bu açıdan nerede duruyor?

C: *Karlı Bir Gece Vakti*, doğrudan bir 28 Şubat romanı değil. Bana göre bir 28 Şubat romanının o dönemde yaşananları siyasi açıdan da derinliğine ele alması ya da o dönemde yaşanan acılara, yapılan haksızlıklara daha fazla yer vermesi gerekirdi. Benimkinde tıpkı romanın sonundaki tanıtım yazısında olduğu gibi, 28 Şubat bir atmosfer olarak yer alıyor. 28 Şubat romanları, öyküleri yazıldı, benim bunları bütünlüklü bir bakışla inceleme imkânım olmadı. Ama elbette bir 28 Şubat edebiyatından söz edilebilir, belki zamanla bu tarz eserlerin sayısı da artacaktır. Ben yazarken, 28 Şubat vuku bulurken kendilerine karşı postmodern darbe gerçekleştirilen Müslümanlar o dönemde ne yapıyordu, nelerle meşguldü ya da kabaca kimdi bunlar, ne tür insanlardı, darbecilerin tek tip gördüğü bu insanların hayatı yorumlama biçimleri aynı mıydı, sorularının cevaplarını aradım. *Karlı Bir Gece Vakti*, tipik bir dönem romanı bu anlamda. Bunun farkına varmayan okurlar metni dağınık, bazı ayrıntıları gereksiz gibi görebilirler. Romanın ilk bölümlerindeki yoğun çok seslilik de böyle bir hedefle alakalı zaten.

S: Hayatın merkezinde aşk var, sevgi var. Karşılıklı ilgiler, ilişkiler var. Romanın kahramanı delikanlının, bir kıza âşık olması sebebiyle cemaatten uzaklaştırılması anlatılıyor. Böyle şeyler yaşandı geçmişte. Bu tür durumları nasıl değerlendiriyorsunuz? Böyle bir hadiseye romanda ele almaya sizi ne itti?

C: Özellikle aşk gibi bir şey söz konusu olduğunda daha hoş görülü olunması gerekir, diye düşünüyorum. Bu bir hata ise hata yapmayan var mıdır? Bunlar konuşulur, bu bir yana ama hata yapanı bir yapının içinden uzaklaştırmak, iyi bir terbiye yöntemi midir? Ama dediğiniz gibi bunlar yaşandı hâlâ da yaşanıyor. Hatta sadece bizde değil, sol örgütlerde de bu tür şeyler yaşanmış, tartışılmıştır. Böyle bir şeyi romana neden aldığıma gelince ben o döneme ilişkin kendimce bir döküm yapmak, bir şeylere dair kayıt tutmak istedim. Yoksa kimseyi, kendimizi eleştirmek gibi bir niyetim yoktu. Hata insana yakışıyor çünkü. Bu anlamda romanda yer alan karakterlere dönük bir sevgisizlik de hissetmedim, diyebilirim.

Böyle bir şeyi romana neden aldığıma gelince ben o döneme ilişkin kendimce bir döküm yapmak, bir şeylere dair kayıt tutmak istedim. Yoksa kimseyi, kendimizi eleştirmek gibi bir niyetim yoktu.

S: *Karlı Bir Gece Vakti*, bir eylemle sona eriyor. Bunu, İslamcılığın devam ettiği şeklinde mi yorumlamak lazım?

C: İslamcılık, siyasi ve sosyolojik olarak Türkiye'nin bir gerçeği hatta çok önemli bir gerçeği. Şimdi gömlek değiştiren birileri çıkıp kendilerince İslamcılığı aşağılamaya çalışsalar da onları takip edenlerin büyük bir kısmını da kendilerini de var eden bu sosyolojik yapıdır bir anlamda. İslamcılık elbette devam edecek, ediyor. Kahramanların romanın sonunda böyle bir eyleme katılmaları, onlarda bir değişimin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

S: Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

C: Güzel ve ilginç sorulardı, çok teşekkür ederim hocam.

Teşekkür ederiz İsmail hocam.

Üstad Sezai Karakoç'un Kronolojik Hayat Hikâyesi -3[1]

Fahrettin GÜN

1960: Askerlik görevine başlar. Askerliğin ilk altı ayını Ankara Yedek Subay Okulu'nda, kalan bir yılını da Ağrı Karaköse'de tamamlar...

Ağrı-Karaköse Sezai Karakoç'un zaten yakından tanıdığı doğu insanıyla bu kez hemhal olmasına, onların yaşadığı zor koşulları yakından tanımasına vesile olur ve kültürümüz açısından onun birikimine çok şey katar. Kısacası Ağrı, Doğu bölgemizin ihtişamı, ağır ve zorlu hayat koşulları, tabiatın albenisi onun şair gönlünde yoğun izler, yoğun çağrışımlar bırakır.

1961: Aralık ayının başındı aylık izni de alarak Ergani'ye, oradan İstanbul'a, oradan da ay sonunda Ankara'ya gider. Niyeti, memuriyete bir daha dönmemektir. Ne var ki memuriyete dönmeme çabaları neticesiz kalır, sonunda da parasızlığın da tesiriyle tekrar Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörlüğü'ndeki memuriyetine dönmek zorunda kalır. Çünkü burslu okuduğu için mecburi hizmet süresi bitmemiştir. Yedek subayken herhangi bir birikim yapma imkânı yoktur, çünkü ailesine yardım etmiştir.

1962: Bu yılın başında İstanbul'da Gelirler Kontrolörlüğünde tekrar çalışmaya başlar. İstanbul, hâlâ ihtilâl sonrasının dehşetini yaşıyordur. Marmara Kahvesinde arkadaşlar her gece, heyecan içinde, fısıltı gazetesinin haberlerini konuşup, telâş ve hareket havasını yaşıyorlardır.

Galata köprüsünde yürürken Necip Fazıl'la karşılaşır. Necip Fazıl, hapiste olduğunu, yeni çıktığını söyler. O da askerde olduğunu ve ziyaretine bu yüzden gelemediğini belirtir. Sonraki günler, zaman zaman ziyaretine gider ve ikinci şiir kitabı olan "*Şahdamar*"ı yayınlar. Necip Fazıl, bu şiir kitabı üzerine *"Son Posta"* gazetesinde bir yazı yazar. Şiirlerini *"Değişim", "Yeni İstiklâl", "Türk Dili"* gibi dergilerde yayınlar.

Üstad, *"Yeni İstiklâl"* dergisinde yazmaya devam eder. Sezai Karakoç imzasının yanında çok defa da Mehmet Yasin müstearını kullanır. İmzasız başyazılar yazdığı da olur. Dergi haftalıktır. Fakat esasta dergiden memnun değildir. Çünkü fazla sansasyonel bir dergidir. Oysa o, derginin yeni bir gençlik hazırlamak için fikir ve sanat ağırlıklı olmasını ister.

Yaşı otuza yaklaşıyordur; otuz yaş civarında insan akıl dünyasını, düşünce dünyasını sabitleştirmek, kesinleştirmek ister. Kimi insan bu dönemleri hafif sarsıntılarla, hatta fark etmeden geçirir. Kimi insanda da bir bunalım doğurur bu iç dünyası değişimleri.

Üstad Sezai Karakoç, bu dönemleri dolu dolu yaşar. Dıştan bir şey belli olmamakla beraber duygu dünyasının yerine oturması yirmi yaş yıllarında adeta infilaklarla olmuştur. Otuzlu yaşlarında ise düşüncelerinin her

biri sanki gerçekliğini cehennem ve cennet arasındaki atmosferinde aramıştır. Her fikri tek tek yeniden muayene ve duygu cenderesinde dönerek yaşıyordur. İnançlar, idealler, taa ruhunun en iç bölgesinde yeniden elden geçiyordur. Şiirlerinde zaten bu psikolojik sürecine paralel olarak, yirmi yaş civarında duygunun hâkim olduğu temaları, otuz yaşa doğru da düşüncelerin iç dünyasını ve fizikötesini, ölümü, işlemiştir.

Yaza doğru Aydın'a görevli olarak gider. Zirai kazançla ilgili bir yolculuktur bu. Aydın ve ilçelerini dolaşır. Yenipazar, Kuyucak, Söke, Çine, Kuşadası'nda her birinde bir iki gün kalarak, vazifesini tamamlar.

Bu Ege seyahatinde Selçuk'u ve Efes'i de görür. Selçuk'ta Aydınoğlu İsa Bey Camii bakımsız bir vaziyettedir. "Dünyanın en güzel manzaralı cami" diye bir levha konmuştur sadece. Cami, kapısına asma kilit vurulmuştur. Ama onun yanında bir tepe oyulmuş, içinden yıkık Senjan Kilisesi çıkarılmaya çalışılıyordur. Bülbül dağında da Meryem Ana Evi diye bir ev onarılmış, hatta birçok yerleri betonla yapılmış ve ziyarete açılmıştır. Efes'te ise Yedi uyuyanların mezarları, Hadrianus'un kütüphanesi, çarşı, jimnazyumlar, tiyatrolar hep meydana çıkarılmıştır.

Ruhunun öylesine hassas olduğu bir çağdadır ki çimenlere bastığında ezilmelerini hissediyorlar mı diye düşünür ve bu sebeple çimenlere basmak yerine taşa, toprağa basmayı tercih eder.

Yenipazar, Söke gibi Ege ilçelerinin parkları cidden çok güzeldir. Akdeniz'e özgü palmiyeler parklara ayrı bir güzellik, bir ihtişam veriyordur.

Ege seyahatini yaptığı zaman, nisan ve mayıs aylarıdır. Kuşadası'nda turistler o mevsimde denize giriyorlardır.

Bu seyahatinde, Ege'de gördüğü bir husus da lokantaların hep içkili olduğudur. Yemek yemek için içkisiz bir lokanta bulmak adeta mümkün değildir o yıllar.

1962 yazında turne olarak eski bir şehrimiz olan Kırşehir'e gider. Kırşehir, edebiyat tarihinde ismi Gülşehir olarak geçer.

Kırşehir'de tarihi olarak Ca'ca Bey Camii, Ahi Evren Camii, Âşık Paşa türbesi göze çarpar. Ahi Evren (ya da Ahi Evran) camii ahşaptır ve yanından bir su geçiyordur. Suyun kenarında kır kahvesi görünümlü bir kahve vardı. Mesai bittikten sonra o kahveye gidip oturur. Şehrin tek yeşil yeri, 'ikizler arası' denen bahçelik yerdir.

Mucur'da kaldığı zaman, Hacı Bektaş'a da uğrar. Hacı Bektaş-ı Veli dergâhını da görür. Dergâhın duvarında balık motifleri dikkatini çeker. Çeşmesi gürül gürüldür. Dergâhın kazanı avlunun ortasında hâlâ duruyordur. Kırşehir'de de Ca'ca Bey Camii yeni tamir edilmiştir.

Kırşehir'den sonra o yaz Gümüşhacıköy ve Merzifon'da görev yapar. Gümüşhacıköy, küçük bir ilçemizdir.

Bir tahkikat dolayısıyla orada tüm esnafın ifadesini almanın sıkıntısını yaşar. Parkında tek başına dolaşır.

Merzifon, büyük bir şehirdir. Saat Kulesi ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın yaptırdığı cami, hamam ve bedesteniyle gerçekten kişilikli bir Anadolu şehri izlenimini verir insana. Ayrıca modern bir tarafı da vardır. Pastahanesine oturup bir şeyler yazmanız mümkündür. Kalabileceği oteli ve yemek yenebilecek bir lokantası vardır. O yıllar, birçok Anadolu şehrinde bu mütevazı imkânlar bile yoktur. Bugün Anadolu'nun birçok şehrinde otel problemi kalmamış olsa gerek. Hatta birçok yerde çok lüks oteller yapılmış durumda. Ama onlarında eleştirilecek yanları çok. Bir ara vakıflar, Anadolu'da otel yapımı girişiminde bulunmuştu. Bilmiyorum, o girişim devam etti mi? O girişim doğruydu. Yani şehrin tarihî karakteriyle bağdaşan temiz, fakat mütevazı oteller yapılması asıl ihtiyaçtır; belki de o lüks ve modern oteller rüzgârı o düşünceyi de savurup atmıştır,

Merzifon'da, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii'nin avlusundaki iki çınar öylesine yaşlanmışlardı ki kökleri gövdelerini geçmiştir. O kökler, sanki asırların ıstıraplarını, sevinçlerinin iç içe geçmiş somut kabarmasını oluşturuyordur.

Turneden dönüşü, her zamanki gibi İstanbul'a olur. Güz geldi mi onda İstanbul özlemi en üst derecesine çıkar. Bu yüzden gece gündüz çalışarak bir iki gün önce İstanbul'a gitmeyi kâr sayar.

1963: Şiirlerini çeşitli dergilerde yayınlamaya devam eder. Yaz turnesinde memleketi Ergani'ye gider ve iki ay kalır. Akabinde gittiği Diyarbekir'de Tifo'ya yakalanır. Ergani'de günlerce ateşler içinde yanar ve şifa bulup iyileşir. Tekrar İstanbul'a görev yerine döner.

18 Kasım 1963: Babasının ölüm haberi, onu taa yüreğimden yaralar. Haberi alır almaz gece vakti Yenikapı'ya koşar. Ancak denizin sonsuzluk hissi veren büyüklüğünde teselli arar. Otuz yaşındadır. Düşüncenin kesinleştiği, yaş dönümünün tüm derinliğiyle sıkıntısını yaşadığı bir yıldadır. Üstelik Tifo gibi ağır bir hastalık geçirmiştir. Şimdi de babasını kaybetmiştir. Babası ve annesi, baba ve anne olmaktan öte ruhunun ve maneviyatının da baba ve annelerdir. Mizaç ve ruh itibariyle onlara çok şey borçludur. Bir nevi hocalık ve denebilirse şeyhlikti onlarda bulduğu. Tabii ki onların böyle bir iddiaları yoktu. Son derece mütevazı idiler. Olağan hayatlarını yaşıyorlardır. Ama bu yaşayıştan manevi hayatın gerekli anne sütünü emiyor, özsuyunu alıyordur. Anneyi kaybetmenin acısından sonra babası Yasin Efendi'nin vefatıyla derinden sarsılır.

1964: Gökhan Evliyaoğlu'nun yönetiminde çıkan *Yeni İstanbul* gazetesinde iki ay boyunca "Farklar" adlı sütunda günlük yazılar yazar. Tekrar yayınlanmaya başlayan

*"Büyük Doğu"*ya sınırlı da olsa katkı yapar.

Görevle Maraş'a oradan da Kilis-Tibil hudut kapısında görevlendirilir. Nisan ortalarına kadar burada kalır. Sonra görev gereği Urfa'nın yanı sıra Akçakale, Viranşehir, Siverek gibi bazı ilçelerine gider. Urfa, tarih ve maneviyat şehri olarak onu etkiler. Sonra İstanbul'a döner.

Bu kez çok geçmeden Bursa ve Karacabey, Yenişehir, Mudanya gibi ilçelerinde görev yapar. Bu süreçte Karacabey'de *"İslâm'ın Şiir Anıtları"*nı ("Bürüyen Kaside", "Kaside-i Bürde", ve "Endülüs'e Ağıt") hazırlar.

Yaz turnesinden sonra Beyoğlu Vergi Dairesi'nde görevini sürdürür. Bazı şiirlerinin yanı sıra hazırladığı "İslâm'ın Şiir Anıtlarından" başlığı altında Eygi'nin yönetiminde çıkan *Yeni İstiklâl*'de yayınlanır.

Bursa'da iken hafta sonları İstanbul'a gelir ve Mehmet Genç gibi dostlarıyla buluşur. Ayrıca Marmara Kahvesine gitmeyi ihmal etmez. Onun hayatında kahvelerin, Anadolu'daki çay bahçelerinin, otel lobilerinin büyük bir yeri vardır. Çünkü çoğunlukla şiir ve yazılarını bu mekânlarda yazar.

Bu süreçte "Ayasofya" başlığıyla bir dergi çıkarmayı düşünür. Derginin tüm konusu Ayasofya olacak ve Ayasofya'yı açtırmayı amaçlayacaktı. Ama maddî imkânı yoktur.

Urfa'dan döndükten sonra, memuriyetten ayrılmayı düşünür. Yazma çalışmalarına engel gibi görünüyordur o zamanlar bu seyahatleri. Zaman geçiyordur. O ise dergilerde şiir ve yazıları yayınlanmaktan öte bir şey yapmıyordur. Bunun bunalımı geçmiş yıllardan gelip, gittikçe artan bir şekilde ona bungunluk verir. Çalıştığı kurum olan Maliye'ye kendini tam veremeyince sanki gereği gibi çalışmamış hissine kapılır ve vicdan azabı çeker. Oysa yazın turnede gece gündüz çalışılıyordur. Programlar çok yüklü olduğundan zaten çok çalışmak zorundadır. Kışın biraz gevşeme oluyorsa da yine programı tamamlamak için ilkbaharda turneye çıkmadan önce sıkı bir çalışma yapılır. Yine de o vicdan azabından kurtulamaz. Memuriyetten ayrılıp ayrılmama tereddüdü içinde kıvranırken turne programı gelir. Bu kez istikamet Siirt'tir. Siirt'te tahkikat, Hakkâri'de teftiş! Gerçi doğuya gitmek onun için ürküntü konusu olmaz. Hatta doğuya gitmeyi tercih eder. Oraların manevi havası ona daha huzur veriyordur. Ama tahkikatlar, tekdüze teftişler, haftalarca tahsildar makbuzundaki rakamları toplamalar bunalımı hâd safhaya çıkarır.

11 Haziran 1965: Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörlüğü görevinden istifa eder. Niyeti fikir ve düşünce çalışmalarına bütün zamanını hasretmektir.

Büyük bir boşluğa düşer. Hiç bir maddi birikimi yoktur. Dergi çıkarmak için para lâzımdır. Üstelik onu dağıtma, satma imkânı da yoktur. Bir iki ay öylece geçer. Sakin olmaya çalışır, eser verirse, eninde sonunda onun değerleneceğine inanır. Ne var ki içindeki üzüntüye saplayan düşüncelerden, tedirginliklerden kurtulamaz.

Fındıklı'da tek odalı ufak bir yer tutmuştur. Ama yazamıyordur. İç ezikliğini bir yana bırakıp sadece akılla hareket etse, o genç yaşta yapacaklarıyla manen ve maddeten bir umut doğabilir diye düşünür. Ama hisler böyle değildir. Ortam umut kırıcıdır. Kimseye dergi çıkarmaktan bahsedemez. Kitap yazarsa, kim basacaktır? Ya da kendi basmaya kalksa hangi parayla basacaktır ve nasıl satacaktır? Gerçekten durum hiç iç açıcı değildir.

İşsizlik ve parasızlığın giderek arttığı bir ortamda memleketi Ergani'ye dönmeye niyetlenir. Emin ismindeki bir arkadaşı onun içinde bulunduğu bu açmazları bildiği için ona 10.000 lira borç verir. Bu süreçte kaleme aldığı *"Yunus Emre", "Genç Müslümana Öğütler"* sadeleştirmesi M. Cemil müstearıyla Bedir Yayınları tarafından neşredilir.

1966: Kitaplarını basmak yerine altı yıl aradan sonra *Diriliş Dergisi*ni ikinci kez çıkarmaya başlar. 1966 yılının mart ayından başlayarak 48 sayfadan oluşan 1967 Mart'ına kadar 12 sayı yayınlar. Sonraları kitaplaşacak olan "Diriliş Çevresinde", "Mehmed Âkif", "İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü" gibi yazılar dergide tefrika edilir. Doğu'dan Seyyid Kutup, Muhammed Hamidullah, Mevdudi, Malik Bin Nebi, Batı'dan K. Jaspers, Rilke, Toynbee ve Eliot gibi yazarlardan yaptığı çeviriler dergide yer alır. 1967 Mart ayında yine ekonomik açmazlar nedeniyle derginin yayınına ara vermek zorunda kalır. Yazdığı *"İslâm'ın Dirilişi"* kitabıyla ilgili olarak 17 Ekim 1967'de toplatma kararı çıkar ve İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesinde 163. maddeden yargılanmaya başlar. Aynı yıl "Yazılar" başlıklı eseri toplatılır ve Üstad hakkında da İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesinde 163. Madde'den dava açılır.

Üstad mahkemeden mahkemeye sürüklense de mücadelesinden taviz vermez. Yukarıda da dikkat çektiğimiz üzere *"Diriliş Dergisi"*ni Mart 1967'de yayınına ara vermek zorunda kalır.

Bu yılın mayıs, haziran aylarında akşamüzeri Yenikapı'ya inip, deniz kenarındaki kahvelerde *"Hızırla Kırk Saat"* şiirini yazar. Sanki denizle mülâkat yapar da şiir bu mülakatın notlarıdır. İki ay içinde, aşağı yukarı kırk gün kadar deniz kenarına ikindiden sonra iner ve akşama kadar şiiri bölüm bölüm yazar. Nitekim hatıralarında bu şiiri yazma serüvenini şöyle konu edinir:

"Her gidişinde net bir saat yazmış olduğumu kabul edersek kitap için kırk saatlik net çalışma olmuş, demekti. Kitabın ismi bir nevi bu oluşumuna uygunluk göstererek: *"Hızırla Kırk Saat"* oldu. *"Hızırla Kırk Saat"* bittikten sonra da şiir ilhamım devam etti. Bu sebeple *"Ta-*

*ha'nın Kitabı"*nı yazmaya başladım. *"Taha'nın Kitabı"* da biraz deniz kenarında, biraz da Kapalıçarşı'daki Şark Kahvesi'nde yazıldı. Sonbaharda artık yazma durdu. *"Taha'nın Kitabı"* ancak da sonraki yılın baharında tamamlandı."

Bu yıl on ay boyunca *Sabah* gazetesinde "sütun" köşe başlığı altında aralıksız günlük yazılar yazar. Yazdığı yazılar gençlik üzerinde büyük tesir yapar. Borçlarını öder, aldığı maaştan Ergani'deki hasta kardeşine yardım eder. Yaz mevsiminde Ergani'ye gidip, sıla-i rahim yapar, oradan Diyarbakır'a geçer, arkadaşlarıyla, dostlarıyla görüşür.

Ekim 1969: Sabah gazetesi M. Ş. Eygi'ye devredilince gazeteden ayrılır. Marmara Kahvesi sürekli uğrak yeridir. Dostlarıyla orada buluşur. Sabah gazetesinden yazdığı fıkraları toplar, Fatih Yayınevi'nde *"Sütun"* adı altında yayınlar. O kış bir iki kitap hazırlamaya çalışır. *"Mağara ve Işık"* adlı eserini teşkil eden yazıları, *"Hz. Yusuf'un Düşü ve Dağ Çağrısı"* adlı yazıları yazar. Bahar gelince *"Gül Muştusu"* adlı uzun şiirine başlar. Bütün bahar, o yazılar ve o şiirle uğraşmakla geçer, ciddi bir geliri yoktur. *"Hızırla Kırk Saat"* ve *"Taha'nın Kitabı"* gibi şiir, *"Kıyamet Aşısı"* gibi nesir kitapları yayınlanır. Ne ki geçim noktasında zorlanır. Günlerce çiğ kuru bulgur yemekten ve aç kalmaktan dolayı bayılır. Uyumaya çalışır, mümkün olmaz. Kalkıp pencereyi açıp imdat isteyemeye çalışır, fakat her kalkışında yeniden yatağa mıhlanır. Gece olur, karanlık çöker. Bir ara yaşamaktan ümidini keser. Kendi kendine demek ki ömrüm bu kadarmış der. Ölümü kabullenmek ister. Otuz altı yaşındadır. Tüm hayatını gözünün önüne getirir. Sonra düşünür. Bu şekilde ölümü kabullenmenin doğru olmadığına karar verir. Öleceksem, mücadele ederek ölmeliydim, der. Kalkıp, duvarlara çarparak, yerde sürünerek kendini dış kapıya atar. Oradan dışarı seslenmeye başlar ve tesadüf apartmanın kapıcısı onun sesini duyar ve hastahaneye kaldırılır. Günlerce hastahanede yatar, tedavi olup iyileşir.

Hastaneden çıktıktan sonra nekahet dönemini evde geçirir. Sonra "Mağara ve Işık" ile *"Gül Muştusu"* başlıklı eserlerini yayınlar. Basım ve dağıtımında arkadaşı İhsan'ın büyük yardımı olur. O yaz o kitapların basımı ve dinlenmeyle geçer. Tekrar *"Diriliş"*i çıkarmaya karar verir. Onun hazırlıklarına başlar. Ekimde küçük boy, aylık olarak çıkarmak nasip olur. Bu *Diriliş Dergisi*'nin üçüncü dönemidir. Toplam 16 sayı devam eden bu süreç, bazı inkıtalarla Ocak 1971'e kadar devam eder. Bazı kitaplarının toplanıp yasaklanması nedeniyle daha çok da maddi açmazlar nedeniyle yine derginin yayınına ara verir. *"İslâm'ın Dirilişi"* adlı kitabı sebebiyle sekiz yıl mahkûmiyetle yargılanır. Davalar 1974 yılına kadar sürer. *"İslâm'ın Dirilişi"* kitabından dolayı bir yıl, bir ay, on gün hapis, bir yıl da sürgün cezası, "Yazılar" kitabından dolayı ise altı ay hapis cezası verilir; cezalar paraya çevrilip tecil edilir ve1974'te çıkarılan genel afla davalar düşer.

1970: *Diriliş dergisi*ni yayınlamaya devam eder. Bazı kitapları yayınlanır. Kadıköy'e taşınır ve Marmara Kahvesini terk eder.

1971: Ocak sayısıyla *Diriliş dergisi*nin yayınına ara verir. Bu yılın baharına girerken, gayri ihtiyari Ankara seferlerine başlar. O yıl, yirmi kez Ankara'ya gidip gelir. İstanbul'da duramaz olur, Ankara'ya gider ama Ankara'da da bir kaç gün kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a döner. Aslında İstanbul hayatının bittiğini hisseder. 1965'te memuriyetten ayrıldıktan sonraki altı yıl içinde dergi çıkarmış, kitaplar yazmış, günlük gazetede yazmış, gizli açık mücadeleler, maddî sorunlarla yorulmuş, iki Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış, hâlâ yargılamalar devam etmektedir. Bir türlü bitmek bilmeyen mahkemelerdir bunlar. Fikirleri ve idealleri

Sabah gazetesi M. Ş. Eygi'ye devredilince gazeteden ayrılır. Marmara Kahvesi sürekli uğrak yeridir. Dostlarıyla orada buluşur. Sabah gazetesinden yazdığı fıkraları toplar, Fatih Yayınevi'nde "Sütun" adı altında yayınlar.

tertemiz ve doğrudur. Ama acaba metotta mı bir yanlışlık var, diye düşünür. Devlet, yardımcı olmak şöyle dursun, adeta her an, insanı zindana atmak için fırsat kolluyormuş gibi bir izlenim verir.

Bu süreçte "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" gibi şiirlerle yoğun bir biçimde şiir ve yazılarına devam eder.

Tekrar memuriyete dönmeye karar verir. Gelirler Müdürlüğü Müşavirliğine getirilir. Mahkemeleri sürer.

1972-1973: Mahkemeleri devam eder. Maliye Bakanlığı'nda Gelirler Genel Müdürlüğü İdari Davalar Müşaviri olarak çalışmayı sürdürür.

Eylül 1974: *Diriliş dergisi*ni dördüncü kez yayınlamaya başlar. Bu süreçte yine bazı inkıtalarla Ağustos 1978'e kadar, toplam 60 sayı neşreder. Diriliş'in kurumsallaşmasında, yayınevine dönüşmesi dördüncü kez *Diriliş dergisi*nin çıkmasıyla gerçekleşir. Artık yazıları ve şiirleri *Diriliş dergisi*nde yayınlayan Üstad Karakoç, eserlerini de yalnızca Diriliş Yayınları'nda neşreder. Kendi kitaplarını kendisi bastırmak zorunda kalır, ne var ki yayıncı olmadığının altını belirgin bir şekilde çizer.

Maliye Bakanlığı'nda ki memuriyetinden istifa eder.

1 Temmuz 1974'te *Milli Gazete*'de yazmaya başlar. "Sur" köşebaşlığı altında iki ay boyunca yazar ve iki ay sonra gazeteden ayrılır. Eserleri Diriliş Yayınları arasında birbiri ardına yayınlanır.

1975: *Diriliş* dergisini yayınlamaya devam eder. 1976 Mayıs'ından itibaren daha önce dergi boyutunda yayınlanan Diriliş, gazete boyutunda yayınlanır. Bu yayın süreci, 1977 yılında da devam eder. Ve 1978 Ağustos'unda Diriliş'in dördüncü dönemi sona erer.

Ekim 1979: *Diriliş* dergisi beşinci dönemi başlar (Ekim 1979-Eylül 1980) Bu dönem aylık olarak yayınlanır ve 12 sayı devam eder.

1981-1982: Üstad, eserlerini Diriliş Yayınları altında birbiri ardına yayınlar.

7 Ocak 1983: *Diriliş* dergisini tekrar yayınlamaya başlar. Bu Diriliş'in altıncı dönemidir. Diriliş bu dönemde günlük gazete olarak yayınlanır ve 17 Haziran tarihinde kadar 161. sayısıyla bu dönem sona erer. 1988 yılına kadar Üstad'ın bazı eserleri Diriliş Yayınlarınca neşredilir.

23 Temmuz 1988: *Diriliş*'in yedinci ve son dönemidir. Haftalık dergi olarak yayınlanır ve 1992 yılına kadar 133 sayı yayınlanır. Bu dönemde dergide yayınlanan el ilginç yazılarından biri de Üstad'ın hatıralarını kaleme almasıdır. Zaten bizim bu çalışmamızın omurgasını da onun bu süreçte kaleme aldığı hatıralar oluşturmuştur. Ne var ki Üstad, hatıralarını kitaplaştırmamıştır. Çeşitli tarihlerde birkaç kez Üstad'a, hatıraların kitaplaşması gerektiğini ifade etmeye çalıştığımda, "hatıraları" tekrar gözden geçirip yeniden yazmaları gerektiğini belirttiklerinde her defasında bizim payımıza sükut etmek düşmüştür.

Üstad Sezai Karakoç ise *Hâtıralar* başlığı altında, yüz küsur bölümlük bölümü şu ifadelerle sone erdirir:

"Hâtıralar'da olayları mümkün olduğu kadar olduğu gibi anlatmaya çalışıyor, kimselerin tahammül edemeyeceği kadar ağır olanlarını ya hiç yazmıyorum veya tahammül edilebilsin diye hafifletiyorum. Gönlüm isterdi ki, herkesten sevgiyle, övgüyle bahsedeyim. Hatta zaman zaman böyle yapmadığım için yanlış mı yaptım diye tereddüde düşüyorum 'herkesin iyi tarafını, yaptığı hizmetleri yaz, herkesten sevgiyle bahset, öv geç' gibi bir düşünce aklımdan geçmiyor değil. Ama 'Hatıralar' bu makamla başlamadı. Nasıl, şarkılar, türküler hangi makamla başlarsa öyle gider, aynı şekilde Hatırat'ta hep aynı havada ve tarzda yürür. Hatıralara başlarken, çok ağırlarını hafifletmek şartıyla, hep hakikati yazmayı prensip kabul ettim. Bugüne kadar da bu ilkeyi izleyerek yazdım. İstedim ki, bizden sonrakiler, gerçek hayatımızı bilsinler, yaşadığımızın hakikatine ersinler. Hangi şartlarda, nasıl bir ortamda görev yaptığımızı, İslâm'ın *Diriliş*i idealimiz için çalıştığımızı bilsinler. Hayallerinde canlandırdıkları hayatlarımızla kimliklerimizi, gerçek hayatımızla ve kimliklerimizle karşılaştırsınlar bundan sonra daha gerçekçi olsunlar. Bizim neslin, bizden evvelkilerin ve bizden sonrakilerin hatalarını işlemesinler. Birbirlerine daha hoşgörülü sevecen ve yardımcı olsunlar. Kısa vadeli değil, uzun vadeli düşünsünler.

Acaba hata mı ettim diye düşündüğüm oluyor, itiraf ederim. Kimi arkadaşları veya kimseleri kırdığımı biliyorum; niyetim elbet kimseyi üzmek ve kırmak değil. Niyetim, mümkün olduğunca hakikatleri yazıp yeni neslin hayallerle, uydurmalarla, efsanelerle değil, acı da olsa gerçeklerle yetişmesini ve kendisini bekleyen göreve aslanlar gibi girişmesine katkıda bulunmaktır. Çünkü yeni nesle İslâm'ın *Diriliş*i'ni gerçekleştirmek, Orta Doğu'da İslâm'ın Süper Gücünü kurmak gibi dev bir görev düşüyor. Bu yüzden yalanlarla bu nesli aldatmak istemedim. Hiç edebiyat yapmaya girişmedim. Hadiseleri adeta belgesel notlar gibi kaleme aldım. Allayıp pullamadım. Hatta hislerime, hayallerime fazla yer vermedim. Hatıralarımı hiç süslemedim elbet benim de gönlüm isterdi ki pürüzsüz hatıralarım olsun ve ben onları anlatayım başta da dediğim gibi kendimi bir şair veya yazar olarak görsem, bütün bu tanıdıklarımın iyi ve güzel taraflarını anlatır, onları övgüye boğar ve böylece tatlı bir hatıra ve hatırat bırakır, öyle giderdim. Herkes de beni över, 'ah, ne iyi insan. Nasıl da insan sevgisiyle dolu herkese nasıl da iyi gözle bakıyor, sevgiyle bakıyor' derlerdi."

Üstad, bu düşünceler sebebiyle hatıralarını kitaba dönüştürmemiş-

tir, diyebiliriz.

26 Mart 1990: Üstad Sezai Karakoç'un öncülüğünde "Diriliş Partisi" kurulur.

5 Şubat 1992: *Diriliş* dergisi, 131-132-133. birleşik sayıyla sona erer.

1992-1996: Üstad, bu süreçte Diriliş Partisi çatısı altında başta yıllar önce "İstanbul Tekrar Başkent olmalıdır" görüşüyle özdeş olarak partisinin Genel Merkezini İstanbul'a kurar ve aylık sohbetlerini başta İstanbul olmak üzere Bursa, Adapazarı ve Ankara'da sürdürür. Bu sohbetler daha çok fikir ve düşünce ekseninde devam eder. Diğer taraftan parti teşkilatlanmaları çevresinde Üstad Anadolu'ya açılır, bazı şehir ve ilçelerde konferanslar verir.

Bu satırların yazarı çeşitli aralıklarla Üstad'a bir parti yerine bir vakıf, bir dernek, bir düşünce platformunun kurulmasının daha doğru olduğunu dile getirmeye çalışsa da Üstad Sezai Karakoç, Dirilişin artık aksiyon döneminin başladığını ifade etmiştir.

Bir yandan parti çalışmaları çevresinde çeşitli mahfillerde düşüncesini dile getiren Üstad, diğer taraftan daha önce yazdıkları yazılar, şiirler birbiri ardına kitaplaşır. Akabinde siyasî çalışmalar çerçevesinde dile getirdiği düşüncelerde yine *Diriliş* Yayınları tarafından kitaplaştırılır.

1997: Bir yıl önce yeterince teşkilatlanmadığı gerekçe gösterilerek açılan dava sonuçlanır ve *Diriliş* Partisi kapatılır.

1998: "Mona Rosa" ilk yayınlandığı tarihten itibaren 46 yıl sonra Üstad tarafından 9. Şiir kitabı olarak neşredilir.

16 Nisan 2007: Üstad, Diriliş Partisi'nin siyasi hayatını ikinci kez başlatır ve bu tarihte İçişleri Bakanlığı'na yapılan müracaatla bu kez "Yüce Diriliş Partisi" adı altında çalışmalarını sürdürür. Bu siyasi çalışmaları Üstad vefatına kadar aralıksız sürdürür. Bu süreçte bir yandan Üstad'ın yazıları, şiirleri kitaplaşırken, yeni baskıları yapılırken bir yandan da pek çok dergi özel sayı olarak Üstad'ı konu edinir. Bunun yanı sıra akademi dünyasında Üstad ile ilgili yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapılır. Müstakilen yazılan eserlerde onun hayatı, fikir ve düşünce dünyası, sanatkârlığı konu edilir.

O ise münzevi bir inanç ve düşünce dervişi olarak, tavizsiz bir biçimde evrensel inanç ve düşüncesinin dirilişi için çaba sarfeder. Tavizsiz bir biçimde yürüyüşünü sürdürür.

16 Kasım 2021: Üstad Sezai Karakoç, salı günü öğle saatlerinde her fani gibi Hakk'ın rahmetine kavuşur.

17 Kasım 2021: Üstad'ın naaşı gençler tarafından Fındıkzade'deki evinden alınarak eller üstünde Şehzadebaşı Camii'nde getirilir ve kılınan ikindi namazını müteakip çok seçkin bir topluluk tarafından kılınan cenaze namazından sonra Şehzadebaşı Camii'nin haziresine defnedilir.

O, 21. yüzyılın büyük şair ve mütefekkiridir. Bize düşen onun İslâm'ın Dirilişi için özgün ipuçları veren eserlerin okumak ve o istikamette fikir ve düşünce bağlamında mücadeleyi sürdürmektir. Tıpkı onun sürdürdüğü gibi.

Üstad Sezai Karakoç, Üstad Mehmed Âkif'in çizgisini sürdürmüştür. Dolayısıyla Üstad Mehmed Âkif gençlere rol model olduğu gibi, Üstad Sezai Karakoç'ta bir rol model olacak yaşam, fikir ve düşünce serüvenini sürdürmüştür. Kısacası Üstad Sezai Karakoç, yaşamıyla, fikriyle, düşüncesiyle, bir rol model olduğunu bütünüyle berrak bir biçimde gözler önüne sermiş, geriye yaşantısıyla, şiirleriyle, nesirleriyle parlak ve ışıltılı bir miras bırakmıştır. Bu ülkenin, özellikle gençlerin payına düşen, onun bu albenili mirasına sahip çıkmaktır…

[1] Bu yazı serisinin ilki İnsicam dergini Aralık 2021 (10.) sayısında, ikincisi ise İnsicam derginin Ocak 2022 (11.) sayısında yayımlanmıştır.

Hiç edebiyat yapmaya girişmedim. Hadiseleri adeta belgesel notlar gibi kaleme aldım. Allayıp pullamadım. Hatta hislerime, hayallerime fazla yer vermedim.

Sezai Karakoç'un Vuslata Erişinin Kırkına Şahitlik Eden Bir Gün'e Eyüp Sultanla Başlamak

Mülayim Sadık KUL

Bismillahirrahmanirrahim

Türkiye'ye gitmeye niyetlendiğimizde hedefte sıla-ı rahim yaparak öncelikle anne-babamız ve üzerimizde hakkı olan büyüklerimizin duasını almak ve bu arada bazı dostları ziyaret etmek vardı. Takdirde Üstad Sezai Karakoç'un kırkına katılmak da varmış. Biz bunu, 2021 yılının son Pazar sabahı Mustafa Özel kardeşimin ziyaret ekibimize katılmasıyla öğrendik. Sosyal medyada bunu görmüştüm ama yine de katılabileceğim aklıma gelmemişti. Ölünün arkasından geleneğimizde adet olmuş yedisi, kırkı, elli ikisi gibi uygulamalara yıllarca bizim radikal damarımız ve din anlayışımız mesafeli durmuştu. Bunlarla kavganın, önceliklerimiz olmaması gerektiğini ise maalesef çok geç öğrenecektik.

Dost olmanın gereğini her zaman en güzel şekilde yerine getiren Mustafa Hocamız, yine ustaca bir manevrayla bu hayra da vesile olmayı başarmıştı. Eyüp Sultan'la başlayan Pazar programının önemli duraklarından biri de, simit ve çayla yapılan mütevazı bir dost kahvaltısı eşliğinde Bahariye Mevlevihanesi'ndeki Kur'an İkliminde Müzakereler'e misafir olmaktı. Fahrettin'in ''Hocam! Bu adam çok sessiz konuşuyor'' diye yakındığı bir âlimle bütün bir günü paylaşmak durumunda olacağını garibim nereden bilebilirdi! Mevla insanlar hakkında karar vermekte acele edilmemesi gerektiğini, anında yaşatarak öğretmişti.

Önce "Siz gidin, benim bitirmem gereken bir yazım var" diyerek tereddüt etmekle birlikte Sakızağacı kabristanı denince, "Hadi ben de geliyorum" kıvamına gelerek Türkiye usulü arabaya kucak kucağa sıkıştık. Yerimiz dardı ama gönlümüz yâr ve yârenlerle genişlemişti. Bugün görünüşte yeraltında olan ama gerçekte gönüllerde taht kurmuş gönül sultanlarının misafiri olabilme neşvesi hepimizi neşelendirmişti. Kabir ziyareti insanı neşelendirebiliyor elbette. Bunun ne demek olduğunu tadan bilir. Bunun zirve noktasını da elbette ehlinin Fahri Kâinat Efendimiz'in Medine'deki kabrini ziyaretinde tadarak bize anlattıklarında buluyoruz. Duamız, bu tadı onun varislerinin kabirlerinde de hissedebilmektir. Bu güzel insanlar, toprağın altında hatıra ve hayatlarıyla, toprağın üstünde artık bulamadıklarınızı size sunabiliyorlar. Bizler de Sakızağacı sonrasında huzuru ve kendimizi bulmak niyetiyle, evvela Süleymaniye haziresi ve Yahya Efendi'yle demlenip kendimize geldikten sonra İstanbul'u Karadeniz'e bağlayan noktada bekleyen Yuşa (a.s.) tepesi ile taçlan(dır)mak istedik.

Mustafa Kutlu Üstadımıza ait olan çok güzel bir tespit ve tavsiyedir bu söz. "İstanbul ziyareti Eyüp Sultanla başlar" der Üstad. Aslında "uyanık" pek çok güzel insan da bunun farkında oldukları için Eyüp Sultan'da güneşin doğuşuna secdeyle şahitlik etmeye koşarlar. İstanbul'un işte Eyüp Sultan'la başlayan sabahları fetihle müjdelenmiş bu güzel beldenin gerçek yüzünü ve kimliğini ifşa eder. Asıl adı, Hâlid bin Zeyd olan Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri hem fethin müjdeleyicisi olmasını hem de bu beldenin yeni bir ruhla dirilişini simgeler. Bunu teneffüs etmeyenler nereden bilsinler gülün kokusunu ve nereden bilsinler bir gül için bin dikenin cevrine katlanmanın kıymetini. Fuzûlî'nin meşhûr beytinde bu hakikat şöyle dile gelir:

"Yâr için ağyâra minnet ettiğim ayb eyleme,

Bâğbân bir gül içün bin hâre hizmetkâr olur"

İşte Peygamber aşığı bir sahabi fetih müjdesinin gönlünde yaktığı aşk ateşiyle yaklaşık 90 olan yaşına rağmen, deve üstünde İstanbul surları önüne kadar gelir. Fethin fiilen gerçekleşmesi asırlar sürecek olsa da kendi ruhunda fetih içre fetihler yaşayan Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri, yanındakilere surların ulaşılabilen en yakın noktasına defnedilmesini vasiyet eder. Adeta yolunda ölmek yetmemektedir o Peygamber komşusuna. İstanbul'un sadece fetih müjdecisi olmakla yetinmeyip onun fethine kadar ribat görevini de yüklenmiş olan bu kutlu sahabinin aynı zamanda şehrin manevi koruyuculuğunu da bugüne kadar devam ettirdiğinin en bariz işareti, Eyüp Sultan sabah namazlarıdır. Efendimizin o müjdesindeki sırrı ve İstanbul'u İstanbul yapan ruhu yakalamak isteyenlerin ilk durağı, bu sebeple Eyüp Sultan olmak durumundadır. Kâbe'yi sadece taştan ibaret görenlerin Eyüp Sultan'la alacakları bir koku, varabilecekleri bir menzil ve keşfedecekleri manevi bir sır da yoktur. Eyüp'ün kedileri bile sanki bu sırrın farkında olarak mescidin içinde secde edenlerle birlikte olurken, yüzbinler bundan mahrum ve gafil olabiliyorlar. Halkın rağbet ettiğine mesafeli durmak, bizim sözüm ona mürekkep yalamış münevver camiada yaygındır. Eğer bilseler nelerden mahrum olduklarını, halktan önce onlar koşarlardı.

Bu satırları yazarken ilk Eyüp Sultan ziyaretimin Okmeydanı Baruthane Camii'nde bizlere yaz kursu veren Feyzullah Hocam refakatinde gerçekleştiğini hatırlayıverdim. O günlerde henüz "İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü" olan Marmara İlahiyat'ta talebeydi. Hocamız bir grup arkadaşla birlikte bir hafta sonu (muhtemelen bir Pazar günü) Sütlüce kıyısından bindiğimiz bir kayıkla bizi Eyüp Sultan'a götürmüştü. Kayığa ilk defa bindiğim ve hiç unutamadığım o güzel ziyaretten sonra aynı yolla tekrar geri dönmüştük. Sonraları yıllarca Haliç, kayıklara ve bu kayıklarla Eyüp Sultan'a geçerek kendine gelmek isteyenlere hizmetten mahrum kalacaktı. Neden diye sormayın? Zira o günlerin kesif Haliç kokusunu bilmeyenler bunu anlamakta zorlanacaktır.

O çocuk yaşta yaptığımız ziyaretin bende bıraktığı izleri şimdilerde yeniden hatırlamak tuhaf ama güzel bir his. Çocukluktaki unutamadığım güzel an(ı)lardan birinin bu olduğunu fark etmek, şimdi bile ruhumu okşayan ayrı bir neşe ve huzur kaynağı. Daha sonra Eyüp Sultan'a gittiğimde, çocukluğumda belleğime nakş olunan resmin neredeyse tamamen değiştiğini gördüm. Hatırladığım diğer bir şey de kanımızın coşkun aktığı yıllarda bu tür cami veya türbe ziyaretlerini küçümser bir anlayışa sahip olduğumuzdur. Feyzullah Hoca-

Önce "Siz gidin, benim bitirmem gereken bir yazım var" diyerek tereddüt etmekle birlikte Sakızağacı kabristanı denince, "Hadi ben de geliyorum" kıvamına gelerek Türkiye usulü arabaya kucak kucağa sıkıştık.

mın yaptığının şahsım için olduğu kadar, diğer gençler ve çocuklar için de ne kadar kıymetli olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. En son yıllar önce Çıksalın'daki görev yerinde görüştüğümüz Feyzullah Hocam'a Rabbim dareyn saadeti nasip etsin. Bizlere de çocuklarımızın ve gençlerimizin elinden tutarak bu mekânları ziyaret ederek, gönüllerinde ebedi mutluluk tohumlarını filizlendirebilmeyi Rabbim bahşetsin.

Güzel insanların hatıraları kadar, hatıralarının vesile oldukları da kelimelere hapsedilemeyecek kadar güzeldir. İsterseniz bir sabah namazıyla güne Eyüp Sultan'dan başlamayı tekrar tecrübe edin. Biraz erken davranın ki hem arabanıza park edecek hem de kendinize secde edecek bir yer bulabilesiniz.

Gerçekten de her türlü aymazlığımıza rağmen, tattığımız birçok nimet ve lezzeti farklı boyut ve güzellikleriyle yeniden ikram eden Rabbime hamd ve şükürden ne kadar aciz olduğumuz ortadadır. İsminin ilk harfleri ACZ olan A. Cahit Zarifoğlu, acziyetinin kendi isminin baş harflerinde kodlandığını söylerken, aslında tüm insanlığın acziyetini ilan ve ifşa etmekteydi. Zarifoğulları ve Karakoçlar, vazifelerini yapabilme uğruna tüm hayatlarını şehadetlerine şahit kılarak bize örnek oldular. Diriliş muştusunu sadece yazdıkları aracılığıyla, her seviyede insana ulaştırma gayreti içinde olmakla kalmayıp, hayatlarını da buna canlı şahit kılmış olmaları, bu güzel insanları sevmemizin diğer bir nedeni olsa gerek. Yani iddialarını hayatlarıyla da taçlandırmış olmaları. Bir ideolojinin değil, bir dinin, kutlu bir davanın davetçi erleri olmak. Rıza-i Bâri'den başka hiç bir şeye iltifat etmemek.

"İkinin ikincisi" diye Rabbimiz'in Kur'an'da övdüğü sıddıkiyet makamının sahibi Ebû Bekir (r.a.) Hazretlerine atfedilen şu söz, bu hakikati teyit etmektedir: "el-Aczü an derki'l-idrâki idrâkün" yani "Allah'ı hakkıyla bilemeyeceğimizin idraki, onu anlamanın ta kendisidir." İnsanın aczini idrak etmesinin idrak olduğu anlamına gelen bu söz, hayatımızla ilgili pek çok meseleye ışık tutmaktadır. Bizim geleneğimizde "Haddini bilmek, idraktir." İnsanın aczini fark etmesi kadar, hayatın tümünü kuşatan daha büyük bir erdem ve hikmet var mıdır? Bununla ilgili irfan mirasımızda meşhur diğer bir ifade de "el-Aczü an derki'l-idrâki idrâkün ve'l-bahsü an sırrı sırrı'z-zâti işrâkün'' şeklinde formüle edilmiştir ki bu da sonuç itibariyle kişinin her şeyi idrak etmesinin mümkün olmadığını, özellikle de Allah'ın zâtı ile ilgili böyle bir gayretin kişiyi idrake değil tam tersi şirke götüreceği bilgisini verir.

Ey insan! Sınırlarını tanı ve Bilge Kral Aliya İzzetbegoviç'in ifadesiyle "İslam'ın teslim olmakla kaim" olduğunu unutma!

Dolayısıyla insanın yüceliği, acziyetini itiraftan ve ona göre tavır almaktan geçmektedir. Mesele bu hakikati önce kendi nefislerimize, sonra da bunu bildirmekle yükümlü olduğumuz tüm insanlığa anlatabilmenin bir yolunu bulabilmektir. En azından böyle bir bilinç ve gayret içinde olabilmektir. Zira şereflerin en büyüğü, bu acziyetin farkında olarak Rabb'e kul olmaktan geçmiyor mu? Şuur ve idrak planında kulluk bilincimiz ne kadar hissedilebilir ve içselleştirilirse, yaratana yakınlığımız ve değerimiz de o kadar artmaz mı?

Dönelim bizim Eyüp Sultan ziyaretinin nasıl geliştiğine. Yine bir gurbet dönüşü başlangıcı otuz yılı aşkın Okmeydanı sohbet grubumuzun güzel insanlarıyla bir araya gelmiştik. Rabb'e kul olmanın, "Rabbim Allah" demenin ve ondan sonra da buna bir ömür sadık kalan bir "istikamet" çizgisinde nimetlere şükretmenin ne anlama geldiğini müjdeleyen Fussilet Suresi 30-36 ayetleri özerinde tefekkür ve tedebbür etmeye çalışıyorduk. Her okunuşunda tüm Kur'an ayetleri gibi ayrı bir lezzet ve gönül inşirahı sunan bu ayetlerle hızımızı alamayıp bu muhabbet deminin Pazar sabahı Eyüp Sultan'la taçlanmasına karar verdik.

Fahrettin, Sinan, Murat, Rıdvan ve ailemle birlikte Eyüp Sultan'da sabah namazı ikramına mazhar olduk. Salavatlar ve zikirler eşliğinde yapılan dualardan sonra nevalemizi alarak Eyüp Sultan'ın asayişinden sorumlu pehlivanlarından

Hafız Metin'in hazırladığı çaylar eşliğinde ilk kahvaltımızı yaptık. Burası ilk durağımızdı.

İkinci durağımız, İnsan ve Medeniyet Hareketi'nin (İMH) merkezi olan Bahariye Mevlevihanesi'nde yıllardır devam etmekte olan ''Kur'an İkliminde Müzakereler'' adlı tefsir dersine katılmak oldu. Dostum Veli Karataş'ın yıllardır başarılı yöneticiliğiyle devam eden müzakereler, Mustafa Özel, Mehmet Ali Büyükkara ve M. Şerafeddin Kalay hocaların katkılarıyla, benzersiz bir Kur'an ziyafetine dönüşüyor. İstanbul'a yolumuz düştükçe her fırsatta katılmaya çalıştığım bu dersler, Kur'an'ı kendi ilim paradigmamıza uygun bir yaklaşımla anlamaya çalışanlar için büyük bir fırsat. Bu bakımdan mutlaka bir Pazar seherinde yolunuzu Eyüp Sultan'a düşürerek hem sabah namazı hem de Bahariye Mevlevihanesi'ndeki Kur'an ziyafeti lezzet ve coşkusunu tadın, derim.

Dersten sonra istikamet, pek çok güzel insanı bağrında ağırlayan Edirnekapı Sakızağacı Kabristanı'ydı. Mustafa Hoca'nın refakatinde arkadaşlarla birlikte Osmanlı ilim mirasının en yetkin temsilcilerinden birisi olan büyük âlim Ömer Nasuhi Bilmen Hocayla ziyaretimiz başlamış oldu. Nakşi Halidiyye Kolu Gümüşhanevi Postnişinlerinden Hasib Efendi ve Abdulaziz Bekkine Hazretlerine misafir olduk. Birçok Hafız-ı Kurra'nın Hocası olan İsmail Biçer, Gönenli Mehmet Efendi, Enver Baytan, Ahıskalı Ali Haydar Efendi, Bayram Ali Hoca ve en son bizim kuşak üzerinde belki de en çok emeği ve hakkı olan Abdülmetin Balkanlıoğlu ile kabir ziyaretlerimizin ilk etabını hitama erdirdik.

Abdülmetin Hocamla, İmam Hatip yıllarında Hoşkadem Camii sohbetleriyle başlayan muhabbetimiz, her daim kesintisiz devam etti. Bu fakirin Çağlayan Merkez Camii'nde gerçekleşen izdivaç programının Ahmet Akın Çığman Hocam'dan sonraki ikinci hatibi, Abdülmetin Hocam'dı. Kendisiyle defalarca mukaddes topraklarda tevafukan Mevlam bir araya getirdi. Ölümüyle birlikte on binlerin dâr-ı bekâya uğurladığı Abdülmetin Hoca, bizim neslimizin şahit olduğu en kıymetli değerlerden biri olarak irşat vazifesini genç nesillere emanet etmiştir. Bitmez tükenmez enerjisi, kaba softa ham yobazlığa fırsat vermeyen tasavvufi neşvesi, tüm ümmeti kuşatan koca yüreği ve değme tiyatroculara ve orta oyunculara taş çıkartacak hitabet performansıyla kendi yerini doldurabilecek genç davetçilere örnek olmaya devam ediyor.

Ulvi Alacakaptan'ı da davet ettiğimiz bir düğün programının hatibi, yine rahmetli Abdülmetin Hocamızdı. Alacakaptan ve ekibi sahne almadan önce kürsüye çıkan Abdülmetin Hoca kendinden geçmiş, bir taraftan güldürüp diğer taraftan düşündürürken kendisine takdir edilen vakti hayli aşmıştı. Programı organize ettiğim için kendisinden özür dilediğimde Hocayı pür dikkat dinleyen Ulvi abi'nin ''Bırak konuşsun! Adam tek kişilik tiyatro ekibi maşaallah'' dediğini hiç unutmam.

Yasinler ve Fatihalarla ziyaretimizi bitirerek tekrar Bahariye Mevlevihanesi'ne "kadim Pakistan mezunu dostlar"la buluşmak üzere gelmiştik. Hafız Şaban Tüzel ve bizden önce yaban illere revan olmuş Hüseyin Sevme abimiz, bizi bekliyorlardı. Burada sohbet ve muhabbetten sonraki hedefimiz, önce Süleymaniye ziyareti ve daha sonra da ikindi namazına Şehzadebaşı Camii'nde Üstad Sezai Karakoç için okunacak Kur'an ziyafetine yetişmekti.

Süleymaniye'de Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi Hazretleri başta olmak üzere kendisinden sonra Gümüşhanevi Tekkesinin Postnişini olmuş Mehmet Zahid Kotku Haz-

Hocamız bir grup arkadaşla birlikte bir hafta sonu (muhtemelen bir Pazar günü) Sütlüce kıyısından bindiğimiz bir kayıkla bizi Eyüp Sultan'a götürmüştü. Kayığa ilk defa bindiğim ve hiç unutamadığım o güzel ziyaretten sonra aynı yolla tekrar geri dönmüştük.

retleri ve diğer Meşayih-i Kiram'ı ziyaret ettik. Burada Üstad Mustafa, "Sakızağacında Yasin okuduk, burada da Mülk Suresini okuyalım" diyerek tilavete başladı. Daha sonra yürüyerek Şehzadebaşı'na yetişmek için yola revan olduk. Vardığımızda ezan okunmaya başlamıştı. Mustafa Hoca: "Daha sonra belki kalabalıktan fırsatımız olmayabilir, önce Sezai Bey'in kabrini ziyaret edelim" dedi ve kırk gün önce tekbir ve dualarla defnedildiği, türbelerin olduğu tarafa yöneldik. Bizden başka kabrin başında ismini bilmesem de simalarına aşına olduğum başka ziyaretçiler de vardı. Dualarımızı okuduktan sonra ikindi namazı için camiye geçtik. Tesbihattan sonra İmam Efendi'nin Üstad Sezai Karakoç'un ahirete avdetinin kırkıncı günü münasebetiyle Kur'an okunarak dua edileceğini ilan etmesinin akabinde tilavete başlandı.

Fazla kalabalık olmamakla birlikte Üstadın sevenleri bu münasebetle tekrar bir araya gelmişler ve huşu ile okunan Yasin ve Tebareke Surelerini dinliyorlardı. Dua sonrasında Mustafa Hocam, bizleri Karakoç muhibbânı bazı zevatla tanıştırdı. Hatırımda kalan Diriliş Yayınları'yla ilgilenen İbrahim abiyle Budapeşte'de ikamet etmekte olduğunu öğrendiğim Osman abiydi. Görünen o ki bizim Okmeydanı ekibi dışında diğerleri birbirlerini zaten tanıyorlardı. Ufak bir tereddütten sonra cami içinde toplu resim çekilerek kabrin olduğu kapıya doğru hareket edildi. Kapıda özenle hazırlanmış üzerinde çok güzel geleneksel motifler olan küçük kutularla ikram yapılıyordu. Cesaretimizi toplayarak bizler de bu güzel hediyelerden aldığımızda içlerinde gül kokulu lokumlar olduğunu gördük.

Kabir başında dualar edildikten sonra tekrar topluca resimler çekildi. Onlarca kitap yazmış bir dava adamının kabri başında herkes kendince bir şeylerle meşguldü. Ölümden daha güzel bir nasihat var mıydı? İşte Diriliş mektebinin başmuallimi daha yapılacak pek çok yarım kalmış projeyi arkasında bırakarak dâr-ı bekâya göçmüştü. Üstad Necip Fazıl'ın dediği gibi:

"Ölüm güzel şey; budur perde arkasından haber...

Hiç güzel olmasaydı ölür müydü Peygamber?" (Necip Fazıl Kısakürek, Çile, syf. 153)

Üstad Sezai Karakoç bir hayat boyu çilesini çektiği davasına ölümünden sonra da insanları bir araya getirerek, onların birbirleriyle tanışmasına vesile olarak katkıda bulunmaya yine devam ediyordu. Ziyarete gelenlerin az olması dikkatimi çekmişti. Az olmakla birlikte yıllardır Üstad Sezai Karakoç etrafında halkalanmış Diriliş Camiasını oluşturan bu güzel insanları, kendi iç dünyamda gıpta ederek tebrik ve takdir ediyordum. "Siz zaman ve mekâna şahitlik eden seçkin bir kulun en yakınları olma bahtiyarlığına ermiş güzel insanlar! Sizinle Sezai Karakoç paydasında birleşmek ne güzel!" diyordum.

Sağlığında yanına gitme cesareti bulamadığım Üstadın kabri başında bu insanlarla beraber olmanın hazzını ve burukluğunu birlikte yaşadım. Bir tarafım "Sen bu kabirde yatan zat ve dostları ile daha önceden neden tanışmadın? diye beni suçlarken, diğer tarafım ise böyle bir günde onun etrafında toplanan bu seçkin toplulukla birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyordu.

Şehzadebaşı Camii, Mimar Sinan'ın -rivayet doğruysa- acemilik eserim dediği muhteşem mabed. Bu camiye ilk gelişimi de halen hatırlarım. O zamanların ateşli ve cesur vaizi Timurtaş Hocaefendi burada kürsüye çıkıyordu. O zamanlar Sümbül Efendi Kur'an Kursu'nda okuyan cılız bir talebeydim. Bir günlük hafta sonu tatili bitmiş ve kursa dönmek için Taksim istikametinden gelip Kocamustafapaşa'ya giden İETT otobüsüne, Şişhane'den binmiştim. Daha sonra eczacılık okuyan hafızlık arkadaşım Murat ve babasıyla otobüste karşılaştık. Haşim İşcan geçidinde inerek onlarla birlikte Şehzadebaşı Camii'ne, Timurtaş Hocayı dinlemeye gittik. Ben geç kalacağım korkusuyla kaygılansam da Murat'ın

babası kendisinin bizi kursa bırakacağını söyleyerek beni ikna etmişti.

Cami tıklım tıklım doluydu. O zamanlar İslam'a susamış ve yıllarca bastırılmış inanç ve duygularının yüksek sesle haykırıldığını duyan insanlar, akın akın bu vaazlara iştirak ediyorlardı. Vaazlar sadece o gün dinlenmekle kalmıyor, kasetlerle çoğaltılarak cami önlerinde, Eminönü ve Topkapı gibi kalabalık meydanlarda satılıyordu. Biz henüz çocuk yaşta olmakla birlikte o günlerin canlı şahitleriydik. 12 Eylül İhtilaliyle birlikte Timurtaş Hoca'nın da ciddi mağduriyet yaşadığı hafızalarda halen tazedir. Söylenecek çok şey olsa da Timurtaş Hocaya Mevla'dan rahmet dileyerek asıl konumuza dönelim.

Aslında nadiren yolumuz düşen bu kutlu mabede bundan sonra daha sık uğrayacağımı düşünüyordum. İçinde pek çok türbe olmasına rağmen bizim gündemimize Şehzade Camii, yeniden Üstadın ölümüyle girmişti. Türbelerin olduğu kısımda köşe duvarına yakın bir yere defnedilmişti Üstad. Henüz mezarı yaptırılmamış, mezarın ona ait olduğu ise defnedilirken başına dikilen tahtadan anlaşılıyordu. Bir gün hepimizin geçeceği kabir kapısından o da ötelere avdet etmişti. Onun gibi insanlar için ölüm sevgiliye vuslata ermekti. O değil miydi "Ey sevgili, En sevgili! Uzatma Dünya sürgünümü benim" diye ötelere seslenen? İşte cevap gelmişti! Tam kırk gün önce ötelerden sesi duyulmuş ve ölüm meleği onun kapısını çalarak emaneti teslim almıştı.

Kimileri Peygamber Efendimizin "Ölülerinizin arkasından onları hayırla yâd edin!" fermanına rağmen ileri geri yazsalar da onun İslam ve kulluk davasına sadakatine hem kitapları hem de Diriliş Mektebinden mezun olmuş binlerce diriliş eri şahittir. Cenazesindeki binlerce inanmış insan, onun arkasından hüsnü şehadet ederek ebediyete uğurlamışlardı.

Bizler de bu vazifemizi kırk gün sonra Eyüp Sultan'la başlayan bir Pazar gününde yerine getirdik. "Şehadetlerimize şahit ol ya RAB! Bir ömür diriliş muştusunu söylediği kutlu davaya sahip çıkabilmeyi bizlere nasip eyle Allah'ım!" diyerek Üstadın haykırışına kulak veriyoruz:

"Yıllar geçti saban ölümsüz iz bıraktı toprakta
Yıldızlara uzanıp hep seni sordum gece yarılarında
Çatı katlarında bodrum katlarında
Gölgendi gecemi aydınlatan eşsiz lâmba
Hep Kanlıca'da Emirgân'da
Kandillinin kurşunî şafaklarında
Seninle söyleşip durdum bir ömrün baharında yazında
Şimdi onun birdenbire gelen sonbaharında
Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim
Af dilemeye geldim affa lâyık olmasam da
Ey çağdaş Kudüs (Meryem)
Ey şiirini gönlünde taşıyan Mısır (Züleyha)
Ey ipeklere yumuşaklık bağışlayan merhametin kalbi
Sevgili
En sevgili
Ey sevgili
Uzatma dünya sürgünümü benim"
(Sezai Karakoç, Gün Doğmadan, syf. 432-433)

İnsanın aczini idrak etmesinin idrak olduğu anlamına gelen bu söz, hayatımızla ilgili pek çok meseleye ışık tutmaktadır. Bizim geleneğimizde "Haddini bilmek, idraktir."

Suriye İzlenimleri

Şakir KURTULMUŞ

TÜRDEB Genel Sekreteri ve Suriye Seyahati Program Koordinatörü İsmail Mansur Özdemir'den gelen telefonla aldım daveti. Hiç tereddüt etmeden heyecanla katılmak istediğimi bildirdim. Savaştan önce Suriye'ye giden arkadaşlarımızdan Suriye'nin gezilen yerlerinin çok güzel olduğunu, Halep'te ve başka kentlerde kütüphane, camiler, türbeler, tarihi eserlerin bulunduğunu duyuyorduk. Buraları mutlaka görmelisiniz, diyorlardı. Şimdi Mansur Özdemir'den aldığımız davet üzerinde durup yeniden düşünmeye başladım. Savaşın başından bu yana bize dostlarımızın mutlaka görmelisiniz dediği ziyaret yerlerinden, tarihi eserlerden hiçbir şey kalmamıştı ülkede. Bize yapılan davetle görmemiz gereken başka özelliklere dikkat çekiliyor, savaşın ortasında yaşamaya mahkûm olan Suriyeli vatandaşların bulundukları çadır kentlerde, barınaklarda nasıl bir hayat sürdüklerini görmek için gitmemiz gerektiği söyleniyordu. Harap olan şehirlerden geriye ne kalmış, bundan sonra oralarda nasıl bir hayat idame ettiriliyor, sosyal yaşam nasıl, çarşı pazar hareketli mi, insanlar nasıl geçiniyor, bunlar üzerinde durmalıydık. Okullar ne âlemde, eğitime devam edebiliyor mu öğrenciler, ediyorlarsa nasıl devam ediyorlar? Bu soruları yerinde görüp düşünmeye çağırıyordu bu davet. En önemlisi de savaşın kötü ve kaçınılmaz sonucu olan binlerce ölümden geriye kalan yetim çocuklar ne haldeydiler. Nasıl bir yaşam sürüyorlardı, ne gibi zorluklar içindeydiler? Bunları yakından görmek üzere seyahate davet edilmiştik. Bu konular hareket saatine kadar zihnimde dolanıp durdu. Nasıl bir manzara ile karşılaşacağımızı bilmiyorduk ama her şeye hazırlıklıydık. Gideceğimiz bölgelerde çatışma olmadığı ama yine de tedbirli olmak gerektiği söylenmişti.

5-6 Mart 2022 günlerinde gerçekleşecek seyahat öncesinde zihnimde Suriye ile ilgili bütün bilgileri bir araya getirip değerlendirmeler yapmaya çalışıyorum. Heyecanımı ötelemeye çalışsam da bunu başaramadığımı görüyordum. Cumayı cumartesiye bağlayan gece uyku tutmadı, biraz da gece Sabiha Gökçen Havalimanı'na gitmek için çok erken bir saatte evden çıkacağımız için temkinli davranmak istiyordum. Sabah 03.45'te hareket edecek olan otobüsü kaçırdığım için bir sonraki otobüsü beklemek durumunda kaldım. 04.45'te Kadıköy'den kalkış yapan otobüs, 06.00 gibi havalimanına vardı ve kısa sürede içeriye giriş yaptık. Görevli arkadaşımız Muhammed Zahiroğlu ile buluşup diğer arkadaşların gelişini bekledik.

Uçağımız İstanbul semalarında havalanırken birkaç yıl önce gittiğimiz Kilis'te, sınıra yakın yerlerde kurulu çadır kent ziyaretlerini hatırladım. Oradaki Suriyeli vatandaşların kamp hayatlarını yakından görmüş, üzülmüştük. Açık cezaevi şartlarında yaşadıklarını düşünüyorlardı. Kendileri ile konuşmamıza da izin verilmemişti. Bir iki kişiyle kısa birkaç cümlelik bir konuşma gerçekleştirebilmiş, ancak o kadar bilgi alabilmiştik. Uçağımız hızla Gaziantep'e doğru ilerlerken bir yandan İdlib'te bizi nelerin beklediğini düşünmeye çalışıyor, diğer yandan varacağımız, ziyaret edeceğimiz yerlerde çatışmaların olup olmadığı sorusuna cevap bulmaya çalışıyorduk.

Bu düşüncelerle elimdeki kitabı okumaya çalışsam da okuyamıyordum. Nihayet uçağımız iniş yaptı. Bizi bekleyen küçük otobüse geçtik. Burada İstanbul havalimanından kalkan uçakla gelen grubumuzun diğer üyeleri ile buluşup Reyhanlı'ya doğru yola çıktık. İki saatlik bir yolculuktan sonra Reyhanlı'da İHH'nın Eğitim Kampüsü'ne vardık, odalarımıza girip eşyalarımızı bıraktıktan sonra salonda buluştuk. Bütün grup bir aradaydık. Tanışma faslından sonra İsmail Mansur Özdemir gezinin amacı ve planlanması hakkında bilgi verdi. İçişleri Bakanlığı'ndan alınacak izinlerin cuma günü öğleden sonra onaylandığını, bu saatten sonra çok kısa bir sürede tüm misafirlerin bilet işlemlerinin tamamlandığını ve seyahatin gerçekleştiğini söyledi. TÜRDEB Başkanı Fatih Bayhan da gezinin düzenlenmesi, düşüncenin oluşumu ve bundan sonraki projeler konusunda bilgiler verdi. İHH'nın Suriye çalışmalarını koordine eden Selim Tosun da iki gün boyunca neler yapacağımızı, nerelere gideceğimizi, hangi ziyaretleri gerçekleştireceğimizi ayrıntıları ile anlattı.

Değerlendirme toplantısının ardından sınıra doğru yola çıktık. İçişleri Bakanlığı'ndan alınan izinler için gerekli yazışmalar önceden tamamlanınca sorunsuz bir şekilde sınırda işlemlerimiz yapıldı ve sınır ötesine doğru yol almaya başladık. Türkiye'den çıkarken sınıra kadar 3 km boyunca yolun kenarına park etmiş tırlar gördük. Suriye'nin ticari faaliyetlerini yürütebildiği tek açık olan sınır kapısı burası. Dolayısıyla giriş çıkış için çok fazla ticari tır geliyor, mesai saatlerinde işlemler yetişmediği için sırayla gelip işlemlerini yaptırıyorlardı. İki ülkenin sınır kapıları arasında tampon bölge diye nitelenen bir alanda her iki ülkenin tırları gelip araçlarındaki malları Suriye'den gelen tırlara taşıyorlar. Bu işte çalışan çok sayıda Suriyeli işçi de bu alanda görev yapıyor. Türkiye tarafından gelen bir tır, tampon bölgeye geçince getirdiği mal ve eşya Suriye tarafından gelen tıra boşaltılıyor. Türkiye'den gelen tır işini tamamlandıktan sonra tekrar geri dönüp ülkeye giriş yapıyor.

Suriye'nin Babul Hava sınır kapısından geçer geçmez ilk durağımız, buraya çok yakın bir alanda kurulu olan koordinasyon merkezi oldu. Geniş bir alana kurulu olan merkez, Suriyeli personelin kontrolünde ve sınır ötesi yardımların koordine edildiği bir yer. Çalışmalar hızlı ve seri bir şekilde tamamlanıp ihtiyaç sahibi ailelerin bulunduğu kamplara gerekli olan malzemeler sevk ediliyor.

Maar Billi Kampı

Öğleden sonra kurumun koordinasyon merkezini ziyaretimizden sonra Killi bölgesinde Maar Billi kampına geçtik. Burada barınan sivillerin tamamı Cebel-i Zaviye bölgesindeki Maar Billi köyünden 2020 yılında göç etmiş ailelerden oluşuyor ve 109 aile kalıyor. O yıllarda hatırlanacağı üzere İdlib'in güneyindeki çizgide kalan bütün köyler, yerleşim alanları, Esed rejimi ve Rusya tarafından bombalanıyor, yoğun saldırılara maruz kalıyordu. Bu saldırılardan kurtulmaya çalışan sivil halk en yakınlarındaki kamp alanlarına kaçıp sığınıyor, saldırılardan korunmaya çalışıyordu. Selim Tosun'dan aldığımız bilgiye göre İdlib ve çevresinde 1300 civarında kamp var ve buralarda yaklaşık 1 milyon 300 bin kişi barınıyor. Ziyaret ettiğimiz Billi Kampı buraya göç eden ailelerin kendi imkânları ile kurduğu yüzlerce kamptan birisi. Dağlık bir alanda kurulu. Hava yağışlı olduğu için yerler su birikintisi ile dolu. Bastığımız yerler, toprak zemin olduğu için her yer çamur. Çadırlar derme çatma bir şekilde gelişi güzel kurulmuş. Üzerleri naylonlarla kaplanmış, su geçirmesini önlemek için bulabilen birkaç kat naylon döşemiş, bazı çadırların soğuktan korunmak için yan yüzlerini battaniyelerle kaplamışlar. O kadar çok soğuk ki ısınamadıkları için korunmak amacıyla çadırların üzerine kat kat örtüler, naylonlar, battaniye ve yorganlar serilmiş. Çadırlarda genellikle odun sobası kullanılıyor. Dışarıda gördüğümüz evlerin küçük sakinleri ellerinde küçük odun parçacıkları ile dönüyorlar evlerine. Bu kampta yaşayanlar aynı köyde yaşayan bir aşiret üyeleriymiş, buraya topluca gelmişler. Göç ettikleri köyün bir bölümü bombalarla yıkılmış, enkaz haldeymiş. Savaşın ağır şartları giderek artınca köylerini terk ederek aileler sırayla gelip buraya yerleşmişler.

Söz konusu vakıf bu kamplarda yaşayan sivillerin ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli çalışıyor. Her kampın bir sorumlusu var, kendi aralarında seçtikleri. "Muhtar" diyorlar ona. Muhtar bütün kampın ne ihtiyacı oluyorsa bunları İHH lojistik merkezine bildiriyor, orada görevli arkadaşlar da gerekli araştırma ve hazırlıkları yaptıktan sonra kampın isteklerini bir araçla kamp mahalline sevk edip dağıtımını gerçekleştiriyor. Kampların ihti-

Kampın girişinden içeriye doğru araçlarımız yol alırken bir hareketlilik dikkatimiz çekti.

yaçları karşılanıyor fakat kış ayları, şartlar nedeniyle zor geçiyor. Havalar soğuk, kamp alanları toprak zemin olduğu için her taraf çamur, çok yağış alıyor, dolayısıyla çamurla kaplı bir zeminde yürümek de o kadar güçleşiyor.

Kampın girişinden içeriye doğru araçlarımız yol alırken bir hareketlilik dikkatimiz çekti. Bizim araçlarımızın kampın içine girdiğini gören çocuklar araçların arkasından koşarken, çadırların içinden aralarından çıkan başka çocuklar da birden toplanıp bir kalabalık oluşturdular. Araçları park edip indiğimizde hemen etrafımızı sardı çocuklar. Nasıl bir heyecan, nasıl bir coşku, etrafımızda dönüyorlar. Çadırların aralarından, kenarlardan uzanan başlardan hanımların da araçların geldiğini fark edip, izlediğini gözlemlerken çok az sayıda erkek de yanımıza geldi. Kampta kalan ailelerin çoğunun erkekleri savaş sırasında şehit olmuş, diğerleri burada aileleriyle kalıyor. Kadınlar çoğunlukta, çadırlarda çocukları ile birlikte yaşam mücadelesi veriyorlar.

Çocukların arasında kayboluyoruz. Hepimiz etrafa dağılıyor ve çocuklarla sohbet etmeye çalışıyoruz. Üzerlerinde gömlek veya süveter dediğimiz türde bir giysi, ya da kazak var çoğunda. Bazılarının üzerinde kaban olduğunu görüyoruz. Etrafımızdaki çocukların ayakları dikkatimizi çekiyor önce. Büyük bir kısmı çorapsız ve terlikle dolaşıyor. Ayakkabıları yok. Bunu gideceğimiz diğer kamplarda da görecektik, çoğu çorap giymemiş ve terlikle çamurlu yollarda yürüyor, koşuyorlardı. Yanımızda getirdiğimiz şekerleme, bisküvi, çikolata gibi yiyecekleri verirken çocuklarla da konuşmaya gayret ediyorduk. Sınırlı sayıdaki erkekler de çocuklarla konuşurken yanımıza geliyor, aralarında Türkçe bilenler anlaşmamıza yardımcı olmaya çalışıyordu. Çocuklara ne düşünüyorsunuz, hayalleriniz ne, ilerde ne yapmak istiyorsunuz, diye sorduğumuzda hepsinden hemen hemen aynı cevabı alıyorduk: "ARTIK EVİMİZE DÖNMEK İSTİYORUZ". Bunu söylerken yüzlerinde nasıl bir özlem birikmiş, nasıl yansıyordu, nasıl bir hayal kurup yaşadıkları yerlere geri dönmek istiyorlardı, görmeliydiniz. Yürekleri buruktu, söyledikleri de. İçimizi çok acıttı. Hemen yanı başımızda duran çocuklarla konuşurken bize tercümanlık yapan bir erkeğe sorduk aynı soruyu. Burada ne yapıyorsunuz, sıkıntılarınız var mı, ne umuyorsunuz, neler hayal ediyorsunuz, şeklinde sorduğumuz soruya, "ekmek yok, su yok, kaldığımız yerleri gördünüz, okullar küçük, çocuklarımız okula gidemiyor, küçücük sınıflarda çok kalabalık eğitim görüyorlar, çantaları yok, çoğunun kitapları, defterleri yok. Fakat bizim bu ihtiyaçlarımızı imkânlar ölçüsünde gören kardeşlerimiz var, İHH sağ olsun bizim bütün ihtiyaçlarımızı karşılıyor." şeklinde yüreklere su serpen bir cevap verdi.

Çocuklarla konuşmalarımız, erkeklerden aldığımız cevaplar bizi sarsmıştı. Savaşın acı gerçekleri bunlardı. Evlerini terk etmek durumunda kalan ve burada oluşturdukları derme çatma çadırlarda, yolu olmayan çamur içindeki toprak zeminlerde yaşamaya mahkûm olmuşlar, çetin şartlarda yaşam mücadelesi veriyorlardı. Savaş sırasında bombalardan ve silahlardan kaçıp kurtularak bu kamplarda yaşamaya mecbur bırakılmışlardı. Bu taraflarda silah sesleri, bombalar pek duyulmuyordu eskisi gibi, ama artık savaşın zorluklarından kurtulmak ve normal hayata geçmek istiyorlar, köylerine, evlerine dönmek istiyorlardı.

İdlib Şehir Merkezi

Şehrin mimari yapısı bizim güney doğu illerimizin yapısına benziyor. Savaştan önce nüfusu 200 bin civarında imiş. Savaş sonrası güvenli

bölge olarak öne çıktığı için, Halep ve Hama sınırından itibaren bölgenin nüfusunun 8 milyon olduğu tahmin ediliyor. Daha önce şehir merkezi birçok kez bombalandığı için halk Türkiye sınırına doğru yerleşmiş. Savaş sonrası birçok kamp da sınıra yakın bölgelerde kurulmuş. Şehir merkezine doğru ilerlerken bazı bölgelerin çok hasar gördüğünü, pek çok binanın yıkıldığını, hatta bazılarının yıkık binalarda yaşamaya devam ettiklerini gördük. Şehirde normal hayat devam ediyor. Otomobilden çok motosiklet var ve yol kenarlarında varillerde, bidonlarda benzin ve mazot satıldığına da şahit olduk.

Şehrin tam merkezinde büyükçe bir anıt görüyoruz. Üzerinde Özgür Suriye'nin temsil edildiği bir bayrak, kalem ve kılıç var. En üstte de "sevra" yazıyor, sevra devrim anlamına geliyor. Bu devasa anıtın ortaya koymaya çalıştığı gerçek, savaşın, mücadelenin, devrimin kalbi olarak gösteriliyor. Anıtın hemen karşısında bulunan İdlib Şehir Müzesi'ni de gezdik. Müzenin dışarıdan bir cephesi bombalar isabet ettiği için hasar görmüş ve aynen o şekliyle duruyor. Böyle hasarlı binalara şehrin değişik bölgelerinde de rastlıyoruz. Savaşın en canlı göstergesi, savaşı her an hatırlatan önemli birer gösterge bu yarı yıkılmış, hasarlı binalar. Ve savaş her yerde aynı sonuçlar bırakıyor. Yıkılmış, yakılmış şehirler, binlerce ölü, yaralı, parçalanmış aileler, yetim ve öksüz çocuklar… Suriye sınır kapısından içeriye girdikten sonra İdlib'e kadar geçtiğimiz yolun her iki yanında irili ufaklı yüzlerce kamp gördük. Yağışlı havanın da etkisi ile bastığımız her yer çamurdu. Kampların içi ve çadırların olduğu yerlerde normal yol, düzgün asfalt yol görmek mümkün değil. Gözümüzün alabildiği yerlerde gördüğümüz binlerce çadır ve bu çadırlarda yaşam mücadelesi veren Suriye halkı barınıyor. Savaş buydu işte. Asıl savaş, geride kalan çadırlarda yaşamaya mahkûm olan, aileleri parçalanmış, binlerce evsiz ailenin soğuk hava şartlarında yaşam mücadeleleriydi.

İlk günün gecesi misafirhanede başımı yastığa koyduğumda, gezdiğimiz yerlerde gördüğümüz manzaralar, yıkılmış, hasarlı binalar, kamplarda kalanlar, çamurlu toprak zeminler, sulara bata çıka koşturan ayakları çıplak çocuklar, gülümsemeleri ile mahcup tavırları ile yanımıza sokulan çocuklar yanımdaydı sürekli. Uyku tutmadı, öğleden sonra yarım günde gezdiğimiz yerlerde gördüklerimiz, başka bir yerde göremeyeceğimiz şeylerdi. Savaşın acı gerçekliğini görmüştük. Yarım günde dolaşmıştık ama sanki bize birkaç gün gezmişiz gibi geldi. Tekrar hafızamızda canlanıyor, yeniden yaşıyorduk gün içerisinde gördüklerimizi.

İkinci Gün Kerame Kampı

2011 yılında Suriye savaşı başladıktan hemen sonra savaş bölgelerinden kaçıp Türkiye sınırına yakın yerlere gelip çadır kuranların oluşturduğu bir bölge Kerame. Küçük küçük kamplar halinde başlayan barınma yerleri bugün devasa bir ilçe, hatta küçük bir şehir hüviyetine bürünmüş. Şimdilerde burada yaşayanların sayısı yaklaşık olarak 100 bin civarında. Bölge sulak arazi olduğu için toprak zeminde bulunan çadırlar hemen su alıyor. Bu sorunu çözmek için Kerame kampında briket evler çalışması başlatılmış. Suriye sınırları içinde yardım faaliyetlerinde bulunan pek çok sivil toplum kuruluşu briket evlerin inşasına başlamış, bir kısım bölgede yapılan evlerle kısmen çamurdan ve ıslak zeminden kurtarılmış. Daha sonra ekonomik gelişmeler sonucu evlerin maliyeti çok yükseldiği için şimdilerde bu çalışma yürütülemiyor.

Kerame bölgesine yerleşen savaş mağdurları, ihtiyaçları uzun bir

Şehrin tam merkezinde büyükçe bir anıt görüyoruz. Üzerinde Özgür Suriye'nin temsil edildiği bir bayrak, kalem ve kılıç var. En üstte de "sevra" yazıyor, sevra devrim anlamına geliyor.

süre sivil toplum kuruluşlarının yardımları ile karşılanmış fakat giderek yavaş yavaş kendi ihtiyaçlarını görür hale gelmeye başlamışlar. Bunda başta İHH'nın ve diğer kuruluşların üretime dönük faaliyetleri artırmalarının payının olduğunu söylemek mümkün. Bu kuruluşlardan İHH, Reyhanlı lojistik merkezinde açtığı terzihane ve fırın ile üretime dönük faaliyetleriyle savaş mağduru halkın hayata tutunmasına da öncülük etmektedir. Kadınlar terzihanede dikiş öğreniyor, öncelikle çocukların giysi ihtiyacı karşılanıyor. Aynı şekilde fırında üretilen ekmek hem yakın çevreye hem kamplara dağıtılarak halkın ekmek ihtiyacı da görülüyor. Bu üretim alanlarındaki giyecek ve ekmek üretimi ile sadece eksikleri, ihtiyaçları temin etmek olarak görmemeli. Bu üretim alanları ile Suriye halkı yeniden hayatın içinde olduklarını hissedip, bir değer katmanın mutluluğunu da yaşamaktadır.

İHH, bölgede savaş sonrası en iyi çalışma yapan kurumların başında zikredilebilir. Kamplarda yaşayanlara götürdüğü yiyecek, içecek, giysi ve barınma hizmetleri yanında asıl en büyük destek, eğitim alanında yaptıklarıdır. Pek çok yerde açtığı ve ihtiyaçlarını gördüğü okullar bulunmakta. Bunlardan önemli birisi de Kerame Kampında. Kampı gezerken buradaki okulda da incelemeler yaptık. Okulun küçük küçük sınıflarında pek çok öğrenci eğitim görüyor. Müdür odasında mazotla çalışan bir ısıtıcı soba var ve öğretmenler orada ısınıyor teneffüslerde. Öğretmenlerin çoğu gönüllü katılıyor eğitime. Maaş almasalar da kurum onların evlerine gıda yardımı yaparak ihtiyaçlarına destek olmaya gayret ediyor. Aynı zamanda buradaki ve civar illerde, kamplardaki okulların her türlü ihtiyacı da yine kurum tarafından karşılanıyor. Yapılan yardımlar, okullara verilen destekler dışarıdan bakıldığında kolay görülebilir, nihayetinde bir sivil toplum kuruluşu yardım organizasyonu yapıyor ve ilgili yerlere dağıtıyor, denebilir. Fakat asıl sahaya inildiğinde yapılan bu çalışmaların ne kadar zor ve kıymetli çalışmalar olduğu daha iyi anlaşılıyor.

Önemli Ziyaretimiz: Şam Yetimhanesi

Yağışlı bir gün… Yetimhaneye ziyarete gidiyoruz. Zaten akşamdan bu yana hazırlıklıyız bu ziyaret için. Ne ile karşılaşacağımızı az çok tahmin ediyorduk ama hiç bu kadar duygusal bir ortamda olacağımızı düşünememiştik. Şam Yetimhanesi'nin dışında daha araçlardan iner inmez yanımıza koşup gelmeye başladı çocuklar.

Nasıl bir özleyiştir o! Nasıl bir sıcaklık yayılıyor etrafa! Çocuklar heyecanla birimizin elinden tutmaya koşuyor. Ellerinden tutup konuşmaya çalışıyoruz. Gözleri ile konuşuyorlar daha çok. Gözleri anlatıyor her şeyi. Gözlerimizle konuşuyoruz karşılıklı. İçimizden konuşuyoruz ama anlaşıyoruz.

Çok duygusal bir karşılaşma yaşıyoruz. Onların ayakları ıslanmış, bizimse yüreklerimiz. Önümüzdeki, yanımızdaki çocuklarla tanış oluyoruz, konuşuyoruz, yanımızda getirdiğimiz ikramlardan veriyoruz. Seviniyorlar. Hemen biraz geride duran, mahzun bakışlarıyla dikkatimizi çeken başka çocuklar görüyoruz, onların yanına gidiyoruz. Aynı duygularla içimizden konuşuyoruz. Gözlerimiz konuşuyor ama anlaşıyoruz.

Yetimhanenin girişindeki bölümde küçük küçük sınıflar var, çocukları öğretmen anneleri nezaretinde o sınıflara aldılar. Böylece o sınıflarda daha düzenli bir ziyaret gerçekleştirme imkânı doğdu. Çocukların hemen hepsini ayrı sınıflarda görme, temas etme, konuşma imkânımız oldu. Sınıflardan birisinde yaşları 6-7 olmalı bir grup kız çocuğu ile karşılaştık. Yanımızda

Yetimhaneye ziyarete gidiyoruz. Zaten akşamdan bu yana hazırlıklıyız bu ziyaret için. Ne ile karşılaşacağımızı az çok tahmin ediyorduk ama hiç bu kadar duygusal bir ortamda olacağımızı düşünememiştik.

getirdiğimiz şeker kutusunun kapağını açıp ikram ediyorum şeker alın diye. Çocuklar bir tane alıyor, elimle gösteriyorum böyle avuçla alın, hepinize yeter, daha çok var, diyorum bu sefer yine bir adet alıyor, diğer çocuğa gidiyorum o da önce bir tane alıyor, işaret ediyorum göstererek, böyle avuçla al diyorum, o da bir tane daha alıyor. Bu nasıl bir hassasiyet, nasıl bir incelik. Öğretmen anne ile göz göze geliyoruz, çocukların bu tutumundan memnun bir tavırla hafifçe gülümsüyor, bense başımı yere eğiyorum, dilim tutuluyor, konuşamıyorum, boğazım düğümleniyor…

Aman Allah'ım nasıl bir yere geldik biz, kimse çıkmak istemiyor, herkes şaşkın bir vaziyette. Yaşadıklarımızı, duyduklarımızı, gördüklerimizi anlamlandırmaya çalışıyoruz.

Yüreklerimizin ıslandığını biz gördük, onlar göremedi ama en sonunda dayanamadık, gözlerimizdeki yaşları gizleyemedik. Gördüler, baktılar, gözleri ile konuştular, gülümsediler, gülümsedik…

Yetimhanenin evlerinin olduğu sokağa doğru ilerliyoruz. Büyük ablalar var evlerin kapısında duruyorlar, kimisi sadece başını örtünün kenarından uzatıp bakıyor, kimisi kapının önüne çıkmış, ellerini göğsüne bağlamış, üzerlerinde bir şey yok, üşüdükleri her hallerinden belli masum bakışlarla süzüyorlar olup biteni. Ellerinden tutup yürüdüğümüz çocuklarla hem konuşuyoruz hem halleşiyoruz, ellerimizi sımsıkı tutuyorlar, hiç bırakmak istemiyorlar. Kimisi evlerinin önünden geçerken işaret edip kaldıkları evlerini gösteriyor. Evlerde 5-6 ya da 7 kişi kalıyor, ailenin annesi sağ ise anneleri de aynı evde birlikte kalıyor. Anne yoksa teyze, babaanne veya anneanne varsa onlar başlarında kalıyor, aileden hiç kimse yoksa bir öğretmen annenin nezaretinde kalıyorlar.

Evlerinin köşesinde duvara yaslanmış, ayakları çorapsız, terliklerle duran çocuklar…

Oradan oraya koşarak bizim gruptan herkesle görüşmeye çalışan, sulara bata çıka çıplak ayakları ile koşan çocuklar…

Yalnız olduğumuzu gördükleri anda koşarak kolunu belimize atıp sarılan sevimli çocuklar…

Yetim kelimesinin nasıl ağır bir kelime olduğunu gördük. Aynı zamanda çok da güzel bir kelime olduğunu…

Veda saati gelmişti ama yine hiçbirimiz ayrılmak istemiyorduk. Etrafımızdaki arkadaşlara bakıyorum, hepsi yanlarındaki çocuklarla hemhal olmuş, kimse bir başkasını görmüyordu. İçinde bulunduğumuz hali, yaşadıklarımızı, karşılaştıklarımızı en iyi mihmandarlarımız anlamıştı. Kenardan, köşeden sessizce bizi izliyorlar her şeyi zamana bırakmışlar, hadi gidelim, diyemiyorlardı.

Ayaklarımız geri geri giderek, istemeye istemeye bindik araçlara. Kimsenin konuşacak takati yoktu. Pencere kenarında oturmuş, yetimhaneden ayrılıncaya kadar gözlerimi yetimhaneye çevirmiş, görebildiğim son karelere bakmaya çalışıyordum. Çocukların bir kısmı arabaların etrafında giderken bizlere el sallamaya çalışıyordu. Yetimhaneyi geride bırakıp yolda ilerlemeye başladığımızda pencereye vuran yağmur damlalarına duygularımızı ortak ederek, uzaklara bakarak içinde bulunduğumuz ruh halini anlamaya çalışmak… Asıl zor olanı şimdi yaşıyorduk.

Allah'ım sana şükürler olsun. Bize burada gariplerin diyarında savaş gerçekliğini canlı olarak yaşayan bu mahzun topluluk arasındaki yetimlerle buluşmayı nasip ettiğin için binlerce şükür…

Yetimhanenin evlerinin olduğu sokağa doğru ilerliyoruz. Büyük ablalar var evlerin kapısında duruyorlar, kimisi sadece başını örtünün kenarından uzatıp bakıyor, kimisi kapının önüne çıkmış, ellerini göğsüne bağlamış, üzerlerinde bir şey yok, üşüdükleri her hallerinden belli masum bakışlarla süzüyorlar olup biteni.

Göz Rengi, Türkiye ve Mülteciler

İbrahim HAYEL
Gazeteci

Mavi gözler, sarı saçlar ve beyaz ten... Tüm bu nitelikler Rus işgalinden sonra Ukrayna'yı terk etmek zorunda kalan Ukraynalı mülteciler için bir pasaport oluşturdu. Öte yandan, özellikle Suriye, Afganistan ve diğer yoksul ülkelerden gelen ve onlarca yıldır savaşlara ve afetlere tanık olan siyah saçlı, siyah gözlü ve koyu tenli mülteciler hâlâ Avrupa'nın ve uluslararası toplumun gözü önünde sınırlarda bekletiliyor. Hatta bazıları denizde ölüme terk ediliyor.

Ayrıca on binlerce mülteci, savaşın tüm zorluklarını yaşadıktan sonra Türkiye'de kendilerine güvenli bir sığınak buldu. Ancak Rusya-Ukrayna savaşı, özellikle gece gündüz insan hakları çağrısı yapan Avrupa ülkeleri arasında açık bir çelişki ve çifte standart ortaya çıkardı.

Türkiye'nin Mülteciler Konusundaki Tutumu

11 yıldan fazla bir süredir Türkiye'deki ve hatta tüm dünyadaki Suriyeli mülteci sorunu "çözümsüz" hâle getirilmiş durumda. Öyle ki bu sorun daha fazla acı ve yerinden edilme hikâyeleriyle sonuçlandı. Aynı zamanda ev sahibi ülkeler, bugün dünyamızın içinden geçmekte olduğu büyük ekonomik krizde hem toplumsal açıdan hem de mali açıdan kendilerine yük olan büyük bir sorumluluk altında kaldılar.

Belki de en fazla sayıda Suriyeli mülteciye (yaklaşık dört milyon) ev sahipliği yapan Türkiye hem ev sahibi hem de bağış yapan ülkelerden biri olmasının yanı sıra günlük yaşam hizmetleri sunan ve bu bağlamda en endişeli ülkedir diyebiliriz. Bu durum en çok barınma, sağlık, yemek, eğitim ve iş sahalarında büyük bir mali yük oluşturmaktadır.

Türkiye, Ürdün ve Lübnan gibi diğer komşu ülkelere ve hatta mültecilerin topraklarında ikamet etmesine izin veren Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla bu sorumluluğun büyük bir kısmını kendi başına yüklenmek zorunda kaldı.

Birleşmiş Milletler Türkiye Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre, Suriye'deki savaş yaklaşık 6 milyon 600 bin kişiyi ülkeyi terk etmek zorunda bıraktı. Bunların yaklaşık 3 milyon 700 bini Türkiye'ye sığındı. Bu da Türkiye'yi en çok mülteci barındıran ülke yaptı. Tüm bu sorumluluklara ve mültecileri ağırlamak için harcanan paranın 40 milyar doları aştığı ifade edilmesine rağmen Türkiye, mülteci dosyasının yönetiminde Avrupa ülkelerinden farklı bir yaklaşım benimsedi.

Suriye'de savaşın patlak vermesinden bu yana Türkiye, açık kapı politikası uyguluyor ve bu konuda mültecilerin topraklarında ikamet etmeleri için insani koşullar sağlamaya da hevesli. Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki Türk yetkililer, gelen mülteciyi kökeni, inancı, dili, rengi ve kültürü ne olursa olsun bir insan olarak gördüklerini birden fazla vesileyle vurguladılar.

Türkiye'nin mültecilere yönelik bu insani yaklaşımının aksine Avrupa ülkelerinde sınırlarını mültecilere kapatıp alarm durumuna geçilerek bu dramın bir "kriz" olarak nitelendiren bir dizi olay vuku buldu. Avrupalılar, bu krizden çıkmak için belki de tarihlerinde ilk kez bir kararda ittifak ettiler ve Türkiye'yi kurtarıcı olarak ön plana çıkarmak konusunda anlaştılar. Çözüm, mültecilerin insani ilkelerine ve bu konudaki 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine aykırı olsa da kıta dışında yani Türkiye gibi güvenli bir ülkede kalmaları konusundaki ısrarlarıydı.

2016 yılında Avrupa ile Türkiye arasında mülteciler konusunda imzalanan anlaşmada, Türkiye topraklarından ayrılacağı teyit edilen ve Yunanistan'a giden göçmenlerin yeniden Türkiye tarafından kabul edileceği öngörülüyor. Öte yandan Suriyeli olmayan göçmenlerin de ülkelerine geri gönderilmesi için gerekli tedbirler alınıyor. Anlaşmada ayrıca, 2015 yılında Avrupa'ya gelen bir milyondan fazla kişiden Yunanistan'a geçen mülteci sayısının yaklaşık 800 bini bulması nedeniyle, Türkiye'nin yasadışı mülteci akışını önlemek için gerekli önlemleri alacağı da belirtiliyor.

Mülteci krizine akılcı ve kesin bir çözüm bulunması için Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'deki fay hatlarının karıştırılmasına izin vermeyeceğinin güvencesi ile Suriye'de mültecilerin yaşayabileceği güvenli bir bölge oluşturulmasını önerdi. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022 yılı için Suriyeli mültecilerle ilgili son istatistikleri açıkladı ve Türkiye topraklarında geçici koruma altında ikamet eden Suriyelilerin sayısının 3 milyon 741.251 kişiye ulaştığını söyledi.

Türkiye, büyük çalkantıların yaşandığı bir coğrafyada yer alması nedeniyle Suriyelilerle sınırlı kalmayıp, savaş ya da kötü ekonomik koşullar nedeniyle ülkelerini zorla terk etmek zorunda kalanların da göç kapısı oldu. Bu da üzerindeki yükü ve ekonomik ve sosyal baskıları artırdı. Türkiye Göç Dairesi'nin son verilerine göre mülteciler arasında Iraklılar 700.000'den fazla

Çözüm, mültecilerin insani ilkelerine ve bu konudaki 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine aykırı olsa da kıta dışında yani Türkiye gibi güvenli bir ülkede kalmaları konusundaki ısrarlarıydı.

kişiyle Suriyelilerden sonra ikinci sırada yer alıyor. Bu göç, Amerika'nın Irak'ı işgalinden sonra başladı ve daha sonra Irak şehirlerinin 2014'te DAEŞ militanlarınca işgalinden sonra daha büyük bir insan seline sebep oldu. Hemen ardından İranlılar, Afganlar, Filistinliler, Uygurlar ve Afrikalılar, Avrupa'ya geçmek için transit olarak gördükleri Türkiye'ye girdiler. Ancak birçoğu geçişte başarısız oldu ve mecburen Türkiye'de kaldılar.

Türkiye, Suriye krizinin başlangıcında mültecilere yardım sağlayan birçok ülkeyi eleştirmiştir. Bunun nedeni ise Suriyeli mültecilere barınma, gıda ve ilaç da dâhil olmak üzere maddi ve manevi insani yardım sağlamada hâlâ dünya ülkelerinin önünde olmasıdır.

Türkiye, Suriye krizinin başlangıcında mültecilere yardım sağlayan birçok ülkeyi eleştirmiştir. Bunun nedeni ise Suriyeli mültecilere barınma, gıda ve ilaç da dâhil olmak üzere maddi ve manevi insani yardım sağlamada hâlâ dünya ülkelerinin önünde olmasıdır.

Türkiye'de Mülteci Düşmanlığı Artıyor Mu?

Açık kapı politikasına rağmen, Türkiye'deki mültecilere yönelik düşmanlık, son yıllarda bir dizi politikacının mültecilere daha katı kısıtlamalar getirme kampanyaları ile tırmanışa geçti. Ve bu da mültecilere, özellikle de Suriyelilere yönelik nefret duygularının artmasına olumsuz etki etti.

Suriyelilerin mallarının tahrip edildiği ve hatta ekranlarda tanık olduğumuz şekliyle "yakıldığı" Ankara'nın Altındağ Mahallesi'ndeki olaylar ve daha sonra Suriyelilerin ülkeden gönderilmesi çağrısında bulunulması, nefret kampanyalarının organize edilmesinin bir sonucu olarak hiç de sürpriz olmadı. Bu bağlamda, Türk toplumunun Suriye'deki iç savaşın başladığı ilk yıllarda (2011-2012) mültecilere karşı gösterdiği sempati ve kardeşlik duyguları, bazı bilinçli saptırmalar neticesinde belirli kesimlerin onlara daha düşmanca duygularla yaklaşmasına zemin hazırladı.

Ancak artan bu duygu ve tepkilerin bir gecede ortaya çıkması elbette muhtemel değil. Daha doğrusu Türkiye'deki siyasi partilerin bazıları yıllardır göçmen politikalarını eleştirerek bu nefret zeminini oluşturmakta insani olmayan tavırlar ortaya koyuyor. Zira yaklaşan seçimlerde siyasi kazanımlar elde etmek ve daha fazla oy almak için bu meseleyi bir koz olarak kullanıyorlar. Bu da söz konusu anlaşmazlıklarda Suriyeli mültecileri rakip partiler arasında siyasi bir rekabet malzemesine dönüştürmektedir.

Türk sokağı, Türk siyasetçilerin tutumlarından büyük ölçüde etkileniyor. Örneğin bir muhalefet partisi lideri verdiği bir demeçte düzensiz göçün, isimsiz bir işgal olduğunu, Türkiye'nin demografik yapısına yönelik bir komplo olduğunu ve bu düzensiz göçte küresel ve bölgesel güçlerin izlerinin araştırılması gerektiğini söyledi.

Muhalefetteki bir diğer parti lideri ise bir sonraki seçimlerde başarılı olması ve cumhurbaşkanı olması halinde Suriyelileri iki yıl içinde ülkelerine iade edeceğine dair destekçilerine söz vermiş ve onlara hazır bir planı olduğu konusunda güvence vermiştir. Bunu Esad rejimiyle bir barış anlaşması yoluyla uygulanacağını ve Şam'daki Türk Büyükelçiliğini yeniden açacağını; ülkelerinde Suriyeliler için okul, şirket ve fabrika inşa etmek için Avrupa Birliği'nden gerekli fonu sağlayacağını ifade etmiştir.

Avrupa Birliği'nin İki Yüzlülüğü

Mart 2022'nin başlarında Avrupa İçişleri Bakanlığı, Brüksel'de Ukrayna'dan kaçan mültecilere "geçici koruma" sağlamayı kabul etti ve 2001 tarihli bir muhtıra ile üç yıla kadar AB'de kalmalarına ve çalışmalarına izin verdi.

Bakanlık, Polonya ve Avusturya gibi bazı ülkelerin muhalefeti ışığında üye ülkeleri bölen bir konu olmasını göz önüne alarak bu tedbirin Ukrayna'dan kaçan ancak Ukrayna vatandaşlığına sahip olmayan mülteciler için de geçerli olup

olmayacağına açıklık getirmedi. Avusturyalı Bakan Gerhard Karner bu tedbire Ukraynalı olmayan mültecileri dahil etme konusunda isteksiz davranırken, Lüksemburg herhangi bir ayrımcılığı reddetti. Dışişleri Bakanı Jan Asselborn, "Ten rengi, dili veya dini ne olursa olsun Ukrayna'daki tüm insanlar için geçici koruma sağlayacağımızı umuyorum, şimdi ayrımcılık yapmamalıyız" dedi.

Örneğin, Ukrayna'daki savaştan kaçan insanları karşılayan Polonya hükümeti birkaç ay önce, çoğu Orta Doğu, Afrika ve Beyaz Rusya'dan gelen sığınmacı dalgasına verdiği yanıt nedeniyle uluslararası toplumda sert eleştirilere maruz kaldı.

Bütün bunlar, Avrupa Birliği'nin mülteci kabulüne yönelik çifte standardını bir kez daha gözler önüne serdi. Çünkü Rusya-Ukrayna savaşından sadece aylar önce Ağustos 2021'de, Avrupa Birliği, Taliban yönetiminin ülkenin kontrolünü ele geçirdikten sonra Afganların "kontrolsüz" akışının önlenmesinde özen göstermenin önemini vurguladı.

Yapılan tüm çabalara rağmen, Türkiye'den Yunanistan'a deniz yoluyla geçmeye çalışırken boğulan mültecilerle ilgili basında çıkan acı görüntülere ve Suriye içinde ve dışında yüzlerce yerinden edilmiş insanın ölümüyle ilgili günlük haberlere rağmen, birçok Avrupa ülkesi insani sebeplerle mültecileri ülkelerine almamakta ısrar ettiler. Bu durum, Avrupa Komisyonu'nu Mayıs 2016'da, sığınmacı kotalarını almayı reddeden AB üye devletlerine mali yaptırımlar uygulanmasını önermeye zorladı.

Bugün, savaş ve kriz yaşayan çeşitli ülkelerden gelen mülteciler ve insan hakları savunucuları, Avrupa ülkelerine mültecilerle dayanışmalarının çifte standardını soruyorlar. Ve uluslararası kanallarda konuşan Avrupalı politikacıların ve medya profesyonellerinin medeni (!) Ukraynalı mülteciler ile "aynı entelektüel ve eğitim düzeyine" sahip olmayan diğerlerini kıyaslarken ırkçı terimlerle konuştuklarına şahit oluyoruz. Türkiye'deki duruma bakıldığında ise esasen ülkedeki şiddetli kutuplaşma nedeniyle bu sorunun çözümü daha karmaşık olabilirdi. Erdoğan liderliğindeki hükümet, mültecileri renk, ırk ve ten ayrımı yapmaksızın kabul etmeye ve ağırlamaya vurgu yaparken muhalefet mülteci dosyasını 2023'te yaklaşan seçimlerde siyasi bir kart olarak kullanıyor. Bu, ekonomik krizlerin ve kişi başına düşen gelirin azalmasıyla pekiştirilen mülteci karşıtlığını elbette ki artıracaktır. Tüm bunların sonunda gelecekte bir gün Ukrayna'da, Suriye'de ve dünyanın birçok ülkesinde istikrar sağlanacağını umuyorum. Ancak Ortadoğu'da hakları gasp edilen, Batılıların mevcut refah ve istikrarı için kendileri mazlum durumuna düşürülen ve bu yüzden de yardıma muhtaç olan milyonlarca çaresiz insanı unutmamalıyız.

Bütün bunlar, Avrupa Birliği'nin mülteci kabulüne yönelik çifte standardını bir kez daha gözler önüne serdi.

Kore Popüler Kültürü, Kimlik ve Gençlik Üzerine Bir Hâl

Sevde ÖZTÜRK

İbn Haldun Üni.
Sosyoloji Doktora Öğrencisi

Kore'ye ayak bastığım 2019 sonbaharında karşılaştığım manzarayı hiç unutmuyorum. Gördüğüm tüm o teknolojik imkânlar, insanların yoğun temposu, yeme içme alışkanlıkları ve kafe kültürü; alışveriş çeşitliliği, modern şehir yaşamı Güney Kore'nin adeta bir cazibe merkezi olduğunu haykırıyordu. Bir yanda tarihi unsurları deneyimleyebileceğiniz, Hanbok adı verilen geleneksel giysileri giyip geleneksel köyleri gezebileceğiniz "egzotik Kore" varken diğer tarafta metropol binaların ve ışıklı gösterilerin arasında, renkli sokaklarında Kore tarzı ürünlere ulaşıp gece hayatına dahil olabileceğiniz "modern Kore" mevcuttu. Bu kadar büyük bir şov dünyası elbette küreselleşecekti. Zira seyahatim boyunca, Kore'ye has olan şatafat unsurlarının nasıl da kolayca küresele taşınabildiğini gördüm.

Aslında Korelilerin toplumsal yaşam biçimi, neden eğlence endüstrisine bu denli sıkı sıkıya bağlı olduklarını açıklıyor. Örneğin, Korelilerin karaoke, dans, sahne şovları ve müziğe düşkünlüğünün arka planında onların rekabetten, iş yoğunluğundan ve günlük stresten geçici de olsa kaçma isteği yatıyor. Bu yüzden devasa şirket binalarının arasında çeşitli eğlence alanları da kendine yer buluyor. Temel gıdaların pahalı olması Korelilerin gelişmiş ekonomiye rağmen asgari yaşam şartlarını bile zorluyor. Üstelik sanılanın aksine iyi bir şirkette iş bulabilmek için sadece kaliteli bir özgeçmişe sahip olmak yetmiyor. Zira toplumsal rekabetin yanında varlıklı bir aile ve iyi bir dış görünüşe de sahip olmak da Kore'nin olmazsa olmazlarından. Bu hızlı ve rekabetçi toplumun içerisinde her yaştan ve cinsiyetten insan yer alıyor. Bu noktada, niçin gösterdikleri televizyon dizilerinin toplumdaki problemlerin aksine mutlu aileleri, romantik (ve olabildiğince sadık) ilişkileri ve sosyal öğrenci profillerini ön olana çıkardığını anlayabiliyoruz. Çünkü en başta hastalıklı bir rekabetin içerisinde olan; toplumsal güven ve sevgi bağlarının yozlaştığı Kore toplumu bu ideallere ihtiyaç duyuyor. Son zamanlarda sinema ve dizi sektöründe de eleştirel yapımların yükselmesi, problemlerin artık saklanamayacak kadar yüzeye çıktığına ve insanların çözüm

arayışlarına işaret ediyor. Film ve dizilerde de sistemin acımasızlığı, yarışmacı topluluk, ahlaki dejenerasyon ve problemlere büyük bir eleştiri yöneltiliyor. Yine de Kore popüler kültürü, eğlence vurgusu ile takipçileri için bu acımasız yüzünü gizlemeyi mutlak surette başarıyor. Çünkü kişi, nerede yaşarsa yaşasın modern çağın hastalıklarına kapıldıysa popüler, marjinal ve de eğlenceli olanı sahte ve geçici de olsa tüketmeyi tercih ediyor.

Kore yapımı dizilerin ve pop müzik gruplarının uzun süre gündemde kalmasının en önemli sebebi elbette ki dijital medyanın küresel ölçekte başarılı bir ağ kurmasıyla alakalı. Dijital ağı en aktif kullanan kitle ise gençler. Dijital medya sayesinde her an ve her yerde ulaşılabilir olan Kore popüler kültür ürünleri, twitter, instagram gibi sosyal medya platformlarıyla gündemde kalmayı başarıyor. Bu noktada, bu tüketim unsurlarının hakkında daha önce bilgi sahibi olunmasa da insanların dikkatini çekip gündemde olması hasebiyle birçok kişinin kendilerini araştırıp takip etmeye sevk ediyor. Popüler olan bir dizi, film veya müzik grubunu daha da popüler yapan şeyler ise kimi ülkede o dizi ile ilgili somut ögeleri barındıran konsept kafeler açılması, kozmetik markalarında karakter sembollerinin kullanılması, kıyafetlerde grupların dizi afişlerinin yer alması ve tıpkı Türkiye'nin de tüm dünyaya yumuşak bir güç unsuru olarak ihraç ettiği televizyon dizileri için yapılan okul eşyaları, telefon kılıfları, nevresim takımları gibi tüketim odaklı ürünler satılması yer alıyor.

Bu noktada, Kore kültürünün taşınması ve canlı tutulmasında "fanlık/hayranlık" kültürü büyük rol oynuyor. İnternetteki hayran siteleri ve kendini adamış takipçiler bu ürünlerin tüketim ve tanınmasında oldukça önemli bir yere sahip. Fanatik hayranlar tıpkı bir sanal krallık misali fandom denilen fanatik hayran topluluklarını kurup bu sanal platformlardan bir oyuncu, şarkıcı veya sinema yapımı ile ilgili sonsuz görsel ve bilgi akışı içeren platformlar geliştiriyor. Takibinde oldukları şahıs veya yapımlarla ilgili en güncel bilgiler sayesinde her detaya hakim olabiliyor ve aynı konuda ortak düşüncelere sahip arkadaşlar edinebiliyorlar. Tabii bunun aksi de mümkün. "Anti" yani "karşıt" diye adlandırılan nefret grupları da bu oluşturulan dijital dünyanın bir gerçeği. Mesele ise her birinin savundukları ve beğendikleri nesneler uğruna ter dökmeyi ve zaman harcamayı göze almış olmaları.

Hayranlar günlük yaşam biçimi, giyinme tarzı, saçı, makyajı, oda duvarlarını dahi hayran oldukları kişi, yapım veya müzik grubuna göre düzenleyebiliyor. Bunu Türkiye'deki futbol takımının fanatik taraftarlarının tüketim alışkanlıklarına benzetebiliriz. Esasında müzik grupları arasındaki ödül, popülarite ve hatta "zenginlik" yarışına bakılırsa benzetmenin de ötesinde bu durumun bir çeşit spor müsabakası tadı verdiğini açıkça görebiliriz. Diğer taraftan, dizi-film oyuncularının veya müzik gruplarının kendilerine ait sosyal medya hesapları da aktif bir şekilde yönetiliyor. Koreli ve yabancı yayın-yapım, reklam ve eğlence endüstrisi şirketleri 24 saat aktif olup tamamen takipçilerin görüşlerine göre politikalar güdüyorlar. Böylelikle, hayranlar, hayranlık duydukları şarkıcı, oyuncu ve dansçılarla günlük yaşamları üzerinden dahi bütünleşecek kadar onların hayatlarına dahil oluyor. Bu da onların kimlik ve aidiyet ortaklıklarını arttırıyor. Günlük yaşamda sevdikleri oyuncu veya şarkıcılara benzemelerine, onları her anlamda taklit etmelerine sebep oluyor.

Kore kültürü hayranlığı sonucun-

Son zamanlarda sinema ve dizi sektöründe de eleştirel yapımların yükselmesi, problemlerin artık saklanamayacak kadar yüzeye çıktığına ve insanların çözüm arayışlarına işaret ediyor. Film ve dizilerde de sistemin acımasızlığı, yarışmacı topluluk, ahlaki dejenerasyon ve problemlere büyük bir eleştiri yöneltiliyor.

da pek çok Türk genci Korece öğrenme ya da Kore'de eğitim alma gibi kararlar alıyor. Hayranlığın daha ileri boyutunda ise Koreli erkeklerle flört, evlilik veya Kore'de yaşam gibi hadiseler gerçekleşebiliyor. Bu olguyu sosyal medya platformlarında paylaşım yapan Koreli-Türk çiftlerin ortak hesaplarından gözlemleyebilirsiniz. Kore dizilerine ilgisi olan birçok genç kız, Koreli erkeklerle çeşitli ilişkiler yürütüp, bu ilişkiyi sosyal medyada düzenli olarak paylaşıyor. Orta Doğu ve Latin Amerika ülkelerindeki Türk dizilerinin bıraktığı etkiyle, burada yaşayan kadınların Türk erkekleriyle arkadaşlık veya evlenme niyeti için Türkiye'ye gelmesi ile benzer bir durum. Ancak farklı olarak Kore ilgisi, bireylerde zaman zaman Koreli olmayan lakin Asya tipi erkeğe/kadına dahi ilgi göstermelerine sebep olabiliyor. Ait olduğu toplumun kültürel kodları dışında farklı küresel kültürlere sık sık maruz kalan genç insanlar muhakkak bu kültürden etkileniyor. Bu kültüre ilişkin dil, yeme-içme alışkanlıkları, kıyafet ve dahi din bile taklit edilirken kendi kimliklerinden uzak düşüp bambaşka kimliklere bürünebiliyorlar.

Burada mevzu bahis Kore olduğu için Kore etkisinden söz etsek de bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Türk gençlerinin Kore'ye olan ilgisinin, Amerika ve Batı kültürüne olan hayranlık ve etkilenme oranının çeyreğine bile yaklaşmadığı hatırda tutulmalıdır. Hayatın her alanında Batılılaşmanın halen bu ülkedeki en büyük trend olduğunu görmemiz gerekir. Medyanın daha çok agresif bir yaklaşımla incelemeye aldığı Kore kültürü değil dünyanın, Asya Pasifik ülkelerinin bile ne şimdi ne de gelecekte hegemon olarak göremeyeceği bir kültürdür. Koreli müzik grupları her ne kadar dans ediyorsa 70'lerden beri etkisi altında olduğumuz Amerika kültürü de o kadar dans ediyor. Sokakta karşılaştığımız gençlere sorduğumuzda halen Batı rüyası taşıdıkları ve pek çok unsuru Batılı unsurlar ve ideolojiler aracılığıyla benimsedikleri anlaşılabilir. Son zamanlarda yurt dışına göç etme açıklamaları yapılan ülkelerde hâlâ ilk sırada Batı ülkeleri ve Amerika yer almakta. Bu noktada mesele sadece bir kültürü sevme veya hayran olmanın ötesine taşınıyor. Nasıl ki beğeniler alışkanlıklara dönüşüyorsa alışkanlıklar da kimliğimizin bir parçası haline geliyor. Bir kültürün getirdiği her şeyi ölçüp biçmeden izlemek, dinlemek, takip etmek ve benimsemek diğer her noktada bize zarar getireceği gibi bu hususta da getiriyor.

Güney Kore'den de Amerika'dan da alınsa toplumsal ahlaka ve hakikate tezat normların normalleşmesi hatta karizmatik bir unsur olarak sunulması kabul edilemez bir durum. Bütün bunları desteklerken, izlerken veya dinlerken sorgulamak gerekiyor. Hayranlığımızın; hayatımızın, kimlik ve kişiliğimizin, değerlerimizin önüne geçmemesi gereken bir unsur olduğunu gözetmek, biz gençlerin güçlü yanı.

Eğlence metaları ile aramıza bir sınır çizmeyi bilmek bizleri bu tehlikelerden koruyacaktır. Hayranlığın ileri boyutu çeşitli tehlikeleri ortaya çıkarıyor. Bunların başında, Koreli arkadaş bulma istediği ile kandırılma ve yanlış düşüncelere kapılma geliyor. Herhangi bir Koreli şahıs ile arkadaşlık kurmak için çeşitli uygulamaları kullanan genç insanlar kolaylıkla kandırılabiliyor. Bunların arasında gayri ahlaki içe-

riklere maruz kalan veya flört/evlilik vaadiyle Güney Kore'de ortada bırakılanlar dahi mevcut.

Burada anlattıklarımdan özetle şu üç soruyu sormak istiyorum:

1- Kore pop kültürünün bize sunduğu gösteri dünyası, aslında diğer popüler kültürler gibi bir tür illüzyona işaret ediyor. Dizilerde sunulan mutlu aile, ideal eş ve yakın arkadaşlıklar ne yazık ki gerçekleri yansıtmıyor. Modern Kore toplum yapısı incelendiğinde evlilik oranlarındaki ciddi azalma ve boşanma oranlarının artış, okullardaki akran zorbalığı, bazı problemleri gözler önüne seriyor. Peki, bu sıkıntılar sadece Kore'ye mi has? Bugün toplumsal hayat, zihin ve düşünce dünyamızda yaşadığımız kırılmalar, gençliğin gösteri dünyasına sürüklenmesinde etkili olmuş olabilir mi?

2- Pop kültürü, tıpkı diğer popüler endüstrilerinde olduğu gibi Güney Kore'de de gündelik hayattaki sıkıntıların anlatılmasında ve atlatılmasında bir araç olarak kullanılıyor. Zira bu eğlenceye hem Kore toplumunun hem de tüm dünyanın ihtiyacı varmış gibi görünüyor. Gündelik hayatımızı kuşatan popüler kültür, kimlik ve aidiyetimizi deforme ediyor. Özellikle de kendini inşa sürecinde olan genç bireylerin bugünü oluşturan algılarının popüler olan değil hakikate referansla şekillendirmeye gayret etmeleri gerekiyor. Öyleyse bizlerin içinden geçmiş oldukları sıkıntıları atlatmada gençlere, sığınacak bir liman veya referans çıkış noktası sağlamamız gerekmez mi?

3- Amerikan ve Batı hegemonyası dışında Doğulu bir alternatif görmek pek çoğumuzu memnun ediyor. Bu yüzden, Kore dizilerindeki kültürel unsurlar Batı'ya nispeten bizlere daha yakın geliyordu. Söz gelimi, romantizmin daha az müstehcen bir şekilde sunulması gibi. Bu yüzden Kore sinema ve dizi sektörünü tıpkı Bollywood gibi, Hollywood dışında bir alternatif olması ile öne çıkarmıştı. Ancak, son zamanlarda Netflix ile ortak yapımlar neticesinde Kore yapımı dizilerin yerini Kore-Amerikan ortak yapımları aldı. Bu dizilerin içerikleri ise ilk baştakiler kadar masum görünmüyor. 2021 yılında yayınlanan Squid Game belki de bunun en dikkat çekici örneklerinden biri idi. Google Trend'in 2021 yılı verilerine göre, Türkiye'de 2021 yılı internet aramalarında Squid Game diğer Türk dizlerini sollayarak en çok aranan dizi olmuştur. Bu durumda, dijital herhangi bir ağa bağlama eşiğine gelmeden önce farklı tüketim alternatifleri arayan gençlerimizi yakalamak; buhran, şehvet, şüphe ve isyanla belirsizleşen zihniyetlerin önüne hakikat kalkanı koymak gerekmez mi?

Bu üç soru belki de farklı konularda daha önce dillendirilmiştir. Ancak, Kore popüler kültürü de en nihayetinde diğer popüler kültürler gibi kitle üretimi yapan pazarı ve bu pazarın üreticilerini besleyen alt kültürlerden biridir. Sonuç olarak, söz konusu kültür tek başına bir eleştiri kaynağı yapılarak ve kötülenerek bizleri oyalamaktan öteye gitmeyecek görünmektedir. Mesele, bu kültür endüstrilerini bina edenlere ve idrakimize kast edenlere karşı, gerçekçi stratejiler geliştirecek uyanıklığa ve mücadele ruhuna sahip olmaktır.

[1] Google Trends," Squid Game", 29.03.2022. https://trends.google.com.tr/trends/explore?date=2021-01-01%202021-12-31&q=Squid%20Game&geo=TR

Mesele ise her birinin savundukları ve beğendikleri nesneler uğruna ter dökmeyi ve zaman harcamayı göze almış olmaları.

Yolcudan Yolculuğa Çıkmak İsteyenlere

Betül ZEYREK

Öyle bir kitap okudum ki bitirdiğimde şöyle bir kapağını kapatıp uzun uzun düşündüm. Hatta itiraf edeyim ilk defa bir kitabı üçüncü kez okudum. Kitap anlaşılmıyor diye değil, ne okudum ben diye şaşkınlığımdan.

Râvi, Ketebe Yayınlarından ilk baskısını Ekim 2021, ikinci baskısını da Kasım 2021'de yaptı. Benim okuduğum, eserin ikinci baskısı. Hicri ikinci yüzyılda bir muhaddisin ilim serüvenini, iki ayrı zaman dilimini karşılaştırmalı olarak ele almış. Roman türünde bir eser olmasının yanında; biyografi diyemedim, hatırat da diyemedim. Bitirince hiç beklemediğim bir sonla karşılaşınca daha da şaşırdım. Sonra Sayın Muhammed Enes Topgül hocayı araştırdım biraz.

Muhammed Enes Topgül, 1984 yılında İstanbul Fatih'te dünyaya gelmiş. Çanakkale'de lisans eğitimini tamamladıktan sonra Hadis Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yaparak eğitimine devam etmiş. Hadis üzerine ciddi çalışmaları mevcut.

Öğrencisi olmak isterdim doğrusu. Çünkü İlahiyat fakültelerinde sıradan bir anlatım, zaten zor olan dersleri daha da zorlaştırıyor ve yoruyor. Hele de hadis derslerinde, rivayetler, rivayetlerin türleri, râviler. O kadar hassas bir ilim ki öğrenmek için yıllarını, ömürlerinin yarısından fazlasını harcayan muhaddislerin hadislerini birkaç yılda, ayda, günde ya da saatte hafızalara nakşetmeye çalışıyorsunuz. Hakikaten ilim meşakkatli, sabır gerektiren bir yolculuk.

İlk defa sıradanlığın dışında bir anlatım okudum ben hadis ilmi ile ilgili. Bir yolculuğa an be an eşlik ettim. Fakültede derste iken ismini çokça zikrettiğimiz, naklettiği hadisler ile günümüze kadar gelen muhaddislerin silsilelerinin olduğu döneme gittim adeta. Bu duyguyu, hissi yaşadım gerçekten. Bir râvinin râvi olma yolculuğuna şahit oldum. Onunla yolculuk yaptım, onun o aşkı ile ben de yandım. Dilerseniz önce râvi nedir? Bu soru üzerinden devam edelim.

Râvi, dilimize Arapçadan geçmiş, hikâye anlatan, haber getiren, havadis taşıyan anlamında bir sözcüktür. İslami olarak ise hadis nakleden alimler için kullanılır. Rivayet ise hadis ilminde hadisi usulüne uygun olarak ve aktarma metotlarını belirterek kaynağına dayandırmak demektir. Hadislerin derlenmesi, metin istinsahının yapılması, râvinin durumu ve aktarılması, ilk dönemlerden itibaren üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olmuştur. Burada bir de hadis için yapılan yolculukların zorluğu ve öneminin üzerinde durmak gerekir. Hadis ilminde, muhaddislerin yeni hadisler öğrenmek

için uzak diyarlara yaptıkları ilim yolculuklarına 'hadis yolculuğu' yani 'rıhle' denilir. Bütün hadisleri aynı yerden derleme imkânı yoktur, sahabiler fetihler sebebi ile çeşitli ülkelere dağılmıştır. Bu yüzden tek bir hadis için yapılan yolculuklar dahî mevcuttur. Yeter ki doğru olan isnada ulaşılabilsin.

Bu yolculuklar, hadisleri derlemek için çıkılan uzun yolculuklar, günlerce deve sırtında aşılan çöl sıcağı ve yolun zorluğu, aylarca yıllarca kalınan şehirler, şehirlerde koşturulan hatta uğrunda uykusuz kalınan ilim dersleri, geride bırakılan aileler, gurbet. Bir an düşündüm rivayetleri daha sağlam kaynaklardan, hatta başarılı olunabilirse -eğer hadisi nakleden ilk alim hâlâ yaşıyorsa- rivayeti ilk kaynağından dinleme imkânına ulaşabilseydim ben o uzun yolculuğa çıkabilir miydim?

Geçmişimiz ilim yolculuklarıyla dolu, doğru bilgiye, sahih olana ulaşmak için harcanan emeklerle dolu. Günümüze gelince ilim yolculuğunu bırakın hazır olan bilgiyi dahi araştırmadan direkt yok sayıyor, harcanan emekleri görmüyor, bu da yetmezmiş gibi sadece eleştiriyoruz. "Bu râvinin rivayeti sağlam mı, rivayette zayıflık ya da uydurma olma ihtimali var mı?" O dönemde de bu sorular sorulmamış mı diye düşünülebilir, tabii ki sorulmuştur ama edep çerçevesinde, sadece ilim öğrenmek, öğrendiğini de doğru olarak öğrenebilmek maksadı ile. Ya da râviler hakkında kanaatleri okurken güvenilirlik meselesi hep akılda bir şüphe olarak kalmıştır. Râvinin güvenilirliği, rivayet kadar hatta benim kanaatime göre biraz daha mühimdir rivayetlerin bizlere doğru olarak ulaşmasında. Kitabın bir yerinde hoca ve öğrencisi arasında geçen bir diyalog, sanırım bu durumu tam olarak açıklayacaktır.

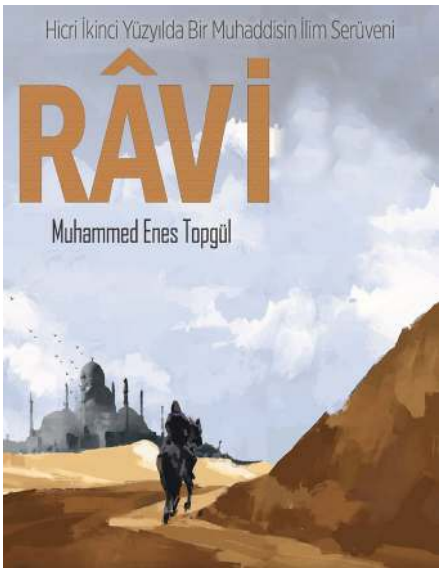
"Hocam müsaadeniz olursa bir şey sormak istiyorum." diyerek söz istedi, izni alınca da "Hocam kusura bakmayın ama bu râviler hakkında nasıl kanaate varıyorsunuz, sanki hiçbir delile dayanmayan şahsi kanaatlerinizi sunuyor gibisiniz?" deyince (hocası) gülümseyip şöyle dedi: "Evladım büyük münekkitlerden olan hocam İbn Mehdî'nin iki sözünü aktarayım sana. Benim de bulunduğum bir derste benzer bir soruyu 'Adamın biri sarrafa bir dinar götürüp onu bozmasını istese, sarraf da bu dinarın sahte olduğunu söylese, bu adamın kalkıp sarrafın bunu neden sahte kabul ettiğini sorgulama hakkı olur mu? Ben bu iş için yirmi sene çalıştım.' diye cevaplamıştı. Bir başka seferinde ise 'Bu birikim hadis meclislerinde çok oturmakla, münazara ve tecrübeyle elde edilir.' demişti." Cevabın etkisini talebede görünce sözlerine şöyle devam etti: "Benim kanaat serdettiğim râvilere dair görüşlerimi kaydet ve aynı kişileri bu sahada çalışan diğer bilginlere de sor. Aynı veya çok yakın cevapları onlardan da alacağına eminim. Çünkü her birimiz benzer bir metodu işleterek râvi hakkında bir kanaate varırız. Her bir râvinin rivayetlerini elde eder, onları diğer râvilerin rivayetleriyle karşılaştırırız. Eğer râvinin naklettiği haberler diğer kimselerinki ile uyumlu ise râvinin güvenilir olduğunu anlarız; hadisleri diğer râvilerle uyuşmayan bir şekilde aktarırsa onun zayıf biri olduğuna kanaat getiririz." (s.132-133)

Bu diyalogda da gördüğümüz gibi öyle her önüne gelen kişiden rivayet alayım, râvisi hakkında bilgi edinmeden hemen güvenilir olarak nakledeyim durumu söz konusu olmamıştır. Her hadis kılı kırk yararcasına bir titizlikle alınmış, bir araya getirilmiş ve aktarılmıştır. Ayrıca bir râvi hakkında güvenilirlik durumuna bakmak için onunla aynı dönemde yaşamış diğer râvilerin rivayetlerine de bakılır ve karşılaştırma yapılır. Birbiri ile çelişen rivayetler var mı, isnatta hata var mı, metne fazla kelime eklenmiş mi

eklenmemiş mi? Bu gibi soruların cevabını bulduktan sonra râvi hakkında da aktardığı rivayeti hakkında da daha doğru bir kanaate varılabilirdi. Bununla ilgili bir bölümde Sayın Topgül bir muhaddisin râvi hakkında güvenilir kanaatine varmadan önce nasıl bir yol izlendiğine dair bir bilgiye yer vermiş.

"Tam adına, güvenilirlik durumuna dair farklı kanaatlere ve vefat tarihine ulaştığı râvi ile ilgili kendi yargısına varmak için onun naklettiği rivayetleri, diğer rivayetlerle karşılaştırmaya başlayabilirdi. Öncelikle râvinin örnek olmak üzere üç rivayetini seçti. Bu rivayetlerde o, Sâbit b. Aclân, İbrahim b. Ebi Able ve Şuayb b. Ebi Hamza'dan nakilde bulunuyordu. İlk başta birinci rivayeti Sâbit b. Aclân'dan nakleden diğer râvilerin rivayetlerini tespit etti. İbn Himyer dışında dört kişi daha bu haberi Sâbit'ten nakletmişti. Her bir râvinin haberi birbiriyle isnâd ve metin açısından uyumluydu. İkinci rivayeti İbrahim b. Ebi Able'den nakleden sekiz râvi vardı. Rivayetlerin altısı aynı metne sahipken ikisinin metninde ufak değişiklikler vardı. Ne var ki Muhammed b Himyer'in nakli aynı metni nakleden altı kişininki ile uyumluydu. Üçüncü rivayeti ise Şuayb b. Ebi Hamza'dan sadece iki kişi nakletmişti. Ibn Himyer'in nakli her ikisinin hadisi ile de örtüşüyordu. Sonuçta Muhammed b. Himyer'in naklettiği haberlerle diğer râvilerin haberleri uyumluydu. Bu kısa araştırmanın ardın-

Küçük yaşta çıktığı hadis yolculuğunda katlandığı zorlukları, hadis derlemek için çektiği meşakkati ve sabrını anlatarak başlıyor.

dan râvileri kaydettiği özel defterini açarak şunları yazdı: "Ebû Abdülhamid Muhammed b. Himyer b. Üneys el-Himsi es-Süleyhi. Güvenilir bir râvidir." Sonraki râvi bilgisi dersinde bu notu öğrencileriyle paylaşabilirdi." (s.161-163) Kanaate varmak için bu kadar uğraş veriliyorsa hadis naklinde hadise zayıf diyebilmek için ciddi anlamda sağlam bir araştırma yapmanın gerekliliği anlaşılmış oluyor. Bir tek hadisin doğruluğunu göstermek için harcanan zaman, verilen emek ve çaba gerçekten çok büyük.

Anlatıcı, kendisi de bir muhaddis (yani hadis nakleden, istinsah eden, hadis ilmi ile ilgilenen kişi). Aslında hem talep eden bir talebe hem de anlatmaya, öğrendiklerini aktaran ilme talip olan bir âlim. Küçük yaşta çıktığı hadis yolculuğunda katlandığı zorlukları, hadis derlemek için çektiği meşakkati ve sabrını anlatarak başlıyor. Küçük yaşta ilme talip oluyor, talebe olma yolunda günlerce, aylarca yol alıyor. Yaşadığı her bir anısını da fırsat buldukça defterine kaydediyor. Öyle kolay bir yolculuk değil, çölde deve sırtında alınan onca yol, sadece ilim öğrenmek için. İnsanın aklı almıyor bazen, nasıl katlanabilmişler düşüncesi sarıp sarmalıyor zihni. Ama amaç peygamber yolunda doğru olan, güvenilir olan ilme ulaşmaksa çekilen sıkıntı yerini huzura ve sükunete bırakıyor.

Yolcunun, Ahmed b. Hanbel ile aynı dönemde yaşadığını ve onunla aynı dönemde ilme talip olduğunu anlıyorsunuz okurken. Duyduğumuz, aşina olduğumuz çoğu muhaddisin ismi de zikrediliyor eserde. Abbasiler döneminde yaşanan zorluklar, Abbasi halifelerinin sert tutumları da ele alınıyor. Mihne olayına bir başlık bile açılmış. Mihne, Abbasi Halifesi Memun'un, Mutezile'nin Kur'an mahlûktur öğretisini zorla benimsetmek amacı ile başlattığı, bazı âlimlerin bu uğurda sorguya çekilmelerine ve hatta bir kısmının da hapse atılarak eziyet çekmelerine sebep olan olaydır. Ve genel olarak bu durum hadis halkalarını etkilemiştir. Fıkıh alanında kurulan halkalar, hadis alanındaki halkalar kadar derin bir sıkıntı altında kalmamıştır. Okudukça teessürünüz artıyor yaşananlara ilişkin olaylara karşı.

Okurken eski bilgilerimi tazeledim, o dönemi düşündüm uzun uzun ve "iyi ki ilme doğru değeri veren birileri var." dedim kendi kendime. Yoksa ilim hak etmeyen insanların elinde muazzam bir zorbalığa dönüşebiliyor, büyük bir yıkıma sebebiyet verebiliyor ve birçok ilim erbabının canına mal olabiliyor. Neyse ki Mütevekkil döneminde yıllarca devam eden bu durum, onun Kur'an'ın mahlûk olma durumu hakkındaki konuşmaları tamamen yasaklaması ile bitmiştir. Kitabın bu duruma münferit bir başlıkta yer vermesi mihne olayının hadis için önemli bir husus olduğunu gösteriyor.

Kitabı okudukça anlatılanın dışındaki bu anlatımın ne kadar da akılda kalıcı olduğunu düşündüm. Çünkü farklı olmak, olağan bir durumu farklı anlatmak, ifade etmek insan zihninde gerçekten azımsanmayacak bir yer ediniyor. Bu bilgiler normal ders eşliğinde anlatılsaydı, bu kadar akılda kalıcı

olmazdı diye düşünüyorum. Anlatılan dersin konusu ağır olsa da bu şekilde romana konu olması ile daha anlaşılır hale gelmiştir. Umarım diğer dersler de farklı bir anlatım şekli deneyerek öğrenciler üzerinde geçici ve ezbere dayalı bilgi birikimi değil kalıcılık oluşturabilirler.

Kendine has güzel bir üslubu var yazarın. Ön bilgiye sahip olmayan biri okurken zorlanabilir ama asla yorulmaz. Okurken kimlerle konuştu, hangi muhaddisin dersine katıldı ve hangi şehirlere yolculuk yaptı diye not almak istedim ama hocamız onu da düşünmüş ve kitabın sonuna yapılan yolculukların nerelere ve hangi sıra ile yapıldığını, yolcunun hayat kronolojisini ve yolcunun görüştüğü kimseleri ve görüştükleri şehirleri de buluyorsunuz. Aslında okumanız için her şey hazır hale getirilmiş. Bir de kitabın sonunda bir harita yer alıyor, okurken yolcunun uğradığı her şehrin güzergâhını haritadan kontrol ederek ilerledim ben.

Son olarak bir konuya daha değinmek istiyorum. Okuduğumuz bu eser, sadece hadis râvileri hakkında güvenilirlik durumu veya hadis rivayetlerinin sahihliği hakkında bilgi vermiyor. Aynı zamanda hem kendi ilim talep eden bir talebe hem de ilim derslerinde hadis nakleden bir hoca/âlim olarak yolcu, aslında bize hadis halkalarına, derslerin işlenişine, hadis nakleden dönemin muhaddislerine ve bu yolculukta kurulan ilişkilerin nasıl olduğuna dair de geniş bir bilgi paylaşmış oluyor. Böylelikle o dönem hakkında da yeteri kadar bilgiyi elde etmiş oluyorsunuz, dönemin ruhunu hissediyorsunuz. Tam olarak bu metne, bir kurgudan ibaret gözü ile bakamayız. O zaman yazara ve eserine haksızlık etmiş oluruz. Geçmiş ve gelecek iç içe ve her iki dönemde de hadis ilmine olan bakış açısı ile ele alınmış. Bir yolcunun gençlik hallerindeki hadis derlemesine bir de hoca olarak ders halkalarına hadis naklederken ki haline şahit oluyorsunuz. Ama neticede hadis hakkında doyurucu bir bilgi elde etmiş oluyorsunuz. Sadece hadis ilmine karşı ilgisi olanlara değil, dönem hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlere de önerebileceğim bir kitap *Râvi*.

Altmış beş yıl önce yazılmış bir nüsha buldu yolcunun öğrencisi bir bez parçası içinde, mavi bir taş dikkatini çekti. Hocasından dökülen kelimeler 'YOLCULUĞUM' yazılı bir nüsha ile duruyordu şimdi elinde. Öğrencisi tarafından keşfedilen, hocasından kalma tam olarak dört yıllık bir birikim, serüven sizleri bekliyor. Yolculuğa hazır iseniz beklemeden başlamak lazım. Zira yol beklemez, ilim beklemez.

Eserde geçen birkaç alıntıyı da buraya iliştirerek yazımı sonlandırayım.

**2 Rebiülahir 181*

Yorgun argın açtığım defterime bu notları Husrevcird'de yazıyorum. Nişabur'dan ayrılalı beş gün oldu. Yol fena değil. Yolculardan bir amca rahatsızlanıp Beyhak'ta vefat etti, oraya defnettiler. Yolculuk böyle bir şey herhalde. Kimin nerede kalacağı belli değil. Kim uğrar bu adamın kabrine? Geride bıraktıklarına ne zaman ulaşır haberi? Meçhul. Aklıma Adî b. Zeyd'in ölüleri konuşturduğu mısraları geldi.

Bizi gören şöyle desin kendine

Ölüm geliyor bana da süratle. (s.41)

**Devemin üstünde ne zamandır gidip duruyorum. Bir yere aidiyetim ise çöldeki ayak izim kadar... (s.83)*

**Altmış yedi yaşındaydı ve gerçekten de iniş çıkışlarla geçen dünya hayatında mutlak rahatlık aramamak gerektiğine inanmıştı. (s.150)*

**Hayatınıza koymadığınız hadisleri zihninize koymayın, ezberlemeyin, okutmayın! (s.169)*

Altmış beş yıl önce yazılmış bir nüsha buldu yolcunun öğrencisi bir bez parçası içinde, mavi bir taş dikkatini çekti.

Çizgi: Hasan Aycın